

T.C.  
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA  
OLAĞAN KANUN YOLU OLARAK  
İTİRAZ**

ALİ TOPALOĞLU

2501110204

İSTANBUL 2014

T.C.  
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA  
OLAĞAN KANUN YOLU OLARAK  
İTİRAZ**

ALİ TOPALOĞLU  
2501110204

TEZ DANIŞMANI  
Yard. Doç. Dr. SELMAN DURSUN

İSTANBUL 2014



Y Ü K S E K L İ S A N S  
T E Z O N A Y I

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : ALİ TOPALOĞLU

Numarası : 2501110204

Anabilim/Bilim Dalı : KAMU HUKUKU

Danışman: YRD.DOÇ.DR.SELMAN DURSUN

Tez Savunma Tarihi : 01.12.2014

Tez Savunma Saati: 10:30

Tez Başlığı : CEZA MUHALEMESİ HUKUKUNDA OLAĞAN KANUN YOLU OLARAK İTİRAZ

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

| JÜRİ ÜYESİ                 | İMZA | KANAATİ<br>(KABUL / RED / DÜZELTME) |
|----------------------------|------|-------------------------------------|
| 1- PROF.DR. ADEM SÖZÜER    |      | Kabul                               |
| 2-DOÇ.DR.MURAT BALCI       |      | Kabul                               |
| 3-YRD.DOÇ.DR.SELMAN DURSUN |      | Kabul                               |

| YEDEK JÜRİ ÜYESİ          | İMZA | KANAATİ<br>(KABUL / RED / DÜZELTME) |
|---------------------------|------|-------------------------------------|
| 1-YRD.DOÇ.DR.SERDAR TALAS |      |                                     |
| 2-YRD.DOÇ.DR.ALİ PASLI    |      |                                     |

**ÖZ**  
**CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA**  
**OLAĞAN KANUN YOLU OLARAK**  
**İTİRAZ**

**Ali TOPALOĞLU**

Ceza muhakemesi hukukunda kanun yolları, mahkemeler tarafından verilen karar ve hükümlerde bir haksızlık, hukuka aykırılık veya yanılma olması ihtimaline binaen, karar ve hükümlerin yeniden incelenerek hukuki denetimden geçirilmesi ve onların düzeltilmesi için öngörülen hukuki imkânı ifade etmekte ve önemli bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Üç bölümden oluşan yüksek lisans tezi niteliğindeki bu bilimsel çalışmamızda, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda kural olarak hâkim kararlarına istisna olarak da mahkeme kararlarına karşı öngörülen ve olağan kanun yollarından biri olarak kabul edilen itiraz kanun yolu incelenmiştir.

Birinci bölümde kanun yollarına ilişkin genel bilgilere yer verilmiş bu anlamda kanun yollarının anlamı, önemi, amacı ve kanun yollarına ilişkin genel hükümler değerlendirilmiştir. İkinci bölümde muhakeme hukukunda itiraz ele alınmış, hukuk muhakemesi, idare muhakemesi ve ceza muhakemesi başlıkları altında değerlendirmeler yapılmıştır.

İkinci bölümde muhakeme hukukunda itiraz başlığı altında ceza muhakemesinde itiraz ele alınmış ve özellikle 5271 sayılı CMK'daki itiraz hususunda kısa bir değerlendirmeye yetinilmiştir.

Son bölümde ise ceza muhakemesinde itiraz kapsamlı bir şekilde değerlendirilmiş ve bu kapsamda 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve yürürlükten kaldırılan 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Konuyla ilgili ilmi değerlendirmeler yansıtılmış ve Yargıtay kararlarıyla konu açıklanmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Ceza Muhakemesi Hukuku, Kanun Yolları, Olağan Kanun Yolu, Hâkim ve Mahkeme Kararları, İtiraz.

**ABSTRACT**  
**OBJECTION**  
**AS AN ORDINARY LEGAL REMEDY**  
**IN CRIMINAL PROCEDURE LAW**

**Ali TOPALOĞLU**

Legal remedies in criminal procedure law are important institutions and mean legal opportunity to review, legally check and correct decisions and judgments of courts, in regard to the possibility that these decisions can include any injustice, illegality or mistakes.

In this scientific work as a master thesis formed of three parts, the objection, which is in principle provided as an ordinary legal remedy against judge decisions and as exception against court rulings in Criminal Procedure Code has been examined.

In the first part, general information on legal remedies has been given and their definitions, importance, objectives and general provisions on legal remedies have been evaluated. In the second part, the objection in procedure law has been examined in the context of civil procedure, administration trial procedure and criminal procedure.

In the second part, the objection in criminal procedure has been discussed in the context of objection in procedure law and particularly the objection in Criminal Procedure Code numbered 5271 has been outlined briefly.

In the final part of the paper, objection in criminal procedure law has been examined thoroughly and the Criminal Procedure Code numbered 5275 and the abolished former Criminal Procedure Code numbered 1412 have been discussed in a comparative approach. The scientific opinions on the subject have been explained and the related Court of Appeal Decisions have been introduced.

**Keywords:** Criminal Procedure Law, Legal remedies, Ordinary Legal Remedy, Judge Decision and Court Rulings, Objection.

## ÖNSÖZ

Kanun yolları, mahkemelerin vermiş oldukları karar veya hükümlerde bulunması muhtemel hukuka aykırılıkların denetlenerek yeniden gözden geçirilmesini sağlayan ceza muhakemesi kurumlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. İtiraz kanun yolu maddi ve hukuki denetim imkânlarından biri olarak olağan kanun yolları içinde düzenlenmiştir.

Getirilen düzenlemelerde amaç, verilen karar ve hükümlerdeki hukuka aykırılıkların başka bir makam tarafından denetlenerek, yargılama makamlarını temsil edenlerin vermiş oldukları karar veya hükümlerde bilerek veya bilmeyerek yapmış oldukları hukuka aykırılıkların giderilmesi, verilen karar veya hükümlerin hukuka uygunluğunun sağlanmasıdır. Aslında kanun yolları, tarafların karar ve hükümlerden tatmin olmalarını sağlamak için getirilmiş en önemli imkândır.

Çalışmamızda ceza muhakemesinin önemli kurumlarından biri olan ve olağan kanun yolları içinde yer alan itiraz kanun yolu incelenmiş, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda (CMK) yer alan düzenlemeler, ilmi değerlendirmeler ve uygulama temel alınmak suretiyle açıklanmaya çalışılmıştır.

Tez konusunun belirlenmesinden, yazımına kadar olan dönemde her zaman teşvik edici olan, yardımlarını esirgemeyen, vaktini ayırıp yol gösteren değerli hocam Yard. Doç. Dr. Selman DURSUN'a; gerek lisans eğitimi gerekse de lisansüstü eğitim sırasında, bizlerden birikimlerini esirgemeyen başta Prof. Dr. Adem SÖZÜER olmak üzere diğer tüm hocalarıma canı gönülden teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca her zaman yanımda olduklarını hissettiren çok değerli annem ve babamla, kardeşlerime teşekkür ederim. Çalışmanın herkes için faydalı olmasını temenni ederim.

## İÇİNDEKİLER

|                  |     |
|------------------|-----|
| ÖZ.....          | İİİ |
| ÖNSÖZ.....       | V   |
| İÇİNDEKİLER..... | VI  |
| KISALTMALAR..... | Xİ  |
| GİRİŞ .....      | 1   |

## BİRİNCİ BÖLÜM

### KANUN YOLU KAVRAMI VE KANUN YOLLARINA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

|                                                                 |    |
|-----------------------------------------------------------------|----|
| I. KANUN YOLU KAVRAMI.....                                      | 4  |
| II. KANUN YOLUNUN KONUSU .....                                  | 10 |
| III. KANUN YOLU MUHAKEMESİNİN AMAÇ VE GÖREVLERİ.....            | 11 |
| A. Genel Olarak.....                                            | 11 |
| B. Hataların Giderilmesi .....                                  | 14 |
| C. Maddi ve Hukuki Denetim Muhakemesinin Yapılması.....         | 14 |
| D. Yargılama Makamından Başka Bir Makamın Denetimi.....         | 15 |
| E. Kanun Yolunun Etkileri .....                                 | 16 |
| 1. Genel Olarak .....                                           | 16 |
| 2. Aktarma Etkisi .....                                         | 17 |
| 3. Durdurma Etkisi .....                                        | 17 |
| 4. Yayılma Etkisi.....                                          | 19 |
| 5. Aleyhe Değiştirme Yasağı.....                                | 21 |
| IV. CEZA MUHAKEMESİNDE KANUN YOLLARININ SINIFLANDIRILMASI ..... | 28 |
| A. Genel Olarak.....                                            | 28 |
| B. Dar ve Geniş Kanun Yolu Ayrımı .....                         | 29 |
| C. Olağan ve Olağanüstü Kanun Yolu Ayrımı .....                 | 29 |
| D. Asıl Derece ve Hukuki Derece Kanun Yolu Ayrımı .....         | 32 |
| V. KANUN YOLUNA BAŞVURMA HAKKI.....                             | 33 |

|                                                          |           |
|----------------------------------------------------------|-----------|
| A. Genel olarak.....                                     | 33        |
| B. Başvuru Hakkı Sahipleri.....                          | 36        |
| 1. Cumhuriyet Savcısı .....                              | 40        |
| 2. Katılan .....                                         | 48        |
| 3. Şüpheli .....                                         | 55        |
| 4. Sanık .....                                           | 56        |
| 5. Tutuklu.....                                          | 58        |
| 6. Yasal Temsilci ve Eş .....                            | 60        |
| 7. Müdafî veya Vekil.....                                | 63        |
| 8. Tüzel Kişiler ve Diğer Kişiler .....                  | 70        |
| C. Hakkın Kullanılması .....                             | 71        |
| 1. Kanun Yoluna Başvurma.....                            | 71        |
| 2. Kanun Yolundan Feragat ve Etkisi .....                | 72        |
| 3. Kanun Yoluna Başvurunun Geri Alınması ve Etkisi ..... | 74        |
| <b>VI. KANUN YOLUNUN BELİRLENMESİNDE HATA.....</b>       | <b>76</b> |
| A. Kanun Yolunun Türünde Hata.....                       | 77        |
| B. Kanun Yolu Mercisinde Hata.....                       | 77        |

## İKİNCİ BÖLÜM

### CEZA MUHAKEMESİNDE KARAR VE MUHAKEME HUKUKUNDA KANUN YOLU OLARAK İTİRAZ

|                                                     |           |
|-----------------------------------------------------|-----------|
| <b>I. CEZA MUHAKEMESİNDE KARAR .....</b>            | <b>80</b> |
| A. Genel Olarak.....                                | 80        |
| B. Karar Kavramı .....                              | 81        |
| C. Niteliği.....                                    | 82        |
| D. Amacı .....                                      | 84        |
| E. Çeşitleri.....                                   | 86        |
| 1. Kararı Veren Yargılama Makamı Ölçütüne Göre..... | 86        |
| a. Hâkimlik Kararı .....                            | 87        |
| b. Mahkeme Kararı .....                             | 89        |

|                                                                        |            |
|------------------------------------------------------------------------|------------|
| 2. Kesinlik Ölçütüne Göre .....                                        | 89         |
| a. Kesin Olmayan Karar .....                                           | 89         |
| b. Kesin Karar .....                                                   | 91         |
| c. Kesinleşmiş Karar .....                                             | 91         |
| 3. Yargılamayı Sonlandırma Ölçütüne Göre .....                         | 93         |
| a. Ara Karar .....                                                     | 93         |
| b. Son Karar (Hüküm).....                                              | 95         |
| (1). Beraat .....                                                      | 97         |
| (2). Ceza Verilmesine Yer Olmadığı Kararı.....                         | 100        |
| (3). Mahkûmiyet.....                                                   | 101        |
| (4). Davanın Reddi .....                                               | 103        |
| (5). Düşme .....                                                       | 104        |
| <b>F. Kararın Etkileri ve Sonuçları .....</b>                          | <b>106</b> |
| 1. Etkileri .....                                                      | 106        |
| a. Bağlayıcı Etkisi.....                                               | 106        |
| b. Önleyici Etkisi .....                                               | 109        |
| 2. Sonuçları .....                                                     | 109        |
| a. Kararın Uygulanması .....                                           | 109        |
| b. Kararın Adli Sicile İşlenmesi .....                                 | 111        |
| <b>II. MUHAKEME HUKUKUNDA İTİRAZ .....</b>                             | <b>114</b> |
| <b>A. Tanım ve Kavram .....</b>                                        | <b>114</b> |
| <b>B. İtiraz Yolunun Konusu ve Niteliği .....</b>                      | <b>116</b> |
| <b>C. Medeni Muhakeme Hukukunda İtiraz .....</b>                       | <b>117</b> |
| 1. Geçici Hukuki Korumalarda İtiraz .....                              | 118        |
| 2. Sulh Hukuk Mahkemesince Verilen Kısıtlama Kararlarında İtiraz ..... | 124        |
| <b>D. İdare Muhakeme Hukukunda İtiraz .....</b>                        | <b>124</b> |
| <b>E. Ceza Muhakemesi Hukukunda İtiraz .....</b>                       | <b>126</b> |
| 1. Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu'nda İtiraz .....                      | 127        |
| a. Adi İtiraz.....                                                     | 130        |
| b. Acele İtiraz .....                                                  | 130        |
| 2. Ceza Muhakemesi Kanunu'nda İtiraz .....                             | 131        |

**ÜÇÜNCÜ BÖLÜM**  
**CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA İTİRAZ**

|                                                                                                                       |            |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>I. İTİRAZ EDİLEBİLEN KARARLAR .....</b>                                                                            | <b>134</b> |
| <b>A. Hâkimlik Kararları .....</b>                                                                                    | <b>134</b> |
| <b>B. Mahkeme Kararları .....</b>                                                                                     | <b>142</b> |
| 1. Mahkemelerin Madde ve Yer Yönünden Yetkisine İlişkin Yapılan İtiraz                                                | 144        |
| a. Mahkemelerin Madde Yönünden Yetkisine İlişkin Yapılan İtiraz.....                                                  | 144        |
| b. Mahkemelerin Yer Yönünden Yetkisine İlişkin Yapılan İtiraz .....                                                   | 152        |
| 2. Hâkimin Ret İsteminin Kabul Edilmemesine İlişkin Karara Karşı İtiraz..                                             | 156        |
| 3. Disiplin Hapsi Kararlarına İtiraz .....                                                                            | 159        |
| a. Tanık Hakkında Verilen Disiplin Hapsi Kararı .....                                                                 | 159        |
| b. Bilirkişi Hakkında Verilen Disiplin Hapsi Kararı .....                                                             | 163        |
| 4. Koruma Tedbirlerine Karşı İtiraz.....                                                                              | 165        |
| a. El Konulan Eşyanın İadesi İsteminin Reddi Kararına İtiraz .....                                                    | 167        |
| b. Tutuklama Kararına Karşı ve Şüpheli veya Sanığın Salıverilme<br>Taleplerinin Reddi Kararına İtiraz.....            | 168        |
| c. Adli Kontrolle İlgili Kararlar .....                                                                               | 173        |
| d. Gözlem Altına Alınma Kararına Karşı İtiraz .....                                                                   | 177        |
| e. Şüpheli veya Sanığın Beden Muayenesi ve Vücudundan Kan Örneği<br>Alınması Kararına Karşı İtiraz .....              | 179        |
| f. Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat İsteminin Koşullarının Eksik<br>Olmasından Dolayı Verilen Karara İtiraz ..... | 181        |
| 5. İddianamenin İadesi Kararına İtiraz .....                                                                          | 183        |
| 6. Eski Hale Getirme Dilekçesi Üzerine Verilen Ret Kararına Karşı İtiraz..                                            | 185        |
| 7. Durma Kararına İtiraz.....                                                                                         | 186        |
| 8. Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararına İtiraz.....                                                        | 187        |
| <b>II. İTİRAZ EDİLEMİYEN KARARLAR .....</b>                                                                           | <b>189</b> |
| <b>A. Savcılık İşlemleri .....</b>                                                                                    | <b>189</b> |
| 1. Yakalama Emri ve Gözaltına Alma Kararına Karşı İtiraz.....                                                         | 190        |
| 2. Cumhuriyet Savcısının Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararına İtiraz .....                                              | 195        |

|                                                                     |            |
|---------------------------------------------------------------------|------------|
| B. Hâkimlik Kararları .....                                         | 198        |
| C. Mahkeme Kararları .....                                          | 199        |
| D. Yargıtay Kararları .....                                         | 199        |
| E. İçeriği/Niteliği İtibarıyla İtiraza Müsait Olmayan Kararlar..... | 199        |
| <b>III. İTİRAZIN SÜRESİ, USULÜ VE İNCELEMeye YETKİLİ MERCİLER</b>   | <b>200</b> |
| .....                                                               |            |
| A. İtirazın Süresi ve Usulü .....                                   | 200        |
| B. İtiraz Kanun Yolunda Muhakeme Mercii.....                        | 201        |
| 1. Hâkim Kararlarını İnceleyecek Merciler .....                     | 202        |
| 2. Mahkeme Kararını İnceleyecek Merciler .....                      | 204        |
| C. İtirazın İncelenme Şekli.....                                    | 204        |
| D. İtiraz Üzerine Verilecek Karar.....                              | 205        |
| <b>IV. İTİRAZ KANUN YOLUNA BAŞVURUNUN SONUÇLARI .....</b>           | <b>215</b> |
| A. Kararın İcrasını Durdurmama.....                                 | 215        |
| B. Aktarma .....                                                    | 216        |
| C. Sirayet.....                                                     | 216        |
| <b>SONUÇ.....</b>                                                   | <b>218</b> |
| <b>KAYNAKÇA.....</b>                                                | <b>221</b> |

## KISALTMALAR

|                |                                                                                                          |
|----------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>ABD.</b>    | : Ankara Barosu Dergisi                                                                                  |
| <b>AD.</b>     | : Adalet Dergisi                                                                                         |
| <b>a.e.</b>    | : Aynı Eser                                                                                              |
| <b>a.g.m.</b>  | : Adı Geçen Makale                                                                                       |
| <b>a.g.e.</b>  | : Adı Geçen Eser                                                                                         |
| <b>AİHS</b>    | : Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi                                                                        |
| <b>ASK</b>     | : Adli Sicil Kanunu                                                                                      |
| <b>AÜHFD</b>   | : Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi                                                            |
| <b>AY</b>      | : Anayasa                                                                                                |
| <b>AYM</b>     | : Anayasa Mahkemesi                                                                                      |
| <b>BAM</b>     | : Bölge Adliye Mahkemesi                                                                                 |
| <b>BİMK</b>    | : Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun |
| <b>bkz.</b>    | : Bakınız                                                                                                |
| <b>bsk.</b>    | : Baskı                                                                                                  |
| <b>C.</b>      | : Cilt                                                                                                   |
| <b>CD.</b>     | : Yargıtay Ceza Dairesi                                                                                  |
| <b>CGTİHK</b>  | : Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun                                                   |
| <b>CMK</b>     | : Ceza Muhakemesi Kanunu                                                                                 |
| <b>CMUK</b>    | : Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu                                                                         |
| <b>dpn.</b>    | : Dipnot                                                                                                 |
| <b>DEÜHFD.</b> | : Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi                                                       |
| <b>EÜHFD.</b>  | : Erzurum Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi                                                           |
| <b>e.t.</b>    | : Erişim Tarihi                                                                                          |
| <b>GÜHFD.</b>  | : Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi                                                              |
| <b>HMK</b>     | : Hukuk Muhakemeleri Kanunu                                                                              |

|                 |                                                                                                                               |
|-----------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>HPD.</b>     | : Hukuki Perspektifler Dergisi                                                                                                |
| <b>HUMK</b>     | : Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu                                                                                             |
| <b>İİK</b>      | : İcra ve İflas Kanunu                                                                                                        |
| <b>İÜHFM</b>    | : İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası                                                                              |
| <b>İYUK</b>     | : İdari Yargılama Usulü Kanunu                                                                                                |
| <b>Karş.</b>    | : Karşılaştırmamız                                                                                                            |
| <b>MHAD</b>     | : Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi                                                                                      |
| <b>md.</b>      | : Madde                                                                                                                       |
| <b>MK</b>       | : Türk Medeni Kanunu                                                                                                          |
| <b>MÜHF-HAD</b> | : Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk<br>Araştırmaları Dergisi                                                         |
| <b>n.</b>       | : Numara                                                                                                                      |
| <b>RG.</b>      | : Resmi Gazete                                                                                                                |
| <b>Sy.</b>      | : Sayı                                                                                                                        |
| <b>s.</b>       | : Sayfa                                                                                                                       |
| <b>SÜHFD.</b>   | : Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi                                                                                 |
| <b>TBBD.</b>    | : Türkiye Barolar Birliği Dergisi                                                                                             |
| <b>Teşk. K.</b> | : 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye<br>Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun |
| <b>TMK</b>      | : Terörle Mücadele Kanunu                                                                                                     |
| <b>t.y</b>      | : Tarih Yok                                                                                                                   |
| <b>UYAP</b>     | : Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi                                                                                            |
| <b>Y.</b>       | : Yıl                                                                                                                         |
| <b>YCGK</b>     | : Yargıtay Ceza Genel Kurulu                                                                                                  |
| <b>YD.</b>      | : Yargıtay Dergisi                                                                                                            |
| <b>YİBK.</b>    | : Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı                                                                                        |
| <b>y.y.</b>     | : Yayınevi Yok                                                                                                                |

## GİRİŞ

Toplum hayatını düzenleyen normlar bütünü olan hukukun öngörmüş olduğu kuralların esas amacı, toplum hayatının en iyi şekilde düzenlenmesi, fertlerin haklarının teminat altına alınması, toplum düzeninin korunmasıdır<sup>1</sup>.

Hukuk disiplini olarak ceza muhakemesi hukuku, benimsemiş olduğu ilke ve esaslarla hukukun amacına hizmet etmekte, özellikle toplum düzenini bozan eylemlerin cezalandırılması sürecinin sağlıklı işlenmesini hedeflemektedir. Eskilerin meşhur sözü ile ifade edilecek olursa “usulsüzlük vusulsüzlüktür.” Yani yöntemsiz, ilke ve esasları bulunmayanın amacına ulaşması mümkün değildir. Bundan dolayıdır ki ceza muhakemesinde de takip edilen usul ve vazgeçilmeyen temel esaslar bulunmaktadır. Takip edilen usul ve benimsenen esaslar ceza muhakemesinin amacına ulaşmasında büyük role sahiptir.

Tüm hukuk disiplinlerinde olduğu gibi genel amaç kendi araçlarıyla toplumsal düzenin sağlanmasıdır. Ceza hukuku ve ceza muhakemesi hukuku da benimsenmiş ilke ve kurallarla kendi araçları doğrultusunda bu amaca hizmet etmektedir. Hukuk düzeninin ayrılmaz bir parçası olan ceza hukuku, suç teşkil eden fiilin unsurlarını belirler ve bunlara uygulanacak ceza ve güvenlik tedbirlerinin neler olduğunu gösterir<sup>2</sup>. Muhakeme<sup>3</sup> hukukunun bir dalı olan, devletin münferit olayda ortaya çıkan cezalandırma yetkisinin tespiti ve icra edilmesine ilişkin kuralların saptanması ödevini icra eden<sup>4</sup>, ceza hukukunun ihlal edildiği iddiasının doğruluğunu araştırma faaliyeti olan<sup>5</sup> ceza muhakemesi hukuku ise ortak aklın kabul ettiği ilkeler doğrultusunda yola çıkar. Öngörülen ceza muhakeme normları da ceza muhakemesinin amacını elde etmeye çalışır. Maddi ceza hukuku açısından doğru karar verilmesini sağlayan ceza muhakemesi, suç fiilinin nasıl gerçekleştirilmiş

---

<sup>1</sup> Nurullah Kunter, Feridun Yenisey, Ayşe Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, 18. baskı (bsk.), İstanbul, Beta, 2010, s. 26.

<sup>2</sup> Mahmut Koca, İlhan Üzülmüş, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 3. bsk., Ankara, Seçkin, 2010, s. 33.

<sup>3</sup> “Muhakeme, hukuki bir uyumsuzluğu çözmek üzere yargılama organlarının yaptıkları faaliyet dolayısıyla meydana gelen hukuki ilişkilerin sujeleri tarafından yapılan işlemlerin bütünüdür. Muhakeme hukuku yargılama iddia ve savunmadan oluşan üçlü bir faaliyeti ifade eder.” Veli Özer Özbek, M. Nihat Kambur, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe (Özbek vd.), **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Güncellenmiş 2. bsk., Ankara, Seçkin, 2011, s. 37.

<sup>4</sup> Yener Ünver, Hakan Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 5. bsk., Ankara, Adalet Yayınevi, 2012, s. 8.

<sup>5</sup> Cumhuriyet Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku-I**, 4. bsk., Ankara, Seçkin, 2013, s. 23.

olduğunu olgulara dayanarak belirler ve bunun nasıl araştırılacağını kamu davasının nasıl açılıp ne şekilde yürütüleceğini kurala bağlar<sup>6</sup>. Özetle muhakeme hukuku tabirindeki anlamıyla muhakeme, maddi gerçeği bulmak ve hukuki sorunu çözmek için yürütülen bir faaliyet olarak karşımıza çıkmaktadır<sup>7</sup>.

Ceza muhakemesi; soruşturma ve kovuşturma evresinden meydana gelmektedir. Kanun yolu muhakemesi ise soruşturma ve kovuşturma evrelerinde verilen kararların denetimi aşamasıdır<sup>8</sup>. Ceza muhakemesinde uyuşmazlık bir kararla kesilip atılmakta ve kararın verilmesi ile birlikte ilk derece mahkemesi o işten elini çekmekte ve verdiği karar üzerinde yapılan aykırılık ne kadar ağır olursa olsun artık bir değişiklik yapamamaktadır<sup>9</sup>. Yargılama makamları usul Kanunlarıyla çerçevesi çizilmiş muhakeme faaliyetinde maddi gerçeğe adım adım ulaşma çabası içindeyken maddi hukukun uygulanmasında, delillerin değerlendirilmesinde ve başka hususlarda yanlışlığa düşebilme ihtimali daima bulunmaktadır<sup>10</sup>. Bundan dolayıdır ki ilk derece mahkemesince kararın verilmesiyle ceza muhakemesi sona ermeyip denetim muhakemesi denilen yeni bir aşama başlamaktadır<sup>11</sup>. Mahkemelerin verdikleri karar ve hükümlerdeki hukuki aykırılıkların hukuki açıdan denetlenebilmesi için<sup>12</sup>, bunlarda bir yanlışlık veya hukuka aykırılık söz konusuysa - en azından taraflar bu iddiada ise- hükmün bozulması ve gerekirse yanlışlığın düzeltilerek hukuka aykırılığın giderilmesi için bir takım başvuru imkânları getirilmiştir. Bunların en önemlisi kanun yollarıdır<sup>13</sup>.

Soruşturma ve kovuşturma evresinde ceza muhakemesinin devamı içinde muhakemeyi tıkayan ancak temel hedefe ulaşma açısından tali sorunlar diye ifade edilebilecek bazı ara sorunlar ortaya çıkabilir. Kural olarak hâkimlik makamı

<sup>6</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 20 vd.; Bahri Öztürk, Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem, Özge Sırma, Yasemin F. Saygılar, Esra Alan (Öztürk vd.), **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, Güncellenmiş 3. bsk., Ankara, Seçkin, 2010, s. 27.

<sup>7</sup> Metin Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanıklık**, Ankara, US-A Yayıncılık, 1996, s. 21.

<sup>8</sup> Mustafa Özen, **Ceza Muhakemesi Hukukunda İtiraz Kanun Yolu**, Ankara, Adalet, 2011, s. 1-2.

<sup>9</sup> Erdener Yurtcan, **Ceza Yargılaması Hukuku**, 12.bsk., İstanbul, Beta, 2007, s. 471.

<sup>10</sup> Bahri Öztürk, M. Ruhan Erdem, Veli Özer Özbek, **Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, 8. baskı, Ankara, Seçkin Kitapevi, 2004, s. 825.

<sup>11</sup> Mustafa Ruhan Erdem, **Ceza Muhakemesinde Yeni Bir Denetim Muhakemesi Olarak İstinaf**, Ankara, Seçkin, 2010, s. 15; Öztürk v.d., **a.g.e.**, s. 537.

<sup>12</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 2.

<sup>13</sup> Ekrem Buğra Ekinci, “İslam Hukukunda Mahkeme Kararlarının Kontrolü”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (SÜHFD.)**, Cilt (C.) 9, Sayı (S.)1-2, 2001, s. 66-67.

kararlarında, istisna olarak mahkeme tarafından verilen kararlarda çıkan bu sorunlar uyuşmazlığı temelden çözmeyen ara kararlara bertaraf edilmeye çalışılmaktadır. Ara kararlarda hukuka aykırılıkların bulunması muhakemenin sağlıklı ve hızlı tamamlanmasına engel olacağından ve bir an evvel çözülmesi gerekmektedir. İşte bu nedenle hâkimlik kararlarında, mahkeme tarafından verilen ara kararlarda ve mahkeme kararı olmakla birlikte ara karar ve hüküm mahiyetinde olmayan hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararında<sup>14</sup> hukuka aykırılık iddiasında bulunan taraflara bu kararları denetimden geçirme imkânı kabul edilmiştir<sup>15</sup>.

Çalışmamızda bu hukuki imkânı ifade eden itiraz kanun yolu ele alınmaktadır. Çalışmanın isimlendirilmesi hususunda özellikle itirazın olağan kanun yolu olmasına vurgu yapılmıştır. Zira itiraz 5271 sayılı CMK'da kesinleşmemiş kararlar açısından kabul edilmiş olağan kanun yolları başlığı altında düzenlenmiştir. Biz de CMK'nın bu sistematigini kabul ettiğimizden ve olağanüstü kanun yolu başlığı altında CMK'nın 308. maddesi ve devamında düzenlenen Yargıtay C. Başsavcılığı'nın itirazından olan farkını vurgulamak adına bu isimlendirmeyi uygun bulduk.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kanun yolu kavramı ve kanun yoluna ilişkin genel bilgilere bu bağlamda da kanun yolu kavramı, niteliği, amacı, görevi, sınıflandırılması, başvuru hakkı ve kanun yolunun belirlenmesinde hata konularına yer verilmiştir. İkinci bölümde ceza muhakemesinde karar ve muhakeme hukukunda itiraz incelenmiş bu bağlamda da karar kavramı, muhakeme hukukunda itiraz kapsamında hukuk, idare ve ceza muhakemesinde kanun yolu olarak itiraza ilişkin değerlendirmeye yer verilmiştir. Üçüncü bölümde itiraz kanun yolu detaylı şekilde değerlendirilmiş, CMK'da itiraz ve itiraz yolu açık mahkeme kararlarına yer verilmiş, konu Yargıtay kararları çerçevesinde ele alınmıştır. Bu bağlamda mülga 1412 sayılı Ceza Muhakemesi ve Usulü Kanunu (CMUK) ve bu kanun dönemindeki kararlar hem de 5271 sayılı CMK ve bu dönemdeki kararlara yer verilirken yapılan değerlendirmeler karşılaştırmalı olarak sunulmuştur.

---

<sup>14</sup> Cumhur Şahin, "Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararına İtirazda İncelemenin Kapsamı", **MÜHF-HAD. (Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan)**, C. 19, S. 2, 2013, s. 283; Veli Özer Özbek, Serkan Meraklı, "Karar İncelemesi: Hükmün Açıklanması Kararına İtiraz Üzerine Yapılacak Denetim", **MÜHF-HAD. (Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan)**, C. 19, S. 2, 2013, s. 231.; Caner Gürühan, "Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılmasına İlişkin Güncel Sorunların Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi", **TBBĐ.**, S. 111, 2014, s. 151.

<sup>15</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 1-2.

## **Birinci Bölüm**

### **KANUN YOLU KAVRAMI VE KANUN YOLLARINA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER**

#### **I. KANUN YOLU KAVRAMI**

Kanun koyucu tarafından genel kanun olan Ceza Kanunu'nda veya diğer özel Kanunlarda açıklanan, toplum düzenini bozan fiiller olarak nitelendirilen suçların sonuçlarının ortadan kaldırılarak suçun bozduğu toplumsal düzenin yeniden kurulması devletlerin ana amaçlarından biridir. Bu ana amaç, suç sayılan fiillerin niteliklerinin saptanması ve bunun faillerine yaptırımların uygulanması ile mümkündür<sup>16</sup>. Devletin, toplumsal düzenin barış içinde devam etmesi için suçların önlenmesi, işlendiği tespit edilen suçların soruşturulması, sanıkların adil biçimde yargılanması ve suçlu bulunarak mahkûm edilenlerin cezalarının infaz edilmesi sürecini sağlıklı bir şekilde işletmesi gerekmektedir<sup>17</sup>.

Bir suçlunun cezalandırılmasında toplumun şüphesiz menfaati vardır. Ancak bir masumun cezalandırılmamasında toplumun menfaati daha ağır basmaktadır. Soruşturma, kovuşturma ve varılan sonucu hükme bağlama kurallarının bütünü oluşturarak CMK bu gayeyi sağlamaya çalışmaktadır<sup>18</sup>. Ceza muhakemesi faaliyeti, bireyler tarafından işlenmesi istenilmeyen ve devletin bu nedenle ceza yaptırımını öngördüğü suç tiplerine aykırı bir fiilin işlendiği şüphesiyle başlamakta ve gerçeğin bulunması yani somut adaletin gerçekleşmesine yönelmektedir<sup>19</sup>.

Ceza muhakemesinde amaç hukuk kurallarının çizmiş olduğu sınırlar içinde maddi gerçeğin ortaya çıkmasını sağlamaktır. Bu amaçla muhakeme sürecinde farklı makamlar tarafından birçok karar veya hükümler verilmektedir<sup>20</sup>. Bu karar ve hükümlere iddia, savunma makamları, tanıklar, bilirkişiler vb. yardımcı kişilerin

---

<sup>16</sup> Erdener Yurtcan, **Şahsi Dava ve Uygulaması**, 3. bsk., Ankara, y.y., 1989, s. 1.

<sup>17</sup> Adem Sözüer, “Önsöz Yerine Türk Ceza Hukuku Reformu”, **İÜHFİM**, C. 71, S. 1, 2013.

<sup>18</sup> Hamdi Öner, “Sanığa Tanınan Başlıca Teminat ve Kanun Yolları”, **AD**, Yıl (Y.) 36, S.11, Kasım 1945, s. 1103.

<sup>19</sup> Kubilay İnan, **Ceza Yargılamasında Yasa yolları**, Ankara, Seçkin, 2006, s.19.

<sup>20</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 5.

işbirliği sonucunda varılmaktadır<sup>21</sup>.

Hâkimler ve mahkemelerin verdikleri karar ve hükümlerin çoğu kanuna, adalete uygun olabilir<sup>22</sup>. Fakat hâkimler ve mahkemeler tarafından verilen karar ve hükümlerin mutlak surette kanuna ve adalete uygun oldukları iddia edilemez. Zira yanılmak insan için<sup>23</sup> olup, yargılama yetkisine sahip olanların da insan olduğu gerçeği düşünüldüğünde hataya düşmeleri, verdikleri karar ve hükümlerde yanılmaları mümkündür. Hatta başkasının hürriyet ve geleceği üzerinde düşünürlerken zaaf göstermeleri veya beşeri hislere kapılmaları da akla gelebilir. Ayrıca kendilerini haklı, verilen kararların haksız olduğunu düşünen tarafların vicdanen tatminlerinin sağlanması da gerekmektedir<sup>24</sup>. İşte hukuka aykırılık ihtimali akla geldiğinde karar taraflar için doyurucu olmamakta ve adalet mekanizmasına güvenin sarsılması söz konusu olmaktadır. Bütün bu gerekçeler verilen kararın yeniden gözden geçirilmesi gereğini ortaya koymaktadır<sup>25</sup>.

Verilen karar ve hükümlere kanaat etmeyenlere bir üst derece veya başka bir yargılama makamının denetiminden geçirilmesi verilen karar ve hükümlerin hukuka uygunluk konusunda isabet değerini arttıracaktır<sup>26</sup>. Bundan dolayıdır ki ceza ve hukuk muhakemesinde hâkim ve mahkeme karar ve hükümlerine karşı ilgililerin menfaatlerini ihlal eden karar ve hükümlerin yeniden incelenmesi ve gerekirse

<sup>21</sup> Öztekin Tosun, **Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri**, C.II, 2. bsk., İstanbul, Sulhi Garan Matbaası, 1976, s. 169.

<sup>22</sup> M. Tahir Taner, **Ceza Muhakemeleri Usulü**, 3. bsk., İstanbul, İsmail Akgün Matbaası, 1955, s. 353.

<sup>23</sup> Tosun, **a.g.e.**, s. 169.; “*Yanılma insana özgüdür*” sözü (Erare humanüm est) Latin atasözü olup insanın yaradılışı bakımından bütün yanılmalarından sakınamayacak mükemmellikte olmadığı ve kendisini de her türlü yanılmadan koruyabilecek bilimsel-teknik araçları bulamayacağı gerçeğini anlatmaktadır. bkz. Turhan Tufan Yüce, **Türk-Alman Ceza Muhakemeleri Hukukunda Kanun Yolları**, Ankara, Ötüken Yayınevi., 1967, s. 1.

<sup>24</sup> 1412 sayılı CMUK’nın 289. maddesinin gerekçesinde bu husus şöyle ifade edilmektedir: “*Hâkim ve mahkemelerden iptidaen verilen karar ve hükümlerin kaffesi hatadan salim ve tamamıyla muvafıkı kanun olacağı iddia edilemez. İcrayı kaza edenler de efradı beşer meyanından intihap ve tayin edildiğine göre; verdikleri hükümlerde yanılmaları mümkündür. Yanılmadıkları ahvalde dahi kendini haklı hükmü haksız farzedenden vicdanen tamamıyla tatmin edilmeye muhtaç olabilirler. Bu mütalaya mebni heyeti içtimaiyenin veya bu heyete mensup bir ferdin hukukuna müessir olabilecek mahiyetteki mukarratı adliyenin bunlara kanaat etmeyerek tarafından vaki talep ve müracaatı üzerine daha tecrübekar olduğu farzedilen, daha yüksek mercilerce tekrar haddi tektikinden geçirilmesine imkân verilmesi bugün bilcümle usulü muhakemelerin kabul eylediği bir esası mühimdir.*” bkz. İsmail Özmen, Uygur Aktalay, **Gerekçeli-Açıklamalı- İctihatlı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu**, Ankara, Doruk Yayınları, 1993, s. 441.; Öner, **a.g.m.**, s. 1108.

<sup>25</sup> Tosun, **a.g.e.**, s. 169.

<sup>26</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 5.

düzeltilmesi için<sup>27</sup> bazı şartlar dairesinde “*kanun yolları*” açılmıştır<sup>28</sup>. Bu yollar haksızlığı giderici yol olarak öngörölmüş hukuki çarelerdir<sup>29</sup>. Hukuki çare kanun yolu teriminden daha geniş anlamı ihtiva etmektedir. Kanun yolları belli imkânlarla hasredilen hukuki çareleri ifade etmektedir<sup>30</sup>.

Genel anlamı ile kanun yolu yanlış olan veya yanlış sayılan karar ve hükümlerin bir kez daha gözden geçirilmesini sağlayan ve hemen hemen her dönem muhakeme hukukunda yer almış bir denetim kurumu olarak ifade edilebilir<sup>31</sup>.

Muhakeme sürecinde verilen karar veya hükümlerin bir üst derecedeki mahkemenin veya başka bir merciin denetiminden geçmesi; gerekiyorsa hukuka aykırılığın veya yanlışlığın düzeltilmesi imkânını ifade eden hukuki denetim kurumuna **kanun yolları** denilir<sup>32</sup>.

Bireylerin haklarının veya hukuken korunan menfaatlerinin zarar görmesini engellemek için verilen kararın maddi ve/veya hukuksal açıdan bir kez daha aynı veya başka bir mahkeme tarafından incelenmesini sağlayan 5271 sayılı CMK’nın kabul ettiğı kanun yolları olarak itiraz, istinaf, temyiz, Yargıtay C. Başsavcısının

<sup>27</sup> Baha Kantar, **Ceza Muhakemeleri Usulü: 3. Kitap, Kanun Yolları**, Ankara, yayınevi yok (y.y.), 1953, s. 3.; Baha Kantar, **Ceza Muhakemeleri Usulü: Umumi Hükümler**, 4. bsk., Ankara, Güzel Sanatlar Matbaası, 1957, s. 53.

<sup>28</sup> Taner, **a.g.e.**, s. 354.

<sup>29</sup> “Değişik yanılma nedenlerine dayanan adli kararlara karşı hakları etkilenenlerin başvurabileceğı ve adaleti sağlamak amacıyla öngörölmüş muhakeme yasalarında benimsenen değişik başvuru yolları vardır. Bu yolların hepsi üst kavram olarak “hukuksal çare” başlığı altında toplanabilir.” (Mithat Sancar, “Ceza Yargılamasında Yasa Yollarına Başvurunun Genel Koşulları”, **Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Diyarbakır, S. 4, 1988, s. 149.)

<sup>30</sup> Faruk Erem, **Ceza Usulü Hukuku**, Genişletilmiş 2. bsk., Ankara, Ajans-Türk Matbaacılık, 1968, s. 455.; Faruk Erem, **Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu (CMUK Şerhi)**, Ankara, Dayınlarlı Hukuk Yayınları, 1996, s. 629.

<sup>31</sup> Necip Bilge, **Medeni Yargılama Hukukunda Karar Düzeltme**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1973, s. 3.

<sup>32</sup> Taner, **a.g.e.**, s. 353.; Erem, **a.g.e.**, s. 457.; Erem, **CMUK şerhi**, s. 631.; Baki Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, C.V, 6.bsk., İstanbul, Demir Demir Yayınları, 2001, s. 4483.; Baki Kuru, Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, 6100 Sayılı HMK’na Göre Yeniden Yazılmış, 22. bsk., Ankara, Yetkin Yayınları, 2011, s. 599.; Nurullah Kunter, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, 8. baskı, İstanbul, Kazancı Matbaacılık, tarih yok (t.y.), s. 922.; Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1639.; Nur Centel, Hamide Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 9. bsk., İstanbul, Beta, 2012, s. 713.; Nevzat Toroslu, Metin Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Ankara, Savaş Yayınları, 2008, s. 316.; Doğan Soyaslan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Güncellenmiş 4. bsk., Ankara, Yetkin Yayınları, 2010, s. 525.; Ali Rıza Çınar, **Ceza Yargılamasında Temyiz Yolu**, Ankara, y.y., 2006, s. 11.; Özen, **a.g.e.**, s. 5.; Cumhur Şahin, Neslihan Göktürk, **Ceza Muhakemesi Hukuku-II**, 2. bsk., Ankara, Seçkin, 2013, s. 211.

itirazı, kanun yararına bozma, muhakemenin yenilenmesi karşımıza çıkmaktadır<sup>33</sup>.

Kanun yolları terimi konusunda doktrinde bir birlik yoktur. Hukuki denetim kurumlarının tanımlanması ve sınıflandırılmasında farklı görüşler mevcut olup<sup>34</sup>, *kanun yolları*<sup>35</sup>, *denetim muhakemesi*<sup>36</sup>, *taarruz yolları*<sup>37</sup>, *yargısal çare*<sup>38</sup>, *yasal çare*<sup>39</sup>, *hukuki çare*<sup>40</sup> gibi terimler kullanılmaktadır.

Doktrinde Taner, kanun yolları terimini kullanmak suretiyle verilen karar ve hükümlere karşı bu yollara gidilerek muhtemel yanlışlıkların düzeltilmesi veya yanlışlık yapıldığı zannı ve iddia edilen yanlışlıkların gerçekte olup olmadığının değerlendirilmesinin adaletin layıkıyla sağlanması bakımından lüzumlu olduğunu, bundan dolayı kanun yollarını kabul etmenin gerektiğini ifade etmektedir<sup>41</sup>.

Taner, Fransız yazarların kanun yollarını olağan (adi) ve olağanüstü (fevkalade) olmak üzere ikiye ayırdıklarını bu ayırımın sebebinin de olağan yollara müracaat için belirli sebeplere dayanılmasının kanun tarafından şart koşulmaması, olağanüstü yollara başvurmak içinse ancak kanunda gösterilen sebeplere dayanılmak üzere müracaat edilebilmesi olduğunu, bu ayırıma göre itiraz ve istinafin olağan yollardan, temyizcinin ise olağanüstü kanun yolu sayıldığını belirtmektedir<sup>42</sup>.

<sup>33</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 537.

<sup>34</sup> Tasnif için Bkz. Özen, **a.g.e.**, s. 5.vd.

<sup>35</sup> Doktrinde Taner, karar ve hükümlerin denetimi için kanun yolları ifadesini kullanmaktadır. bkz. Taner, **a.g.e.**, s. 353.; Kunter,Yenisey,Nuhoğlu, genel üst kavram olarak kanun yolları ifadesini kullanmaktadır. bkz. Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 1639. Aynı görüşte Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 713.; Özbek vd., **a.g.e.**, 680.

<sup>36</sup> Tosun, **a.g.e.**, s. 169.; Erdem, **a.g.e.**, s. 15.; Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 357.; Bıçak, suç muhakemesinde başvurulabilecek yöntemlerin hemen hepsinin kanun yolları niteliğinde olmasından dolayı kanun yolları ifadesinin yanıltıcı olacağını ve amaca hizmet etmeyeceğini ifade ederek denetim muhakemesi terimine benzeyen “*kararların denetimi*” terimini tercih etmektedir. bkz. Vahit Bıçak, **Suç Muhakemesi Hukuku**, 2. bsk., Ankara, Seçkin, 2011, s. 725.

<sup>37</sup> Yüce bütün kanun yollarına taarruz yolları ifadesini kullanmaktadır. Ayrıca taarruz yollarını kanun yolları ve hukuk çareler olarak ikiye ayırmaktadır. bkz. Yüce, **a.g.e.**, s. 6.

<sup>38</sup> Tosun, **a.g.e.**, s. 173.

<sup>39</sup> Yurtcan, üst kavram olarak yasal çare terimini kullanmaktadır. Yazara göre kanun yolları da bu yasal çare içerisinde değerlendirilmektedir. bkz. Erdener Yurtcan, **CMK Şerhi**, 5. bsk., İstanbul, Beta, 2008, s. 908.

<sup>40</sup> Kantar, üst kavram olarak hukuki çare veya tedbirler terimini kullanmaktadır. bkz. Kantar, **a.g.e.**, 53.; Erem de üst kavram olarak hukuki çareler terimini kullanmaktadır. bkz. Erem, **a.g.e.**, s. 455, Erem, **CMUK Şerhi**, s. 629.; Faruk Erem, **Diyaletik Açidan Ceza Yargılaması Hukuku (Ceza Yargılaması Hukuku)**, 6. bsk., Ankara, Işın Yayıncılık, 1986, s. 511.; Donay da hukuki çare üst kavramını kullanmaktadır. bkz. Süheyl Donay, **Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi**, İstanbul, 2009, s. 454.

<sup>41</sup> Taner, **a.g.e.**, s. 354-355.

<sup>42</sup> **a.e.**, s. 355.

Kunter, Yenisey, Nuhoglu, terim olarak kanun yolları ifadesini kullanmaktadırlar<sup>43</sup>. Yazarlar, yargılama makamlarının verdiği kararlarda bir haksızlık, bir aykırılık, bir yanlış olma halinde bu kararlardaki hataları gidermenin ancak yargılama makamlarınca yapılabileceğini, kanun yoluna konu olabilen bir aykırılığın giderilmesinin kanun yolu adlı tali bir dava açılması ve tali bir muhakeme yapılması ile sağlanacağını belirtmektedirler<sup>44</sup>.

Ayrıca kanun yollarını önce dar manada ve geniş manada kanun yolu diye ikiye ayırmakta, diğer taraftan ise olağan ve olağanüstü şeklinde bir ayrıma daha tabi tutmaktadırlar. Bu ayrımlara göre itiraz ve temyiz dar anlamda kanun yolu, muhakemenin yenilenmesi geniş anlamda kanun yoludur. İtiraz, istinaf ve temyiz olağan; muhakemenin yenilenmesi, Yargıtay C. Başsavcılığının itirazı, kanun yararına bozma olağanüstü kanun yoludur. Ayrıca yazarlar olağan kanun yollarını asıl derece ve hukuki derece ayrımına tabi tutmakta, itiraz ve istinafı asıl derece, temyiz kanun yolunu ise hukuki derece olarak değerlendirmektedirler<sup>45</sup>.

Doktrinde Kantar, kanunun çeşitli adli makamlar tarafından verilen ve ilgililerin menfaatini ihlal eden kararların yeniden incelenmesi ve gerekirse düzeltilmesi için bazı yollar öngördüğünü bu yolların hepsine usul hukukunda “hukuki çareler veya tedbirler” ismi verildiğini belirtmekte, hukuki çareler ve tedbirleri üst kavram olarak ele almaktadır. Yazar itiraz ve temyizi geniş anlamda hukuki çare veya tedbir olarak değerlendirmekte, kanun yolunu hâkim tarafından verilip henüz kesinleşmeyen ve ilgililerin menfaatini ihlal eden kararın, kararı veren hâkimden başka bir hâkim tarafından incelenmesi anlamında başvurulmuş adli bir yol olarak kabul etmektedir<sup>46</sup>.

Doktrinde Erem de üst kavram olarak hukuki çare kavramını kullanmakta kanun yollarının kanun koyucu tarafından hukuki denetim için ayrıca düzenlenen kurumlar olduğunu belirtmektedir. Yazara göre kanun yolları itiraz ve temyizden ibaret olup, muhakemenin yenilenmesi önceki kararı veren hâkim tarafından tekrar

<sup>43</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1639 vd. ; Aynı görüş için bkz. Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 713.; Özbek vd., **a.g.e.**, 680.

<sup>44</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1639 vd.

<sup>45</sup> **a.e.**

<sup>46</sup> Kantar, **a.g.e.**, s.3-4.

inceleme yapılacak olması ve ortada kesinleşmiş hükmün bulunması nedeniyle kanun yolu değildir<sup>47</sup>.

Yurtcan, yargılamanın taraflarına daha önce verilen kararı tartışma ve bunun üzerinde değişiklik yapılmasını isteme olanağını veren yasal çareyi, özetle bir karara karşı bunun denetlenmesi, değiştirilmesi ve düzeltilmesi istemi olarak ifade etmektedir. Kanun yollarının bir yasal çare olduğunu fakat her yasal çarenin kanun yolu olmadığını bu manada yasal çarenin üst kavram olduğunu belirtmektedir. Yazara göre eski hale getirme bir yasal çaredir. Kanun yolları olarak ise itiraz, istinaf, temyiz, Yargıtay C. Başsavcılığının itirazı, muhakemenin yenilenmesi, kanun yararına bozmayı zikretmektedir<sup>48</sup>.

Tosun, yargılama makamlarının kararlarının hukuka aykırı olması durumunda bunlardaki aykırılıkları giderecek bir takım çarelerin bulunması gerektiğini bu çarelerin bir kısmının yargısal olmayan, bir kısmının da yargısal olduğunu; yargılama makamınca yapılan işin bir çare olduğunu buna yargılama çaresi veya yargısal çare deme olanağının bulunduğunu ifade etmektedir. Yazar, kanun yolları altında toplanan yargısal çarelerin itiraz, temyiz, Yargıtay C. Başsavcılığının itirazı ve karar düzeltme olduğunu belirtmektedir<sup>49</sup>.

Yüce, kanun yollarını ifade etmek için taarruz yolları terimini kullanmakta, kanun yolları ve hukuki çareler şeklinde de ikiye ayırmaktadır. Yazara göre hukuki çare kesinleşmiş veya kesinleşmemiş kararlara karşı kullanılan imkânlardır<sup>50</sup>.

Özetle kanun yolları evresi, suç soruşturması ile başlayıp mahkemenin gerçeğe ulaşıldığı kanaatiyle en adil olduğuna inandığı olaya uygun son kararı ile neticelenen muhakeme evresinde mahkeme karar ve hükümlerinin denetlendiği ve taraflarca tartışıldığı evreyi ifade etmektedir<sup>51</sup>.

---

<sup>47</sup> Erem, **a.g.e.**, s. 455.; Bu gerekçe doğrultusunda yapılan tasnifte itiraz kanun yolunda da ilk kararı veren hakim tarafından değerlendirme yapıldığından ve ayrıca kanun yararına bozmada da kesin bir karar bulunduğundan bu iki yolun da kanun yolu sayılmaması gerekir. bkz. Özen, **a.g.e.**, s. 8.

<sup>48</sup> Yurtcan, **a.g.e.**, s. 448-449.

<sup>49</sup> Tosun, **a.g.e.**, s.173, 180.

<sup>50</sup> Yüce, **a.g.e.**, s. 6.

<sup>51</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1639 vd.

## II. KANUN YOLUNUN KONUSU

Kanun yolu yargılama makamlarının karar ve hükümleri için kabul edilmiştir<sup>52</sup>. Yani gerek fonksiyonel gerekse organik anlamda yasama ve yürütme organlarının kararlarına karşı CMK’da düzenlenen kanun yollarına gidilemez. Yargı kararlarıyla anlatılmak istenen, yargı organlarının yargısal nitelikli kararları; yani fonksiyonel anlamda yargı kararlarıdır. Yargı organlarının idarî nitelikli kararlarına karşı ceza muhakemesindeki kanun yolları kabul edilmemiştir<sup>53</sup>.

Yargılama makamı tarafından verilen kararların hukuk hayatına girmesi yani var olması gerekir. Yok hükmünde veya yok sayılan bir yargı kararına<sup>54</sup> karşı kanun yoluna gidilip gidilemeyeceği hususu tartışmalıdır. Yokluk yaptırımını gerektiren aykırılık ne kadar ağır olursa olsun kararın ancak kanun yolu ile ortadan kaldırılacağı görüşü ağır basmaktadır<sup>55</sup>.

Muhakeme biçimine uygun ve hâkimin katılımıyla verilen kararların ağır ve ciddi bir hukuksal hata içermesi durumunda bu tür kararların yok sayılıp sayılmayacağı tartışmalıdır.

Hukuksal güvenlik ilkesi göz önünde bulundurulduğunda katlanılmaz derecede vahim hata içeren bu tür kararların hukuk düzeninde etki doğurmayacağı kabul edilebilir. Kanunda öngörülmeven dayak cezası, idam cezası gibi bir cezanın hükmedilmesi veya mahkemede hazır bulunan sanık yerine başka biri hakkında hüküm verilmesi bu tür kararlara örnek olarak gösterilebilir. Ağır hata da içerse bu tür kararlar kanun yoluna gidilmek suretiyle ortadan kaldırılabilir<sup>56</sup>.

---

<sup>52</sup> a.e., s. 1642.

<sup>53</sup> Yavuz Arıcan, “Ceza Yargılaması Hukukunda İtiraz Yolu”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, Konya, 2006. s. 24.

<sup>54</sup> Yok hükmünde karar yalnızca görünüşte karar izlenimini uyandıran ancak muhakeme hukuku hâkim yetkisinin gerektirdiği otoriteden yoksun olan kararlardır, bu tür kararların hukuk düzeninde her hangi bir etki meydana getirmediği kabul edilir. bkz. Öztürk v.d., a.g.e., s. 539.

<sup>55</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, a.g.e., s. 1642.

<sup>56</sup> Öztürk v.d., a.g.e., s. 539.; Özekes’e göre yok hükmündeki kararlar hiçbir hukukî sonuç doğurmayacağından kanun yollarının da konusu olamaz. (Muhammet Özekes, “Medeni Usul Hukukunda Yok Hüküm ve Etkisiz Hüküm”, **Yargıtay Dergisi (YD.)**, C. 26, S. 4, 2000, s. 661.)

### III. KANUN YOLU MUHAKEMESİNİN AMAÇ VE GÖREVLERİ

#### A. Genel Olarak

Hukuk devletinde yargılama süreci adil olmalıdır. Adil karar verilebilmesi için gerekli koşullar ise adil yargılama ile sağlanabilir. Adil yargılama<sup>57</sup> ise ceza muhakemesinde mağdur ve sanığın dengeli haklara sahip olduğu ve bu hakların ihlal edilmediği, insan hakları ihlalinin bulunmadığı yargılamadır<sup>58</sup>.

Adil yargılanma ilkesinin yanında dürüst yargılanma ilkesi de dikkate alınması gereken önemli bir ilkedir. Her iki ilke de diğer ilkelerle birlikte devletin yargı alanındaki yetki ve olanaklarını suistimal veya ihmal etmesini önlemeye önemli ölçüde hizmet etmektedir<sup>59</sup>. Kanun yoluna başvuru hakkının ihlali de bütünsel değerlendirmede hak arama özgürlüğünün önemli bir ihlali sayılır<sup>60</sup>.

Davaları bu ilkeler doğrultusunda, bir yandan usul ekonomisi bakımından en az giderle ve olabildiğince kısa süre içinde sonuçlandırıp; aynı zamanda verilecek kararın da hak ve adalet ölçülerine uygun olmasına özen göstermek, dünyanın en zor işlerinden biridir<sup>61</sup>.

Önemli bir değer olan adaletin tesisi gibi zor bir işte görevlendirilmiş organların kuruluşundaki kaçınılmaz, tabiat gereği kusurların bulunması kanun yoluna ihtiyaç gösterir<sup>62</sup>. Kanun yollarına başvuru bireysel açıdan adil yargılanma hakkı bağlamında değerlendirilen bir insan hakkı olduğu gibi kamusal alanda da geniş anlamda egemenlik hakkının bir görüntüsü olarak değerlendirilebilir. Yargılama makamının kararından memnun olmayan taraf bu kararı çeşitli biçimlerde etkileyecek başka bir yargılama makamına başvuru hakkına sahip olabilmelidir<sup>63</sup>.

---

<sup>57</sup> Kanun yollarına başvurma hakkı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) 6. madde kapsamında değildir. Ancak 7 No'lu protokole göre ise adil yargılanma kapsamında temyize başvurma hakkı da bulunmaktadır. (Nur Centel, "Adil Yargılama İlkesi ve Türk Hukukundaki Bazı Sorunlar", **MÜHF-HAD**, C.16, S.1-2, t.y., s. 5.)

<sup>58</sup> Centel, **a.g.m.**, s. 5.

<sup>59</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 9.

<sup>60</sup> Hasan Güngörmüş, "Ceza Yargılamasında Hak Arama Özgürlüğü", Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, Ankara, 2010, s. 68.

<sup>61</sup> Hacı Sarıgüzel, "Ceza Muhakemesi Hukukunda İstinaf Mahkemeleri", Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, Kocaeli 2006, s. 13.

<sup>62</sup> Erem, **a.g.e.**, s. 459.

<sup>63</sup> İnan, **a.g.e.**, s. 20.

Nitekim AYM bir kararında<sup>64</sup> bu hususu şöyle dile getirmiştir:

*“...Yargı yerlerinde görev yapan hâkimler de her insan gibi yanılabilir, usul ve kanuna aykırı düşen bazı kararlar vermiş olabilirler veya verdikleri kararlar, taraflar için doyurucu sayılmayabilir. Diğer yönden hâkimlerin, belli olaylarda uyguladıkları kanunları ve ilgili öteki hukuk kurallarını kendi kanılarına göre başka başka biçimlerde yorumlamaları olanağı ve olasılığı vardır. İşte yargı yerlerinin verdikleri kararlarda, gerek yanılma gerekse başka biçimde yorumlama sonucu olarak doğan ve olağan sayılması gereken kanuna ve hukuka aykırılıkların zamanında giderilmesini sağlamak amacıyla bazı uygun metodların konulması zorunlu olmuştur. Genel olarak "Kanun yolu" diye tanımlanan bu metodlara başvurulması olanağı ile, gerek toplum gerekse taraflar için güvence sağlanması görevi de yerine getirilmiş olmaktadır. Böylece bir temel hukukî uyuşmazlığın yargı yerlerince çözülmesi sonunda esastan verilecek kararların, gerek bireylerin gerekse toplumun adalet duygularını daha büyük ölçüde doyurması da gerçekleşecektir. O halde, denebilir ki, kanun yollarına başvurulması olanağı, kişi haklarına ve topluma güvence sağlaması bakımından Anayasa'ya tüm olarak uygun düşmektedir...”*

Başkalarının hatayı görmesi kişinin kendi hatasını görmesinden daha kolaydır. Zira yanılmalar dışarıdan daha kolay görülmektedir. Dışarıdan yanılmaları en iyi görecektir olanlar da o kararı veren hâkime mütalaasını sunan ve o mütalaanın kabul edilmediğini gören kişilerdir. Hâkimler arasında bilgi ve tecrübe farkı adalette fark yaratmamalıdır. Bu husus kanun yolunun kabul gerekçelerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır<sup>65</sup>.

Yargılama makamlarının kararlarında hukuka aykırılıkların bulunması durumunda, kararların vatandaşların hak ve menfaatlerini ihlal etmesi söz konusudur. Denetim muhakemelerinin amacı, bu zararın önlenmesi için hukuka aykırılığın ortadan kaldırılmasıdır. Bu şekilde hem haksızlık giderilmekte hem de kanunların uygulanmasında birlik sağlanmaktadır<sup>66</sup>. Ceza muhakemesi faaliyeti sırasında ve

<sup>64</sup> Anayasa Mahkemesi (AYM.), 18.02.1971, E. 1970/31, K. 1971/21, RG. tarih: 09.07.1971, RG. sayı: 13890; (Çevrimiçi) <http://www.anayasa.gov.tr> (Erişim Tarihi (e.t.) 22.12.2012)

<sup>65</sup> Carnelutti, Lezioni sul Processu Penale, Roma, C.2, 1947, s. 108.'den aktaran, Erem, **CMUK Şerhi**, s. 634.

<sup>66</sup> Tosun, **a.g.e.**, s. 170.; Bilge, **a.g.e.**, s. 6.

sonunda yargılama makamları tarafından birçok karar verilmektedir. İnsan faaliyetlerinin çoğunda olduğu gibi ceza muhakemesi sırasında hata yapılması ve buna bağlı olarak kişi haklarının çiğnenmesi mümkündür. Bunun için yargılama makamlarının hatalarını gidermek için kanun yolları kurumu oluşturulmuş böylelikle kişi haklarının ve toplum düzeninin daha güvenilir biçimde korunması amaçlanmıştır<sup>67</sup>. CMK’da kanun yollarının öngörülmesiyle hukuka aykırılık veya yanlışlıkların giderilmesi, doğru ve adalete uygun kararlarla taraflarda ve toplumda güven duygusunun güçlendirilmesi amaçlanmıştır<sup>68</sup>.

Ceza muhakemesinin bütün olması dikkate alındığında ceza muhakemesi baştan sona aynı amaca hizmet eder. Dolayısıyla ceza muhakemesinin amacı için söylenen bütün şeyler aslında kanun yolları için de aynıdır. Bu amaç maddi gerçeği, doğru olan halin tespit edilip tarafların menfaatini korumaktır<sup>69</sup>.

Kanun yolu hakkındaki hükümlerin konulmasındaki amaç, verilen kararların maddi bakımdan doğruluğunu sağlamak, hukukun uygulanması bakımından birliğin sağlanması ve bu şekilde hukuksal güvenin tesis edilmesidir. Kanun yolları hukuka aykırılıkların giderilmesi yanında eşitliğin gerçekleşmesi bakımından hem taraflar hem de toplum için teminattır<sup>70</sup>. Bu anlamda muhakeme hukukunun temel ilkesi olan mahkemelerin veya hâkimlerin verdikleri kararların denetlenmesi adil yargılanma hakkı için önem arz eder<sup>71</sup>.

Kanun yollarının amacı hâkim ve mahkemelerin kararlarının denetlenerek insan haklarının ihlal edilmesine engel olmak<sup>72</sup>, sanık ve muhakemenin diğer sujelerinin haklarını korumak<sup>73</sup>, maddi gerçeğe uygun bir hüküm kurmak suretiyle

---

<sup>67</sup> Hakan Karakehya, “Türk Ceza Muhakemesinde Kanun Yolu Olarak İtiraz”, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, Eskişehir, Temmuz 2002, s.1.

<sup>68</sup> Bkz. CMK 260. madde hükümet tasarısı gerekçesi ( Osman Yaşar, **Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu**, C.II, 3. bsk., Ankara, y.y., 2007, s. 1537.)

<sup>69</sup> Abdurrahim Karşı, **Medeni Muhakeme Hukuku Ders Kitabı**, 2. bsk., İstanbul, Alternatif, 2011, s. 660.

<sup>70</sup> Erem, **CMUK Şerhi**, s. 633.; Bilge, **a.g.e.**, s. 6.; Ali Bal, “Kanun Yolu Muhakemesi”, **AD.**, Y. 77, S. 6, Kasım-Aralık 1986, s. 72.

<sup>71</sup> Vesile Sonay Evik, “Ceza ve Ceza Yargılaması Hukuku Bağlamında Adil Yargılanma Hakkı”, **Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 3, Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku**, (Ed. Kayıhan İçel- Yener Ünver), Ankara, Seçkin Yayınları, 2004, s. 307.

<sup>72</sup> Öztürk, Erdem, **a.g.e.**, s. 65.

<sup>73</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 26-27.

ceza muhakemesinin amacını gerçekleştirmektedir<sup>74</sup>.

Kanun yollarının kabul edilmesi yanlış karar ve hüküm veren makamın daha dikkatli hareket etmesini de sağlar. Hatalı değerlendirmelerin başka bir makam tarafından gözden geçirileceği ihtimali muhakeme ile ilgisi bulunan şüpheli veya sanığın davayı daha dikkatli izlemesini sağlar<sup>75</sup>.

### **B. Hataların Giderilmesi**

İnsanlar tarafından yapılan işlemlerin bir araya gelmesi ile varlık kazanan ceza muhakemesinde birçok hata yapılır. Bu hataların bir kısmı önemli olup verilen hükmü de etkilemesi olasıdır. Bazı hatalar ise önemli olarak değerlendirilmez. Ceza muhakemesinde yapılan işlemlerin çoğunluğunda bir karar bulunmaktadır<sup>76</sup>. Bu kararları verenler ne kadar bilgili, tecrübeli olurlarsa olsunlar, onların da yanlışlanabileceklerini olağan saymak gerekir<sup>77</sup>.

Hâkimlerin de insan olması dikkate alındığında karar ve hükümlerin kusurlu olması mümkündür<sup>78</sup>. Yasama, yürütme organları ve idare, yargı kararlarına uymak zorunda olduklarından ve onları değiştirmeleri de mümkün olmadığından bu kararlardaki hataları giderme görevi de ancak yargılama makamlarına aittir<sup>79</sup>. İşte hata ve yanlışların giderilmesi kanun yolu muhakemesinin görevlerinden biridir.

### **C. Maddi ve Hukuki Denetim Muhakemesinin Yapılması**

Kanun yoluna konu hukuka aykırılıklar, sübut sorunu ve hukuki sorun konusunda verilen hükümlerdeki hata veya hukuka aykırılıklardır<sup>80</sup>. Bir yargılama makamının verdiği bir kararda hukuka aykırılık olduğu iddiası ile ortaya çıkan uyuşmazlık kanun yolu davası açılmak sureti ile yargılama makamının önüne getirilmektedir<sup>81</sup>.

Kanun yolları somut bir karara ulaşılması amacına hizmet etmenin yanında

<sup>74</sup> Serdar Talas, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Başsavcılığın İtirazı”, **İÜHFİM**, C.70, S. 1, 2012, s. 153.

<sup>75</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 14.

<sup>76</sup> Yenisey, **a.g.e.**, s. 673.

<sup>77</sup> Bilge, **a.g.e.**, s. 3.

<sup>78</sup> Erem, **a.g.e.**, s. 459.

<sup>79</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1639.

<sup>80</sup> Toroslu, Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 316.

<sup>81</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1640.

hukukun da geliştirilmesini de sağlamaktadır. Her bir kanun yolu için öncelikli amaç farklı olabilir. Kanun yolu kararın maddi gerçeğe uygun olmasını sağlamak amacıyla kabul edilmiş ise kararın gerek maddi olayın tespiti ve gerekse olaya uygulanan hukuk kuralının yerindeliğinin denetlenmesi gerekir. Buna karşılık amaç hukukun geliştirilmesi<sup>82</sup> ve tekdüze uygulama ve içtihat birliğinin sağlanması ise hukuksal denetimle yetinilir<sup>83</sup>.

Uyuşmazlığın hem maddi hem de hukuki yönünü inceleyen bir kanun yolu olarak istinaf<sup>84</sup>, kural olarak sadece hukuki meseleyi inceleyebilen temyiz kanun yolları, son karardaki hataları ortadan kaldırmaya yönelik işleyen sistemler olarak karşımıza çıkmaktadır<sup>85</sup>. Kural olarak hâkimlik istisna olarak mahkeme kararları için öngörülen ve ara kararlarda bulunan maddi-hukuki aykırılıkların denetimi imkânı veren kanun yolu olarak da itiraz karşımıza çıkmaktadır<sup>86</sup>.

#### **D. Yargılama Makamından Başka Bir Makamın Denetimi**

İlk derece mahkemesi tarafından verilen kararın uyuşmazlığı çözen bu makamdan başka bir makam tarafından denetlenmesi kural, aynı makam tarafından uyuşmazlığın çözülmesi istisnadır. Kanun yolu muhakemesinde kural olarak bu başka makamın daha yüksek bir makam olması gerekmektedir<sup>87</sup>.

İtiraz kanun yolunda bu kurala kısmen uyulmaktadır. Zira itiraz ilk önce kararı veren sulh ceza hâkimliğine veya mahkemeye yapılır ve hâkim kararının yanlış olduğunu düşünürse bu itirazı kabul edebilir. İtirazı reddetmesi durumunda sulh ceza hâkimliği açısından numara olarak izleyen sulh ceza hâkimliği; asliye ceza için ağır

<sup>82</sup> Kanun yolunun amaçlarından biri olarak temyiz incelemesi yapan makamın verdiği kararlarla hukukun anlaşılması ve uygulanmasında hem teori hem de uygulamaya yol göstermesi bu şekilde hukukun gelişmesi ifade edilmektedir. bkz. Tolga Akkaya, **Medeni Usul Hukukunda İstinaf**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2009, s. 71. vd.

<sup>83</sup> Feridun Yenisey, **Ceza Muhakemesi Hukukunda İstinaf ve Tekrar Kabulü Sorunu**, İstanbul, y.y., 1979, s. 4.; Erdem, **a.g.e.**, s. 17.

<sup>84</sup> “Esas mahkemesi maddi mesele ve hukuki meseleyi içeren bir hüküm verir. Maddi mesele fiilin sanık tarafından işlenip işlenmediği sorunudur. Hukuki mesele ise sanık tarafından gerçekleştirilmiş olan eyleme hangi cezanın verilmesi gerektiği, fiilin suç teşkil edip etmediği sorunu ve nasıl muhakeme yapılacağı sorunudur. İşte bu iki meselenin kanun yolu muhakemesi tarafından incelenmesi kabul edilmiş ise bu kanun yoluna istinaf denir.” (Orçun Gündüz, “Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda İstinaf”, **Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.II, S. 2, 2005, s. 67.)

<sup>85</sup> Feridun Yenisey, “Cezada Kanun Yolu Reformu”, **YD.**, Özel sayı, Y.15, S. 57-60, s. 102.

<sup>86</sup> Özen, **a.g.e.** s. 2.

<sup>87</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1641.

ceza; ağır ceza için birden çok daire bulunması halinde numara olarak izleyen daire, bulunmaması halinde ise en yakın ağır ceza bu itiraz konusu uyuşmazlığı çözmektedir<sup>88</sup>.

Anayasamız ilk derece mahkemesi kararlarına karşı hukuksal koruma ve bu çerçevede iki dereceli yargılama sistemi oluşturma konusunda bir zorunluluk içermemektedir<sup>89</sup>. Ancak CMK buna rağmen hâkim kararlarının ikinci derecede incelenmesine olanak tanımıştır<sup>90</sup>.

## E. Kanun Yolunun Etkileri

### 1. Genel Olarak

Kanun yoluna başvurulması ile hâkim veya mahkeme kararının hukuka aykırı olduğu ileri sürülmektedir. Bu husus muhakeme edilerek anlaşılabacaktır; fakat kanun yolu muhakemesi sona ermeden kanun yoluna başvuru bazı sonuçlar doğurmaktadır<sup>91</sup>. Bu sonuçlar aktarma, durdurma ve yayılma etkisi olarak ifade edilmektedir<sup>92</sup>. Bu etkilerin hepsi her kanun yolunda görünmemektedir<sup>93</sup>.

<sup>88</sup> Bkz. 6545 sayılı Kanun’la değişik CMK md. 268.

<sup>89</sup> Ceza mahkemelerinin vermiş olduğu kararların üst derece mahkemesinde incelenmesi yönündeki güvence Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi md. 14/5 ve AİHS ek 7 numaralı protokol 2. maddesinde bulunmaktadır. BM Genel kurulunun 16.12.1966 tarihli ve 2200 A(XXI) sayılı kararıyla kabul edilen 23.03.1976 tarihinde yürürlüğe giren ve Türkiye tarafından 15.08.2000 tarihinde imzalanan bu sözleşmenin 14/5. maddesine göre: “*Bir suçtan mahkûm olan bir kimse mahkûmiyetinin ve aldığı cezanın daha yüksek bir yargı yeri tarafından hukuka göre incelenmesini isteme hakkına sahiptir.*” AİHS ek 7 nolu protokol 11. protokol ile yeniden düzenlenmiş olup bu protokol Türkiye tarafından 19.10.1992 yılında imzalanıp 23.02.1994 gün ve 3975 sayılı Kanun ile onaylanması uygun bulunmuş ve 09.06.1994 tarihinde Bakanlar Kurulunca onaylanmıştır. 01.11.1988 tarihli bu protokolün 11. protokol ile değiştirilen 2. maddesine göre “*1. Bir mahkeme tarafından cezai bir suçtan mahkûm edilen her kişi, mahkûmiyet ya da ceza hükmünü daha yüksek bir mahkemeye yeniden inceletme hakkını haiz olacaktır. Bu hakkın kullanılması, kullanılabilme gerekçeleri de dahil olmak üzere, yasayla düzenlenir. 2. Bu hakkın kullanılması, yasada düzenlenmiş haliyle az önemli suçlar bakımından ya da ilgilinin birinci derece mahkemesi olanak en yüksek mahkemede yargılan dışı veya beraatini müteakip bunun temyiz edilmesi üzerine verilen mahkûmiyet hallerinde istisnaya tabi tutulabilir*” bkz. <http://www.izmirbarosu.org> (e.t. 15.02.2014)

<sup>90</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 538.

<sup>91</sup> Tosun, **a.g.e.**, s. 174.

<sup>92</sup> **a.e.**; Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 550.; Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 846.; Özbek vd., **a.g.e.**, s. 681.; Yurtcan yasal çare olarak ifade ettiği kanun yollarına başvurunun engelleme ve devretme etkisi olmak üzere iki etkisi olduğunu belirtmektedir. bkz. Yurtcan, **Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 454-455.; Alman doktrininde bir karara karşı denetim başvurusunun kanun yolu vasfını taşıması için uyuşmazlığın daha üst bir yargı merciine aktarılması ve şekli anlamdaki kesinliğin ertelenmesi sonucunun birden meydana gelmesi gerektiğinden söz edilmektedir. bkz. Bilge, **a.g.e.**, s. 7.

<sup>93</sup> Tosun, **a.g.e.**, s. 174.

## 2. Aktarma Etkisi

Kanun yoluna başvurulması sonucu dava asıl davaya bakan makamdan alınmakta ve başka bir makama gönderilmektedir. Bu duruma **kanun yoluna başvurma** denir<sup>94</sup>. Bu etki kanun yoluna başvurma ile birlikte kararın daha yüksek dereceli bir başka makamın incelemesi anlamına gelmektedir. Kural olarak tüm olağan kanun yollarına başvurma bu etkisi vardır<sup>95</sup>.

İtiraz kanun yolunun doğrudan aktarma etkisi olmamakla birlikte dolaylı olarak bu etkisi bulunmaktadır. Şöyle ki itirazı inceleyen makam esas itibariyle kararı veren makamdır. Kararı veren makamın kendi kararına yapılan itirazı haklı bulması halinde kararını düzeltecektir. Aksi takdirde itirazı reddedip itirazı incelemeye yetkili merciye gönderecektir<sup>96</sup>.

CMK'nın 309. maddesinde düzenlenen olağaüstü kanun yolu olan kanun yararına bozmada aktarma etkisi bulunmaktadır. Ancak olağan kanun yolu olan itirazda olduğu gibi olağanüstü kanun yolu olan CMK 308. maddesinde düzenlenen Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın itirazında da 02.07.2012 tarih ve 6352 sayılı Kanun 99. maddesiyle CMK 308. maddesine 2 ve 3. fıkralar eklenmiş ve dolaylı aktarma etkisi kabul edilmiştir. Bu ek düzenlemelere göre de itiraz üzerine dosya, kararına itiraz edilen daireye gönderilir. Daire, mümkün olan en kısa sürede itirazı inceler ve yerinde görürse kararını düzeltir; görmezse dosyayı YCGK'ya gönderir.

## 3. Durdurma Etkisi

Kural olarak yargılama makamlarının vermiş oldukları kararlar yerine getirilmelidir. Kanun yoluna başvurarak kararın hukuka aykırı olduğunun ileri sürülmesiyle kural olarak kararın yerine getirilmesi durmaz; fakat kanunun açıkça infazının duracağını belirttiği durumlarda örneğin mahkûmiyet kararında kanun yoluna başvuru halinde bu kararın infazı kesinleşmeye kadar durmaktadır<sup>97</sup>.

Kanun yoluna başvurulması üzerine hakkında kanun yollarına başvurulmuş

---

<sup>94</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 681.

<sup>95</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 550. İlk derece mahkemesinin basit yazım hataları dışında vermiş olduğu kararı kendiliğinden düzeltme veya değiştirme imkanı yoktur. Basit yazım hatalarını kendisinin değiştirmesi bu etkiye bir istisna olarak değerlendirilmemektedir. bkz. **a.e.**

<sup>96</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 697.

<sup>97</sup> Tosun, **a.g.e.**, s. 174.

kararların infazının durmasına *kanun yoluna başvurma*nın *durdurma etkisi* denir<sup>98</sup>.

Kural olarak kanun yollarına başvurulması ile kararın infazı durmaz; kanun yollarına başvurunun, kararın kesinleşmesini (dolayısıyla uygulanmasını) engellemesi, başvurunun durdurma etkisidir. Olağan kanun yollarına başvuru, kararın kesinleşmesini önler. Ancak başvurunun kararın uygulanmasını durdurma etkisi Kanunda istinaf ve temyiz yolu için kabul edilmiştir (CMK md. 275/1, 293/1). İtiraz yoluna başvurunun kararın uygulanmasını durdurma etkisi (CMK md. 74/4 hükmü hariç) yoktur<sup>99</sup> (CMK md. 269/1).

Kanun yoluna gidilirken belli noktalardan hareketle başvurunun yapılması halinde diğer kısımların kesinleşip kesinleşmeyeceği hususu doktrinde tartışmalıdır. Doktrinde Yüce, kısmi kesinleşmenin mümkün olduğunu, kanun yoluna gidilmeyen kısım açısından kesinleşmenin söz konusu olduğunu belirtmektedir<sup>100</sup>. Yenisey'e göre kısmi kesinleşme ceza ve olay arasındaki bütünlüğü bozacağından kabul edilmez<sup>101</sup>. Kunter, Yenisey, Nuhoğlu'na göre davanın bütünlük arz etmesi nedeniyle kanun yoluna bir kısım noktalardan gidilmesiyle kısmi kesinleşme mümkün değildir; zira kanun yoluna başvuru ile kesinleşmeye engel olma tamdır. Kısmen kesinleşme halinde karar parçalara ayrılmış olacak ve kararın uygulanması aşamasında sıkıntılar yaşanacaktır. Bundan dolayı hukuk muhakemesindeki gibi kısmi kesinleşme söz konusu olmayacaktır<sup>102</sup>.

Bağlantılı davalarda kısmi kesinleşmenin olup olmadığı hususu da tartışmalıdır. Yani bir sanığın birden çok suçtan yargılandığı veya bir suçta birden çok sanığın bulunduğu durumlarda sanığın işlediği suçlardan biri hakkında kanun yoluna gidilmemesi durumu ve yine sanıklardan biri hakkında kanun yoluna gidilmemesi halinde kısmi kesinleşmenin olup olmayacağı hususunda doktrinde Özgen<sup>103</sup> mümkün olduğunu kabul ederken, Kunter, Yenisey, Nuhoğlu ise gerçek anlamda kısmi kesinleşmenin bulunmadığını ifade etmektedirler. Yazarlar verilen kararlar tek gözüğe de birleştirilmiş muhakeme sayısı kadar karar bulunduğunu,

<sup>98</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 682.

<sup>99</sup> Arıcan, **a.g.e.**, s. 50.

<sup>100</sup> Yüce, **a.g.e.**, s. 65 vd.

<sup>101</sup> Yenisey, **a.g.e.**, s.208.

<sup>102</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 1660-1661.

<sup>103</sup> Eralp Özgen, **Ceza Muhakemesinin Yenilenmesi**, Ankara, Başnur Matbaası, 1968, s. 41.

bağlantı bulunsa bile her bir olayın diğerinden farklı olduğunu, aynı olay bölünmediği için bağlantılı davalarda suçun bölünmesi kanun yolu başvurusunun bölünmesi anlamına gelmeyeceğini belirtmektedirler<sup>104</sup>.

#### 4. Yayılma Etkisi

Kanun yoluna başvurma durumu sonucunda verilecek kararlar bazen bu yola başvuranlar dışında başkalarını da etkileyebilir. Örneğin hükmü temyiz etmeyen sanıkların hüküm bozulduktan sonra temyiz etmemiş olmamalarına rağmen kanun yoluna başvurmuşlar gibi kanun yolu sonucu verilen karardan etkilenmeleri ve yararlanmalarına *kanun yoluna başvurma yayılma etkisi* denir<sup>105</sup>.

Kanunumuzda sadece temyiz kanun yolunda yayılma etkisi düzenlenmiştir<sup>106</sup>. CMK 306. maddede bu husus şöyle düzenlenmektedir: *“Hüküm sanık lehine bozulmuşsa ve bu hususların temyiz isteminde bulunmamış olan diğer sanıklara da uygulanması olanağı varsa bu sanıklar da temyiz isteminde bulunmuşçasına yararlanırlar.”*

Yayılma etkisi kararın sanıklar lehine bozulması halinde görülür. Bozma kararının bütün sanıklar için uygulanabilir olması gerekir. Böylece aynı fiil sebebiyle sanık statüsünde yargılananlardan kanun yoluna başvuranların beraat ederken, başvurmayanların mahkûm olmasının ortaya çıkaracağı adaletsizlik engellenmiştir<sup>107</sup>. Bu etki hakkındaki mahkûmiyet kararını temyiz etmeyen sanıkların (diğerleri hakkında karar kesinleştiği için doğrusu hükümlülerin) sırf kanun yoluna başvurmadıkları için aslında kendileri lehine uygulanabilecek ortak bir bozma nedeninin etkisinden bu kimseleri yoksun bırakmamak için davasız yargılama olmaz ilkesine diğer hükümlüler lehine getirilen istisnadır<sup>108</sup>.

Yayılma etkisinin başvuru anında değil de hükmün bozulması anında kabul edilmektedir. CMK da lehe etkiyi bozma anında kabul etmiştir<sup>109</sup>. Yani bu etki kanun

<sup>104</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1661.

<sup>105</sup> Tosun, **a.g.e.**, s. 177.; Özbek vd., **a.g.e.**, s. 681.

<sup>106</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 550.

<sup>107</sup> Arıcan, **a.g.e.**, s. 51.

<sup>108</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 886.

<sup>109</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 550.; Öztürk vd., hükmün lehe bozulması anında bu etkinin kabul edilmesinin haksızlıklara yol açacağını ve bu eleştiriye rağmen CMK’nın bozma anı için bu etkiyi kabul ettiğini belirtmektedirler. bkz. **a.e.**

yolu aşamasından sonraki aşama için geçerlidir. Temyizde başvuru aşaması için kabul edilmemiştir<sup>110</sup>.

Yayıma etkisi esas mahkemenin direnme kararı vermesi halinde devam edip etmeyeceği hususu da doktrinde tartışmalıdır<sup>111</sup>. CMK 306. maddesinde temyize başvurmayan sanığın hüküm bozulduğu ve bu bozma lehine olduğu takdirde kendisiyle birlikte yargılanan sanığın bu başvurusundan yararlanacağı düzenlenmişken esas mahkemesi tarafından direnme kararı vermesi halinde ne yapılacağı hususunda açıklık bulunmamaktadır<sup>112</sup>.

Öztürk vd., açık düzenleme olmamasının nedeninin kaynak Alman CMK 306. maddeyi karşılayan 357. maddesinde böyle bir düzenleme bulunmaması olduğunu, Alman hukukunda bozma kararlarına karşı esas mahkemelerin direnme yetkilerinin bulunmadığını, Alman hukukunda böyle bir sorunla karşılaşılmadığından herhangi bir düzenlemeye yer verilmediğini belirtmektedirler<sup>113</sup>. Yazarlar, bu hususta açıklık bulunmadığından bu boşluğun kanun koyucu tarafından yeni bir düzenleme yapılincaya kadar Yargıtay tarafından doldurulmasını önermektedirler. CMUK döneminde 1990 tarihli YCGK kararına<sup>114</sup> göre esas mahkemesinin verdiği hüküm sanıklardan yalnızca birisi tarafından temyiz edilmiş ise bozma kararına uyulmadığı takdirde bozmanın hükmü temyiz etmeyen sanığa sirayeti mümkün olmadığından ilk kararı temyiz etmeyen sanığın direnme kararına karşı temyiz kanun yoluna başvurması olanaksızdır. Direnme kararı verilmesiyle önceki hükmü temyiz etmeyen sanık hakkındaki kesin hüküm varlığını sürdürdüğünden sanık direnme kararını temyiz edemez yani CMK 306. maddesi uygulanması söz konusu olmaz<sup>115</sup>. Bu kararın yeni CMK bakımından geçerliliğini koruduğu söylenebilir<sup>116</sup>.

---

<sup>110</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 145.

<sup>111</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 681.

<sup>112</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 551.

<sup>113</sup> **a.e.**

<sup>114</sup> YCGK, 03.12.1990, E. 6-218, K. 322; (Çevrimiçi) [http:// www.yargitay.gov.tr](http://www.yargitay.gov.tr) ( e.t. 22.12.2012); Özbek vd., **a.g.e.**, s. 682.

<sup>115</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 551.

<sup>116</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 682.

## 5. Aleyhe Değiştirme Yasağı

Aleyhe değiştirme yasağı (Reformatio in peius)<sup>117</sup>; kanun yoluna sanık lehine başvurulması durumunda yeniden verilen hükmün önceki hükümle belirlenmiş cezadan daha ağır olmaması anlamına gelen, sanık için güvence olarak kabul edilen<sup>118</sup> ilkeyi ifade etmektedir<sup>119</sup>.

Reformatio in peius kuralı hukukumuzda genellikle aleyhe bozma yasağı<sup>120</sup> şeklinde adlandırılmaktadır. Oysa söz konusu olan husus temyiz mahkemesi tarafından lehe temyiz üzerine aleyhe bozmama mecburiyeti değil hükmü veren mahkeme bakımından da lehe temyiz üzerine lehe veya aleyhe bozma sonucunda yeniden kurulacak hükmün ilk cezadan daha ağır bir ceza olarak belirlenememesidir. Bu nedenle aleyhe değiştirmeme mecburiyeti veya aleyhe değiştirme yasağı ifadesinin kullanılması doğru olacaktır<sup>121</sup>.

Aleyhe değiştirme yasağı sanığın kanun yoluna başvurduğunda aleyhe bir durum ortaya çıkacağından korktuğu için başvurudan vazgeçmesini önlemek

<sup>117</sup> Bu yasak doktrinde aleyhe bozma yasağı, aleyhe değiştirmeme mecburiyeti, sanığın cezasının ağırlaştırılması yasağı, aleyhe ağırlaştırma yasağı, aleyhe düzeltme yasağı şeklinde adlandırılmaktadır. bkz. Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 221.; Örneğin Kunter, 1952 yılında yayımlanan makalesinde aleyhe düzeltme yasağı, Erem ise Yargıtay dergisinde yayımlanan makalesinde “aleyhe bozmamak zorunluluğu” ifadesini kullanmışlar, Kunter, Yenisey, Nuhoglu ve Keskin aleyhe değiştirmeme mecburiyeti ifadesine yer vermişlerdir. bkz. Nurullah Kunter, “Aleyhe Düzeltme Yasağı”, **İÜHF.M.**, Y. 1952, C. XVIII, S. 3-4, s. 664.; Faruk Erem, “Aleyhe Bozmamak Zorunluluğu”, **YD.**, C. 2, S. 2, Nisan 1976, s. 43.; Kunter, Yenisey Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1664.; Serap Keskin, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Reformatio In Peius Kuralı”, **Prof. Dr. Turhan Tufan Yüce’ye Armağan**, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, 2001, s. 409.; Yurtcan sanığın cezasının ağırlaştırılması yasağı, Centel, Zafer ve Şahin, Göktürk “Aleyhe değiştirme yasağı” ifadesini benimsemektedirler. bkz. Yurtcan, **CMK Şerhi**, s. 705.; Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 736.; Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 221.

<sup>118</sup> Aleyhe değiştirme yasağını kabul etmeyen ülkeler de bulunmaktadır. Örneğin İsviçre’nin bazı kantonlarında hüküm sanık aleyhine sınırsız olarak değiştirilebilmektedir. bkz. Yenisey, **a.g.e.**, s. 209.

<sup>119</sup> Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 724.; Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 221.; Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 847.; Ali Rıza Çınar, “Aleyhe Değiştirme Yasağı Kuralı”, **MÜHF-HAD. (Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan)**, C. 19, S. 2, 2013, s. 603.; Seydi Kaymaz, “Ceza Muhakemesinde Aleyhte Değiştirme Yasağı”, **MÜHF-HAD. (Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan)**, C. 19, S. 2, 2013, s. 1399.

<sup>120</sup> Aleyhe bozma yasağı ile aleyhe değiştirme yasağı farklı ilkelere dayanır. Aleyhe bozma yasağı kanun yolu incelemesine başlanırken bakış açısını belirleyen usul ilkesidir. Aleyhe bozma yasağı ise bozmadan sonraki aşamada ceza miktarını belirleyen usul ilkesidir. Aleyhe bozma yasağı kanun yolu aşamasında lehe temyiz halinde cezanın miktarını etkileyecek bir hukuka aykırılık halinde veya sanığın lehine olan kurallara aykırılık halinde sanığın aleyhine olarak bozulmamasını ifade eder. bkz. Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 726.

<sup>121</sup> Keskin, **a.g.m.**, s. 409.

amacına yöneliktir<sup>122</sup>.

Bu yasak, istinaf, temyiz, muhakemenin yenilenmesi ve belirli hallerde kanun yararına bozma kanun yollarında uygulanmaktadır<sup>123</sup>. Bu ilkenin amacını Yargıtay bir kararında şöyle ifade etmektedir: “*Reformatio in Peius* olarak adlandırılan ve doktrinde cezayı aleyhe değiştirmeme ilkesi veya aleyhe düzeltme yasağı gibi kavramlarla ifade edilen ilkenin amacı; hükmün aleyhe de bozulabileceğini düşünen sanığın bazı olaylarda Yargıtay’a başvurmadan çekinmesinin önüne geçmek, yasa yoluna başvurma hakkını daha özgürce kullanabilmesini sağlamaktır.”<sup>124</sup>

CMK’nın 260. maddesi ile 266. maddesi arasındaki hükümler kanun yollarına ilişkin genel hükümlerdir. CMK 265. maddesine göre; “*Cumhuriyet savcısı kanun yoluna sanık lehine başvurduğunda yeniden verilen hüküm, önceki hükümle tayin edilmiş olan cezadan daha ağır bir cezayı içeremez.*” Bu düzenlemeler dışında özel kanun yollarında da ayrıca hükümler mevcuttur<sup>125</sup>.

Doktrinde Özen, özel düzenlemeler dışında bu yasağın CMK’nın kanun yollarına ilişkin genel hükümler düzenlemesinde yer aldığından itiraz, kanun yararına bozma ve Yargıtay C. Başsavcısının itirazına ilişkin kanun yolları bakımından geçerli olmasının isabetli olacağını savunmaktadır<sup>126</sup>. Ayrıca yazar bu kuralı düzenleyen hükümlerde ceza kelimesine yer verilmiş olmasının bu görüşün isabetini azaltacağını bunun için buradaki ceza kelimesinin “*kişi hakkında olumsuz sonuç doğuran karar veya hüküm*” şeklinde anlaşılması durumunda geçerli olabileceğini belirtmektedir<sup>127</sup>. Buna karşılık, bu yasak temyiz, (CMK 307/4; istinaf (CMK 283 md), kanun yararına bozma (CMK 309/4-b md) ve muhakemenin

<sup>122</sup> Çınar, **a.g.m.**, s. 632.

<sup>123</sup> Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 724.; Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 221-222.; Çınar, **a.g.m.**, s. 603.; Kaymaz, **a.g.m.**, s. 1415.

<sup>124</sup> YCGK, 12.12.2006, E. 2006/11-301, K. 2006/296. (UYAP; e.t. 24.06.2013); Atıf yapılan kararlarda (UYAP) şeklinde belirtilenler Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) Hâkim ve Savcı Karar Arama Ekranı’ndan temin edilmiştir.

<sup>125</sup> “*İstinaf yoluna, sanık lehine başvurulmuşsa, yeniden verilen hüküm önceki hükümle belirlenmiş cezadan daha ağır olamaz.*” (CMK md. 283/2); “*Hüküm yalnız sanık tarafından veya onun lehine C. Savcısı veya 262. maddede gösterilen kimselerce temyiz edilmişse, yeniden verilen hüküm, önceki hükümle belirlenmiş olan cezadan daha ağır olamaz.*” (CMK md. 307/4.); “*Yargılamanın yenilenmesi istemi hükümlü lehine yapılmışsa, yeniden verilecek hüküm önceki hükümle belirlenmiş cezadan daha ağır olamaz.*” (CMK md. 323/2); Ayrıca bkz. CMK md. 309/4-b.

<sup>126</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 29.

<sup>127</sup> **a.e.**

yenilenmesi (CMK 323/2 md) bakımından açıkça düzenlendiğine göre, itiraz kanun yolu bakımından kuralın uygulanmasının istenmediği sonucuna ulaşılabilir<sup>128</sup>. Uygulamada itiraz kanun yolu bakımından aleyhe değiştirme yasağının uygulanamayacağı kabul edilmektedir<sup>129</sup>.

İtiraz kanun yolu öngörülen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarında itiraz üzerine YCGK'nın 22/01/2013 tarih ve 2012/10-534 E., 2013/15 K. sayılı kararı doğrultusunda itiraz merciinin kararın esasına ilişkin denetim yapma yetkisi kabul edildiği takdirde merci tarafından itiraz konusu eylemin daha ağır cezayı gerektiren bir suç oluşturduğu ve bu nedenle hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmemesi gerektiği belirtilerek, dosyanın esas mahkemesine gönderilmesi durumunda, mahkemece daha ağır bir ceza verilip verilemeyeceği, başka bir deyişle hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarına karşı yapılan itirazlarda aleyhe değiştirme yasağının geçerli olup olmayacağı tartışması gündeme gelecektir<sup>130</sup>.

Aleyhe değiştirme yasağının konusunu cezanın tür ve ağırlığı oluşturmakta olup bu yasağın suçun niteliğinin değişmesi, güvenlik tedbirleri ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması gibi kurumlarla bir ilgisi bulunmamaktadır. Ancak, *“cezanın doğrudan doğruya sanığın kişiliğine uydurulmasını öngören yargısal bir şahsileştirme kurumu”* niteliğindeki erteleme kurumu bakımından aleyhe değiştirme yasağının uygulanması mümkün olduğuna göre sanık hakkında verilen mahkûmiyet hükmünün belirli bir süreyle ertelenmesini ifade eden ve ertelemenin bir türü sayılan hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı bakımından da bu yasağın tartışılması da mümkün hale gelmektedir<sup>131</sup>.

Centel, Zafer; itiraz kanun yolunda aleyhe değiştirme yasağının kabul edilmemiş olmasının sorun teşkil ettiğini, açıklanan hükmün ancak sanık tarafından

---

<sup>128</sup> Kaymaz, **a.g.m.**, s. 1416.

<sup>129</sup> 1.CD, 3.9.2012, E. 2012/4326, K. 2012/5844; 13.CD, 4.7.2012, E. 2012/10457, K. 2012/15571. (UYAP; e.t. 29.10.2014); Doktrinde Kaymaz, gerek kuralın kabul ediliş amacı, gerekse de bütün kanun yolları bakımından uygulanma yeteneği bulunan genel nitelikteki TCK'nın 265. maddesi hükümleri dikkate alındığında, aleyhte değiştirme yasağının itiraz kanun yolu bakımından da geçerli olduğunu savunmaktadır. bkz. Kaymaz, **a.g.m.**, s. 1416.

<sup>130</sup> Halil Çıgılı, “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararlarına İtiraz ve İtiraz Merciiinin Yetkileri”, **TAAD.**, Y. 5, S. 18, Temmuz 2014, s. 411.; Gürühan, **a.g.m.**, s. 156.

<sup>131</sup> Gürühan, **a.g.m.**, s. 157.

veya sanık lehine temyiz edildiğinde hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının aleyhe değiştirme yasağı kapsamında düşünülebileceğini, ancak bu yasağın ceza miktarına ilişkin olması nedeniyle hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının aleyhe değiştirme yasağı kapsamında kalmadığını savunmaktadır<sup>132</sup>.

Doktrinde bir diğer tartışma aleyhe bozma yasağının hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararını inceleyen merci bakımından geçerli olup olmadığı bakımından karşımıza çıkmaktadır. Doktrinde Çığlı; aleyhe bozma yasağının CMK 265. maddede genel hükümler kısmında düzenlenmesi nedeniyle itiraz kanun yolu bakımından da geçerli olduğunun söylenebileceğini ifade etmektedir<sup>133</sup>. Bu görüşe göre hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına itirazın C. savcısı ya da mağdur tarafından sanık aleyhine olacak şekilde yapılmamışsa aleyhe bozma yasağının söz konusu olacağını ve esasa dair inceleme yapabilecek olan itiraz merciince sanık aleyhine itirazın kabulüne karar verilemeyeceğini savunmaktadır. Yazar ayrıca itiraz kanun yolu aşamasında aleyhe bozma yasağı nedeniyle kazanılmış olan haklar, temyiz kanun yolu aşamasında geçerliliğini yitireceğini ve temyiz mercii tarafından artık temyiz aşamasında devreye girecek olan aleyhe bozma yasağının dikkate alınacağını belirtmektedir<sup>134</sup>.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarına yönelik itirazlarda aleyhe değiştirme yasağına ilişkin bir diğer sorun, CMK'nın 271'inci maddesinin son fıkrası uyarınca merciin eylemin hükmün açıklanmasının geri bırakılması kapsamında kalmadığına ilişkin kesin olarak verdiği kararı sonrası esas mahkemece verilen kararın temyiz edildiğinde Yargıtay'ın itiraz merciinin kesin kararıyla bağlı olup olmadığı, özellikle eylemin merci kararında belirtilenden daha ağır bir cezayı gerektirdiğinden bahisle bozma kararı verip veremeyeceğidir<sup>135</sup>.

5320 sayılı CMK'nın Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 8'inci maddesi uyarınca yürürlükte bulunan CMUK'un 306'ncı (CMK'nın 287/1'inci maddesi) maddesinde yer alan *"Hükümden evvel verilip hükme esas teşkil eden*

<sup>132</sup> Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 726.

<sup>133</sup> Çığlı, **a.g.m.**, s. 411.; Karşı görüş için bkz. Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, Hukuki Müzakere Toplantıları, Mardin Toplantısı Ceza Hukuku 3. Grup, (Çevrimiçi) <http://hmt.hsyk.gov.tr/toplantilar/2013/adli-yargi/bahar/mardin/raporlar/ceza3.pdf> (e.t. 10.11.2014)

<sup>134</sup> Çığlı, **a.g.m.**, s. 411-412.

<sup>135</sup> Gürühan, **a.g.m.**, s. 157.

*kararlar dahi hükümle beraber temyiz olunabilir” şeklindeki düzenleme karşısında, merci kararı üzerine esas mahkemece verilen kararın temyiz edilmesi halinde merciin kararı kesin dahi olsa bu karar Yargıtay tarafından herhangi bir sınırlama olmaksızın incelenebilmektedir*<sup>136</sup>.

Nitekim YCGK<sup>137</sup>, bu sorunla ilgili olarak “... *itiraz merciince, itiraz olunan kararın kaldırılmasına müteakip, yetkili ve görevli kılınan mahkemenin yargılama sonunda vereceği hüküm, yeni hüküm sayılacağından, bu hükme karşı itiraz veya temyiz yolu açık olacaktır. Bu itibarla, gerek yargılamaya devam edecek olan yerel mahkeme, gerekse verilecek kararın temyiz edilmesi halinde Yargıtay, itiraz merciinin belirlediği suç vasfıyla bağlı olmayacaktır ...*” şeklinde içtihat etmiştir.

Aleyhe değiştirme yasağının uygulanabilmesi için sadece sanık lehine kanun yoluna gidilmiş olması gerekir. Başka bir deyişle şüpheli veya sanık aleyhine bir kişinin bile kanun yoluna başvurmamış olması gerekmektedir<sup>138</sup>.

Kanundaki ifade C.savcısı ile diğer suçlular birlikte temyiz etmeleri halinde, yani hem lehe hem de aleyhe temyizinin birlikte olduğu durumda C.savcısının temyizinin lehe olması şartıyla yasağın geçerli olacağı çağrışımını yapmaktadır. Ancak böyle bir yorum maddenin kabul ediliş amacı ile bağdaşmamaktadır<sup>139</sup>. Hüküm sanıktan başka diğer muhakeme suçlularınca temyiz edilmişse artık sanık lehine temyizden söz edilemeyeceğinden sanığın lehine de bozulsaydı mahkemenin aleyhe değiştirme yasağına uyması gerekmemektedir<sup>140</sup>.

Aleyhe değiştirme yasağı sonuç cezaya ilişkin olup lehe bozma üzerine yeniden kurulan hükümle belirlenen cezanın ve sonucun önceki hükümle belirlenen ceza ve sonuçtan daha ağır olmamasını ifade eder<sup>141</sup>. Suçun niteliği değişse bile sonuç ceza sanığın aleyhine olarak değiştirilemeyecektir<sup>142</sup>. Sadece sonuç cezaya

---

<sup>136</sup> **a.e.**, s. 157.

<sup>137</sup> YCGK, 22/01/2013, E. 2012/10-534, K. 2013/15. (UYAP; e.t. 25.06.2013)

<sup>138</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1665.; Keskin, **a.g.m.**, s. 409.; Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 724.

<sup>139</sup> Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 725.

<sup>140</sup> **a.e.**, s. 726.

<sup>141</sup> **a.e.**, s. 726.

<sup>142</sup> “Öğretide lehe kanun yolu davası üzerine aleyhe değiştirmeme mecburiyeti veya aleyhe düzeltme yasağı olarak da tanımlanan bu kural infaz edilecek sonuç cezanın miktar veya nev'i bakımından olup bu yasak verilecek yeni hükümde suçun başka türlü nitelendirilmesine engel oluşturmaz. Zira yasa koyucu lehe kanun yolu davası üzerine sanığa suç niteliği yönünden kazanılmış hak olanağı

bakılması gerekeceğinden sonuca etkili olsa bile önceki hususlar bakımından karşılaştırma yapılmayacaktır. Bundan dolayı hâkimin aşağı ve yukarı hadler arasında takdir yetkisini kullanmasındaki oran bakımından da bir karşılaştırma yapması gerekmemektedir. Nitekim 23.06.1950 gün ve 21-1 sayılı İBK da bu yöndedir<sup>143</sup>.

Aleyhe değiştirme yasağı güvenlik tedbirleri için geçerli değildir<sup>144</sup>. Yasağın düzenlendiği hükümlerde sadece ceza yaptırımından söz edilmekte, güvenlik tedbiri açısından da geçerli olacağına dair bir açıklık bulunmamaktadır. Bu nedenle de bozma sonrası yeniden yapılacak muhakeme sonunda önceki hükümde yer almayan güvenlik tedbirine örneğin müsadereye hükmedilebilecektir<sup>145</sup>.

---

*tanınmamıştır. Kazanılmış hak kavramıyla açıklanan aleyhe düzeltme yasağı cezanın (hükümün) sonuçlarıyla ilgili olmayıp, cezanın miktar ve nev'i ile sınırlıdır. Bu itibarla bir suçtan dolayı ceza verilmişse ve temel cezada arttırma ve eksiltme yapılmışsa bu kural gereği olarak her iki kararda en sonunda verilen cezalar karşılaştırılacak yenisi eskisinden daha ağır olmayacak, ağırsa eski sonuç ceza aynen verilecektir. Sonuç cezanın miktar ve türüne bakılacağından sonuca etkili olsa da önceki hususlar ve kabulün olası sonuçları bakımından bir karşılaştırma yapılamayacaktır...”* YCGK. 04.03.2008, E. 2008/6-47, K. 2008/43. (UYAP; e.t. 24.06.2013); Ünver, Hakeri, Yargıtay’ın bu ilke açısından kazanılmış hak gerekçesine dayandığını oysa ceza hukukunda genel anlamıyla kazanılmış hak kavramından söz edilemeyeceğini belirtmektedir. bkz. Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 847.

<sup>143</sup> YCGK. 13.04.2010, E. 2010/8-72, K. 2010/89. (UYAP; e.t. 26.06.2013)

<sup>144</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 847.; Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 223.; Çınar, doktrinde bir kısım yazarlarca ifade edilen görüşe paralel olarak aleyhe değiştirmeme yasağı kuralının konusunu oluşturan, “yaptırım” ya da Kanun’un deyişiyle “ceza kavramı”nın geniş yorumlanması gerektiğini; zira kuralın konusunu oluşturan yaptırımın, cezanın derecesi ve ağırlığı kavramı, tür, nitelik ve nicelik açısından ilk hükümdeki cezanın sağladığı bütün yararları kapsayacağını; bu nedenle, aleyhe değiştirme yasağı kuralı kapsamına, ilk hükümde öngörülen yaptırıma/cezaya bağımlı ve doğal bütün sonuçları, ek cezalar/yan cezaların dahil olacağını ifade etmektedir. Yazar ilk hükümdeki hükümlülüğe (mahkumiyete) bağımlı ve doğal sonucu olan güvenlik önlemleri, zoraltım, hak yoksunlukları da kural kapsamına gireceğini savunmaktadır. Bkz. Çınar, **a.g.m.**, s. 653.

<sup>145</sup> Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 223.; “5271 sayılı CYY’nin yürürlüğe giren ancak 5320 sayılı Yasanın 8. maddesi uyarınca henüz uygulama olanağı bulunmayan 307/4. maddesinde yer alan “aleyhe değiştirememeye yasağı” 5320 sayılı Yasanın 8. maddesi uyarınca yürürlükte bulunan 1412 sayılı CYUY’nin 326. maddesinin son fıkrasında; “Hüküm yalnız sanık tarafından veya onun lehine Cumhuriyet savcısı veya 291. maddede gösterilen kimseler tarafından temyiz edilmişse yeniden verilen hüküm, evvelki hükümle tayin edilmiş olan cezadan daha ağır olamaz” biçiminde düzenlenmiş olup, ceza usul hukukumuzda bunun dışında aleyhe bozma yasağını düzenleyen başka bir hüküm bulunmamaktadır. Buradan çıkan sonuç, ceza hukukunda genel anlamda bir “kazanılmış hak” kavramından bahsedilemeyeceği fakat 1412 sayılı CYUY’nin 326. maddenin son fıkrası uyarınca sınırlı biçimde uygulanabilecek bir “ceza aleyhe değiştirememeye ilkesi” “Reformatio in pejus” veya “aleyhte düzeltme yasağı”nın söz konusu olabileceğidir. Buna göre, aleyhe değiştirememeye yasağı münhasıran “cezalar” ile ilgili bir kavram olup; cezalar da 5237 sayılı TCY’nin 45. maddesinde; hapis ve adli para cezaları olarak sayıldığından, cezalar arasında sayılmayan güvenlik tedbirlerinin ve diğer müesseselerin bu kapsamda değerlendirilemeyeceği Ceza Genel Kurulunca duraksamasız olarak kabul edilegelmiştir. Bu bağlamda; Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun, 10.03.2009 gün ve 241-57 sayılı kararında; 5271 sayılı CYY’nin 231.

Doktrinde Çınar, AİHM'nin Welch-Birleşik Krallık (İngiltere) kararında müsadere bir ceza olarak görülmesi gerektiğini açıkça belirttiğini, müsadere güvenlik tedbirinin geçmişe dönük uygulanması nedeniyle AİHS 7/1. maddesinin ihlal edildiğine karar verildiğini bu nedenle de Yargıtay'ın aleyhe değiştirme yasağının güvenlik tedbirleri için geçerli olmayacağına dair kararının isabetli olmadığını vurgulamaktadır<sup>146</sup>.

Yargıtay'a göre erteleme maddi ceza hukuku kurumu olup aleyhe değiştirme yasağının kapsamında yer almaktadır. Ancak denetim süresi bu kapsamda yer almayıp infaz aşamasında düzeltilebilir<sup>147</sup>. Eğer ilk hükümde ceza ertelenmişse bozmadan sonra verilen hükümde de cezanın ertelenmesi gerekir<sup>148</sup>. İlk hükümde temel ceza alt sınırdan belirleniyorsa lehe bulunan yeni kanunun uygulanmasında aleyhe olarak alt sınırın üzerinde belirleme yapılamaz. Böyle bir uygulama aleyhe değiştirme yasağının ihlali anlamına gelecektir<sup>149</sup>.

Sanık bakımından aleyhe değiştirme yasağının kapsamına giren, cezadır. Ceza kavramının içine elbette ceza niteliğinde olmayan yargılama giderleri dahil değildir<sup>150</sup>. Ancak Yargıtay yargılama giderlerini aleyhe değiştirme yasağı kapsamında kabul etmektedir<sup>151</sup>.

Yargıtay uyarlama davalarında aleyhe değiştirme yasağının uygulanma imkânının bulunmadığını kabul etmiştir<sup>152</sup>.

---

*maddesinde düzenlenen "hükümün açıklanmasının geri bırakılması" müessesesine ilişkin olarak belirlenen "denetim süresi" cezaya ilişkin olmadığından burada kazanılmış hak söz konusu olmaz."* YCGK. 23.02.2010, E. 2009/6-230, K. 2010/32.; YCGK. 10.03.2009, E. 2008/2-241, K. 2009/57. (UYAP; e.t. 24.06.2013)

<sup>146</sup> Çınar, **a.g.m.**, s. 653.; Aynı yönde bkz. Sami Selçuk, "Yaptırımı (Cezayı) ve Sonuçlarını Ağırлаştıramama Kuralı" ve Ülkemizdeki Düzenlemeye ve Uygulamaya Eleştirel Bir Bakış, **TAAD.**, C. 1, Y. 2, S. 7, Ekim 2011, s. 31.

<sup>147</sup> YCGK., 11.5.2010, E. 2010/4-87, K. 2010/112; 23.02.2010, E. 2009/6-230; K. 2010/32. (UYAP; e.t.29.10.2014.); Çınar denetim süresinin de aleyhe değiştirme yasağı kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bkz. Çınar, **a.g.m.**, s. 655.

<sup>148</sup> Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 726.; Çınar, **a.g.m.**, s. 654.

<sup>149</sup> 8. CD. 06.07.2006, E. 2006/2912, K. 2006/6158. (UYAP; e.t. 24.06.2013)

<sup>150</sup> Selçuk, **a.g.m.**, s. 42.; Çınar, **a.g.m.**, s. 658.

<sup>151</sup> 6.CD., 24.01.2006, E. 2005/21419, K. 2006/224 (bkz. Çınar, **a.g.m.**, s. 658.)

<sup>152</sup> YCGK., 20.06.2006, E. 2006/10-124, K. 2006/165. (UYAP; e.t. 24.06.2013); Fatih Selami Mahmutoglu, "Aleyhe Bozma Yasağı-Kesin Hükümün Engelleyici Etkisi-Lehe Yasa Kuralının Uygulanması-Somut Cezanın Saptanmasında Alt Sınırdan Uzaklaşılması", **Prof. Dr. Köksal Bayraktar'a Armağan**, C. I, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2010/1, s. 276.; Mahmutoglu, bu içtihadın hatalı olduğunu kendi içerisinde çelişkiler barındırdığını, uyarlama

#### IV. CEZA MUHALEMESİNDE KANUN YOLLARININ SINIFLANDIRILMASI

##### A. Genel Olarak

Kanun yolları kullanılan ölçütlere göre farklı sınıflandırmalara tabi tutulabilir. Bu hususta yazarların çok farklı sınıflandırmalar yaptıkları görülmektedir. Hukukumuzda kanun yollarının aynı sisteme göre düzenlenmesi gerekir. Bizim hukukumuzda çeşitli muhakeme dallarında ayrı ayrı sistemlerin bulunması farklı hukuk kurallarının örnek alınmasından kaynaklanmaktadır<sup>153</sup>.

Doktrinde Tosun, üst kavram olarak kullanmış olduğu denetim muhakemelerini olağan-olağanüstü, sebebi belli edilmiş veya edilmemiş denetim muhakemeleri, dava açılmakla kararın kalktığı denetim muhakemeleri-muhakeme bitinceye kadar kararın yaşadığı denetim muhakemeleri, fiilde yanılma veya hukukta yanılma sebebiyle başvuru denetim muhakemeleri, bozmayı, iyileştirmeyi veya geri almayı gerektiren denetim muhakemeleri, istek üzerine yapılan- istek olmadan da yapılan denetim muhakemeleri, ilk yargılama makamı kararları için- denetim muhakemesini yapan yargılama makamı kararları için denetim muhakemeleri şeklinde çok geniş bir sınıflandırma yapmaktadır<sup>154</sup>.

Diğer bir sınıflandırma da kanun yolunun amacı nazara alınarak yapılmaktadır. Bu sınıflandırma geri dönme amaçlı kanun yolu - düzeltmeye, iyileştirmeye yönelik kanun yolu şeklinde yapılmaktadır. Bu ayrıma göre bir ilk derece mahkemesi tarafından verilen kararın, aynı mahkeme tarafından ikinci bir defa gözden geçirilmesini ve gerekirse bu karardan geri dönülmesini sağlayan başvuru yolları, geri dönme amaçlı (*retractation*) kanun yollarıdır. Bu ayrıma göre itiraz, Yargıtay C. Başsavcılığının itirazı ve muhakemenin yenilenmesi geri dönme amaçlı kanun yollarındandır. Şayet ilk derece mahkemesi tarafından verilmiş olan bir kararın bir üst mahkeme tarafından gözden geçirilmesini, gerekirse kovuşturma işlemlerinin

---

yargılamalarında bir yandan birçok noktada CMK ve yürürlükteki kısmıyla CMUK hükümlerinin uygulanmasını kabul etmenin diğer yandan bu hükümlerin bir parçası olan aleyhe değiştirme yasağını kapsam dışı bırakmanın hukuka aykırı olacağını, aleyhe değiştirme yasağının bunun dışında bırakılabilmesi için bu yönde açık bir hükmün olması gerektiğini savunmaktadır. bkz. Mahmutoglu, **a.g.m.**, s. 279.; aynı yönde bkz. Çınar, **a.g.m.**, s. 660.

<sup>153</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1645, dph. 14.

<sup>154</sup> Tosun, **a.g.e.**, s. 180 vd.

yeniden yapılmasını sağlayan başvuru yolu varsa, düzeltmeye, iyileştirmeye yönelik (*reformation*) istinaf yoludur<sup>155</sup>.

### **B. Dar ve Geniş Kanun Yolu Ayrımı**

Geniş anlamda kanun yolu yanlış olan veya sayılan bütün karar veya hükümlerin bir kez daha gözden geçirilmesini sağlayan denetim kurumları olarak tanımlanabilir<sup>156</sup>. Dar anlamda kanun yolu, kanunun kanun yolu adıyla kabul ettiği kurumlar iken geniş anlamda kanun yolu kanun tarafından kanun yolu olarak düzenlenmemiş olsa bile nitelik itibarıyla kanun yolu tarifine uygun olan kurumlardır<sup>157</sup>.

Doktrinde eski hale getirmeyi geniş anlamda kanun yolu niteliğinde kabul edenler bulunmaktadır<sup>158</sup>. Örneğin Cumhuriyet savcısının kovuşturmaya yer olmadığına dair kararına itiraz, savcılığın yakalama emri ve gözaltına alma kararına itiraz geniş anlamda kanun yolu olarak nitelendirilebilir.

Ceza muhakemesi hukukunda itiraz, istinaf ve temyiz hem kanun koyucu hem de doktrin tarafından dar anlamda kanun yolu olarak nitelendirilmektedir<sup>159</sup>. Olağanüstü kanun yolu olarak kanun tarafından kabul edilen Yargıtay C. Başsavcılığının itirazı, kanun yararına bozma ve muhakemenin yenilenmesi<sup>160</sup> de dar anlamda kanun yolu olarak karşımıza çıkmaktadır.

### **C. Olağan ve Olağanüstü Kanun Yolu Ayrımı**

Ceza muhakemesinde en çok kullanılan ve 5271 sayılı CMK'nın da benimsediği ayrım olağan- olağanüstü kanun yolu ayrımıdır<sup>161</sup>. Olağan kanun yolu

---

<sup>155</sup> Haluk Konuralp, "Fransız Hukukunda Kanun Yolları Bakımından İstinafın Yeri" **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (AÜHFD.)**, C. 50, S. 1, 2001, s. 25.

<sup>156</sup> Bilge, **a.g.e.**, s. 3.

<sup>157</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1645-1646.

<sup>158</sup> Erem, **a.g.e.**, s. 457.; Olağan kanun yolu, "*Hâkim tarafından verilip ve henüz kesinleşmemiş olan ve ilgilinin hukuki menfaatini ihlal eden bir kararın kararı verenden başka hâkim tarafından incelenmesi için müracaat edilen yol*" olarak tanımlandığında eski hale getirme bu tanıma uymadığından kanun yolu olarak kabul edilmeyecektir. Bkz. **a.e.**

<sup>159</sup> Bkz. Erem, **Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 517.; Taner, **a.g.e.**, s. 355.; Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1646.

<sup>160</sup> Muhakemenin yenilenmesi Türk hukukunda olduğu gibi Fransız hukukunda da olağanüstü kanun yolu olarak kabul edildiği halde Alman ve Avusturya hukukunda kanun yolu olarak değil de hükmün kesinliğini kaldıran yol olarak kabul edilmektedir. bkz. Bilge, **a.g.e.**, s. 9., dñn. 20.

<sup>161</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 15.

kural iken olağan üstü kanun yolu istisnayı teşkil etmektedir<sup>162</sup>.

Olağan ve olağanüstü kanun yolu ayrımı yapılırken esas alınacak ölçüt bakımından da bir birlik yoktur<sup>163</sup>.

Farklı ölçütlere başvurularak ayırım yapıldığı görülmektedir. Bu ölçütlerden biri kanun yoluna başvuru karar veya hükmün kesin veya kesinleşmiş olup olmadığıdır<sup>164</sup>. Kesinleşmemiş karar veya hükümlere karşı gidiliyorsa olağan, kesin veya kesinleşmiş karar veya hükümlere gidiliyorsa olağanüstü kanun yolu olarak nitelendirilir. Yani kararın hukuksal kesinliğini ortadan kaldırıp kaldırmadığına göre yapılan ayırımdır<sup>165</sup>.

Bu ayırma göre itiraz (CMK 267 vd.), istinaf (CMK 272 vd.), temyiz (CMK 286 vd.) olağan kanun yolu; Yargıtay C. Başsavcısının itirazı<sup>166</sup> CMK 308), kanun yararına bozma (CMK 310), muhakemenin yenilenmesi (CMK 311 vd.) olağanüstü kanun yoludur<sup>167</sup>. 1412 sayılı CMUK'un 322. maddesinde olağanüstü kanun yolu olarak "karar düzeltme"<sup>168</sup> bulunmakta ise de, CMK'da bu kanun yoluna yer verilmemiştir<sup>169</sup>. Doktrinde ilk derece mahkemesinin kararı hem maddi hem de

<sup>162</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1646.

<sup>163</sup> Sancar, **a.g.m.**, s. 151.

<sup>164</sup> Tosun, **a.g.e.**, s. 693.; Yurtcan, **Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 449.; Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1646.; Sevi Bakım, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi", **MÜHF-HAD. (Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan)**, C. 19, S. 2, 2013, s. 920 vd.

<sup>165</sup> Sancar, **a.g.m.**, s. 151.; Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 564.

<sup>166</sup> CMK'da Cumhuriyet Başsavcılığının itirazının olağanüstü kanun yolları arasında düzenlenmesi eleştirilmektedir. Yargıtay kararına ilişkin ilamın Başsavcılığa verilmesinden başlayarak 30 gün geçmeksizin yerine getirilmesinin olanaklı bulunmadığı ve bu yüzden ortada kesinleşmiş hükmün var olmadığı ve dolayısıyla olağanüstü kanun yolu olamayacağı bu yolda süre tanınmasından dolayı olağan kabul edilmesi gerektiği savunulmaktadır. bkz. Yurtcan, **a.g.e.**, s. 504.; Aksi görüşte olanlar ise Başsavcıya hukuka aykırı gördüğü daire kararlarına kesin olduğu ve olması gerektiği halde istisnaen olağanüstü nitelikte bir itiraz yetkisi tanınarak YCGK'nın hakem pozisyonuna sokulduğu kesin bir karara karşı tanındığını bu yüzden Başsavcının itirazının olağanüstü kanun yolu sayılması gerektiğini belirtmektedir. Yazarlar Başsavcıya böyle bir yetki tanınmasının haklı kılacak olağanüstü varlığı bulunmadığını bu nedenle bu yolun kaldırılması gerektiğini savunmaktadırlar. bkz. Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1827.; Talas, **a.g.m.**, 158 vd.

<sup>167</sup> Bakım, **a.g.m.**, s. 920.; Özbek vd., **a.g.e.**, s. 693.; CMUK döneminde kanunda açık bir tasnif bulunmamaktaydı. Kararın kesinleşip kesinleşmemesine göre başvuru kanun yolunun olağan ya da olağan üstü olduğu belirtilmekteydi. Bu ayırma göre de itiraz ve temyiz olağan; muhakemenin yenilenmesi, karar düzeltme, kanun yararına bozma ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının itirazı, olağanüstü kanun yolu olarak kabul edilmekteydi.

<sup>168</sup> CMUK 322 maddesinde düzenlenmiş olan ve CMK ile kaldırılan karar düzeltme yolu bazı kararlara karşı olağan bazı kararlara karşı olağan üstü kanun yolu olarak karşımıza çıkabilmekteydi. bkz. Özbek vd., **a.g.e.**, s. 692, dnp. 889.

<sup>169</sup> Necip Topuz, "Ceza Muhakemesinde Olağanüstü Kanun Yolları", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, Ankara, 2010, s. 1.

hukuki yönden denetleneceğinden bu kuruma ihtiyaç bulunmadığı, CMK’da bu kuruma yer verilmemesinin yerinde olduğu belirtilmektedir<sup>170</sup>. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı’nın itirazında 02.07.2012 tarih ve 6352 sayılı Kanun 99. maddesiyle CMK 308. maddesine 2 ve 3. fıkralarla getirilen düzenlemeye göre Başsavcılığın itirazı üzerine karar önce daire tarafından yeniden gözden geçirilmekte ve gerekirse karar düzeltilerek yapılan bu itiraz ilk aşamada karar düzeltme ile karşılanmış olmaktadır. Başsavcılığın itirazı daire tarafından yerinde görülmezse ikinci aşama olarak YCGK’da itiraz ele alınmaktadır ki CMK 308. maddede düzenlenmiş bulunan olağanüstü kanun yolu budur. Ek fıkralarla getirilen yeni düzenleme ile CMK’da yer verilmemiş bulunan karar düzeltme kanun yolu belli ölçüde yeniden ceza muhakemesine dahil edilmiştir<sup>171</sup>.

Olağan ve olağanüstü kanun yolu ayrımında kullanılan diğer ölçüt maddi ve hukuki inceleme yapıp yapılmadığıdır. Eğer hem maddi hem de hukuki inceleme birlikte yapılıyorsa bu olağan; sadece hukuki inceleme yapılıyorsa olağanüstü kanun yolu olarak nitelendirilecektir<sup>172</sup>. Bu ölçüt doğrultusunda yapılan ayrımда itiraz ve istinaf olağan kanun yolu iken temyiz ise olağanüstü kanun yolu olarak nitelendirilecektir<sup>173</sup>. Ancak istinaf mahkemeleri kurulana kadar Yargıtay Kanun izin vermese de hem maddi hem de hukuki denetimi birlikte yaptığından fiili uygulamaya göre temyiz bu ölçüte göre de olağan kanun yolu olarak kabul edilecektir.

Başka bir görüş bu ayrımда farklı bir ölçütü esas almakta ve herhalde başvurulabilecek kanun yollarına olağan; ancak kanunda gösterilen durumlarda başvurulabilecek kanun yollarına da olağanüstü kanun yolları demektedir<sup>174</sup>.

Olağan ve olağan üstü kanun yolları ayrımının tek temel nedeni bulunmaktadır. Olağan kanun yolları kural olarak henüz kesinleşmemiş hükümlere (son kararlara) karşı gidilebilen kanun yollarıdır<sup>175</sup>. Ancak itiraz kanun yolu (hükümün

<sup>170</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 693.

<sup>171</sup> Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 252.

<sup>172</sup> Yenisey, **a.g.e.**, s. 211.

<sup>173</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 827-828.

<sup>174</sup> Erem, **a.g.e.**, s. 549.; Tosun, **a.g.e.**, s. 181.

<sup>175</sup> Yenisey, **a.g.e.**, s. 673.; Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 827. Yazarlar *olağan kanun yolları için* “henüz kesinleşmemiş olan kararlar” ifadesini kullanmaktadır. Ancak itiraz dışında diğer olağan kanun yollarında kararlara karşı değil hüküm ve son kararlara karşı olağan yollarına gidilebilmektedir. Bu husus Özen tarafından eleştirilmektedir. bkz. Özen, **a.g.e.**, s. 16., dñn. 53.

açıklanmasının geri bırakılması kararı hariç) ara kararlara karşı gidilebilmesi yönüyle diğer olağan kanun yollarından ayrılmaktadır<sup>176</sup>.

Olağanüstü kanun yolları kural olarak kesinleşmiş hükümlere (son kararlara) karşı gidilebilen yollardır<sup>177</sup>. Ancak kanun yararına bozma olağanüstü kanun yoluna hem kesinleşmiş ara kararlara hem de kesinleşmiş hükümlere karşı gidilebilmektedir. Bu yönüyle diğer olağanüstü kanun yollarından farklıdır<sup>178</sup>.

Hâkim veya mahkeme kararlarına karşı kanun yoluna gidilip gidilmemesine göre bir ayırım yapılması da mümkündür. Bu ayırma göre olağan ve olağanüstü kanun yollarına kural olarak mahkeme kararlarına karşı gidilebilir. Olağan kanun yolu olarak itiraz bakımından farklılık bulunmaktadır. İtiraz olağan kanun yolunda kural olarak hâkim istisna olarak mahkeme kararlarına karşı başvuru mümkün iken olağanüstü kanun yolu olarak kanun yararına bozmada hem hâkim hem de mahkeme kararlarına karşı başvuru mümkündür<sup>179</sup>.

#### **D. Asıl Derece ve Hukuki Derece Kanun Yolu Ayırımı**

Olağan kanun yolları, uyuşmazlığın maddi ve hukuki kısımlarını birlikte değerlendirilip değerlendirilmemesi bakımından asıl derece ve hukuki derece kanun yolu diye ikiye ayrılır. Hukuki derece kanun yoluna temyiz yolu da denilmektedir. Esasında temyiz yolu sadece hukuki meseleye ilişkin uyuşmazlıkları halletmek üzere öngörülmüştür. Buna karşılık asıl derece kanun yolları hem maddi hem de hukuki uyuşmazlıkları ele almaktadır<sup>180</sup>.

Bu ayrımı maddi ve şekli denetim olarak ele alanlar da bulunmaktadır. Olağan kanun yolu olarak itiraz ve istinafla hem maddi hem de şekli denetim yapılmaktayken, temyiz kanun yolunda ise sadece şekli denetim yapılmaktadır<sup>181</sup>. İstinaf mahkemeleri henüz faaliyete geçmediğinden 1412 sayılı CMUK'un temyize

---

<sup>176</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 16.

<sup>177</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 827. Yazarlar *olağanüstü kanun yolları için* kesinleşmiş bulunan kararlar ifadesini kullanmaktadır. Kanun yararına bozma dışında diğer olağanüstü kanun yolları kararlara karşı değil hüküm (son kararlara) karşı gidilebilmektedir. Bu husus Özen tarafından eleştirilmektedir. bkz. Özen, **a.g.e.**, s. 16., dpn. 54.

<sup>178</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 17.

<sup>179</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 18.

<sup>180</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1647.; Devrim Aydın, "5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Hukukunda İtiraz", **TBBD.**, S. 65, Temmuz-Ağustos 2006, s. 64.

<sup>181</sup> Tosun, **a.g.e.**, s. 187.; Yenisey, **a.g.e.**, 211.

ilişkin hükümleri halen geçerliliğini korumaktadır<sup>182</sup>. Bundan dolayı Kanun izin vermese de uygulamada temyiz kanun yolunda hem maddi hem de şekli denetim yapılmaktadır<sup>183</sup>.

## V. KANUN YOLUNA BAŞVURMA HAKKI

### A. Genel olarak

Ceza muhakemesi, suç işlenip önceden belirlenen hukuki süreç sonunda verilen kararlar gerçeği bulmaktadır. Bu amaca hizmet eden karar ve hükümleri bütün görünümleriyle kesin saymak, karardan tatmin olmayan tarafın haklarının ağır bir biçimde ihlali anlamına gelmektedir. Kararın doğru olmadığına inanan tarafın başvurabileceği ve bu başvurudan sonuç almada elverişli yolların belirlenmesi insan hakları hukukunun pozitif hukuk düzenlerine yüklediği bir görevdir<sup>184</sup>.

Çağdaş yaklaşımda ilk derece ceza muhakemesinde verilen kararların kanun yollarında ayrıca tartışılması önem arz etmektedir. Kanun yollarının temelinde gerçeği ortaya çıkarmak için farklı merciler önünde yeni değerlendirmeler yapmak kişilerin hak arama hürriyeti ve adil yargılama hakkı bakımından vazgeçilmezdir<sup>185</sup>.

Anayasa'nın 36. maddesindeki *hak arama hürriyeti* ile 40. maddesindeki *“adaleti temin talebi hakkı”* ve *“devletin aydınlatma yükümlülüğü”* temelinde de hakkı ihlal edilenlerin hangi kanun yolları ve mercilere, hangi sürelerde başvuracağını bilerek, meşru vasıtalardan yararlanmak suretiyle birinci derece yargılamadan sonra da hak arayabileceği sonucuna ulaşmak mümkündür. Ancak Türk hukukunda gerek kazai içtihatlar da gerek doktrinde, Anayasa'da iki dereceli yargılama şeklinde bir güvence bulunduğu dair kesin bir saptama yoktur<sup>186</sup>.

Nitekim AYM bir kararında<sup>187</sup> Anayasada iki dereceli yargılamayı zorunlu tutan düzenleme bulunmadığı hususunu şöyle ifade etmektedir: “*Anayasa'nın 36.*

<sup>182</sup> Bkz. 5320 sayılı CMK'nın yürürlük ve Uygulama Şekli hakkında Kanun md. 8/1.

<sup>183</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 17., dpn. 55.

<sup>184</sup> İnan, **a.g.e.**, s. 34.

<sup>185</sup> Erdener Yurtcan, “Adil Yargılanma Hakkı”, **Kazancı, Hukuk, İşletme ve Maliye Bilimleri Hakemli Dergi**, S. 2, 2004, s. 26.

<sup>186</sup> İbrahim Orkun Atalay, “Hukuk Usulü Muhakemesinde Hukuki Dinlenilme Hakkı”, **Kazancı, Hukuk, İşletme ve Maliye Bilimleri Hakemli Dergi**, S. 7, s. 51.; (Çevrimiçi) <http://www.kazancidergisi.com/c/detay.asp?id=6546>, (e.t. 30.05.2013)

<sup>187</sup> AYM., 18.10.2012, E. 2012/40, K. 2012/158, R.G. 12.05.2013, RG. S. 28645, (Çevrimiçi) <http://www.anayasa.gov.tr>, (e.t. 30.05.2013)

*maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı, her uyumsuzluğun zorunlu olarak iki ya da üç dereceli yargılamaya tabi olmasını gerektirmez. Anayasa’da iki dereceli yargılamayı zorunlu tutan bir kural olmadığı gibi Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin Türkiye’nin taraf olmadığı 7 Numaralı Protokolü’nün 2. maddesi ile Türkiye’nin taraf olduğu Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi’nin 14. maddesinin beşinci fıkrasında yalnızca ceza davaları açısından iki dereceli yargılama öngörülmüş, hukuk davaları açısından ise iki dereceli yargılama zorunluluğu getirilmemiştir. Bu nedenle bazı hukuk uyumsuzluklarının usul ekonomisi vb. nedenlerle iki dereceli yargılamaya kapatılması yasama organının takdir yetkisi içinde olup hak arama hürriyetine aykırılık oluşturmaz.”<sup>188</sup>*

Doktrinde Alangoya, Anayasa’nın birinci derece mahkeme kararlarının yeniden gözden geçirilmesi garantisini içerdiğini, hak arama hürriyeti ile adil yargılanma hakkının bir unsurunun da kanun yolu denetimi olduğunu savunmaktadır<sup>189</sup>. AYM kararlarında bu görüşü destekler nitelikte ifadelere yer verilmektedir<sup>190</sup>.

Yine AYM diğer bir kararında<sup>191</sup> “...Yargıda, ilk derece mahkemesi sıfatıyla yapılan çalışmaların denetimsiz kalması, bu sıfatla alınan kararların nihai olması genelde yetersiz sayılmakta, **ikili inceleme** yargının işlevine daha uygun bulunmaktadır. Anayasa’nın öngördüğü sisteme, bağlayıcı kurallarına aykırı olmamak koşuluyla yasa koyucu yargılama yönteminde uygun bulduğu düzenlemeleri yapabilir, ikili denetim, hak arama özgürlüğü yönünden de güvenceyi

---

<sup>188</sup> AİHS ek 7 nolu protokol 11. protokol ile yeniden düzenlenmiş olup bu protokol Türkiye tarafından 19.10.1992 yılında imzalanıp 23.02.1994 gün ve 3975 sayılı Kanun ile onaylanması uygun bulunmuş ve 09.06.1994 tarihinde Bakanlar Kurulunca onaylanmıştır. AYM’nin Türkiye’nin bu protokole taraf olmadığına dair kararda geçen ifadesi hatalıdır. bkz. <http://www.izmirbarosu.org> (e.t. 15.02.2014)

<sup>189</sup> H.Yavuz Alangoya, “Kanun Yolunun Anayasal Temeli ve HUMK m. 427 Hükmü ile Kanun Yolu Kapatılmış Olan Kararlara Karşı Kanun Yolu Müracaat İmkânı”, **75. Yaş Günü İçin Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı**, Ankara, y.y., 2004, s. 31.

<sup>190</sup> “...Kanun yollarına başvurulması olanağı, kişi haklarına ve topluma güvence sağlaması bakımından Anayasa’ya tüm olarak uygun düşmektedir...” AYM., 18.02.1971, E. 1970/31, K. 1971/21.(Çevrimiçi) <http://www.anayasa.gov.tr> (e.t. 23.12.2012)

<sup>191</sup> AYM., 21.01.1991, E. 1991/1, K. 1991/16. (Çevrimiçi)<http://www.anayasa.gov.tr> (e.t. 23.12.2012)

pekiştirmektedir.” ifadelerine yer vermiştir<sup>192</sup>. Bu kararda sadece kanun yolu güvencesi ve ikili denetimden bahsetmekte iki dereceli yargılama güvencesi açıkça belirtilmemektedir<sup>193</sup>.

Yine AYM, “*Hâkimler de her insan gibi yanılabilirler, kimi kararlar, usul ve kanuna aykırı düşebilir, karar taraflar için doyurucu olmayabilir. Bu durum, mahkeme kararlarına karşı mahkemenin kendisine veya başka bir mahkemeye başvurarak bu kararların yeniden incelettirilmesi, bunlardan yanlış olanların bozulması, doğru olanların da doğru olduklarının belirtilmesi ve bunun sonucu olarak doğru kararlar üzerindeki yanlışlık kuşkusunun ortadan kaldırılması zorunluluğunu doğurmaktadır.*” diyerek iki dereceli<sup>194</sup> yargılama zorunluluğu olarak yorumlanmasa da kararın başka bir merci tarafından yeniden gözden geçirilmesi zorunluluğunu ifade etmektedir. Bunun iki dereceli yargılama zorunluluğu olarak yorumlanması zorlama olacaktır. Zira itiraz ve şikâyet üzerine bir başka merci tarafından yapılan bir denetim söz konusu olabilecektir<sup>195</sup>.

Hukuk devleti ilkesi bireye kamu kudreti kullanılması ile bir hakkı ihlal edildiğinde yargı yolu garantisi sağlamaktadır. Kanun yolu iki dereceli yargılama

<sup>192</sup> AYM. eski tarihli bir kararında ise iki dereceli yargılama güvencesi bulunmadığı şeklinde karar vermiştir: “...Anayasa’da bütün mahkeme kararlarının bir ayırım gözetilmeksizin üst mahkemeden geçmesini zorunlu kılan bir hüküm de mevcut bulunmamaktadır. Esasen yargı denetiminde sonsuzluk hiçbir zaman söz konusu olamaz; bir yerde kesilmesi gerekir. Nitekim kimi kanunlarda kanun yolları gereklere göre düzenlenmiş ve kimi kararların kesin olduğu belirtilmiştir. Öte yandan, adliye mahkemelerince verilen bütün kararların Yargıtay’ca incelenmesini istemek, bir anlamda ilk derece hâkimlerine güvensizliğin ifadesi kabul edilebilir. Bu güvensizliğin ise, hiçbir haklı nedeni ulamaz...”AYM., 20.01.1986, E. 1985/85, K. 1986/2, (Çevrimiçi) <http://www.anayasa.gov.tr> (e.t. 23.12.2012); AYM bu karardan dolayı Yargıtay’ın işlevini olması gereken yönden ele almadığı gerekçesiyle eleştirilmiştir. bkz. Nevhis Deren Yıldırım, “Teksif İlkesi Açısından İstinaf”, **Türkiye Barolar Birliği (TBB) İstinaf Mahkemeleri uluslararası Toplantı 7-8 Mart 2003**, Ankara, 2003, s. 300, dpn. 263.; Aynı yönde, Atalay, **a.g.m.**, 52.

<sup>193</sup> Atalay, **a.g.m.**, 52.

<sup>194</sup> Temyiz iki dereceli yargılama olarak kabul edilmez. Birinci derece merci kararının üst merci tarafından denetlenmesi iki derecelilik değildir. Maddi denetim şeklinde davayı yeniden gören istinaf ise iki dereceli yargılamadır. Türk hukukunda istinaf adı verilen iki dereceli yargılama hakkı Anayasa’da açıkça ifade edilmemesine rağmen CMK ile getirilen ve halen faaliyete geçememiş bir kanun yoludur. bkz. Atalay, **a.g.m.**, 50-52.; İkinci derece denilen kanun yolları, hatalı olduğu iddia edilen kararın ara karar veya hüküm olmasına göre itiraz ve istinaf olmak üzere iki çeşittir. bkz. Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1647-1648.

<sup>195</sup> Atalay, **a.g.m.**, 52.

garantisi değildir<sup>196</sup>.

Bireylerin kanun yollarına başvuru hakkı mutlak olmakla birlikte ceza muhakemesinin bir noktada sona ermesi de kaçınılmazdır. Çünkü uyuşmazlıklarda tarafların her zaman aynı noktada buluşmaları ve uzlaşmaları olanaklı değildir. O halde amaçlanan muhakemenin tarafları razı edene kadar sürmesi değil en ideal kararın verildiği ön kabulünün varsayıldığı aşamaya kadar sürmesidir. Bu aşamayı kanun koyucu adil yargılanma ilkesini göz önünde bulundurarak belirlemeli ve karar son tahlilde kesin hüküm gücüne ulaşmalıdır<sup>197</sup>.

### **B. Başvuru Hakkı Sahipleri**

Maddi gerçeğe ulaşmak amacıyla yapılan ceza muhakemesi faaliyeti bir suç işlendiği iddiasıyla başlar. Suç şüphesinin bazı delillerle dayanması, ciddi bulunması halinde soruşturma yapılır. Suç işlendiği hususunda yeterli delil bulunan hallerde önödeme, uzlaşma, kamu davasının ertelenmesi, kamu davasının açmamak hususunda takdir hakkının kullanılması gibi soruşturmayı sonlandırma imkânları bulunmuyor veya bu yollar başarısızlıkla sonuçlanmışsa soruşturma konusu olay Cumhuriyet savcısının bir iddianame düzenlemek suretiyle yargılama makamının önüne getirilir. Soruşturmanın yeterince yapıldığı ve olayın önüne getirilmesinde bir sakınca olmadığı, kendisine iddianame sunulan yargılama makamı tarafından da kabul edilirse ceza muhakemesinin ilk evresi olan Cumhuriyet savcısının sevk ve idaresindeki soruşturma aşaması sona ermiş ve ikinci evre olan kovuşturma evresi başlamış olmaktadır<sup>198</sup>.

Ceza muhakemesi faaliyeti özellikle duruşma aşamasında törensel bir nitelik kazanmakta ve çeşitli sujelerin katılımıyla yürütülmektedir. Bir fiilin suç oluşturup oluşturmadığı konusundaki yargıya ortak bir çalışma ile ulaşılmaktadır<sup>199</sup>. Ortak

---

<sup>196</sup> Yıldırım, **a.g.m.**, s. 294-295, dpn. 263.; Denetim muhakemesi yoluna gidebilmenin ön koşulu bu yola gidebilmenin mümkün olması yani bu yolun kanunla açık hale getirilmesidir. Anayasa ilk derece mahkemesi kararına karşı hukuksal koruma ve bu çerçevede iki dereceli yargılama sistemi oluşturma konusunda bir zorunluluk içermemektedir. Buna rağmen CMK somut olay adaletini tesis etmek, mahkemece verilen kararların doğruluğunu güvence altına almak, içtihat birliği ve hukukun gelişmesine katkıda bulunmak amacıyla hâkim kararlarının ikinci derecede incelenmesine olanak tanımıştır. bkz. Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 538.

<sup>197</sup> İnan, **a.g.e.**, s. 20.

<sup>198</sup> Şahin, **a.g.e.**, s. 30-31.

<sup>199</sup> Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 3.

çalışma sonucu hâkim veya mahkeme tarafından verilen kararların yargı denetimine tabi tutulması bir haktır<sup>200</sup>. Bu hakkın kanun yolu objektif hakkı, kanun yolu subjektif hakkı, bu hakkın kullanılması şeklinde üç farklı görünüşünün olduğu söylenebilir. Bir karar veya hükme karşı kanun yolu kapalıysa objektif haktan bahsetmek mümkün değildir. Kanun yoluna başvuru objektif hakkı olduğunda subjektif haktan bahsedilebilir. Kimlerin kanun yoluna başvuru hakkı olduğu konusu subjektif hakkın temelini oluşturur. Kanun yoluna başvuru objektif ve subjektif haklarının varlığı halinde bu hakkın kullanılması hususu karşımıza çıkmaktadır<sup>201</sup>.

Kanun yoluna başvurma hakkını kullanmak için iki temel koşul aranmaktadır. Bunlar kanunun ilgiliye kanun yoluna başvuru hakkının tanınmış olması ve kişinin kanun yoluna başvurmakta bir yararının bulunmasıdır<sup>202</sup>. Verilen kararda menfaati etkilenen veya ihlal edilen kişilerin kanun yoluna başvuru hakkına sahip olması kanun yolunda temel ilkedir<sup>203</sup>.

Olağan kanun yolunda verilen karar henüz kesinlik kazanmadığından mahkeme ve hâkimlik işleminden zarar gören, işlemi hukuka aykırı bulan, işleminden tatmin olmayan, işlemin gözden geçirilmesi ve değiştirilmesinde hukuki yararı bulunan herkes bu hakkı kullanabilecektir<sup>204</sup>. Esas itibarıyla kamu hukukuna ilişkin bir hak olan<sup>205</sup> kanun yollarına başvuru hakkı karardan hukuksal yönden etkilenenlere aittir<sup>206</sup>. Kanun yollarına başvuru hakkını düzenleyen CMK 260. maddesinin gerekçesinde bu husus şöyle ifade edilmiştir: “Şüpheli, sanık ve davaya katılan ve katılma isteği reddedilmiş veya duruşmadan haberdar edilmemiş olan suçtan zarar görenler ancak hukuki çıkarlarını ihlal etmiş olan kararlara karşı kanun yoluna başvurabilirler; aksi halde yetkileri yoktur.”<sup>207</sup>

Hukuka aykırı bir karar, tarafların olduğu kadar bütün toplumu ilgilendirmesi ve bu başvurunun kamu yararına dayanması dikkate alındığında kanun yoluna başvurmada herkesin hakkı olduğunu ileri sürmek mümkündür. Ancak kanun yoluna

---

<sup>200</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 682.

<sup>201</sup> Erem, **Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 521.

<sup>202</sup> Yurtcan, **Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 450.

<sup>203</sup> Erem, **a.g.e.**, s. 460.; Yurtcan, **Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 450.

<sup>204</sup> Soyaslan, **a.g.e.**, s. 526-527.

<sup>205</sup> YCGK. 27.10.1986, E. 1986/6-288, K. 1986/465. (Özmen, Aktalay, **a.g.e.**, s. 446.)

<sup>206</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 828.

<sup>207</sup> Yaşar, **a.g.e.**, s. 1538.

başvuru konusunda herkese bu hakkın verilmesinde kamu yararı bulunmadığından bu yola başvuru hakkı belirli kimselere tanınmıştır<sup>208</sup>.

Kararı hukuka aykırı bulan herkes tarafından kanun yoluna gidilebilmesi mümkün değildir. Bu hakkın kimler tarafından kullanılacağı ise CMK 260 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Buna göre; *Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık ve CMK'ya göre katılan sıfatını almış olanlar, katılma isteği karara bağlanmamış, reddedilmiş veya katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlar kanun yollarına başvurabilirler*<sup>209</sup>. Ayrıca bu hakkı kullanan kişilerin kanunda öngörülen kanun yollarından istediklerini seçmeleri de mümkün değildir. Örneğin kanunda temyiz kanun yolu açık bir karara karşı bu kanun yoluna gidilmesi mümkün iken bu karara karşı itiraz kanun yoluna gidilmesi mümkün değildir<sup>210</sup>.

CMK 260. maddesinde ceza davasının taraflarına kanun yoluna başvuru hakkı tanınmışken, verilen karar ve hükümden davanın tarafı bulunmayan fakat sadece hukuki menfaatleri zarar gören diğer kişilerin ceza muhakemesi hukuku anlamında kanun yoluna başvurmaları mümkün değildir<sup>211</sup>.

Doktrinde Kantar kanun yoluna başvuru için esaslı menfaat ihlali kriterini ararken<sup>212</sup> diğer görüş kanun yoluna başvuru için verilen karardan zarar görme değil tatmin olmamayı yeterli saymaktadır. Bu görüşe göre kararı isabetli bulmayan ve bu nedenle karardan tatmin olmayan taraflar kanun yoluna başvurabilecektir<sup>213</sup>.

Kanun yoluna başvurunun dava olarak kabul edilip edilmeyeceği hususu doktrinde tartışmalıdır. Kunter, Yenisey, Nuhoglu, bir yargılama makamının verdiği bir kararda hukuka aykırılık iddiası ile ortaya çıkan uyuşmazlığın çözülmek üzere yargılama makamının önüne getirilmesini kanun yolu davasının açılması olarak

<sup>208</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1640.

<sup>209</sup> 1412 Sayılı CMUK'ya göre savcı (CMUK md. 289), sanık (CMUK md. 289), müdafî (CMUK md. 290), sanığın eşi ve yasal temsilcisi (CMUK md. 291), Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı (CMUK md. 322, 343), katılan (CMUK md. 307), şahsî davacı (CMUK m. 360) ve kendileri ile ilgili kararlara karşı üçüncü kişiler (CMUK md. 297), kanun yollarına başvuru yetkisine sahip olan kişilerdi. bkz. Arıcan, **a.g.e.**, s. 35.

<sup>210</sup> Yurtcan, **Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 450.

<sup>211</sup> Yüce, **a.g.e.**, s. 20.

<sup>212</sup> Kantar, **a.g.e.**, s. 4. Kantar, menfaatin esaslı ihlal edilip edilmediğinin tespitinde kararın sebebine değil bizzat kendisine bakılacağını ve kanun yoluna başvurabilmek için verilen kararın isteğe aykırı olmasının gerekmediğini isteğe uygun kararlara karşı da kanun yoluna başvurulabileceğini belirtmektedir. bkz. **a.e.**

<sup>213</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1649.; Toroslu, Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 319.

nitelendirmektedir<sup>214</sup>.

Kanun yolu dava olarak nitelendirildiğinde davasız yargılama olmaz ilkesi uyarınca kanun yolu muhakemesinin yapılabilmesi için de bu davayı açma hakkına sahip olanların dava açması gerekmektedir<sup>215</sup>.

Türk hukukunda istek bulunmadan davanın otomatik bir şekilde açıldığı haller de vardır. Örneğin 15 yıl ve daha fazla hürriyeti bağlayıcı cezalar istek olmaksızın istinaf incelemesinden geçmektedir (CMK md. 272/1) <sup>216</sup>. 5320 sayılı CMK'nın Yürürlük Kanunu 8. maddesine göre istinaf mahkemeleri kurulana kadar mülga CMUK'nın 322. maddesinin dördüncü, beşinci ve altıncı fıkraları hariç olmak üzere, 305 ilâ 326 ncı maddeleri uygulanmaktadır. CMUK'nın 305/1. maddesine göre de 15 yıl ve daha fazla hürriyeti bağlayıcı cezalara ait hükümler istek olmaksızın Yargıtay tarafından re'sen temyiz incelemesinden geçmektedir.

Yargıtay da kanun yoluna başvuruyu dava olarak niteleyen bir kararında<sup>217</sup> hukuka aykırılığın bir dava açılmak suretiyle giderileceğini şöyle ifade etmektedir:

*“Yargılama hukukunun temel prensiplerinden olan davasız yargılama olmaz ilkesine uygun olarak temyiz davası kendiliğinden açılmaz, bu konuda isteğin bulunması gereklidir. ... Şayet süre ve istek koşullarına uygun bir temyiz davası yoksa ya da hüküm kendiliğinden temyiz incelemesine tabi değilse, hükmün Yargıtay’ca incelenmesi olanaklı değildir.”*

CMK 260. maddesi kanun yollarına ilişkin genel düzenlemedir. Bu nedenle hem olağan hem de olağanüstü kanun yolları açısından geçerlidir<sup>218</sup>. Ancak bu düzenlemenin ağırlıkla istinaf ve temyiz kanun yoluna ilişkin olduğu söylenebilir<sup>219</sup>. CMK'nın itiraz kanun yoluna ilişkin düzenlemesinde itiraz kanun yoluna başvurabilecek olanlar ayrıca düzenlenmiş değildir. Ancak CMK 260 vd. maddeleri

<sup>214</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1640.

<sup>215</sup> Cihan, Yenisey, **a.g.e.**, s. 393.; Özen, **a.g.e.**, s. 35.; Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 212.; Öztürk vd. denetim muhakemesinin kural olarak davasız yargılama olmaz ilkesi nedeniyle istem üzerine yapılacağını belirtmektedirler. Kanun yoluna gidilmesini dava açma olarak değil istem olarak ifade etmektedirler. bkz. Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 554.

<sup>216</sup> Cihan, Yenisey, **a.g.e.**, s. 393.; Hapis cezasının süresinin 15 yılı aşp aşmadığı konusunda cezanın toplamı değil her bir suç için ayrı ayrı değerlendirme yapılmaktadır. (Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 555.)

<sup>217</sup> YCGK, 01.03.2005, 2005/6-26-17.(Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 212, dpn. 268.)

<sup>218</sup> Özbek vd. , **a.g.e.**, s. 683.

<sup>219</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 39.

genel hüküm mahiyetinde olduğundan bu düzenleme içerisinde bulunan kanun yoluna başvurabilecek kişilerin itiraz kanun yoluna da başvurabileceğinde şüphe yoktur<sup>220</sup>. Bu nedenle kanun yollarına başvurabilecek kişiler ayrı ayrı incelenecek ancak itiraz kanun yolu anlatılırken tekrar edilmeyecektir.

Hak, sahibine takdir yetkisi veren, ödev veya yükümlülüğünden bu yönüyle farklı olan menfaati ifade eder. Takdir yetkisi; hakkın kullanılması, ertelenmesi, bir başkasına devredilmesi, kullanımından feragat edilmesi, kullanılmaya başlandıktan sonra geri alınması gibi birçok durumu barındırır<sup>221</sup>. Başvuru hakkına sahip olanların tespiti bu yönüyle de önem arz etmektedir.

### 1. Cumhuriyet Savcısı

İşbirliği esasına dayanan ve kolektif olarak yürütülen ceza muhakemesinin üç makamından biri iddia makamıdır. Toplum adına iddia makamında görev yapan Cumhuriyet savcısı, soruşturma aşamasında egemen durumda olup kovuşturma aşamasında da toplumsal iddia makamını temsil etmektedir<sup>222</sup>. Cumhuriyet savcılığı, makam olarak iddia makamı ve kişi olarak makamda görev yapan Cumhuriyet savcısı olmak üzere iki unsurdan oluşmaktadır<sup>223</sup>. İddia makamını kişi (suje) olarak Cumhuriyet savcısı temsil etmektedir<sup>224</sup>.

Cumhuriyet savcılığı ceza muhakemesinde iddia makamı olarak muhakemenin ilk aşamasında yer almaktadır. CMK 161. maddesine göre, C.savcısı bir suçun işlendiği izlenimini veren ve “somut gerçeklere dayanan” bir hâli (basit başlangıç şüphesini) öğrendiğinde kamu davası açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere “işin gerçeğini/maddi gerçeği” araştırmaya başlar<sup>225</sup>.

“Eksiksiz ve tek celsede duruşma ilkesi” ve “lekelenmeme hakkı” uyarınca soruşturmayı yapan savcılık, bu aşamada makul sürede olayın aydınlanmasını sağlayabilecek nitelikteki tüm delilleri toplamakla yükümlüdür. Ayrıca savcılık beraat ile sonuçlanabileceği muhtemel olan eylemleri dava konusu yapmamak ve

<sup>220</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 565.

<sup>221</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 72.

<sup>222</sup> Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku-I**, s. 119.

<sup>223</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 39-40.

<sup>224</sup> Mustafa Özen, “Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisi”, **EÜHFD.**, C. XIII, S. 3-4, 2009, s. 42.

<sup>225</sup> Fatih Birtek, “Cumhuriyet Savcısının Delilleri ve Fiili Takdir Yetkisi”, **MÜHF-HAD. (Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan)**, C. 19, S. 2, 2013, s. 954.

böylece eleme (filtre) görevini yerine yetirmekle yükümlüdür<sup>226</sup>. Savcılık kurumunun soruşturmayı etkin bir şekilde yürütmesi; lekelenmeme hakkının korunmasına, neticede beraat etmesine rağmen yapılan ceza kovuşturması nedeniyle kişilerin yaşadıkları mağduriyetlerin önlenmesine, cezaların caydırıcılık etkisinin artması ve özellikle kişi hak ve özgürlüklerinin korunmasına önemli katkısı olacaktır<sup>227</sup>. Olayın mahkeme tarafından değerlendirilmesinde kamu düzeni, güvenliği ve toplumun adalet anlayışı bakımından yarar görülen hallerde beraatle sonuçlanma ihtimali çok yüksek olsa da C.savcısının takdirini iddianame düzenleyerek davayı açmak yönünde kullanabileceğini ifade eden görüşe karşılık<sup>228</sup> kişilerin lekelenmeme hakkının kamu düzeni ve güvenliği veya toplumun adalet anlayışı gibi soyut, muğlak ve kapsamı belirsiz kavramlar uğruna feda edilmeyerek kişinin haksız yere sanık konumuna sokularak psikolojik travma yaşamasının önüne geçilmesi adına<sup>229</sup>, C. savcısının takdirini davayı açmamak yönünde kullanması daha isabetli olacaktır. Zira haksız ve yersiz bir iddianame kişi hakkının ihlali olarak karşımıza çıkmaktadır<sup>230</sup>.

Savcılık ayrıca şüphelinin lehine olan delilleri toplamak ve şüphelinin haklarını da korumakla yükümlü kılınmıştır. Şahsı itibariyle taraf olduğundan söz edilememektedir. Bu nedenle CMK'da zorunlu kalınmadıkça savcıyla ilgili taraf ifadesinin kullanılmamasına özen gösterilmiştir<sup>231</sup>. Cumhuriyet savcısı şahsı itibariyle taraf olarak ifade edilmemekteyse de Cumhuriyet savcılığı ceza muhakemesinde iddia makamı olarak taraftır<sup>232</sup>.

Hâkim ve mahkeme kararlarına karşı Cumhuriyet savcısının kanun yoluna başvurmada tereddüt yoktur. CMK 260/1. maddesindeki hüküm, kanun yolları açısından savcının başvuru yolları açık olan tüm kararlara karşı kanun yoluna

<sup>226</sup> Yrg. 13. CD, 30.11.2011, E. 2011/17629, K. 2011/6976 (UYAP; e.t. 29.10.2014)

<sup>227</sup> Eyüp Kara, "Lekelenmeme Hakkı", **AD.**, S. 43, 2012, s. 193.; Sesim Soyer Güleç, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Soruşturmanın Etkinliği İlkesi ve Takipsizlik Kararları Üzerindeki Etkisi", **DEÜHFD.**, C.15, Özel S., 2013, s. 1415.

<sup>228</sup> Hasan Tahsin Gökcan, "Bir İnsan Hakkı İhlali Olarak Ceza Muhakemesi Hukukunda Hukuka Aykırı (Haksız) Yargılama Kavramı", **İBD.**, S. 2, Haziran 1997, s. 278-279.

<sup>229</sup> Birtok, **a.g.m.**, s. 960.

<sup>230</sup> Gökcan, **a.g.m.**, s. 198.

<sup>231</sup> Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku-I**, s. 125.

<sup>232</sup> Özen, **a.g.e.**, s.40.

başvurmasına imkân sağlamakta, ayrıca özel bir hükme ihtiyaç bulunmamaktadır<sup>233</sup>.

Cumhuriyet savcısının kanun yoluna gidebilmesi açısından hukuken korunan bir yararının ihlal edilmiş olmasına esas itibariyle gerek yoktur. Kararın hukuka aykırı olduğunu düşünmesi yeterlidir<sup>234</sup>. Çünkü kamu adına hareket eden, kamunun menfaatini göz önünde bulundurmaya mecbur olan Cumhuriyet savcısı, maddi gerçeğin ortaya çıkartılması için kamu davasında yer aldığından hukuka aykırı veya hatalı bir karar karşısında zaten zarar görmüş veya hukuki menfaati ihlal edilmiş olmaktadır<sup>235</sup>. Şüpheli veya sanığın kanun yoluna gitmesinde hukuksal yararının bulunması koşulu aranırken istisna olarak C.savcısı tarafından şüpheli veya sanık yararına kanun yoluna gidilebilmesi için de hukuksal yararın bulunması aranmaktadır<sup>236</sup>.

Olağan kanun yoluna başvurmaya hakkı olan savcılık kural olarak kararına karşı kanun yoluna başvuru yargılama makamı yanındaki savcılıktır<sup>237</sup>. 6545 sayılı Kanun'dan önce sulh ceza mahkemesi nezdinde savcılık teşkilatı bulunmadığından asliye ve ağır ceza savcılıklarının sulh ceza mahkemesinin kararlarına karşı kanun yoluna başvurma hakkına sahip olduğu kabul edilmekteydi<sup>238</sup>. Yani asliye ceza mahkemesinin yargı çevresinde bulunan Cumhuriyet savcıları bulundukları asliye ceza mahkemesinin yargı çevresindeki sulh ceza mahkemelerinin; ağır ceza mahkemelerindeki Cumhuriyet savcıları bulundukları ağır ceza mahkemesinin yargı çevresindeki asliye ve sulh ceza mahkemelerinin; bölge adliye mahkemelerinde bulunan Cumhuriyet savcıları bulundukları bölge adliye mahkemelerinin kararlarına karşı kanun yollarına başvurabilmekteydi (CMK md. 260/2)<sup>239</sup>. 6545 Sayılı Kanun'la birlikte sulh ceza mahkemeleri kaldırılmış ve 6545 sayılı Kanun 73. maddesiyle birlikte CMK 260/2.

<sup>233</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 836.

<sup>234</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 544.

<sup>235</sup> Kantar, **a.g.e.**, s. 10.

<sup>236</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 544.

<sup>237</sup> "Rize ağır ceza mahkemesinin verdiği karara karşı hükümlünün bulunduğu yer olan Çankırı Cumhuriyet Savcısının temyiz hak ve yetkisi bulunmadığından Çankırı C.savcısının temyiz talebinin CMUK 317. maddesi uyarınca reddine.." 1.CD. 26.12.2006, E.242, K. 6006. (Taşdemir, Özkepir, **a.g.e.**, s. 1252.)

<sup>238</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1650.

<sup>239</sup> Cumhuriyet savcılarının hangi mahkemeler nezdinde kanun yollarına başvurabileceğine ilişkin düzenleme CMUK md. 289'da bulunmamaktaydı. CMK ile yerinde olarak açıkça düzenleme sevk edilmiştir. bkz. Özbek vd., **a.g.e.**, s. 684.

maddesi şu şekilde değiştirilmiştir: “*Ağır ceza mahkemelerinde bulunan Cumhuriyet savcıları, ağır ceza mahkemesinin yargı çevresindeki asliye ceza mahkemelerinin; bölge adliye mahkemesinde bulunan Cumhuriyet savcıları, bölge adliye mahkemelerinin kararlarına karşı kanun yollarına başvurabilirler.*”

Savcılık iddia makamı olarak hükmün kolektif verilmesi için hâkimin verdiği karar mahiyetinde hükmü benimsemelidir. Aksi takdirde kabul edeceği bir kararın verilmesi için sanığın lehine<sup>240</sup> veya aleyhine kanun yoluna gitmelidir<sup>241</sup>. Ancak C.savcısının kanun yoluna başvurmasının hak olması dikkate alındığında, hakkın sahibine kullanılma veya kullanılmama konusunda takdir yetkisi vereceğinden C. savcısının her halükarda bu hakkı kullanma zorunluluğu elbette ki bulunmamaktadır. Lehe veya aleyhe başvurma hakkı olduğu kadar başvurmama hakkı olduğunu kabul etmek gereklidir<sup>242</sup>. Ancak hukukumuzda kovuşturma mecburiyeti ilkesi geçerli bulunduğundan karar veya hükümde tespit edebildiği hukuka aykırılıklar varsa C. savcısının karar veya hükme karşı kanun yoluna başvurması zorunludur<sup>243</sup>. Bu yüzden C.savcısının her halükarda kanun yoluna gitmek gibi bir yükümlülüğü olmadığı söylenebilir ise de hukuka aykırılığın tespit edildiği durumlarda kanun yoluna başvurmasının görevi icabı zorunlu olduğunu kabul etmek gerekecektir<sup>244</sup>. Nitekim 5235 Sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun (Teşk. K.) 20/1. maddesinde kanun yollarına başvurmak Cumhuriyet savcısının görevleri arasında sayılmıştır.

Ceza muhakemesinin amacı maddi gerçeğin bulunması olduğundan hukuk düzeninin gereğini yaparak, hem toplumu hem de sanığın korunmasını sağlamak adına<sup>245</sup> savcıya sanık lehine kanun yoluna başvurma imkânı tanınmıştır<sup>246</sup>. Bu durum aslında Cumhuriyet savcısının objektif hareket etme yükümlülüğünde olan

---

<sup>240</sup> Savcı sanık lehine kanun yoluna başvurabilir. (CMK md. 260/3)

<sup>241</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1650.

<sup>242</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 42-43.

<sup>243</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 142.

<sup>244</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 544.

<sup>245</sup> Soyaslan, **a.g.e.**, s. 527.

<sup>246</sup> Erem, **Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 525.; Ceza muhakemesinde Cumhuriyet savcısı maddi gerçeğin araştırılması ile yükümlü olup; adil bir yargılama yapılabilmesi için şüphelinin lehine veya aleyhine delilleri toplamak, muhafaza altına almak ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür (CMK md. 160/2).

yargı organı olmasının doğal sonucudur<sup>247</sup>. Ayrıca C.savcısı üçüncü şahıslar yararına da kanun yoluna gidebilecektir. Örneğin malına el konulan, malen sorumlu kişi lehine de kanun yoluna başvurabilecektir<sup>248</sup>. Cumhuriyet savcısının başvurusunda sanığın lehine mi yoksa aleyhine mi olduğunu belirtmesi gerekmektedir<sup>249</sup>. Başvurusunda böyle bir belirlemenin bulunmaması durumunda Cumhuriyet savcısının başvurusunun lehe veya aleyhe oluşu gerekçesinden anlaşılabilecektir<sup>250</sup>. Gerekçe ile birlikte başvuru bir bütün halinde ele alınıp değerlendirme yapılmalı,<sup>251</sup> eğer anlaşılamazsa lehe gidildiği kabul edilmelidir<sup>252</sup>. Gerekçe gösterilmeyen durumlarda başvurunun lehe olduğu kabul edilecektir<sup>253</sup>.

Savcının bir olayda şüpheli veya sanıkların bazısının lehine bazısının da aleyhine kanun yoluna başvurması mümkündür. CMK'ya uygun olan bu tutumda bir hukuka aykırılık yoktur. Ancak yapılan başvuruda kimin lehine veya aleyhine bir karar verilmesinin talep edildiği ve bozulması istenen hükmün hatalı olarak kimin

<sup>247</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 543.

<sup>248</sup> Kantar, **a.g.e.**, s. 11.; Yusuf Aktaş, **Ceza Davalarında Yasa Yolları, Zamanaşımı ve Süreler**, İstanbul, Yasa Yayınları, 1979, s. 73.

<sup>249</sup> Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 213.; CMK istinaf kanun yolu bakımından, Cumhuriyet savcıları dışında diğer kanun yoluna başvuruya hakkı olanların başvurularında gerekçe bildirme zorunluluğunu öngörmemiştir. Ancak Cumhuriyet savcıları kanun yoluna başvurduklarında gerekçelerini açıkça göstermek zorundadırlar. (Hamdi Vural, "Türk Ceza Yargılamasında İstinaf", Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, Diyarbakır, 2007, s. 63.); "Sanık ve bu kanuna göre katılan sıfatını almış olanlar ile katılma isteği karara bağlanmamış, reddedilmiş veya katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanların dilekçe veya beyanında başvuruya ilişkin nedenlerin gösterilmemesi inceleme yapılmasına engel olmaz. **Cumhuriyet savcısı, istinaf yoluna başvurma nedenlerini gerekçeleriyle birlikte yazılı isteminde açıkça gösterir.** Bu istem ilgililere tebliğ edilir. İlgililer, tebliğ tarihinden itibaren yedi gün içinde bu husustaki cevaplarını bildirebilirler. Bkz. CMK md. 273/4-5.; "Temyiz eden hükmün neden dolayısı bozulmasını istediğini temyiz başvurusunda göstermek zorundadır." Bkz. CMK md. 294/1.

<sup>250</sup> "Üst C.savcısı, eylemin açıktan hırsızlığın en ağır şekli olduğunu ve sanığa asgari hadde ceza verilmekle yanılgıya düşüldüğünü ileri sürdüğüne göre temyiz aleyhe olduğunun kabulü gerekir. Nitekim Yargıtay Ceza Genel Kurulu duraksamasız uygulamalarında 'sanığa verilen ceza azdır' denilmesini, aleyhe temyiz kabul ederek incelemesini bu doğrultuda yapmaktadır (oyçokluğu ile)." YCGK. 29.06.1992, E. 1992/6-185, K. 1992/210. (İçel, Yenisey, **Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Kanunları**, s. 1157.)

<sup>251</sup> Kantar, **a.g.e.**, s. 11.; Yüce, **a.g.e.**, s. 26.

<sup>252</sup> Yüce, **a.g.e.**, s. 26.; Erem, **a.g.e.**, s. 470.; Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 837.

<sup>253</sup> Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı (YİBK.), 15.03.1940, 25-45.(Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1650, dpn. 21.); "C. Savcısının neden göstermeksizin yaptığı temyiz lehe olduğunun kabulü gerekir." YCGK, 23.10.1969, E. 3/334, K. 267. (Veysel Gültaş, **Tutuklama ve Kanun Yolları**, Genişletilmiş 2. baskı, Ankara, Bilge Yayınevi, 2008, s. 238; Yaşar, **a.g.e.** s. 1547.); Yaşar, C.Savcısının sanığın lehine veya aleyhine kanun yoluna başvurusunun gösterdiği gerekçeden anlaşılabileceği gerekçe göstermediği durumda kendisinden gerekçe istenmesi gerektiğini, istenilme olanağı bulunmadığında sanığın lehine kabul edilmesi gerektiğini savunmaktadır. bkz. Yaşar, **a.g.e.**, s. 1540.

lehine karara bağlandığı ve bunun bozularak yeniden kurulacak hükümden kimin yararlanacağını açıkça vurgulanması gerekmektedir<sup>254</sup>.

Örneğin bazen somut bir hüküm veya kararda sanık lehine ve aynı zamanda sanık aleyhine olan hükümler yanlış uygulanması ve hem lehe hem de aleyhe olan bir kanun hükmü içeriğinin tam aksi biçimde hukuka aykırı biçimde uygulanması söz konusu olabilir. Bu durumda C.savcısı hükmü veya kararı aynı kanun yolu başvurusunda kısmen lehe kısmen aleyhe olacak şekilde başvuruda bulunarak kanun yoluna götüremez. Savcının burada lehe veya aleyhe hükümlerin birlikte hatalı uygulanması durumunda dahi hukuka aykırılığı kanun yolu başvurusunda belirtmesi gerekir. Fakat başvuru sonucunun da değerlendirilerek savcı tarafından saptanması ve sonuç ceza veya güvenlik tedbiri tür veya miktar veya erteleme gibi sair hususları dikkate alarak somut kanun yolunun lehe veya aleyhe olduğu belirtilmelidir. Bu tür bir belirlemenin yazılı başvuruda yapılmaması halinde dahi başvuru talebi tümüyle değerlendirilmeli ve sonuç olarak sanık lehine veya aleyhine olduğu saptanmalıdır<sup>255</sup>. Lehe veya aleyhe belirlemenin yapılması aleyhe değiştirme yasağının uygulanması açısından önem taşımaktadır<sup>256</sup>. Cumhuriyet savcısı kanun yoluna sanık lehine başvurduğunda yeniden verilen hüküm önceki hükümde tayin edilmiş olan cezadan daha ağır bir cezayı içeremez (CMK md. 265- f.1, c.2).

Aynı başvuruda sanığın hem lehine hem de aleyhine kanun yoluna başvurmanın mümkün olup olmadığı hususu doktrinde tartışmalıdır. Doktrinde bir görüş<sup>257</sup> aynı başvuruda hem sanığın lehine hem de aleyhine gidilebileceğini savunurken diğer görüş<sup>258</sup> aynı başvuruda hem sanığın lehine hem de aleyhine kanun yoluna gidebilmenin mümkün olmadığını savunmaktadır. Bu görüşteki yazarlara göre CMK 260/3 hükmü, savcının müdafii veya vekil gibi savunduğu kimse lehine kanun yoluna başvuru yetkisini kullanabilmesi ve fakat aleyhe olarak bu yetkiyi kullanamaması gibi bir durumun olmadığı, kamu adına iddia makamı içinde görev yapan ve asıl işlev ve görevinin maddi gerçeğin ortaya çıkarılması olan savcının ceza

---

<sup>254</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 837.

<sup>255</sup> **a.e.**

<sup>256</sup> Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 213.

<sup>257</sup> Bahri Öztürk, M.Ruhan Erdem, **Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, 9. baskı, Ankara, y.y., 2006, s. 698-699.

<sup>258</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 836.

muhakemesinde ne tür bir iddia ileri sürdüğü ile dahi bağlı olmaksızın savcılarının maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için gerektiğinde sanık lehine gerektiğinde ise sanık aleyhine davranabileceğini ifade etmektedir. Yoksa bu hüküm uyarınca aynı başvuruda sanığın hem lehine hem de aleyhine başvuru yapılamayacaktır<sup>259</sup>.

Aynı karar veya hükümde hakkında karar verilen sanık veya hükümlülerin birden fazla olmaları durumunda da birisi için lehe diğerleri için ise aleyhe başvurunun aynı kanun yolu başvurusu içinde yapılması hukuka aykırı olmayacaktır. Zira bu durumda haklarında hüküm verilen kişiler ve hüküm sayısı birden fazla olduğu gibi aynı dilekçede bunlar hakkında kanun yoluna gidilse bile aslında birden fazla ve farklı kanun yolu başvurusu bir dilekçeyle bildirildiğinden aynı başvuruda sanığın hem lehine hem aleyhine başvuru yapılabilip yapılamayacağı tartışmasından farklıdır<sup>260</sup>.

Şüpheli veya sanığın kanun yoluna başvurması Cumhuriyet savcısının şüpheli veya sanığın lehine kanun yoluna başvurmasına engel değildir. Zira her iki suje birbirinden bağımsız hareket etme hakkına sahiptirler<sup>261</sup>. Ayrıca C. savcısı kanun yoluna şüpheli veya sanığı temsilen değil kendi adına gittiği için şüpheli veya sanığın lehine veya aleyhine, bunların rızası bulunmasa veya karşı çıksalar dahi kanun yoluna gidebilir<sup>262</sup>. C. savcısı kanun yoluna konu olan kararı kendisinin talep etmiş olması durumunda dahi şüpheli veya sanık yararına kanun yoluna gitmesi mümkündür<sup>263</sup>. C.savcısınca şüpheli veya sanık aleyhine kanun yoluna gidilen karar, bunu inceleyen mahkeme veya hâkim tarafından istekle bağlı olmaksızın onların yararına bozulabilir veya değiştirilebilir<sup>264</sup>. Ancak C.savcısının başvurusu şüpheli veya sanığın yararına ise katılan aleyhe temyiz etmemişse karar aleyhe bozulamaz

---

<sup>259</sup> **a.e.**

<sup>260</sup> **a.e.**, s. 838.

<sup>261</sup> Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 715.

<sup>262</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 544.

<sup>263</sup> **a.e.**

<sup>264</sup> Cumhuriyet savcısı, şüpheli veya sanığın aleyhine kanun yoluna başvurduğu zaman karar veya hüküm şüpheli veya sanığın lehine bozulabilir veya değiştirilebilir. Bu husus CMK 265/1. maddesinde “Cumhuriyet savcısı tarafından aleyhine kanun yoluna gidilen karar, sanık lehine bozulabilir veya değiştirilebilir.” şeklinde açıkça düzenlenmiştir. Doktrinde Donay’ın belirttiği gibi madde ile madde gerekçesinde çelişki bulunmaktadır. Çünkü maddede sadece sanık kelimesi yer alırken madde gerekçesinde sanık ve şüpheli kelimesine birlikte yer verilmiştir. İtiraz kanun yoluna başvuru şüpheli için de geçerli olduğundan madde metni madde gerekçesinde olduğu gibi şüpheliyi de kapsayacak şekilde geniş yorumlanmalıdır. bkz. Donay, **a.g.e.**, s. 468.

veya değiştirilemez<sup>265</sup>.

Sanığın lehine olan hukuk kurallarına aykırı davranılması hükmün sanık aleyhine olarak bozulmasını isteme hususunda C.savcılığına hak vermez<sup>266</sup>.

C.savcısı kişisel hakka ilişkin bir husus için kanun yoluna başvuramaz<sup>267</sup>. Örneğin vekâlet ücretinin hükmedilmemesinden veya azlığından söz edilerek kanun yoluna başvuru mümkün değildir<sup>268</sup>. Ayrıca maddi ve manevi tazminata ilişkin hükümler de kişisel haklar kapsamındadır. Fakat CMK şahsi hak davasını<sup>269</sup> kaldırdığından CMK kapsamında artık maddi ve manevi tazminat kararlarına savcıların kanun yoluna başvurmasından bahsetmeye gerek kalmamıştır.

C.savcılarının İcra ve İflas Kanunu'ndan doğan suçlara karşı kanun yollarına başvuru hakları açısından da farklılık mevcuttur<sup>270</sup>. C.savcıları icra suçlarından dolayı verilen hükümleri temyiz edebilirler<sup>271</sup>. Ancak bu yetki üst savcılık açısından kabul edilmemektedir<sup>272</sup>. İcra ceza mahkemelerinde de 6545 sayılı Kanun'la kaldırılan sulh ceza mahkemelerindeki gibi savcılık bulunmadığından temyiz süresi

<sup>265</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 836.; Özbek vd., **a.g.e.**, s. 685.

<sup>266</sup> “sanığın lehine olan hukuki kaidelere muhalefetin sanık aleyhine hükmün bozdurulması için Cumhuriyet savcılığına hak vermeyeceğinden temyiz talebinin CMUK'nın 317. maddesi gereğince reddine” 9.CD. 27.05.2010, E. 2009/6298, K. 2010/6472. (UYAP; e.t. 24.06.2013); “Cumhuriyet savcısı tarafından görüşüne başvurulana bilirkişiye ücret tayin ettirilmesinin usul kurallarına aykırı olduğuna ilişkin ileri sürülen temyiz nedeni, hükmün esasının sanık aleyhine temyiz edildiği şeklinde yorumlanamaz.” YCGK. 29.12.1998, E.11/330, K. 379. (Gültaş, **a.g.e.**, s. 238.)

<sup>267</sup> Yüce, **a.g.e.**, s. 28.; “İcra ceza suçlarında zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırma kararlarını temyiz, müştekinin şahsi hakları kapsamında bulunduğundan C.savcısının hükmü temyiz yetkisi yoktur.” 8.CD. 15.05.1996, E. 5446, K. 695. **Yargıtay Kararları Dergisi (YKD.)**, Ekim 1996, s. 1669.

<sup>268</sup> Aktaş, **a.g.e.**, s. 73.; “Avukatlık ücreti yönünden C.savcısının hükmü temyize yetkisi yoktur.” 4.CD. 06.07.1977, 4913/4909, **YKD.**, Nisan 1978, s. 642-643.; “C.savcısının temyiz talebinin sadece harca ilişkin olması halinde hükmün esası incelenemez.” YİBK. 8.6.1938, 2/12. (Taşdemir, Özkepir, **a.g.e.** s. 1252.)

<sup>269</sup> Şahsi dava ise niteliği açısından bir ceza davası olup bu davada iddia ve kovuşturma faaliyeti bizzat suçtan zarar gören şahıs tarafından yapılmaktadır. Suçtan zarar gören şahıs, suç failinin yargılanması ve cezalandırılmasını istemektedir. CMUK'nın 5. kitabının birinci faslı şahsi dava başlığı altında bu kovuşturma çeşidine yer vermişken CMK bu dava çeşidini kaldırmıştır. bkz. Yurtcan, **Şahsi Dava ve Uygulaması**, s. 1. vd.

<sup>270</sup> İnan, **a.g.e.**, s. 43.

<sup>271</sup> YCGK, 02.03.1964, 93-111. (Yaşar, **a.g.e.**, s. 1548.; Gültaş, **a.g.e.**, s. 239.) “İcra tetkik merciinden verilen cezai hükümlere karşı vaki temyiz üzerine Yargıtay İcra İflas Dairesinden verilen karara C. Başsavcısının itiraz hakkı vardır.” YİBK. 10.02.1937, 50/5. (Taşdemir, Özkepir, **a.g.e.**, s. 1252.); “C. savcıları İİK'nın 349/5. maddesi uyarınca müştekinin duruşmaya gelmemesi nedeniyle verilen düşme kararlarını da temyiz edemezler.” 8. CD. 31.10.1988, E. 1988/7292, K. 1988/8585. (İnan, **a.g.e.**, s. 44.)

<sup>272</sup> “İcra tetkik mercilerinden verilen cezai kararlara karşı mafevk Ağır ceza savcılarının temyize salahiyetleri yoktur.” YİBK. 13.01.1935, 107/25. (Taşdemir, Özkepir, **a.g.e.**, s. 1252.)

kararın savcılığa verildiği tarihten başlayacaktır<sup>273</sup>.

Cumhuriyet savcılarının katılma istemleri ile ilgili kararlara karşı kanun yoluna başvurusu mümkündür. C.savcılarının suçtan zarar görenlerin kişisel haklarına ilişkin kanuna aykırılık yönlerinden hükümleri temyiz hakları bulunmamakla beraber, kamu hak ve düzenine ilişkin yönlerde kanuna aykırı buldukları hükümleri temyiz edebileceklerinden, katılma isteği üzerine bir karar verilmemiş olmasından dolayı C.savcısının hükmü temyiz hakkı vardır<sup>274</sup>.

## 2. Katılan

Bireysel iddia makamında mağdur ve suçtan zarar gören yer almaktadır<sup>275</sup>. Kamu davasına katılma, açılmış kamu davasında C.savcısının yanında bazı hak ve yükümlülükleri üstlenmek suretiyle bireysel iddia makamında bağımsız bir suje olarak yer almaktır<sup>276</sup>. Kanun yoluna başvuru açısından mağdur ve suçtan zarar görenler ile tüzel kişiler ceza davasında “katılan” sıfatıyla yer almak koşuluyla kanun yoluna başvurma hakkına sahiptirler.

Katılan sıfatını almış olanlar ile katılma isteği karara bağlanmamış, reddedilmiş veya katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlar için kanun yolları açıktır (CMK md. 260/1).

Katılan CMK’da tanımlar maddesi olan 2. maddesinde tanımlanmış değildir. Ancak kamu davasına katılma başlığı altında düzenlenen CMK 237/1. maddesinde “*mağdur, suçtan zarar gören gerçek ve tüzel kişiler ile malen sorumlu olanlar, ilk derece mahkemesindeki kovuşturma evresinin her aşamasında hüküm verilinceye kadar şikâyetçi olduklarını bildirerek kamu davasına katılabilirler*” hükmü uyarınca katılanın mağdur, suçtan zarar gören ve malen sorumlu kişi olmak üzere üç farklı kişi olduğu anlaşılmaktadır. Katılan sıfatını alabilecek mağdur, suçtan zarar gören ve malen sorumlu olanlar hakkında bilgi verilerek katılan hakkında değerlendirme yapılması uygun olacaktır<sup>277</sup>.

<sup>273</sup> YCGK. 14.12.1987, E. 490, K. 604. (İnan, **a.g.e.**, s. 44.)

<sup>274</sup> YCGK. 5.10.1964, E. 4/355, K. 374. ( Yaşar, **a.g.e.**, s. 1548.)

<sup>275</sup> Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku-I**, s. 119.

<sup>276</sup> Akın Boyacı, “Ceza Muhakemesinde Davaya Katılma”, **İÜHF**, LXXI, Sy. 1, 2013, s. 166.

<sup>277</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 53.

Suçtan zarar gören ve suçun maddi unsurlarından olan mağdur CMK’da tanımlanmış değildir. Ancak doktrinde mağdur kavramı ile ilgili birçok tanım yapılmaktadır. Hakeri’ye göre mağdur, “suçun zarar verdiği değerın sahibi, başka bir ifadeyle suçun maddi konusunun ait olduğu kişidir.”<sup>278</sup> Artuk, Gökçen, Yenidünya’ya göre ise “suçun maddi konusunun ait olduğu kimse” mağdurdur<sup>279</sup>. Hafizoğulları’na göre suçun özel veya mahsus mağduru “suçla ihlal edilen ve cezayla korunan hukuki değer veya menfaatin hamili konumunda olan kimsedir.”<sup>280</sup> Özgenç, mağdurun “kadre uğramış, haksızlığa uğramış kişi” anlamına geldiğini ve “suçun mağdurunun suçun konusunun ait olduğu kişi olduğunu” belirtmektedir<sup>281</sup>. Koca, Üzülmöz; mağduru “işlenen fiil nedeniyle haksızlığa uğrayan kişi, kendisine karşı suç işlenen kimse” olarak tanımlamaktadır<sup>282</sup>. Timurbaş’a göre mağdur “ belirli bir suç ile zarara uğratılan, hak ve menfaatin sahibi olan kişi ”dir<sup>283</sup>.

Mağdur, ceza kanunlarının eylem veya ihmal yoluyla ihlal edilmesi nedeniyle, bireysel veya toplu olarak, fiziksel veya ruhsal biçimde etkilenen, manevi acılar çeken, ekonomik kayba uğrayan veya temel hakları esaslı bir biçimde zayıflayan ve bu suretle zarar gören kimsedir<sup>284</sup>.

Mağdur ile suçtan zarar gören kavramı aynı şey olmayıp aralarında sıkı ilişki vardır. Çoğu zaman mağdur ile suçtan zarar gören aynı kişidir. Örneğin malı çalınan kimse hırsızlık suçunda mağdurdur. Bu kimse aynı zamanda suçtan zarar görendir. Yani bir suçun mağduru kural olarak işlenen suç ona karşı bir haksızlık teşkil ettiğinden aynı zamanda suçtan zarar görendir. Ancak her suçta mağdur ve suçtan zarar gören aynı olmaz. Örneğin insan öldürme suçlarında da mağdur ölen şahıs iken,

<sup>278</sup> Hakan Hakeri, **Ceza Hukuku Genel Hükümler Temel Bilgiler**, 6. bsk., Ankara, Seçkin, 2007, s. 111.

<sup>279</sup> Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökçen, A.Caner Yenidünya, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Yenilenmiş, Gözden Geçirilmiş 7. bsk., Ankara, Adalet Yayınevi, 2013, s. 283.

<sup>280</sup> Zeki Hafizoğulları, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Ankara, US-A Yayınları, 2008, s. 229.

<sup>281</sup> İzzet Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 6. bsk., Ankara, Seçkin, 2011, s. 204.

<sup>282</sup> Koca, Üzülmöz, **a.g.e.**, s. 152.; Aynı yönde Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku-I**, s. 144.

<sup>283</sup> Timur Demirbaş, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, YTCK’ya göre Gözden Geçirilmiş 5. bsk., Ankara, Seçkin, 2007, s. 490.

<sup>284</sup> Bkz. Birleşmiş Milletler’in 29 Kasım 1985 tarihli 40/34 sayılı “Suçtan ve Yetki İstismarından Mağdur Olanlara Adalet Sağlanmasına Dair Temel Prensipler Deklarasyonu” md. 1.; Ferhat Uslu, “Çağdaş Ceza Adaleti İçinde Mağdur”, **ABD.**, 2014/4, s. 245.

suçtan zarar gören ise ölen şahsın mirasçılarıdır<sup>285</sup>. Diğer bir deyişle suçtan zarar gören kavramı mağdura göre daha geniştir<sup>286</sup>. O halde suçtan zarar göreni “*bir suçun maddi konusuna sahip olmasa bile, dolaylı olarak suçtan mağdur olan kimseler*”<sup>287</sup> veya “*bir suçun işlenmesiyle hukuken korunan menfaatleri doğrudan veya dolaylı ihlal olan kimse*”<sup>288</sup> şeklinde tanımlamak mümkündür. Suçun mağduru ceza ilişkisinin tarafı iken suçtan zarar gören hukuki ilişkinin tarafıdır<sup>289</sup>. Suçtan zarar gören kimseleri, işlenen suçtan dolayı tazminat isteme hakkına sahip olan kimseler olarak da ifade etmek mümkündür<sup>290</sup>. Suçun mağduru ancak gerçek kişiler olabilirken insan dışında aile, devlet, tüzel kişi, kişi toplulukları, devlet topluluğu gibi kurum veya organlar suçtan zarar gören olabilirler<sup>291</sup>.

Suçtan zarar gören kavramı doktrinde duruma göre dar duruma göre geniş olarak yorumlanabilmekte ise de davaya katılma bakımından bu kavramın dar yorumlanması gerekmektedir<sup>292</sup>. Diğer bir deyişle suçun işlenmesinden doğrudan doğruya zarar görenler ancak kamu davasında katılan olarak yer alabilecek “dolayısı ile zarar gören” kişilerin katılma talepleri reddedilecektir<sup>293</sup>.

Nitekim Yargıtay tarafından kamu davasına katılma açısından en önemli koşulun suçtan doğrudan doğruya zarar görmek olduğu kabul edilmekte ve dolaylı zararlar nedeniyle kamu davasına katılma kabul edilmemektedir<sup>294</sup>. Ancak Yargıtay’ın gerek CMUK gerek CMK döneminde verdiği kararlarında doğrudan doğruya zarar görme bakımından suçun ve olayın niteliğine göre değişik ölçütler kabul ettiği ve bazı durumlarda dolaylı zarar görenleri de doğrudan zarar gördüğünden bahisle katılan olarak kabul edilmesine müsaade ettiği

<sup>285</sup> Hakeri, **a.g.e.**, s. 111.; Hafizoğulları, **a.g.e.**, s. 229.; Artuk, Gökçen, Yenidünya, **a.g.e.**, s. 283.

<sup>286</sup> Artuk, Gökçen, Yenidünya, **a.g.e.**, s. 283.

<sup>287</sup> Hakeri, **a.g.e.**, s. 111.

<sup>288</sup> Artuk, Gökçen, Yenidünya, **a.g.e.**, s. 283.

<sup>289</sup> Demirbaş, **a.g.e.**, s. 490.

<sup>290</sup> Hafizoğulları, **a.g.e.**, s. 230.

<sup>291</sup> Koca, Üzülmüş, **a.g.e.**, s. 152-153.; Artuk, Gökçen, Yenidünya, **a.g.e.**, s. 283.

<sup>292</sup> Mahmut Koca, “Temyiz Yolunda Davaya Katılma”, **TAAD.**, Y. 5, S. 18, Temmuz 2014, s. 5.

<sup>293</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 373.; Koca, **a.g.m.**, s. 5.

<sup>294</sup> YCGK, 25.03.2003, E. 2003/5-41, K. 2003/54.; aynı yönde YCGK, 26.03.2002, E. 2002/6-92, K. 2002/223. (Koca, **a.g.m.**, s. 5.)

görülmektedir<sup>295</sup>.

Ceza hukukundaki bu durum ceza muhakemesi alanında da karşımıza çıkmaktadır. Ceza muhakemesinde hem mağdur hem de suçtan zarar gören katılan sıfatını almaktadır<sup>296</sup>.

Malen sorumlu kelimesi CMK 2/1-i maddesinde “*yargılama konusu işin hükme bağlanması ve bunun kesinleşmesinden sonra, maddi ve mali sorumluluk taşıyarak hükmün sonuçlarından etkilenecek veya bunlara katılanacak kişi*” olarak tanımlanmıştır.

CMK 260. maddede açıkça mağdur, suçtan zarar gören ve malen sorumlu kişi ifade edilmemişse de bunlara katılan sıfatını alması durumunda kanun yoluna başvuru hakkı tanınmaktadır<sup>297</sup>. Ayrıca katılan sıfatını alabilecek ölçüde suçtan zarar görmüş kişilerin de başvurma hakkı mevcuttur<sup>298</sup>. Esasında bu hükümle CMK ceza muhakemesine katılmamış olsalar dahi bu hakkı kullanabilecek kimselerin kanun yoluna başvurması imkânını getirmekte, diğer bir ifadeyle CMK 260/1. maddesi uyarınca katılan suretini alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunan şikâyetçinin kanun yollarına başvurma hakkı bulunmaktadır<sup>299</sup>.

Katılan sıfatını almış sayılabilme içince kamu davasına katılma isteğinin

<sup>295</sup> Bkz. 5.CD, 09.04.1997, E. 1997/1133, K. 1997/1367. (Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 375, dpn. 5); 4. CD., 17.02.2002, E. 2002/847, K. 2002/1153.; 5.CD. 17.06.1998, E. 1998/2025, K. 1998/2581. (Koca, **a.g.m.**, s. 5., dpn 10.)

<sup>296</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 54.

<sup>297</sup> Ceza muhakemesinde iddia bağımsız olduğundan kanun yoluna gidilen kararla katılanın ihlal edilmiş bir hakkı olup olmadığı aranmaz. bkz. Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1651.

<sup>298</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 57.

<sup>299</sup> 2.CD. 07.04.2008, E. 2008/46, K. 2008/6507.; “16.05.2002 günlü dilekçe ile ara kararı içeriklerine göre katılma isteği reddedildiği anlaşılan ve yokluğunda hüküm kurulan İzmir Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği'nin CMK.nun 260/1. maddesi gereğince kanun yoluna başvurma hakkının bulunduğu nazara alınarak yokluğunda verilen hükmün adı geçene tebliğinin gerektiği...” 5.CD. 05.05.2008, E. 2005/15051, K. 2008/3911. (UYAP; e.t. 24.06.2013); CMK 260/1. maddesinde katılan sıfatını almamış kişilere kanun yoluna başvurma hakkı tanınması doktrinde Yurtcan tarafından eleştirilmekte, böyle bir başvuru hakkının tanınmasının sisteme aykırı olacağını, yargılama hukuklarının taraf ve suje kavramı üzerine bina edilen haklar olduğunu, yargılamada taraf sıfatını almamış kişinin kanun yoluna başvuru hakkını da içeren muhakeme hukukunun sağladığı hakları kullanamayacağını, suçtan zarar görenin katılan olup olmayacağın duruşmada çözülmesi gereken konu olduğundan bu konunun çözümünün kanun yolu aşamasına bırakılmayacağını savunmaktadır. bkz. Yurtcan, **CMK Şerhi**, s. 907.

mahkemece değerlendirilip karara bağlanması gerekir<sup>300</sup>. Mahkemece katılma isteği reddedildiğinde veya katılma ile ilgili olumlu ya da olumsuz bir karar verilmediğinde de kanun yoluna başvurma mümkündür<sup>301</sup>. Her iki ihtimalde de katılmaya yönelik bir talebin bulunması gereklidir<sup>302</sup>.

CMK 260. maddesi, suçtan zarar görenlerin kanun yoluna başvurarak davaya katılmalarına imkân sağlayan bir düzenlemedir. Oysa CMK md. 234/6. maddesinde davaya katılmış olmak koşuluyla mağdur veya suçtan zarar görenin davayı sonuçlandıran kararlara karşı kanun yoluna başvurabileceğini düzenlemiştir. CMK 237. maddesinde ise kanun yolu muhakemesinde davaya katılma isteğinde bulunulamayacağı, ilk derece mahkemelerinde ileri sürülüp de reddolunan veya karara bağlanmayan katılma isteklerinin kanun yolu başvurusunda açıkça belirtildiği hallerde incelenip karara bağlanacağı belirtilmiştir. Mevcut bu hükümler değerlendirildiğinde davaya katılma talep etmemiş suçtan zarar görenin hükmü temyiz etme yetkisinin bulunup bulunmadığı hususu gündeme gelmektedir.

Centel, Zafer bu düzenlemelere değinerek davaya katılma talep etmemiş suçtan zarar görenin hükmü temyiz etme yetkisinin bulunup bulunmadığı hususunda açık bir şey söylenemeyeceğini belirtmektedirler<sup>303</sup>. Yazarlar CMK'ya göre suçtan zarar gören tanık olarak dinlenirken şikâyetçi olması halinde mahkemenin katılma hakkını hatırlatmasının zorunlu olduğunu (bkz. CMK md. 238/2), bu madde gereğince katılma hakkı hatırlatılarak katılma hususunun duruşmada tartışılmış olacağını ve kural olarak uygulamada kanun yoluna başvurmak suretiyle katılma talebinde bulunulmasının da söz konusu olmayacağını savunmaktadırlar<sup>304</sup>.

Öztürk vd., suçtan zarar gören ve vekili tarafından katılma talebinde

<sup>300</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, katılanın kanun yoluna gidebilmesi için katılma davası açarak katılan sıfatını almasının yeterli olduğunu, bunu tespit eden "katılmanın kabulü kararı" verilmesinin şart olmadığını belirtmektedir. bkz. Kunter, Yenisey Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1652.

<sup>301</sup> "Yalan tanıklık yapmak suçundan doğrudan doğruya zarar gören şikâyetçi-sanık adına vekilinin dosya içinde bulunan adı geçen sanığın cezalandırılması talebine ilişkin bulunan 27.10.2004 tarihli dilekçesinin davayı takip arzusunu göstermesi bakımından bu sanık yönünden kamu davasına katılma istemini içerdiği ve talebin kabulüne karar verilmesi gerektiği gözetilmeden yargılamaya devamla yazılı şekilde hüküm kurulması bozmayı gerektirmiştir..."11. CD. 30.06.2008, E. 2007/6249, K. 2008/7069. (UYAP; e.t. 24.06.2013)

<sup>302</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 545.

<sup>303</sup> Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 720.

<sup>304</sup> **a.e.**; Özen'e göre CMK 260. maddesi 234. maddesi ile uyumlu hale getirilmek suretiyle bu çelişki giderilmelidir. bkz. Özen, **a.g.e.**, s. 55.

bulunulmamışsa bu kişinin “katılma isteği karara bağlanmamış veya reddedilmiş bulunanlar” olarak değerlendirilemeyeceğini, “katılan sıfatını alabilecek biçimde suçtan zarar görenler” deyiminin ise duruşmadan veya kamu davasından haberdar edilmemiş ya da haberdar olmamış, suçtan zarar görmüş kişileri kapsadığını belirtmektedir<sup>305</sup>. Nitekim Yargıtay da bu yönde karar vermiştir<sup>306</sup>.

YCGK, mağdur ve şikâyetçiye, öncelikle CMK’nın 234. maddesinde yazılı bulunan haklarının anlatılıp açıklanması ve bu durumun yani hakların anlatılıp açıklandığının da duruşma tutanağına yazılması gerektiğini, haklar hatırlatılıp açıklanmadan yargılamanın sonuçlandırılması durumunda, katılan sıfatını kazanmayan mağdur ya da şikâyetçinin, CMK’nın 260/1. maddesindeki “... katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlar” kapsamında hükmü (son kararı), temyiz etme yetkisinin/ hakkının bulunduğu karar vermiştir<sup>307</sup>.

Davaya katılma hakkı bulunmayan şahsın davaya katılma talebi bulunsa dahi talebi karara bağlanmamış veya reddedilmiş olması kendisine hükme karşı kanun yoluna başvuru hakkı tanımaz<sup>308</sup>. Katılma hakkı bulunan ve katılma isteği reddedilen

---

<sup>305</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 545.

<sup>306</sup> “Kovuşturma evresinde duruşmadan haberdar edilmeyen katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunan kurumun 5271 sayılı Ceza Yargılama Yasası’nın 260/1. madde ve fıkrası uyarınca yasa yollarına başvuru hakkı bulunmaktadır. Yasa yollarına başvurma hakkı bulunan, duruşma günü bildirilmeyen ve yokluğunda hüküm kurulan suçtan zarar gören kuruma gerekçeli kararın da tebliğ edilmediği anlaşıldığından, kuruma gerekçeli karar tebliğ edilerek temyiz dilekçesi vermesi halinde temyiz dilekçesi de eklenerek incelenmek üzere iadesinin mahallince sağlanması...” 2.CD. 10.04.2008, E. 2008/56, K. 2008/6856.; Aynı yönde kararlar için bkz. 2. CD. 17.11.2011, E. 2011/31088, K. 2011/38882.; 2. CD, 26.10.2009, E. 2009/30231, K. 2009/40138. (UYAP; e.t. 24.06.2013)

<sup>307</sup> bkz. YCGK, 20.12.2011, E. 2011/4-256, K. 2011/283 (UYAP; e.t. 29.10.2014)

<sup>308</sup> “Mağdur, suçtan zarar gören gerçek ve tüzel kişiler ile malen sorumlu olanların davaya katılmaları, gerek yargılamada gerçeğin ortaya çıkartılabilmesi, gerekse yargılama sonucunda verilecek kararın bu kişileri manevi olarak tatmin etmesi açısından çok önemlidir. Davaya katılabilmek için üç şartın bir arada bulunması gerekir. Bunlar; 1- Dava konusu suçtan doğrudan zarar görmek (mağdur), dolaylı olarak zarar görmek, (örneğin, suçtan doğrudan zarar gören küçük mağdurun anne ve babası) ve malen sorumlu olmak (örneğin, taksirle yaramak suçunda sanık tarafından kullanılan aracın sahibi), 2- Kovuşturma evresinde hüküm verilmeye kadar davaya katılma iradesinin açıklanması, CMK’nun 237. maddesine göre katılma hakkına sahip olanların şikâyetçi olduklarını ve davaya katılmak istediklerini sözlü veya yazılı olarak bildirimleri katılma için yeterlidir. 3- Davaya katılma hakkının kaybedilmemiş olması.

veya katılma isteği hakkında olumlu ya da olumsuz herhangi bir karar verilmeyen kişilere kanun yoluna başvurabilmelerini sağlamak için hükmün tebliğ edilmesi gerekmektedir<sup>309</sup>.

Katılanın sanığın lehine kanun yoluna başvurup başvuramayacağı hususu doktrinde tartışmalıdır<sup>310</sup>. Doktrinde bir görüş, Cumhuriyet savcısının şüpheli veya sanık lehine kanun yoluna gidebilmesi dolayısıyla katılanın da şüpheli veya sanığın lehine kanun yoluna gidebileceğini savunmaktadır<sup>311</sup>. Diğer görüş ise, katılanın şüpheli veya sanık lehine kanun yoluna gidemeyeceğini savunmaktadır<sup>312</sup>. Zira şüpheli veya sanık lehine hareket etmekte katılanın menfaati yoktur<sup>313</sup>. Katılanın amacı ile bağdaşmayacağından katılanın lehe kanun yoluna başvurması kabul edilmemektedir<sup>314</sup>.

Katılan Cumhuriyet savcısına bağlı olmaksızın kanun yoluna başvurabilir (CMK md. 242/1). Karar katılanın başvurusu üzerine bozulursa Cumhuriyet savcısı işi yeniden takip eder (CMK md. 242/2). Kanun yolu makamı ayrıca katılma talebini de inceleyeceğinden katılma talebi kabul edilmediği takdirde kanun yolu

---

*CMK'nun 234. maddesinin 1. fıkrasının b bendinin 2. alt bendinde, davaya katılma, 6. alt bendinde de, davaya katılmış olmak koşuluyla davayı sonuçlandıran kararlara karşı kanun yollarına başvurma hakkına sahip olduğu, 243. maddesinde de, katılan vazgeçerse katılmanın hükümsüz kalacağı hüküm altına alınmıştır. Bu yasal düzenlemeler doğrultusunda izah etmek gerekirse; Soruşturma evresinde şikayetten vazgeçilmesi davaya katılmayı engellemez. Ancak kovuşturma evresinde şikayetinden vazgeçen davaya katılamayacağı gibi, bu şekilde bir vazgeçme daha önce verilmiş bulunan katılma kararını da hükümsüz kılar...*

*CMK'nun 260/1. maddesinde kanun yoluna başvurma hakkı bulunanlar arasında "katılma isteği karara bağlanmamış bulunanlar" da sayılmıştır. Buradaki katılma isteği karara bağlanmamış bulunanı davaya katılma hakkı bulunan kişi olarak anlamak gerekir. Olayımızda da, mağdur, vekili aracılığıyla davaya katılma talebinde bulunmuş ve talebi hakkında bir karar verilmemiştir. Ancak mağdurun davaya katılma hakkı yoktur. Usul kurallarının eksiksiz yerine getirilmesi açısından, mahkemece mağdur vekilinin talebi hakkında bir karar verilmesi gerekirdi. Ancak mahkemece olumlu ya da olumsuz hangi karar verilirse verilsin mağdurun temyiz hakkını elde etmesi mümkün değildir. Çünkü talebin reddi halinde mağdur katılan sıfatını alamayacak, talebin kabulü halinde ise, kovuşturma evresinde şikayetten vazgeçme nedeniyle mağdur davaya katılma hakkını kaybedeceğinden usule aykırı olarak verilen katılma kararı hukuken geçersiz olup temyiz hakkını elde edemeyecek, temyizi ise bu nedene dayalı olarak dairesince reddedilecektir." YCGK. 13.06.2006, E. 2006/9-155, K. 2006/158. (UYAP; e.t. 24.06.2013)*

<sup>309</sup> YCGK. 02.02.2010, E. 2009/5MD-217, K. 2010/11. (UYAP; e.t. 24.06.2013)

<sup>310</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 546.

<sup>311</sup> Kantar, **a.g.e.**, s. 12.

<sup>312</sup> Erem, **a.g.e.**, s. 471. Kunter, Yenisey, Nuhoğlu; katılanın kanun yolu başvurusunda sebep göstermemişse şüpheli veya sanığın aleyhine hareket ettiğini, lehine gittiğini gösteren bir ifadesi bulunmadıkça aleyhe gittiğinin kabul edileceğini belirtmektedir. bkz. Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 1651.

<sup>313</sup> Erem, **Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 527.; Aynı yönde Özen, **a.g.e.**, s. 60.

<sup>314</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 546.; Özen, **a.g.e.**, s. 60.

başvurusunun geçerli olmadığına karar verecektir<sup>315</sup>.

CMK md. 262’de katılanın yasal temsilcisi ve eşinin kanun yoluna başvurabileceğinden bahsedilmemiştir. Doktrinde Özen, şüpheli veya sanık eşi ve yasal temsilcisi için kabul edilip katılanın eşi veya yasal temsilcisi için kabul edilmemesinin eşitlik ilkesine aykırı olacağını kıyasen uygulanmak suretiyle katılanın yasal temsilci ve eşinin de kanun yoluna başvurabileceğinin kabul edilmesi gerektiğini savunmaktadır<sup>316</sup>.

### 3. Şüpheli

Şüpheli soruşturma evresinde suç şüphesi altında bulunan kişidir<sup>317</sup>. CMUK’da şüpheli ve sanık ayrımı yapılmamış olup suç isnadı anından itibaren CMK’da kullanılan şüpheliye de sanık denmekteydi. Bu nedenle kanun yollarını düzenleyen CMUK’nın 289. maddesinde sanığın başvuru hakkından bahsedilmiş olmasıyla şüphelinin ve sanığın başvuru hakkı anlaşılmaktaydı. CMK’da şüpheli ve sanık ayrımı yapılmış ve buna bağlı olarak da kanun yoluna başvuru hakkını düzenleyen 260. maddesinde şüphelinin başvuru hakkına ayrıca yer verilmiştir<sup>318</sup>. Şüphelinin kanun yoluna başvurma durumu soruşturma aşamasında verilen kararlar için başvurulanan itiraz kanun yolu açısından geçerlidir<sup>319</sup>.

Şüpheli ancak dava açılmadan önceki aşamadaki kararlara karşı kanun yoluna gidebilir. Bu nedenle şüpheli koruma tedbirlerine karşı itiraz kanun yoluna başvurabilir<sup>320</sup>.

Şüpheli soruşturma aşamasında kendisi ile ilgili verilen kararlara karşı kanun yoluna gidebilir. Örneğin C.savcısının tutuklama istemini sulh ceza hâkimi reddederse, C.savcısı bu karara karşı itiraz edebilir. C. savcısının bu itirazı üzerine itirazı inceleyen merci talebi haklı görerek tutuklama kararı verirse şüpheli bu karara karşı itiraz kanun yoluna gidebilecektir (CMK md. 271/4).

<sup>315</sup> Kunter, Yenisey Nuhuğlu, **a.g.e.**, s. 1652.

<sup>316</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 59-60. karşı görüş: Özbek vd., **a.g.e.**, s. 688.; Donay yargılamanın bir tarafı olan şüpheli veya sanığın eşi veya yasal temsilcisine kanun yoluna başvurma hakkı tanınırken yargılamanın diğer tarafı olan katılanın eşi veya yasal temsilcisine bu hakkı vermemenin eksik bir düzenleme olduğunu belirtmektedir. bkz. Donay, **a.g.e.**, s. 460.

<sup>317</sup> Bkz. CMK md. 2/1-a.

<sup>318</sup> Farklı değerlendirme için bkz. İnan, **a.g.e.**, s. 44.

<sup>319</sup> Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 716.; Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 214.

<sup>320</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 829.

Kanun yoluna başvuru için şüphelinin yargılanma yeteneğine sahip olması yeterli olup yaş itibariyle reşit olması, bu manada medeni hakları kullanma yeteneğine sahip olup olmaması önem arz etmez<sup>321</sup>. Diğer bir ifadeyle ceza muhakemesi işlemlerinin ne anlama geldiğini (ifade, sorgu, duruşma, lehe ve aleyhe başvurma gibi) bilmesi yani davayı anlama ehliyetinin bulunması gerekir<sup>322</sup>. Bu yeteneğe kanun yoluna başvuru anında sahip olunması önemlidir. Zira başvurudan sonra bu yeteneğin yitirildiği durumlarda (örneğin ilk derece mahkemesi kararından sonra sanığın akıl hastası olması) durma kararı verilmelidir<sup>323</sup>.

Akıl hastalarının kanun yoluna başvuru ehliyeti bulunmamaktadır. Ceza soruşturması devam ederken akıl hastalığına uğrama halinde kanun yoluna gidilmesini gerektiren karara şüphelinin müdafii veya kanuni temsilcisinin kanun yoluna başvurmasına engel yoktur. Akıl hastalığı bulunan bu şüpheli içinse müdafii atanmak veya iyileşmesine kadar başvuru hakkını saklı tutmak gerekir<sup>324</sup>.

Akıl hastası şüphelinin kanun yolu davasında başvuran olduğu durumlarda CMK başvuru hakkını iyileşmesine kadar saklı tutmamıştır. Başvuru ehliyeti bulunmadığından şüpheli CMK md. 150/2'ye göre kendisini savunamayacak derecede malul olarak kabul edilip istemi olup olmadığına bakılmaksızın müdafii tayin edilmesi öngörülmüştür. Bu durumda kanun yoluna başvuruyu müdafii yapacaktır<sup>325</sup>.

#### 4. Sanık

Sanık kovuşturmanın başlamasından itibaren hükmün kesinleşmesine kadar suç şüphesi altında bulunan kişidir<sup>326</sup>. Sanık bireysel savunma makamında bulunduğu hâkim veya mahkeme kararlarına karşı kanun yoluna başvurabilir<sup>327</sup>.

Sanığın kural olarak kendi lehine kanun yoluna başvurduğu kabul edilir. Doktrinde kendi aleyhine kanun yoluna başvurup başvuramayacağı hususu ise tartışmalıdır. Doktrinde Yüce, kanun yolunun sanığa sadece kendini savunmak için

<sup>321</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 544.

<sup>322</sup> Yüce, **a.g.e.**, s. 21.

<sup>323</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 544.

<sup>324</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 45.

<sup>325</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 544.

<sup>326</sup> CMK md. 2/1-b.

<sup>327</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1652.

tanınan imkân olduğunu ve bu nedenle kendi aleyhine kanun yoluna başvuramayacağını savunmaktadır<sup>328</sup>. Kantar, beraatine karar verilmiş sanığın mahkûmiyetine karar verilmesi veya almış olduğu cezadan daha fazla ceza alması gerektiği iddiasıyla kanun yoluna başvuramayacağını, zira bu kararlarla kendisinin menfaatinin esaslı ihlal edilmediğini savunmaktadır<sup>329</sup>. Erem de menfaat ihlali şartını aradığından sanığın aleyhine kanun yoluna gidebilmesini kabul etmemektedir<sup>330</sup>. Öztürk vd., kanun yoluna başvurabilmek için menfaatin zarar görmesi koşulunun gerçekleşmesi gerektiğini, hukuksal yararı ihlal edilmediğinde verilen kararın düzeltilmesine gerek bulunmadığını ve bu durumun aleyhe karar verilmesi veya lehe karar verilmemesi durumunda söz konusu olacağını belirtmektedir<sup>331</sup>. Kunter, Yenisey, Nuhoglu'na göre ise ceza muhakemesinde amaç maddi gerçeği bulmak olduğundan sanığın kendi aleyhine kanun yoluna gitmesi mümkündür<sup>332</sup>. Özen de bu görüşe katılmakla birlikte konuya sanığın aklanma hakkı, sanığın kendi vicdanını temizleme hakkı kapsamında kendi aleyhine kanun yoluna başvurmasının mümkün olduğunu ifade etmektedir<sup>333</sup>.

Sanığın kararın gerekçesine karşı kanun yoluna gidilip gidilemeyeceği hususu da tartışma konusu olmuştur<sup>334</sup>. Doktrinde hakim görüş delil yetersizliğinden verilen beraat kararlarına karşı sanığın suçsuz olduğundan bahisle istinaf veya temyiz yoluna başvurulup başvurulamayacağına ilişkin tartışmada gerekçeye karşı kanun yoluna başvurulamayacağını benimsemektedir<sup>335</sup>. Yargıtay beraat kararlarını gerekçe yönünden ve hukuksal çıkarlarına dokunan bölümlerine karşı sanığın temyiz edebileceğini kabul etmektedir<sup>336</sup>.

Prensip olarak sanığın beraat kararından zarar gördüğü söylenemez<sup>337</sup>. Kararın gerekçesi değil de kendisi belirleyici olduğundan başlı başına temel bir hakkın ihlal

<sup>328</sup> Yüce, **a.g.e.**, s. 33.

<sup>329</sup> Kantar, **a.g.e.**, s. 5-6.

<sup>330</sup> Erem, **a.g.e.**, s. 552.

<sup>331</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 540.

<sup>332</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1652.

<sup>333</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 46.

<sup>334</sup> Yüce, **a.g.e.**, s. 34.

<sup>335</sup> Kantar, **a.g.e.**, s. 4-5.; Erem, **a.g.e.**, s. 461.; Yüce, **a.g.e.**, s. 34-35.; Yurtcan, **CMUK Şerhi**, s. 700.; Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 717.; Ünver Hakeri, **a.g.e.**, s. 828.; Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 214. Karşı görüş için bkz. Yenisey, **a.g.e.** s. 205.; Toroslu, Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 320.

<sup>336</sup> 4.CD. 10.11.1976, E. 7358, K. 7025. (Yurtcan, **CMUK Şerhi**, s. 701.)

<sup>337</sup> Cihan, Yenisey, **a.g.e.**, s. 393.

edilmesi söz konusu olmadığı veya kararın yan sonuçları sanık açısından ek yükümlülük getirmediği müddetçe söz konusu beraat kararının gerekçesine karşı, gerekçe ne olursa olsun kendi düşüncesine göre hukuksal yararın ihlal edildiği iddiasıyla istinaf ya da temyiz kanun yoluna gidilemez<sup>338</sup>.

Beraat kararı verilecek yerde ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilmesi durumunda sorun ortaya çıkmaktadır. Bu durumda Öztürk vd., ceza verilmesine yer olmadığı kararının hangi gerekçeyle verildiğine göre ayırım yapmak gerektiğini bu ayırma göre başvuruda hukuki yararın bulunup bulunmadığının belirlenmesini ifade etmektedirler. Yine beraat yerine düşme kararı verildiğinde istinaf ya da temyiz kanun yoluna gidilip gidilemeyeceği somut olayın özelliklerine göre değerlendirilecektir. Özellikle ilk derece mahkemesi zamanaşımı gibi ceza davasını tüketici etki doğuran bir muhakeme engeli nedeniyle düşme kararı vermiş ise beraat kararı verilmesi gerektiği gerekçesi ile temyiz veya istinafa gidilemeyeceğini savunmaktadırlar<sup>339</sup>. Ancak sanık, ilk derece mahkemesinin beraatin düşme kararından önce geldiği ilkesini gözden kaçırmaması halinde kanun yoluna başvurabilecektir. Zira muhakemenin o anki durumu beraat kararı verilmesine izin veriyorsa beraat kararı verilmelidir. Aksi takdirde beraat kararı verilmesi için mahkeme ek bir delil araştırması yapmak zorunda değildir<sup>340</sup>.

Doktrinde Yüce, bir kararın gerekçesi sanığın şerefini zedeleyebileceği veya başka sakıncalar doğurabileceği düşüncesi ile sırf bu nedene dayanarak sanığın kanun yoluna başvurusunun mümkün olduğunu savunmaktadır<sup>341</sup>.

## 5. Tutuklu

Kanun yollarına kural olarak yazılı veya zabıt kâtibine beyanda bulunmak suretiyle sözlü olarak başvurulabilirse de tutuklunun kanun yollarına başvurusu hususunda CMK 263. maddesinde özel bir takım düzenlemeler getirmektedir<sup>342</sup>.

CMUK'da genel hatlarıyla bu usule paralel düzenlemeye md. 292'de yer verilmişti. Ancak eski düzenlemede zabıt kâtibinin kanun yollarına müracaat üzerine

<sup>338</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 540-541.

<sup>339</sup> **a.e.**, s. 541.

<sup>340</sup> **a.e.**; Yurtcan, **CMUK Şerhi**, s. 700.

<sup>341</sup> Yüce, **a.g.e.**, s. 36.; Aynı görüşte Özen, **a.g.e.**, s. 47.

<sup>342</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 834.

bir belge hazırlayacağı ve bu belgeyi hâkim veya mahkeme başkanına tasdik ettireceği hükmü sevk edilmişti<sup>343</sup>. Ancak CMK hâkim veya mahkeme başkanına tasdik prosedürüne yer vermemiştir. Ayrıca CMUK’da tutuklu kişilerin tutuklu bulundukları kurum aracılığıyla kanun yoluna başvuru imkânı bulunmazken<sup>344</sup> CMK yeni düzenleme olarak bu usulü benimsemiştir<sup>345</sup>.

Tutuklunun kanun yoluna başvurusunu müdafii vasıtasıyla yapması mümkündür. Kanun yoluna başvuru açısından vekâletnamede özel bir yetki aranmaz. Zorunlu müdafî olarak istem aranmaksızın kendisine müdafî atanan kimsenin tutukluluğu söz konusu olduğunda gerek başvuruda gerek başvurunun geri alınmasında müdafii iradesi hukuken üstün tutulur<sup>346</sup>.

Kanunda “tutuklu” kelimesi kullanılmıştır. Ceza muhakemesindeki anlamıyla sıkı sıkıya bağlı kalındığında tıbbi tedavi amaçlı sağlık kurumunda gözlem altına alınan (CMK md. 74) ile muayene edilen (CMK md. 75) bu madde kapsamında değerlendirilemeyecektir. Tutuklu kelimesi özgür olmayan kişi anlamında geniş kullanıldığında<sup>347</sup> bu ifade edilen kişiler de tutuklu kişiler için öngörülen usule tabi olacak ve bu imkândan faydalanacaktır<sup>348</sup>.

Tutuklu olduğu suçtan farklı bir suç için verilen karara karşı kanun yoluna başvururken tutuklular için öngörülen usul geçerlidir. Yani başka bir suçtan tutuklu bulunan veya gözlem altına alınan kişiler de bu madde kapsamına dahil olmalıdır<sup>349</sup>. Bir başka deyişle şüpheli veya sanığın mutlaka yargılanmakta olduğu fiilden dolayı tutuklanmış olması zorunlu değildir<sup>350</sup>.

---

<sup>343</sup> Yurtcan, **CMUK Şerhi**, s. 711.

<sup>344</sup> Bu düzenleme tutuklu sanıklar için getirilmiş ise de başka bir suçtan dolayı hükümlü olan sanığın istinaf başvurusunda da CMK 273/1 hükmü kıyasen uygulanabilecektir. bkz. Öztürk vd., **a.g.e.**, 556.

<sup>345</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 689.; Özbek, CMUK’dan daha ayrıntılı olarak tutuklunun kanun yollarına başvuru hakkını kullanmasını göreceli olarak kolaylaştırmış olmasının CMK’nın adil yargılanma ilkesine vermiş olduğu önemin bir göstergesi olduğunu beyan etmektedir. bkz. **a.e.**

<sup>346</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 840.

<sup>347</sup> Yüce, **a.g.e.**, s. 40.

<sup>348</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 70.

<sup>349</sup> Yüce, **a.g.e.**, s. 40.; aynı yönde Öztürk vd., **a.g.e.**, 556.

<sup>350</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, 549.

## 6. Yasal Temsilci ve Eş

Şüpheli veya sanığın eşi ve yasal temsilcisi şüpheli ve sanığın yardımcısı olarak bireysel savunma makamındadır<sup>351</sup>.

CMK'nın 262. maddesine göre , “*Şüpheli veya sanığın yasal temsilcisi veya eşi, şüpheli veya sanığa açık olan kanun yollarına süresi içinde kendiliklerinden başvurabilirler. Şüphelinin veya sanığın başvurusuna ilişkin hükümler, bunlar tarafından yapılacak başvuru ve onu izleyen işlemler için de geçerlidir.*”<sup>352</sup>

Yasal temsilci Türk Medeni Kanunu (MK)<sup>353</sup> hükümleri uyarınca belirlenir<sup>354</sup>. Yasal temsilci genellikle kişinin velisini ifade eder. MK md. 342/1'e göre “Ana ve baba, velayetleri çerçevesinde üçüncü kişilere karşı çocuklarının yasal temsilcisidirler.”<sup>355</sup>

CMK'da yasal temsilci ifadesi kullanılmaktadır. MK hükümlerine göre kural olan yasal temsilcilik kan bağıyla oluşan birinci derece akrabalık ilişkisi (anne-baba) olarak karşımıza çıkmaktadır. Velayet ana ve babanın her ikisinden kaldırıldığı durumda ise MK md. 348/2'ye göre çocuğa bir vasinin atanması gerekir. Ayrıca reşit olsa bile MK'ya göre kısıtlanması gereken kişilere de vasi atanır. O dava için kayyım atanması da mümkündür. Bu durumda vasi veya kayyım yasal temsilci olarak karşımıza çıkacaktır. CMK bu manada kanun yoluna başvurma açısından yasal temsilciye başvuru hakkı verdiğinden kural olarak birinci derece ve üstsoy

<sup>351</sup> Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku-I**, s. 154.

<sup>352</sup> Yasal temsilci (veli, vasi, o dava için atanan kayyım) ve eşin kanun yollarına başvuru hakkı CMUK 291. maddenin aynı şekilde düzenlenmiş halidir. CMUK'nın ilk halinde “*maznunun kanuni mümessili ve maznun kadın ise kocası*” şeklindeki düzenleme ile kocaya bu hak tanınmışken bu maddede 01.12.1992 tarih 3842 sayılı Kanun'un 25. maddesi ile yapılan değişiklikle koca yerine eş ifadesi kullanılarak ve madde başlığı değiştirilerek kadın erkek eşitliğine aykırı düzenlemeye son verilmiştir.

<sup>353</sup> Kanun No: 4721, Kabul Tarihi:22.11.2001, R.G. Tarihi: 08.12.2001, R.G. Sayısı:24607.

<sup>354</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 688.; Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 547.

<sup>355</sup> MK 336. maddesinde evlilik devam ettiği müddetçe velayetin ana ve baba tarafından kullanılacağını düzenlemiştir. Ortak hayata son verilme veya ayrılık durumlarında aile mahkemesi hâkimi velayeti eşlerden birine verebilir. Velayet ana ve babadan birinin ölmesi halinde sağ kalana, boşanma halinde ise çocuk kendisine bırakılan tarafa ait olduğu belirtilmiştir. Ana ve babanın evli olmadığı durumlarda velayetin anaya ait olduğunu MK md. 337 öngörmektedir. Annenin ergin olmadığı, kısıtlı olduğu veya velayet kendisinden alındığı durumlarda ise vesayet makamı olan sulh hukuk mahkemesi çocuğun menfaatine göre vasi atar veya aile mahkemesi çocuğu babanın velayeti altına alır. Bkz. MK md. 336-337.

akrabalık ilişkisini aramaktadır<sup>356</sup>. Reşit olan veya kısıtlı bulunmayan biri açısından birinci derecede üstsoy veya altsoyun başvuru hakkı bulunmamaktadır<sup>357</sup>.

Kanun yoluna başvurabilen eş, MK'ya göre yapılmış evlilik birliğindeki eştir<sup>358</sup>. Haklarında ayrılık kararı verilenler halen evli olduklarından kanun yoluna başvurmaları mümkündür<sup>359</sup>. Yasal temsilci veya eşin bu sıfatları devam ettiği müddetçe herhangi bir istem olmaksızın kendiliğinden kanun yoluna başvurularında engel bulunmamaktadır<sup>360</sup>. Bu sıfatların sonradan kaybedilmesi yapılan başvuruyu geçersiz kılmayacaktır. Kanun yoluna başvurduktan sonra bu sıfatların sona ermesi durumunda yasal temsilci veya eş sonraki işlemleri yapamaz. Ayrıca yasal temsilcinin birden fazla olması halinde her bir yasal temsilci diğerinden bağımsız kendisi bakımından kanun yoluna başvurması mümkündür<sup>361</sup>.

Şüpheli veya sanığın ceza muhakemesi devam ederken ölmesi halinde ceza muhakemesi sona ermekte- devletin cezalandırma yetkisi de sona ereceğinden- ceza muhakemesi konusuz kalmaktadır. Eş veya yasal temsilcinin şüpheli veya sanığın ölümünden sonra kanun yollarına gitmeleri mümkündür. Bu durumda yasal temsilci veya eşin başvurusu sonuçsuz kalmışsa muhakeme masraflarını şüpheli veya sanığın malvarlığı ile sınırlı olarak üstlenirler<sup>362</sup>.

Yasal temsilcilerin kanun yoluna başvurularında şüpheli veya sanığın isteği ile bağlı olup olmadıkları hususunda CMK'da açık bir düzenleme mevcut değildir<sup>363</sup>. Kanunda “kanun yollarına süresi içinde kendiliklerinden başvurabilirler” ifadesi kullanılmıştır. Bu ifadeden yasal temsilci veya eşin şüpheli veya sanığın isteği ile

<sup>356</sup> Ergin kişilerin kısıtlanmasını gerektiren durumlarda da aslolan velayet olduğundan velayet altına alınırlar. Ana ve babanın velayeti istemediği durumda vasi olarak ana ve babanın karşı çıkmadığı diğer yakın akrabadan seçilecektir. Bkz. MK md. 415, 419.

<sup>357</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 49.; Özen, altsoy ve üstsoy akrabalık ilişkisine sınır konulmadan kanun yoluna başvuru hakkının açıkça CMK'da düzenlenmesi gerektiğini savunmaktadır.

<sup>358</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 688.

<sup>359</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 49.

<sup>360</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1653.; Örneğin küçük adına babanın müdahale ettiği ceza davasında kanun yolu aşamasında küçük reşit olmuşsa kanuni temsilcilik sıfatı sona ereceğinden kanun yoluna başvurması da mümkün değildir. YCGK. 11.06.1956, E. 35, K. 36. (**a.e.** s. 1653. dpn. 36)

<sup>361</sup> Kantar, **a.g.e.**, s. 7-8-9.; Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 547. Yasal temsilciler temsilcileri oldukları şahsın aleyhine kanun yoluna gidemeyeceklerinden birden çok yasal temsilcinin birbirlerine zıt kanun yoluna gitmeleri de mümkün değildir. bkz. Özen **a.g.e.**, s. 53.

<sup>362</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 548.

<sup>363</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 50.

bağlı olmadığı sonucu çıkmaktadır. Yani bunların ***tam bağımsız olarak***<sup>364</sup> kanun yoluna gitme hakları vardır<sup>365</sup>. Yani şüpheli veya sanıktan bağımsız veya şüpheli veya sanığın arzusunun aykırı olarak şüpheli veya sanık için öngörülen süre içerisinde, şüpheli veya sanığa açık olan kanun yoluna başvurabileceklerdir<sup>366</sup>. Bu kimselerin kendiliklerinden harekete geçebilmesi ve bu yolları kullanabilmeleri CMK'da düzenlenerek sadece başvuru açısından sanık ve şüpheliden bağımsızlaşmaları sağlanmıştır. Şüpheli veya sanığın kendisi değil de yasal temsilci veya eşin başvurduğu hallerde şüpheli veya sanığın başvurması veya dolaylı yararlanması değil de başvurulmasını sağlamasından söz edilebilecektir<sup>367</sup>. Yani şüpheli veya sanığın başvuru süresini geçirmesi durumunda eğer eş veya yasal temsilcinin süresi içinde yaptığı bir başvuru varsa, şüpheli veya sanık açısından sanki süresinde başvurmuş gibi sonuç doğurur<sup>368</sup>. Bunun sonucu olarak da aleyhe bozma yasağı yasal temsilci ve eş tarafından kanun yoluna başvurulduğunda da geçerlidir<sup>369</sup>.

Kanunda yasal temsilci veya eşin kanun yollarına başvurusunda ayrı bir süre öngörmemiştir. Uygulamada bunlara ayrı bir tebligat yapılması da söz konusu değildir. Bunun için de yasal temsilci veya eş şüpheli veya sanık için öngörülen sürede kanun yoluna başvurması gerekmektedir<sup>370</sup>. Örneğin hüküm sanığın yüzüne karşı tefhim edilmişse yasal temsilci veya eşin yedi gün içerisinde hükmü temyiz etmeleri gerekir. Aksi takdirde kendilerine tebligat yapılması gerektiği iddiasıyla süre geçtikten sonra yapacakları temyiz başvurusu kabul edilmez<sup>371</sup>. Ayrıca kanun

<sup>364</sup> Yargıtay da yasal temsilci veya eşin tam bağımsızlığını kabul etmektedir: “.. *Yasa yoluna başvuru hakkını mümeyiz küçük kuşkusuz süresinde bir başına kullanıp yararlanabilir. Ancak bu hak ayrıca CMUK’nın 291. maddesi ile küçüğün kanuni mümessiline tanınmış olup kanuni mümessil tarafından kullanılabilir. Hatta müdafiyeye de tanınan bu hak sanığın açık arzusunun aykırı olmama koşulu ile sınırlandırıldığı halde kanuni mümessilin bu hakkı hiçbir koşulla sınırlandırılmayarak küçüğün elverdiğince korunması amaçlanmıştır...*” YCGK. 27.10.1986, E. 6633, K. 7614. (Gültaş, **a.g.e.**, s. 246.; Yaşar, **a.g.e.**, s. 1556-1557.)

<sup>365</sup> Kantar, **a.g.e.**, s. 7.; Erem, **Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 524.; Yüce, **a.g.e.**, s. 22.; Yenisey, **a.g.e.**, s. 203.; Özbek vd., **a.g.e.**, s. 687.

<sup>366</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 546.; Özbek vd., **a.g.e.**, s. 688.

<sup>367</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 839.

<sup>368</sup> Erem, **Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 524.

<sup>369</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 547.

<sup>370</sup> **a.e.**, s. 547.; “...*Kanuni mümessil hakkında ayrıca bir süre sözkonusu olamaz. Bunun için kanuni mümessile hüküm ayrıca tebliğ olunmaz...*” YCGK. 27.10.1986, E. 288, K. 465. (Gültaş, **a.g.e.**, s. 246.; Yaşar, **a.g.e.**, s. 1556-1557.)

<sup>371</sup> Taşdemir, Özkepir, **a.g.e.**, s. 1257.

yoluna başvuru sırasında yasal temsilci veya eşten vekâletname istenmez<sup>372</sup>.

Eş veya yasal temsilciye bu hak şüpheli veya sanığın menfaatlerini korumak için verildiğinden şüpheli veya sanığın durumunu ağırlaştıracak şekilde yani aleyhe kanun yoluna başvurmaları mümkün değildir<sup>373</sup>.

Yasal temsilci veya eşin bir avukat tarafından temsil edilip edilmeyeceği hususunda Öztürk vd., CMK md. 262’de açıkça sanığın yasal temsilcisi ve eşinden söz edildiğinden bunların bir avukat tarafından temsil edilmelerinin söz konusu olamayacağını savunmaktadırlar<sup>374</sup>.

## 7. Müdafî veya Vekil

Müdafî, şüpheli veya sanığın ceza muhakemesinde savunmasını yapan avukatı; vekil ise katılan, suçtan zarar gören veya malen sorumlu kişiyi ceza muhakemesinde temsil eden avukatı ifade eder<sup>375</sup>. Müdafî, kamusal-kolektif savunmayı ifade etmektedir<sup>376</sup>. Avukatın kanun yollarına başvuru hakkı, 1412 sayılı CUMK 290. maddesindeki müdafîin müracaat hakkı başlığı altındaki düzenlemesine paralel olarak CMK 261. maddesinde avukatın başvuru hakkı olarak düzenlenmiştir<sup>377</sup>. Avukatlık her iki taraf için üst ortak kimlik olarak ifade edilen; hem şüpheli veya sanığın hem de mağdur, suçtan zarar gören veya malen sorumlu kişinin muhakeme sürecinde hukuki temsilini yürüten kamu görevidir<sup>378</sup>. Müdafilik ve vekillik kavramları farklı içeriğe sahip olmakla birlikte kanunun avukatlık mesleği altında birleştirilerek kanun yollarına başvuru hakkının kullanılması bakımından bir eşitlik tesis ettiği söylenebilir<sup>379</sup>.

Hukuki donanımına sahip iddia makamının karşısında savunma makamının da

---

<sup>372</sup> Kantar, **a.g.e.**, s. 7.

<sup>373</sup> Taner, **a.g.e.**, s. 356.; Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 16523.; Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 546.; Şahin Göktürk, **a.g.e.**, s. 215.

<sup>374</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 546. Kanun yoluna başvuru hakkına sahip birinin kendini vekille temsil ettirmesi açısından kanuni bir engel bulunmadığından bu görüşe katılmıyoruz.

<sup>375</sup> CMK md. 2/c-d.

<sup>376</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 406.; Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku-I**, s. 154.; Hamide Zafer, “Savunma Hakkı ve Sınırları”, **MÜHF-HAD. (Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan)**, C. 19, S. 2, 2013, s. 513.; Ahmet Bozdağ, Hüseyin Şık, “Müdafîin Görevinin Sona Ermesi ve Hukuki Sonuçları”, **ABD.**, 2014/2, s. 50.

<sup>377</sup> İnan, **a.g.e.**, s. 45.

<sup>378</sup> Özen, **a.g.e.** s. 60.

<sup>379</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 686.

aynı güç ve tecrübeye sahip olması silahların eşitliği ilkesi açısından gereklidir. Savunma makamında şüpheli veya sanığı temsil etmek ve bunların haklarını eşit koşullarda korumakla görevli olan müdafii, önemli bir güvencedir<sup>380</sup>. Savunma hakkı temel insan hakları arasında yer alan hak arama hürriyetinin bir gereğidir ve avukatın hukuki yardımından yararlanma savunma hakkından ayrı düşünülemez<sup>381</sup>.

İddia, savunma, hüküm (tez, antitez, sentez) üçlüsünden oluşan ceza muhakemesinde kamusal kolektif savunmayı temsil eden müdafii hukuksal konumu doktrinde tartışmalıdır<sup>382</sup>. CMK’da müdafii ile şüpheli veya sanığın aralarındaki ilişkinin niteliği hususunda bir hüküm bulunmamaktadır<sup>383</sup>. Doktrinde bu ilişki genel olarak şüpheli veya sanığın yardımcısı, şüpheli veya sanığın temsilcisi, müdafii bağımsız bir konumunun olduğu şeklinde ele alınmaktadır<sup>384</sup>.

Doktrinde çoğunluk görüş, CMK 149. maddesinde geçen “müdafii yardımından yararlanabilir” ifadesinden, CMK gerekçesinde geçen “müdafii sanığın adalete de yardımcı olması gereken yardımcısı” ifadesinden hareketle müdafii şüpheli veya sanığın yardımcısı olduğunu söylemektedir<sup>385</sup>. Bu görüştekilere göre ceza hukukunda korunan çıkar kamu çıkarı olduğundan ve ceza muhakemesinde maddi gerçek arandığından şüpheli veya sanıkla müdafii arasındaki ilişkinin temsil ilişkisi olması mümkün değildir<sup>386</sup>. Müdafii bağımsız olduğunu kabul edenler ise müdafii ayrı yetkisi ve ödevleri olduğunu<sup>387</sup>, iddia, savunma ve hüküm kurumlarından savunmayı temsil eden bir suje olduğunu, kendisine verilen yetkilerin sonucu olarak ortaya çıkan temsil ve yardımın müdafii hukuksal konumunu belirlemeyeceğini ifade etmektedirler<sup>388</sup>.

Toplum adına şüpheli veya sanığı müdafaa görevini yapan müdafii, sanığa bağlı

---

<sup>380</sup> Özen, **a.g.e.** s. 61.

<sup>381</sup> Donay, **CMK Şerhi**, s. 457.; İsa Başbüyük, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (m. 6/3-c) Kapsamında Müdafii Yardımından Yararlanma Hakkı”, **MÜHF-HAD. (Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan)**, C. 19, S. 2, 2013, s. 1340.

<sup>382</sup> Fatih Selami Mahmutoğlu, Selman Dursun, **Türk Hukuku’nda Müdafii Yasaklılık Halleri**, Ankara, Seçkin, 2004, s. 15-17.

<sup>383</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 235.; Özbek vd., **a.g.e.**, s. 217.

<sup>384</sup> Tasnif ve görüşler için bkz. Mahmutoğlu, Dursun, **a.g.e.**, s. 17 vd.

<sup>385</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 217.; Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 230. Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 236.; Başbüyük, **a.g.m.**, s. 1342.

<sup>386</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 236.

<sup>387</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 408.; Zafer, **ag.m.**, s. 514.

<sup>388</sup> Mahmutoğlu, Dursun, **a.g.e.**, s. 20.

olmadan kanun yoluna başvurabilmelidir<sup>389</sup>. Oysa CMK, savunma makamı olarak görev yapan müdafinin kanun yollarına başvuru hakkını doğrudan doğruya değil sanık dolayısıyla kabul etmiştir<sup>390</sup>. CMK 261. maddesine göre “Avukat müdafiliğini veya vekilliğini üstlendiği kişilerin açık arzusuna aykırı olmamak koşuluyla kanun yollarına başvurabilir.”

CMK bu madde ile avukat ile şüpheli veya sanık ya da katılan arasında bir irade çatışmasını kabul etmemiştir<sup>391</sup>. Şüpheli veya sanık kanun yoluna başvuru hususunda iradesini kanun yoluna gitmemekten yana kullanacağını açıkça bildirmediği müdafinin, katılan iradesini kanun yoluna gitmemekten yana kullanacağını açıkça bildirmediği vekilin kanun yolu başvurusu geçerli olacaktır<sup>392</sup>. Şüpheli, sanık veya diğer taraflar istediklerinde avukatı kanun yoluna başvurmadan alıkoyabilecektir<sup>393</sup>. Temsil edilenin alıkoyma hakkını ifade eden, CMK ve CMK’da yer alan bu hüküm avukatın yetkisinin bağlı yetki olduğunu göstermektedir<sup>394</sup>.

Avukatın kanun yoluna başvurabilmesi için usulüne uygun müdafilik veya vekillik sıfatını almış olması gerekmektedir<sup>395</sup>. Müdafilik veya vekillik görevinin yapılabilmesi için şekli anlamda bir vekâlet sözleşmesinin bulunması yani mutlaka noterde düzenlenen bir vekâletname ile tevkil edilmesi gerekmez<sup>396</sup>. Duruşmaya katılma müdafilik yapmak için yeterlidir. Avukat duruşmada hâkim önünde müdafili

<sup>389</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1653.

<sup>390</sup> Sancar, **a.g.m.**, s. 155.; Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1653.

<sup>391</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 833.; Donay, avukatın müdafiliğini ve vekilliğini üstlendiği kişinin açık arzusuna aykırı olmamak kaydı ile kanun yoluna başvurusu kavramının pek de gerekli olmadığını zira müvekkilin yaş ve fiziksel durumunun öngördüğü istisnalar hariç avukat müvekkil ilişkisinin böyle bir irade ve istem birliğini zaten zorunlu kıldığını savunmaktadır. bkz. Donay, **CMK Şerhi**, s. 457.

<sup>392</sup> Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 730.

<sup>393</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1653.

<sup>394</sup> İnan, **a.g.e.**, s. 45.; Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 717.; Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 548.

<sup>395</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 834.; Vekalet sözleşmesi gereği atanan avukatın gerçekte avukat olmaması veya avukatlık yapma yetkisinin bulunmaması veya vekaletnamenin sahte olması halinde ortada hukuken geçerli temsil yetkisi bulunmadığından yapılan kanun yolu başvurusu geçerli olmayacaktır. Şüpheli, sanık veya katılanın bu durumu bilip bilmemesi de bu durumu değiştirmeyecektir. bkz. Özen, **a.g.e.** s. 66.

<sup>396</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 687; Zafer, **a.g.m.**, s. 514.; Özen, **a.g.e.** s. 64. Özen’e göre katılanın avukatının temsil yetkisini kullanması bakımından vekaletname gerekli ise de müdafilik görevinin yapılabilmesi için vekâlet sözleşmesinin bulunması gerekmez. bkz. **a.e.**

veya vekil olarak kabul edilebilir<sup>397</sup>. Avukatın kanun yoluna başvurabilmesi için kararın verildiği tarih itibarıyla vekil/müvekkil ilişkisinin bulunması gerekmektedir. Bu nedenle mahkeme, bu ilişkinin mevcut olup olmadığını araştırmalıdır<sup>398</sup>.

Şüpheli, sanık veya katılanın genel vekâletname ile avukatı tevkil etmeleri halinde avukatın vekil veya müdafii sıfatıyla kendi adlarına kanun yollarına başvurabileceklerini kabul etmiş sayılırlar<sup>399</sup>. Yani müdafii veya vekilin kanun yoluna başvurabilmesi için özel bir vekâletnameye ihtiyacı bulunmadığı gibi genel vekâletnamede açıkça yetkilendirilmiş olmasına da gerek bulunmamaktadır<sup>400</sup>. Ancak kanun yollarına başvuru yetkisi kısıtlanmışsa temsil edilen kişinin açıkça kanun yoluna başvuru hususunda beyanına ihtiyaç duyulacaktır<sup>401</sup>.

Yargıtay da müdafilik görevinin yerine getirilmesi için mutlaka vekâlet sözleşmesinin bulunmasını aramamakta, sanıkla birlikte duruşmaya gelip müdafii olarak hâkim huzurunda kabul edilmesini yeterli saymaktadır<sup>402</sup>. Sanığın yokluğunda duruşmaya katılan ve vekâletnamesi bulunmayan avukatın ise hükmü temyize yetkisi bulunmamaktadır<sup>403</sup>. Ayrıca kararın verilmesinden sonra kanun yoluna başvuru isteminde bulunan fakat duruşmalara katılmamış olan avukatın vekâletname ibraz etmesi gerekmektedir. Avukatın vekâletname ibraz etmemesi halinde kanun yoluna

<sup>397</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 687.

<sup>398</sup> Donay, **CMK Şerhi**, s. 460.; Aynı doğrultuda Yargıtay kararı için bkz. 11.CD. 17.04.2006, E. 2006/1623, K. 2006/312. (UYAP; e.t. 24.06.2013)

<sup>399</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 687.

<sup>400</sup> Kantar, **a.g.e.**, s. 6.; Erem, **Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 523.; Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 548.; Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 833.

<sup>401</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 687.

<sup>402</sup> “Sanıkla birlikte duruşmaya gelen ve hakim huzurunda müdafii olarak kabul edildiği sanık tarafından bildirilen vekaletnamesiz müdafinin hükmü temyiz etmesi halinde dosyada sanığın açık muhalefeti bulunmuyorsa CMUK 290. maddesine göre bu temyiz geçerlidir.” İBK. 20.10.1975, 7-9.; “CMUK’nın 136. maddesine göre tayin edilen müdafinin, temsil yetkisi taşıyan vekilden ayrı bir statüye bağlıdır ve hukuktaki vekiller kadar geniş ve mutlak temsil hakkı yoktur. Ancak sanığın açık isteğine aykırı olmamak şartıyla vekaletnamesiz olarak kanun yoluna başvurabileceği usulün 290. maddesinde kabul edilmiştir.” YCGK. 09.12.1974, E. 272, K. 447.; “Bir avukatın sanık savunucusu olabilmesi sanıkla birlikte duruşmaya gelmesine ve sanık tarafından hakim huzurunda savunucusu olarak kabul edilmesine bağlıdır. Bu eksiklikler halinde savunucu sayılamayacağından hükmü temyize de yetkisi yoktur.” 7.CD. 06.06.1979, E. 4251, K. 4296. “Oturumlara sanıkla birlikte gelip savunma görevini yapmış olan vekaletnamesiz sanık savunucusu hükmü temyize yetkilidir.” 4. CD. 22.05.1975, E. 6150, K. 7957. (Gültaş, **a.g.e.**, s. 243 vd.; Yurtcan, **CMK Şerhi**, 913 vd.)

<sup>403</sup> Taşdemir, Özkepir, **a.g.e.**, s. 1255.

başvuru hakkı da bulunmayacağı gözetilerek sanığa tebligat yapılmalıdır<sup>404</sup>.

Doktrinde avukatın şüpheli veya sanığın aleyhine kanun yoluna başvurabilip başvuramayacağı hususu tartışmalıdır<sup>405</sup>. Doktrinde Yüce, şüpheli veya sanığın kanun yoluna gitmek istemediğini avukat, hakim veya mahkemeye bildirmediği durumlarda şüpheli veya sanık aleyhine kanun yoluna gidilmiş olsa bile bu başvurunun hüküm ifade edeceğini belirtmektedir<sup>406</sup>.

Kunter, Yenisey, Nuhoglu, avukatın sanık aleyhine kanun yoluna gidemeyeceğini zira müdafaa görevinin niteliği gereği ancak lehe kanun yoluna başvurabileceğini ifade etmektedir<sup>407</sup>.

Ünver, Hakeri'ye göre, müdafii ister kanuni ister iradi olarak görevlendirilsin şüpheli veya sanığın hukuki yardımcısı olup, silahların eşitliği ilkesinin sağlanması, iddia ve yargı erkinin karşısında savunma erkini güçlendirmek amacıyla kabul edilmiş; görev, yetki ve haklarını icra ederken şüpheli veya sanığın talimat ve yönlendirmesinden, işlemlerde hazır bulunma, savunma taktiklerini oluşturup kullanma açısından bağımsız bir suje konumundadır. Ancak müdafinin bu bağımsızlığı şüpheli veya sanık aleyhine hareket edebileceği anlamına gelmeyecektir<sup>408</sup>.

Şüpheli veya sanığın kendi aleyhine kanun yoluna gidebileceği görüşü benimsendiğinde avukatın da gidebileceğini söylemek mümkündür. Ancak avukatın, şüpheli veya sanığın menfaatini şüpheli ve sanığa rağmen korumak zorunluluğu bulunmaktadır. Şüpheli veya sanığın kendi aleyhine kanun yoluna başvurabilecek olması avukatın da başvurabileceğini gerektirmez. Zira avukat, şüpheli veya sanığın hukuki bilgisizliğinin aleyhine sonuç vermesine engel olmakla görevlidir. Bu nedenle avukatın şüpheli veya sanık aleyhine kanun yoluna başvuru yaptığı durumlarda şüpheli veya sanığa mahkemece bildirimde bulunması ve şüpheli veya

---

<sup>404</sup> Sedat Bakıcı, **Olaydan Kesin Hükme Kadar Ceza Yargılaması ve Ceza Kanunu Genel Hükümler**, Genişletilmiş 3. bsk., Ankara, Adalet Yayınevi, 2001, s. 1317.

<sup>405</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 63.

<sup>406</sup> Yüce, **a.g.e.**, s. 5.

<sup>407</sup> Kunter, Yenisey Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1653. Aynı yönde Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 717.; Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 548; Özen, **a.g.e.**, s. 63.

<sup>408</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 835.

sanığın iradesine göre hareket edilmesi gerekir<sup>409</sup>.

Müdafilere ücretlerini alamadıkları veya az buldukları, müvekkilleri ile aralarında bir ihtilaf çıkması, adalet/hakkaniyet düşüncesi veya vicdanen rahatsızlık duymaları gibi nedenlerle müvekkilleri aleyhine kanun yoluna başvurmaları mümkün değildir. Bu nitelikteki başvurularda kanun yolu merciince esasa girilmeksizin yetkisizlik nedeniyle usulden red kararı verilmesi gerekir<sup>410</sup>. Nitekim Yargıtay müdafinin sanık aleyhine hükmün bozulmasını isteyemeyeceğine karar vermiştir<sup>411</sup>.

Kanun yoluna başvuru hususunda şüpheli, sanık veya mağdur tarafından bir irade açıklaması bulunmuyorsa avukat, kanun yoluna gidip gitmemekte yarar olup olmadığını kendisi takdir edecektir<sup>412</sup>.

Müdafî veya vekilin kanun yoluna başvurabilmesi için sanığın veya suçtan zarar görenin kanun yoluna başvuru hakkının bulunması gerekir. Bu nedenle şüpheli, sanık veya katılan kanun yolundan vazgeçmiş ise avukatın kanun yoluna başvurması da mümkün değildir<sup>413</sup>.

Vekâlet sözleşmesi ile atanan avukat bu sözleşme feshedilmediği veya vekil azledilmediği müddetçe avukat kanun yoluna başvurabilir<sup>414</sup>. Müdafî veya vekil kanun yoluna başvurduktan sonra azledilmiş ise bu azlin başvurunun geçerliliğine etkisi olmayacaktır<sup>415</sup>. Ancak vekâlet sözleşmesi ile atanan avukat şüpheli, sanık veya katılan tarafından azledilmekle birlikte bu azil iradesi avukata ulaşmadan yapılan başvuru da geçerlidir<sup>416</sup>. Zira vekâlet sözleşmesinin sona ermesi için vekâlet veren kişinin sona erdirme iradesini karşı tarafa ulaştırması gerekir<sup>417</sup>.

CMK 150/1. maddesinde istem üzerine zorunlu müdafilik, 2. ve 3. fıkralarında

---

<sup>409</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 63.

<sup>410</sup> Ünver Hakeri, **a.g.e.**, s. 836.

<sup>411</sup> “Sanık vekili tarafından hükmün sanık aleyhine bozulmasının istenemeyeceği...”YCGK. 02.04.1996. E. 10-60, K. 71. (Ünver Hakeri, **a.g.e.**, s. 836.; Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 548.)

<sup>412</sup> Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 718.

<sup>413</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 548.

<sup>414</sup> Ünver Hakeri, **a.g.e.**, s. 834.

<sup>415</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 549.

<sup>416</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 65.

<sup>417</sup> Safa Reisoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 19. bsk., İstanbul, y.y., 2006, s. 135.; M. Kemal Oğuzman, M. Turgut Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C. I, Gözden geçirilmiş 11. bsk., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2013, s. 240.; Turgut Akıntürk, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Özel Borç İlişkileri**, 22. bsk., İstanbul, Beta, 2007, s. 72.

da istem olmaksızın zorunlu müdafilik olmak üzere iki farklı zorunlu müdafilik kabul etmiştir<sup>418</sup>. CMK md. 150/2. maddesi uyarınca “Şüpheli veya sanığın on sekiz yaşını doldurmamış ya da sağır, dilsiz veya kendisini savunamayacak derecede malul olup ve bir müdafii de bulunmadığı için kendisine istemi aranmaksızın bir müdafii atanmış ise bu takdirde şüpheli veya sanık yararına kanun yoluna başvurulduğunda şüpheli veya sanığın açık veya zımni iradesi ile müdafinin iradesi çeliştiğinde müdafinin iradesi geçerli olacaktır” (CMK md. 266/3). Bu durumda bu kimselerin zarar görebilecekleri ve kendi lehlerine olan durumu iyi değerlendiremeyecekleri varsayımına dayalı olarak kanun koyucu takdir yetkisini müdafilerine vermiştir<sup>419</sup>.

Centel, Zafer; zorunlu müdafiliğin söz konusu olduğu bütün hallerde müdafinin de şüpheli veya sanığın iradesinden bağımsız olarak kanun yollarına başvurabilmesi gerektiğini savunmakta, gerekçe olarak zorunlu müdafilik kavramının müdafinin görevlendirilmesi ile ilgili bir kavram olmadığını önemli olanın kanun ve adalet yararına savunma yapılması olduğunu belirtmektedir<sup>420</sup>.

18 yaşını doldurmamış olan şüpheli veya sanığın ya da suçtan zarar görenin yasal temsilcisinin avukat tayin etmesi mümkündür<sup>421</sup>. 18 yaşını doldurduktan sonra müdafii açıkça azledilmediği müddetçe bu müdafinin sanık 18 yaşını doldurduktan sonraki yaptığı işlemler de geçerli olacaktır<sup>422</sup>.

Müdafiliğini veya vekilliğini üstlendiği kişi adına kanun yoluna başvuru yapacağından avukat için ayrı bir başvurma süresi işlememekte ve bu süre sanık ile mağdura tanınan süreyle aynı olmaktadır<sup>423</sup>. Bu durumda Tebligat Kanunu 11. maddesine göre vekil ile izlenen işlerde tebligat vekile yapılır. Karar sanık müdafinin yüzüne karşı verilmişse tefhimle birlikte temyiz süresi başlar ve ayrıca müdafiiye tebliğ edilmez<sup>424</sup>.

---

<sup>418</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 61.

<sup>419</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 834.

<sup>420</sup> Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 717. dpn. 17.

<sup>421</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 67.

<sup>422</sup> “Sanık 18 yaşını doldurmadan önce babası tarafından vekâletname verilerek atanan müdafiiyi azletmediği takdirde vekâletname geçerli olup yeniden kendisinin vekâletname vermesi gereksizdir.” YCGK. 21.01.1974, E. 490, K. 26. (Yaşar, **a.g.e.**, s. 1554.)

<sup>423</sup> Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 729.

<sup>424</sup> YCGK. 11.10.1993, E. 4/195, K. 234. (Yaşar, **a.g.e.**, s. 1552.)

## 8. Tüzel Kişiler ve Diğer Kişiler

CMK 260. maddesinde belirtilen kanun yoluna başvurabilecekler arasında tüzel kişiler ayrıca zikredilmemiştir. Ancak katılan veya katılan sıfatını alabilecek kadar suçtan zarar gören ifadesi, yine CMK 237. maddesindeki tüzel kişilerin davaya katılabileceği ve tüzel kişilerin suçtan zarar görebileceği dikkate alındığında tüzel kişiler katılan sıfatı ile kanun yoluna başvurabileceklerdir<sup>425</sup>. Tüzel kişinin temsilinin düzenlendiği hüküm olan 249/2. maddesinde duruşmaya kabul edilmiş olan tüzel kişinin organ veya temsilcisinin bu kanunun katılana veya sanığa sağladığı haklardan istifade edebileceği belirtilmektedir. Bu hüküm çerçevesinde tüzel kişinin organ veya temsilcilerinin kanun yoluna başvuru hakkını kullanması mümkündür<sup>426</sup>.

Mülga CMUK yukarıda tek tek ifade edilen kişiler ve tüzel kişiler dışında muhakeme sürecinde verilen kararlardan etkilenen tanık ve bilirkişilerin kendilerini ilgilendiren konularla sınırlı olarak sadece itiraz kanun yoluna başvurabileceklerini 297/2 ve 298/2. maddelerinde açıkça düzenlemişti. Nitekim Yargıtay CMUK döneminde verdiği kararında tanığın itiraz kanun yoluna başvurabileceğini kabul etmiştir<sup>427</sup>.

CMK'da müstakil müsadere muhakemesinde (CMK md. 256) verilen kararlara karşı iyiniyetli 3. kişilerin sanığın sahip olduğu hakları kullanabileceği ve böylece istinaf yoluna başvurulabileceği 258. maddesinde kabul edilmiştir<sup>428</sup>.

Yukarıda tek tek ifade edilen kişiler ve tüzel kişiler dışında muhakeme sürecinde verilen kararlardan etkilenen tanık ve bilirkişiler asıl ceza davasında taraf konumunda bulunmasalar da kendilerini ilgilendiren karar, tali muhakemede verilen karar olup, kendileri tali muhakemenin taraflarındandır. Bunların kendilerini ilgilendiren konularla sınırlı olarak kanun yoluna başvurma hakkı bulunduğu hususunda - *tanık ve bilirkişilerin kendileri hakkında verilen “disiplin hapsi” kararına karşı CMK’nın 60. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca kanun yollarından “itiraz yoluna” başvurabileceği hükmü dışında-* CMK’da açık düzenleme bulunmamaktadır. Buna rağmen doktrinde CMK döneminde de bu

<sup>425</sup> Özen, a.g.e., s. 69.

<sup>426</sup> Şahin, Göktürk, a.g.e., s. 216.

<sup>427</sup> 4.CD. 30.04.1974, E. 2543, K. 2404. (Özmen, Aktalat, a.g.e., s. 462.)

<sup>428</sup> a.e., s. 1654.

şahısların kendilerini ilgilendiren konularda kanun yoluna gidebilecekleri ifade edilmektedir<sup>429</sup>. Bu görüşe göre örneğin zorla getirilmesine karar verilen tanık ve bilirkişi veya mahkemece malına el konulan üçüncü kişiler bu kararlara karşı kanun yoluna gidebilirler<sup>430</sup>.

### **C. Hakkın Kullanılması**

Bu başlık altında başvuru hakkına sahip olanların başvuru şekli ve süresine ve tasarruf yetkilerinden olan feragat ve geri almaya değinilecektir.

#### **1. Kanun Yoluna Başvurma**

Kanun yoluna başvuru bir hakkın kullanılmasını ifade eder. Yukarıda ifade ettiğimiz hak sahibi kişiler bu haklarını kullanabilirler. CMK 260. maddesinde bu hakka sahip olanları ifade ederek aynı zamanda bu hakkı düzenlemiş olmaktadır<sup>431</sup>.

Kanun yoluna başvurma bu isteğin açıklaması suretiyle olur. Bu istek herhangi bir koşula bağlı tutulmaksızın kural olarak yazılı bir dilekçe ile yapılacaktır<sup>432</sup>. Kanun koyucu kolaylık sağlamak adına şüpheli veya sanığın sözlü olarak kanun yoluna başvuru iradesini bir tutanakla tespit etmek şartıyla açıklamasına müsaade etmiştir<sup>433</sup>. Bu beyanda kanun yolunun adının açıkça belirtilmesine gerek bulunmayıp başvuru kişinin mahkemenin son kararının maddi ve/veya hukuksal açıdan üst dereceli bir mahkemede incelenmesi iradesini yansıtan beyanı yeterli sayılmaktadır<sup>434</sup>. Zabıt kâtibine telefonla yapılan sözlü beyanın tutanağa geçirilmesi suretiyle kanun yoluna başvuru hukuksal açıdan belirsizlik tehlikesi bulunduğundan kabul edilmemelidir<sup>435</sup>.

Karar verilmeden kanun yoluna başvurulamaz, bundan dolayı karar verilmeden verilen dilekçeler hükümsüzdür<sup>436</sup>.

---

<sup>429</sup> Kantar, **a.g.e.**, s. 14.; Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1654.; Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 720.; Öztürk vd., **a.g.e.**, 549.; Çınar, **a.g.m.**, s. 625.

<sup>430</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1654.

<sup>431</sup> **a.e.**

<sup>432</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1656.

<sup>433</sup> **a.e.**

<sup>434</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 555.

<sup>435</sup> **a.e.**

<sup>436</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1659.

Kanun yollarına ilişkin düzenlemelerde başvuru süresi bazı istisnalar hariç<sup>437</sup> belirtilmiştir<sup>438</sup>. Kural olarak kanun yoluna başvuru süresi tefhim veya tebliğden<sup>439</sup> başlar. Tebliğden başlayan hallerde kararın daha önce öğrenilmesi mümkün olduğundan daha önceden kanun yoluna başvuru dilekçesi vermek mümkündür<sup>440</sup>.

Kanun yolu muhakemesinde önce başvurunun kabul edilebilirliği incelenir. Merci kanun yoluna başvuran şahsın kanun yoluna başvuru hakkının bulunmadığını tespit ederse başvuru reddedilir<sup>441</sup>.

## 2. Kanun Yolundan Feragat ve Etkisi

Kanun yolundan feragat (vazgeçme) kanun yoluna başvurma hakkı doğduktan sonra henüz kullanılmamış olan bu hakkın kullanılmayacağını açıklanmasıdır<sup>442</sup>.

CMK’da kanun yolunun kullanılmasında, kullanmadan önce feragat (vazgeçme) düzenlenmemiştir<sup>443</sup>. CMK 266/1. maddesinde “*kanun yoluna başvurulduktan sonra bundan vazgeçilmesi, merci tarafından karar verilineye kadar geçerlidir.*” hükmü bulunmaktadır<sup>444</sup>. Bu maddede bulunan “vazgeçme” ifadesi esasında kanun yolu başvurusu yapıldıktan sonra bunun geri alınmasını ifade etmek için kullanılmıştır<sup>445</sup>. Yani kanun yolundan vazgeçme ile geri alma kelimeleri

<sup>437</sup> Olağanüstü kanun yolu olan Yargıtay C. Başsavcısının itirazında sanık lehine başvurular için süre aranmazken, sanık aleyhine başvurularda ise ilamın kendisine verildiği tarihten itibaren 30 gündür. (CMK Md. 308) Kanun yararına bozma ve muhakemenin yenilenmesi yollarında ise herhangi bir süre öngörülmemiştir. bkz. Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 216-217.

<sup>438</sup> **a.e.**

<sup>439</sup> CMK md. 35’e göre “*İlgili tarafın yüzüne karşı verilen karar kendisine açıklanır ve isterse kararın bir örneği de verilir. Koruma tedbirlerine ilişkin olanlar hariç, aleyhine kanun yoluna başvurulabilecek hakim veya mahkeme kararları hazır bulunamayan ilgisine tebliğ olunur.*”

İtiraz, kanunun ayrıca hüküm koymadığı hallerde ilgilinin kararı öğrendiği günden itibaren yedi gün içinde yapılmalıdır. (CMK md. 268/1) İstinaf ve temyiz başvurusunda süre, hükmün açıklanmasından itibaren yedi gündür. Bu süreler hükmün istinaf ve temyiz yoluna başvuru hakkı olanların yokluğunda açıklanması halinde tebliğ tarihinden başlayacaktır (Bkz. CMK md. 273, 291).

<sup>440</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1660.

<sup>441</sup> **a.e.**, s. 1659.

<sup>442</sup> Yenisey, **a.g.e.**, s. 206.; Yurtcan, **CMK Şerhi**, s. 918.; Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1655.

<sup>443</sup> Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 723.; Yurtcan, Kanunda kanun yolları için gerek vazgeçmenin gerek geri almanın kural olarak kabul edildiğini belirtmektedir. Yurtcan, **CMK Şerhi**, s. 918.

<sup>444</sup> CMUK 295. maddesinde “*Kanun yollarına müracaatta bulunmak hakkının iskat olunması veya vuku bulmuş bir müracaattan vazgeçilmesi, bu müracaat için muayyen olan mehlin bitmesinden önce dahi muteber olur.*” hükmüne yer verilmişti. Bu düzenlemeye göre kanun yoluna başvuru hakkından vazgeçme veya geri alma mümkündür. Erem, bu hükmün yazılışının isabetli olmadığını kanun yoluna müracaat süresi dolmuş ise bir haktan vazgeçme söz konusu olmayacağını sadece hakkın düşeceğini beyan etmektedir. bkz. Erem, **a.g.e.**, s. 473.

<sup>445</sup> Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 220.

birbirine karıştırılmıştır<sup>446</sup>.

CMK 266. maddesinde sadece geri alma düzenlemesinin yapılması ve feragate yer verilmemesinden feragatin mümkün olmadığı anlamı çıkartılamaz<sup>447</sup>. Hukukun genel ilkeleri uyarınca hak sahibinin hakkı doğduktan sonra özgür iradesiyle bu hakkından vazgeçtiğini yani artık kullanmayacağını açıklayabilir. Feragatin ilgili makama ulaştırılmasıyla karar da kesinleşecektir<sup>448</sup>. Kanun yoluna başvuru hakkı doğmadan önce feragat mümkün değildir<sup>449</sup>. Feragat hakkı kanunda öngörülen süre içinde kullanılmazsa bu sürenin geçmesinden sonra yapılacak feragat beyanı geçersiz olacaktır<sup>450</sup>. Yani bu hak kararın ilgisine bildirilmesinden kanun yolu için öngörülen sürenin bitimine kadar mümkündür<sup>451</sup>.

Yargıtay kanun yoluna başvurulduktan sonra bu başvurunun geri alınmasını kabul ederken kanun yoluna başvuru hakkından feragati kabul etmemektedir<sup>452</sup>.

Kanun yoluna başvurma bir hak olduğu kadar başvuru hakkından vazgeçme yani feragat de bir haktır. Bu nedenle başvuru hakkının doğumundan sonra başvuru hakkı sona ermeden şüpheli, sanık, yasal temsilci, eşi veya katılan bu hakkından feragat edebilir<sup>453</sup>.

CMK md. 266/2'de avukatın kanun yolu başvurusunu geri alabilmesi için vekâletnamesinde bu hususta özel yetkisinin bulunmasını aramaktadır. Zorunlu

<sup>446</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1655.

<sup>447</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 558.; Şahin, Göktürk; CMK 266. madde düzenlemesi karşısında kanun yoluna başvurudan vazgeçilmesinin hukuki sonuç doğurmaması gerektiğini, bu nedenle sanığın hükmün tefhimi üzerine duruşmada temyize başvurmayacağını belirtmiş olsa dahi, bu irade beyanı ile hükmün kesinleşmeyeceğini, süresi içinde bu beyanına rağmen temyiz başvurusu yapmasının mümkün olduğunu ve yapacağı temyiz başvurusunun geçerli sayılması gerektiğini savunmaktadır. bkz. Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 220.

<sup>448</sup> Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 723.

<sup>449</sup> Erem, **a.g.e.**, s. 474.

<sup>450</sup> Kantar, **a.g.e.**, s. 17.; Yenisey, **a.g.e.**, s. 206.

<sup>451</sup> Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 723.

<sup>452</sup> "5271 sayılı Ceza Muhakemesi Yasasında yasa yoluna başvuru hakkından önceden vazgeçme kabul edilmemiş, aynı yasanın 266. maddesinin 1. fıkrasıyla yalnızca yasa yoluna başvurulduktan sonra bu konuda karar verilinceye kadar geri almaya olanak sağlayan bir düzenlemeye yer verilmiş olduğundan, sanığın 02.06.2005 günü yüzüne karşı açıklanan hükümle ilgili olarak verdiği 03.06.2005 günlü dilekçesinde 'cezanın onaylanması, temyiz edilmemesi' isteğine ilişkin bildirimin hukukî sonuç doğurma yeteneği bulunmadığından, savunmanın yasal süredeki 09.06.2005 günlü temyiz başvurusu ve sanığın bununla uyumlu 14.06.2005 günlü açıklaması karşısında hükmün esastan yapılan incelemesinde..."6.CD. 09.09.2005, E. 2005/10068, K. 2005/7180. (Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 220. dpn. 285.)

<sup>453</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 77 vd.

müdafilik hariç avukatın kanun yolu başvurusundan feragatinde de vekâletnamede özel yetkinin bulunması aranmalıdır<sup>454</sup>.

Zorunlu müdafilik durumlarında feragat konusunda şüpheli, sanık ile zorunlu müdafinin iradesi çelişirse müdafinin iradesi üstün tutulur (CMK md. 266/3).

Kanun yoluna başvuru hakkından feragat edildikten sonra, başvuru süresi dolmamış olsa bile artık bir başvurunun yapılabilmesi imkânı kalmaz<sup>455</sup>. Kanun yolundan feragat herhangi bir koşula bağlı tutulamaz ve kanun yolundan feragat ettikten sonra bu beyanın geri alınması- geri alma beyanı feragatten önce ve aynı anda olması hariç - mümkün değildir<sup>456</sup>. Kanun yoluna başvuru hangi şekil koşullarına bağlı ise feragat de aynı şekil koşullarına bağlı olarak yapılmalıdır<sup>457</sup>.

Doktrinde Yüce, feragatin hata ile yapılması halinde dahi bu feragatin geri alınamayacağını savunmaktadır<sup>458</sup>. Özen bu görüşün hataya ilişkin genel kurala uymadığını feragat eden kişinin hatasının hal ve koşullara göre açıkça tespitinin mümkün olduğu durumlarda hatanın kişinin lehine yorumlanması gerektiğini savunmaktadır<sup>459</sup>.

### 3. Kanun Yoluna Başvurunun Geri Alınması ve Etkisi

Kanun yoluna başvurunun geri alınması, kanun yoluna başvuru hakkına sahip olan kişilerin, haklarını kullanarak kanun yoluna başvurduktan sonra başvuru süresi dolmadan önce başvurularını geri çekmeleri, başvuru nedeniyle doğan sonuçların istenmemesi anlamına gelmektedir<sup>460</sup>.

Kanun yoluna başvurulduktan sonra başvurunun geri alınması CMK md. 266/1 uyarınca merci tarafından karar verilinceye kadar geçerlidir. Kanun koyucu bu

<sup>454</sup> a.e.; “Sanık temyiz yoluna gitmeyeceğini bildirdiği takdirde müdafii kanun yoluna gidemez...” Askeri Yargıtay 3.CD. 25.05.1971, E. 128, K. 223. (Yurtcan, **CMK Şerhi**, s. 919.)

<sup>455</sup> Yenisey, **a.g.e.**, s. 206.; Yurtcan, **CMK Şerhi**, s. 918.; Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1655.; Soyaslan, **a.g.e.**, s. 530.

<sup>456</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 557.

<sup>457</sup> Yenisey, **a.g.e.**, s. 206.

<sup>458</sup> Yüce, **a.g.e.**, s. 49. Kantar’a göre de feragatin hataya dayandığı beyanı ile yapılan müracaat kabul edilmez. bkz. Kantar, **a.g.e.**, s. 21.; “...iradeyi ifsat eden nedenlerin dışında temyizden feragatten dönülemez, çünkü düşün hak bir daha kullanılamaz.” Askeri Yargıtay 3.CD. 25.05.1971, E. 128, K. 223. (Yurtcan, **CMK Şerhi**, s. 919.)

<sup>459</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 78.

<sup>460</sup> Yenisey, **a.g.e.**, s. 206.; Yurtcan, **CMK Şerhi**, s. 918.; Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 723.; Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1655.; Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 557.

düzenleme ile açık ve kesin bir süre koymamış<sup>461</sup> “karar verilinceye kadar” deyimini kullanmıştır. Bu ifadeyi karar kesinleşinceye kadar anlamak gerekmektedir<sup>462</sup>. Bu süre hak düşürücü süre olduğundan merci tarafından karar verildikten sonra geri alma mümkün değildir<sup>463</sup>. Kanun yoluna başvuru hak olduğu gibi bu hakkın kullanılmasından sonra kanunun öngördüğü süreye uymak kaydıyla bu başvurunun geri alınması da bir haktır. Şüpheli veya sanık veya katılanlar ile özel yetki verilmek şartıyla avukatlarının geri alma hakkı bulunmaktadır<sup>464</sup>.

Ceza muhakemesi işlemi olan geri alma bir irade açıklaması olduğundan ve kişinin iradesinin olmasını gerektirdiğinden sanık geri almanın sonuçlarının ne olacağının bilincinde değilse ve mahkeme sanığa müdafii ile görüşme konusunda yeterli imkânı vermemiş ise geri alma geçersiz olacaktır<sup>465</sup>.

CMK bazı suçlar açısından özel düzenlemeler sevk etmiştir. Sanığın savcının başvurusuna güvenerek kendisinin başvurmaması durumunda sanığın rızası olmadan savcının geri alması kabul edilirse sanık bundan dolayı zarar görebilecektir<sup>466</sup>. Bundan dolayıdır ki Cumhuriyet savcısı sanık lehine kanun yoluna başvurduğunda, sanığın rızası bulunmaksızın başvurusunu geri alamaz (CMK md. 266/1 2. cümle)<sup>467</sup>. Yine müdafii veya vekilin kanun yoluna başvuruyu geri alabilmesi vekâletnamesinde özel yetkili kılınmış olması şartına bağlıdır (CMK md. 266/2).

Kanun, mecburi müdafii, şüpheli veya sanıklar için kanun yoluna başvurduğunda veya başvuru kanun yolundan vazgeçeceğinde şüpheli veya sanık ile iradesi çelişiyorsa müdafinin iradesi üstün tutulacağını benimsemiştir (CMK 266/3)<sup>468</sup>. Nitekim Yargıtay CMK 150. maddesi uyarınca atanan zorunlu müdafinin kanun yolu başvurusunu geri almaması halinde sanığın geri almasının hukuki sonuç

<sup>461</sup> Özen, kesin bir zaman dilimini ifade etmediği için düzenlemenin isabetli olmadığını ayrıca düzenlemede geçen merci ifadesinin kararı veren merci mi yoksa itiraz kanun yolunda kararına itiraz edilen ve kendi kararını inceleme ve değiştirme hakkına sahip bulunan merci mi olduğunun anlaşılmadığını bu nedenle belirsizliğin giderilmesi gerektiğini savunmaktadır. bkz. Özen, **a.g.e.**, s. 79.

<sup>462</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 557.

<sup>463</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 80.

<sup>464</sup> **a.e.**

<sup>465</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 557.

<sup>466</sup> Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 724.; Yurtcan, **CMK Şerhi**, s. 918.

<sup>467</sup> Bu yönde Yargıtay kararları için bkz. YCGK. 26.12.1995, E. 8-362, K. 394; YCGK. 23.10.1969, E. 3-334, K. 267 (Yurtcan, **CMK Şerhi**, s. 918.)

<sup>468</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 840.

doğurmayacağına karar vermiştir<sup>469</sup>. Avukat kanun yoluna gittikten ve kanun yolu hakkında karar verilmeden önce şüpheli, sanık veya katılan reşit olursa, reşit olan bu kişilerin geri alma hakları mevcuttur. Reşit olan şüpheli veya sanığın yapılan kanun yolu başvurusunu geri almadığı müddetçe başvuru geçerlidir<sup>470</sup>.

Geri alma bu beyanı içerir dilekçenin yetkili mahkemeye ulaştığı anda geçerli olur<sup>471</sup>. Kanun yolundan geri alma halinde kanun yolu merciince dosya incelenmeksizin geri gönderilir<sup>472</sup>. Geri alma işlemi yapıldıktan sonra, başvuru süresi dolmamış olsa bile artık bir başvurunun yapılabilmesi imkânı kalmaz<sup>473</sup>. Kanun yoluna başvurunun geri alınabilmesi herhangi bir koşula bağlı tutulamaz ve kanun yoluna başvuru geri alındıktan sonra bu beyanın geri alınması- geri alma beyanı geri almadan önce ve aynı anda olması hariç - mümkün değildir<sup>474</sup>.

Doktrinde Yüce, geri almanın hata ile yapılması halinde dahi bu geri almanın artık bir daha geri alınamayacağını savunmaktadır<sup>475</sup>. Özen bu görüşün hataya ilişkin genel kurala uymadığını geri alan kişinin hatasının hal ve koşullara göre açıkça tespitinin mümkün olduğu durumlarda hatanın kişinin lehine yorumlanması gerektiğini savunmaktadır<sup>476</sup>.

## VI. KANUN YOLUNUN BELİRLENMESİNDE HATA

Kanun yolu başvurusu, kural olarak işlemi yapmış, kararı vermiş olan mahkemeye yapılacaktır<sup>477</sup>. Kanun yolu başvurusunda başvurulacak merci veya kanun yolunun türünde hataya düşülmesi ihtimali vardır. Kanun yoluna başvuranın bu yanılgısı karar veya hükümde kanun yolunun yanlış gösterilmesinden

<sup>469</sup> “CMK’nın 150/2. madde ve fıkrası uyarınca müdafii tayin edilen sanığın aynı zamanda Yasanın 266/3. madde ve fıkrası uyarınca temyizden vazgeçmesi sonuç doğurmaz.” 8.CD. 26.05.2008, E. 2007/3678, K. 2008/6166. (UYAP; e.t. 24.06.2013)

<sup>470</sup> Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 724.

<sup>471</sup> Kantar, **a.g.e.**, s. 21.; Yenisey, **a.g.e.**, s. 207.

<sup>472</sup> “Temyizden vazgeçtiğinden dosyanın incelenmeksizin mahalline gönderilmesine..” YCGK. 21.09.1987, E. 9/325, K. 385.; “Katılanın temyizden vazgeçmesi karşısında dosyanın incelenmeksizin mahalline gönderilmesine..” YCGK. 14.04.1986. E. 513, K. 223. “Vazgeçme karşısında temyiz itirazının reddine karar verilmesi gerekir.” YCGK. 28.01.1985, E. 287, K. 48. (Gültaş, **a.g.e.**, s. 261-262.)

<sup>473</sup> Yenisey, **a.g.e.**, s. 206.; Yurtcan, **CMK Şerhi**, s. 918.; Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1655.; Soyaslan, **a.g.e.**, s. 530.

<sup>474</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 557.

<sup>475</sup> Yüce, **a.g.e.**, s. 49.

<sup>476</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 78.

<sup>477</sup> Soyaslan, **a.g.e.**, s. 529.

kaynaklanabilir<sup>478</sup>. Kanun yolunun veya merciin yanlış gösterilmesi kanun yolu için kanunda belirlenen sürenin işlemesine engel değildir<sup>479</sup>.

#### **A. Kanun Yolunun Türünde Hata**

Başvuru hakkına sahip olanların başvurularında kanun yolunun türünü yanlış göstermeleri anlaşılmalıdır<sup>480</sup>. CMK 264/1 maddesi uyarınca kabul edilebilir bir başvuruda kanun yolunun nitelendirilmesinde veya merciin belirlenmesinde yanlıya düşülmesi başvuranın haklarını ortadan kaldırmaz. Yani kanun yolu olarak temyiz yoluna başvurması gereken şahıs dilekçesinde itiraz diye nitelendirmişse, ortada kabul edilebilir bir başvuru da mevcutsa başvuru temyiz başvurusu olarak geçerli kabul edilecek ve dosya görevli ve yetkili merciye gönderilecektir<sup>481</sup>.

#### **B. Kanun Yolu Merciiinde Hata**

Başvuru hakkına sahip olan kişilerin kanun yolu başvurularını inceleyecek merci hususundaki yanlışları anlaşılır<sup>482</sup>.

Kanun yolu nitelendirmesi doğru yapılmakla birlikte yanlıya düşülerek yanlış merciye başvuru yapılmış ise kendisine başvuru merci dosyayı kendiliğinden görevli ve yetkili merciye göndermelidir<sup>483</sup>.

Kanun yolunun belirlenmesinde hataya ilişkin CMK 264. maddesinin 1. fıkra hükmü Cumhuriyet savcıları bakımından da uygulanıp uygulanamayacağı hususu tartışmalıdır. Doktrinde çoğunluk görüşe göre kanun yolunun belirlenmesinde hataya ilişkin CMK 264. maddesinin 1. fıkra hükmü Cumhuriyet savcıları bakımından da uygulanabilir<sup>484</sup>. 07.03.2003 tarihli TBMM'ye sunulan "CMUK Tasarısı'nın 294. maddesinde C.savcısının yanılmasının başvuranın hukukunu ihlal etmeyeceği açıkça

---

<sup>478</sup> Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 218.

<sup>479</sup> **a.e.**

<sup>480</sup> Reha Sümer, "Cumhuriyet Savcılarının Temyiz Süresi ve Kanun Yoluna Başvuruda Yanılma", **YD.**, C. 32, S. 1-2, Ocak-Nisan 2006, s. 226.

<sup>481</sup> Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 218.

<sup>482</sup> Sümer, **a.g.m.**, s. 226.

<sup>483</sup> "5271 sayılı CMK'nın 264. maddesinin kabul edilebilir bir başvuruda kanun yolunun ve merciin belirlenmesinde yanılma başvuranın hakkını ortadan kaldırmayacağına ilişkin hükmü gözetilerek sanık müdafinin bu suçla ilgili temyiz isteğinin itiraz dilekçesi niteliğinde kabulü ile gerekli karar mahallince verilmesi gerekir." 5.CD. 17.06.2008, E. 2005/16826, K. 2008/6502. (UYAP; e.t. 26.06.2013)

<sup>484</sup> Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 218.; Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 844.; Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1658.; Özen, **a.g.e.**, s. 26.

öngörülmüştü. Değişiklik gerekçesinde C.savcılarının yoğun ve ağır iş yükü altında bulunmaları nedeniyle yanılığa düşebilecekleri ve bu hususta sınırlama getiren YİBK'nın 22.01.1962 gün ve 211 sayılı kararını aşmak üzere açık hüküm sevk edilmesi olduğu belirtilmekteydi. Ancak bu açık düzenleme kanunlaşmamış, 1412 sayılı CMUK 293. maddesi CMK 264'e aktarılmıştır. Ancak tasarı gerekçesi üzerinde değişiklik yapılması unutulmuş tasarı metninin gerekçesi yasalaşan metnin gerekçesi olmuştur. Bütün bunlara dayanarak Centel, Zafer, 1412 sayılı CMUK madde metni aynen CMK'ya alındığından 1412 sayılı CMUK döneminde geçerli olan YİBK'nın halen geçerli ve bağlayıcı olduğunu, bu YİBK'ya göre hukuk eğitimi almış Cumhuriyet savcılarının kanun yollarında yaptığı hatadan yararlanmaması gerektiğini savunmaktadırlar<sup>485</sup>.

Yargıtay bir kararında daha önce verilen YİBK'nın geçerliliğinin kalmadığını, artık C.savcısının yargı yolunun türü veya merciin belirlenmesinde yanılması halinde başvurusunun geçerli olacağına karar vermiştir<sup>486</sup>.

<sup>485</sup> Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 723.; Aynı görüş için bkz. Keskin Kaylan, "5271 sayılı CMK, Yasa Yolları", s. 2. (Çevrimiçi) <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/makale/110.docs>. (e.t. 20.01.2013); Çınar, **a.g.e.**, s. 51.

<sup>486</sup> "...5271 sayılı CYY'nın, 1412 sayılı CYUY'nın yerine yürürlüğe girmesi ve konuya ilişkin 264. maddenin 1. fıkrasında "kabul edilebilir bir başvuruda kanun yolunun veya merciinin belirlenmesinde yanılma, başvuranın haklarını ortadan kaldırmaz." hükmüne yer vermesi ve bununla da kalmayarak gerekçe bölümünde; "Madde uyarınca, Cumhuriyet savcısının, şüpheli veya sanığın, avukatın, davaya katılanın, yasal temsilcinin veya eşin kabulü gerekli bir kanun yolu istemi salt merciin veya kanun yolunun belirlenmesinde yanılığın nedeniyle, başvuranın hukukunu ihlâl etmeyecek, dilekçe veya tutanağın verildiği merci bunu, zaman yitirmeden, yetkili ve görevli mercie gönderecektir. Cumhuriyet savcılarının yoğun ve ağır bir iş yükü altında bulunmaları nedeniyle yanılığa düşmeleri olasıdır. Öte yandan, Cumhuriyet savcılarının kanun yolu başvurularının toplum yararına, toplumun hukukunu bozan bir durumun düzeltilmesini sağlama amacına yönelik olduğu ve sanık lehine de başvurabilecekleri düşüncesiyle, bu konuda sınırlama koyan Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulunun 22/1/1962 gün ve 2/1 sayılı kararını aşmak üzere, madde açık hüküm getirmiştir." açıklamasına yer vermesi karşısında, anılan 22.01.1962 gün ve 2-1 sayılı İ.B.K.'nin geçerliliğinin sona erdiği tartışılmaz düzeyde açıklığa kavuşmuş olmaktadır. Her ne kadar bu gerekçenin, hükümet tarafından sunulan yasa tasarısının 294. maddesi için yazılmış bir gerekçe olduğu bazı görüş sahipleriince ileri sürülmekte ise de, 264. maddenin 1. fıkrası hükmünün yasada yer alışından sonra, yasa koyucu tarafından anılan gerekçenin değiştirilme ya da kaldırılma gereği görülmemesi ve aynen kabul edilmiş olması karşısında, anılan gerekçeyi yasa koyucunun iradesine aykırı biçimde yok telakki ederek İ.B.K'nı uygulanabilir saymak isabetli bir yorum niteliğinde görülmemektedir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun benzer konuda verdiği 17.07.2007 gün ve 2007/6-165-169 sayılı kararında da gerekçeleriyle hükme bağlandığı üzere; 1- 5271 sayılı CYY'nın 264/1. maddesinde yapılan yeni düzenleme ve bu düzenlemenin amacını açıklayıp yasa metniyle de uyum içeren gerekçesi karşısında, "kabul edilebilir bir başvuruda kanun yolunun veya merciin belirlenmesinde yanılma, başvuranın haklarını ortadan kaldırmaz." hükmünden C.savcılarının dahi yararlanmaları gerekmektedir." YCGK. 05.02.2008, E. 2007/7-266, K. 2008/13.; ayrıca bkz. 11. CD. 07.10.2008, E. 2008/1385,

Yargıtay’a göre duruşma yapılarak verilmesi gereken bir kararın duruşma yapılmadan verilmesi veya duruşma yapılmadan verilmesi gereken bir kararın duruşma yapılarak verilmesi o kararın tabi olduğu kanun yolunun değişmesine yol açmaz<sup>487</sup>.

---

K. 2008/9973. (UYAP; e.t. 24.06.2013); Yargıtay uygulamalarında bu konuda özel dairelerce farklı kararlar verilmektedir. Bir kısım daireler 1962 tarihli YİBK’nın geçerliliğini koruduğunu kabul etmekte ve Cumhuriyet savcılarının yanıtlarında başvurularını geçerli saymamaktadır. bkz. Taşdemir, Özkepir, **a.g.e.**, s. 1263.; Örneğin bkz. “Cumhuriyet Savcısının Patnos Asliye Ceza Mahkemesinin 23.8.2005 tarih ve 2004/177 müteferrik sayılı kararına itiraz etmiş bulunduğu ve 1412 sayılı CMUK. 293 ve 5271 sayılı CMK.nun 264.maddesine göre de C.Savcısının kanun yolunda hatasının korunamayacağından itirazın esası hakkında Erciş Ağır Ceza Mahkemesince bir karar verilmek üzere dosyanın incelenmeksizin mahalline iade edilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına tevdiine” 7.CD. 29.09.2007, E. 2007/11936, K. 2007/6513. (UYAP; e.t. 24.06.2013)

<sup>487</sup> “Kabul edilebilir bir başvuru var ise, yasa yolunun veya merciin belirlenmesindeki yanlışla, başvuranın haklarını ortadan kaldıramayacağı (CMK m.264) gibi; duruşma yapılarak verilmesi gereken bir kararın duruşmasız ya da duruşma yapılmaksızın verilmesi gereken bir kararın duruşma yapılarak verilmiş olması da o kararın tabi olduğu yasa yolunu değiştiremez.”1. CD. 17.03.2006, E. 2005/4972, K. 2006/813.; 1.CD. 20.04.2006, E. 2006/205, K. 2006/1501.; 1.CD. 25.12.2006, E. 2006/5707, K. 2006/5963. (UYAP; e.t. 24.06.2013)

## İkinci Bölüm

### CEZA MUHAKEMESİNDE KARAR VE MUHAKEME HUKUKUNDA KANUN YOLU OLARAK İTİRAZ

#### I. CEZA MUHAKEMESİNDE KARAR

##### A. Genel Olarak

Ceza muhakemesi; suç işlendiği şüphesinin doğumundan itibaren başlayan ve hükmün kesinleşmesine kadar süren (CMK md. 2), CMUK açısından hazırlık soruşturması ve son soruşturma, CMK açısından soruşturma ve kovuşturma evrelerinden oluşan süreci ifade etmektedir.

Soruşturma evresi suç şüphesiyle başlamakta, C. savcısı tarafından hazırlanan iddianamenin mahkemeye verilip iddianamenin mahkemece kabulü ile kovuşturma aşamasına geçilmektedir. Kovuşturma evresi, iddianamenin kabulüyle başlayıp (CMK md. 175) iddia ve savunma ışığında yapılan ceza muhakemesi sonucunda verilen hükmün kesinleşmesiyle (CMK md. 223) sona eren ve duruşma hazırlığı, duruşma ve son karar devrelerinden oluşan ceza muhakemesi safhasıdır<sup>1</sup>.

Cumhuriyet savcılığının dış dünyada değişiklik meydana getiren ve ceza kanunlarını ihlal eden belirli bir fiile ve faile yönelik suç isnadı olan iddianamenin kabulünden sonra yapılan muhakeme sonunda iddianamedeki fiilin (CMK md. 225/1) suç tipine uygun olduğu (CMK md. 226/1); bu suçun yine iddianamede gösterilen fail tarafından işlendiği sabit olur (CMK md. 225/1), şüphe ortadan kaldırılarak gerçekliğe dönüşürse, fail kanunun öngördüğü yaptırımla cezalandırılır. Aksi hâlde sanığa yönelen suç isnadı reddedilir<sup>2</sup>. Mahkeme kovuşturma aşamasında geçmişte meydana gelmiş bir olayın sanık tarafından işlenip işlenmediği, işlendiyse nasıl ve ne şekilde gerçekleştiği hususunu muhakeme yoluyla tespit etmeye çalışmakta ve geçmişte olup biten maddi sorunun muhakeme sırasında temsili neticesinde bir sonuca ulaşmaktadır<sup>3</sup>.

---

<sup>1</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 516-517.

<sup>2</sup> Arıcan, **a.g.e.**, s. 3.

<sup>3</sup> Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 7.

Özetle C. savcısının iddianamesi ile hukuk kuralının ihlal edildiği iddiası ortaya atılmakta mahkeme tarafından yürütülen muhakeme ile de böyle bir ihlalin gerçek olup olmadığı, varsa kimin tarafından ne şekilde gerçekleştirildiği ve uygulanması gerekli müeyyidelerin ne olacağı sorunlarının yani maddi sorun ve hukuki sorun olmak üzere iki temel sorunun çözümü amaçlanmaktadır<sup>4</sup>. Bu iki temel sorunun çözümü amacını taşıyan muhakeme faaliyeti sırasında hakim uyuşmazlığı çözen son kararını vermeden önce onu hazırlayan ve oluşturan birçok karar vermektedir. Örneğin kovuşturma evresi iddianamenin kabulü kararı<sup>5</sup> ile başlamakta ve yine sentez faaliyeti olan hükmün verilmesi ile uyuşmazlık neticeye bağlanmaktadır<sup>6</sup>. Son kararlar maddi olayların bir araya gelmesinden oluşan maddi sorunun oluş biçimi hakkında mahkemenin bir sonuca varması, yani ispata ulaşılması<sup>7</sup>, diğer bir deyişle “gerçek”in tespit edilmesi söz konusu olmaktadır<sup>8</sup>.

Gerçeğin tespiti adına verilen bu kararın hukuka uygun olup olmadığının belirli koşulların bulunması şartıyla yeniden incelenmesi için kanun yolları öngörülmüştür. Bu aşamadan sonra kararın kesinleşmesiyle muhakeme faaliyeti de sona ermiş olacaktır<sup>9</sup>.

Kanun yollarından biri olan itiraz, CMK 267. maddesi uyarınca “*Hâkim kararları ile kanunun gösterdiği hâllerde, mahkeme kararlarına karşı*” öngörüldüğünden kanun yolu olarak itiraz konusu incelenmeden önce karar kavramı, niteliği, amacı, çeşitleri, etki ve sonuçlarına değinmekte yarar bulunmaktadır.

## **B. Karar Kavramı**

*Karar* kelimesi Arapça bir kelimedir. Sözlükte “*bir iş veya sorun hakkında düşünüülerek verilen kesin yargı, herhangi bir durum için tartışılarak verilen kesin*

<sup>4</sup> Zeki Hafizoğulları, **Ceza Normu, Normatif Bir Yapı Olarak Ceza Hukuku Düzeni**, Ankara, y.y., 1987, s. 162-163.; Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 2.

<sup>5</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, hükümlerin son hüküm olmaya çalıştığını, fakat hazırlayıcı hükümler olarak işe başladığını ifade etmekte, ileride hükmü meydana getirecek hazırlayıcı hükmüne örnek olarak iddianamenin kabulü kararını göstermektedir. bkz. Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 62.

<sup>6</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 62.

<sup>7</sup> İzafi bir olgu olan ispat, klasik anlamda şüphenin mutlak olarak yenilmesidir. bkz. Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 23.

<sup>8</sup> Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 2.

<sup>9</sup> Feridun Yenisey, **Uygulanan ve Olması Gereken Ceza Muhakemesi Hukuku**, İstanbul, y.y., 1988, s. 256.

*yargı, hüküm*”<sup>10</sup>, “*Yasama, yürütme ve yargı organlarının veya tüzel kişilerin hukukî sonuç doğuran irade açıklamaları*” olarak tanımlanmaktadır<sup>11</sup>.

Muhakeme hukuku doktrinde karar, yargılama makamları tarafından yargılama süresince ilgililerin istemi üzerine veya kendiliğinden açıklanan, davanın kolay yürümesi, ihtilafların aydınlatılması, kişi ve hakların korunması, uyuşmazlığa son verilmesi gibi çeşitli amaçlara yönelen hukuki gerekçeye dayandırılmış irade açıklaması olarak tanımlanmaktadır<sup>12</sup>.

1982 Anayasasının bazı maddelerinde (AY. md. 138/4) karar hükmü de kapsayacak şekilde geniş anlamda kullanmış, bazı maddelerinde (AY. md. 138/1) ise karar yerine hüküm kavramı kullanılmıştır. CMK’da ise karar, hükmü de kapsayacak şekilde geniş anlamda kullanılmış; hüküm ise sadece son kararın karşılığı olarak ifade edilmiştir<sup>13</sup>.

### C. Niteliği

Karar; gereği yerine getirilebilir olan, muhakemeyi yürüten, bir sonraki aşamaya geçiren, muhakemenin sona erdirilmesine ve bütün hukuki işlemler gibi hukuki sonuç doğurma amacına yönelik irade açıklaması olması nedeniyle bir ceza muhakemesi işlemidir<sup>14</sup>. Kararlar kamu davasının yürüyüşünde istikamet unsurlarındandır<sup>15</sup>.

Ceza muhakeme işlemi, bir hukuki sonuca ulaşmak ve muhakemeyi ileri götürmek için yapılmış olan, iddia, savunma veya yargılama niteliğindeki irade açıklamasıdır<sup>16</sup>. Şikâyetle bulunulması, kamu davasının açılması, tutuklama kararının verilmesi, hüküm verilmesi, kanun yollarına başvurmak üzere dilekçenin verilmesi

<sup>10</sup> Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, (Çevrimiçi) <http://www.tdk.gov.tr> (e.t. 25.04.2013)

<sup>11</sup> Türk Hukuk Kurumu, **Türk Hukuk Lügati**, Ankara, 1991, s. 190; Ejder Yılmaz, **Hukuk Sözlüğü(Sözlük)**, Ankara, 2002, s. 642; Esat Şener, **Hukuk Sözlüğü (Sözlük)**, Ankara, 2001, s. 422.

<sup>12</sup> Ali Himmet Berki, “Nihai Karar Ne Demektir?”, **AD.**, S. 5, 1945, s. 448.; Kantar, **a.g.e.**, s. 54.; Hayri Domaniç, **Hukukta Kazıyeyi Muhkeme ve Nispi Kuvveti**, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1964, s. 8.; Pekcanitez, Atalay, Özkes, **a.g.e.**, s. 448.; Arıcan, **a.g.e.**, s. 4.; Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 62.

<sup>13</sup> Arıcan, **a.g.e.**, s. 4.

<sup>14</sup> Arıcan, **a.g.e.**, s. 5.

<sup>15</sup> Erem, **Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 531.

<sup>16</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 253.

gibi muhakemeyi yürüten iddia, savunma veya yargılama niteliğindeki irade açıklamaları ceza muhakemesi işlemi olarak nitelendirilecektir<sup>17</sup>.

Devlet, davaların konusu olan uyuşmazlıkları bir yargı ile çözmek yani kesip atmak için özel makamlar tayin etmiştir. Bu makamlar önlerine gelen uyuşmazlıkları yargılayarak uyuşmazlığı taraflar bakımından halleden kararlar verirler<sup>18</sup>. Anayasamıza göre yargı yetkisini Türk Milleti adına bağımsız mahkemeler kullanır (AY md. 9). Bu yetki yargı organının tekelindedir; başka bir kişi ya da organ tarafından kullanılamaz (AY md. 6/3). Bu nedenle karar vermek yargı organının münhasır yetkisidir<sup>19</sup>.

Her muhakeme bir şüphe ile başlamakta ve sonunda bu şüphe elbirliği ile yenilmektedir. Kararın özelliği onun kolektif verilmesi<sup>20</sup> yani ortak aklın ürünü olarak ortaya çıkmasıdır<sup>21</sup>.

İddia makamının ithamı, bir tezin ileri sürülmesidir. Müdafaa makamı kendi hükmünü antitez olarak hâkime arz etmekte ve hâkim muhakeme faaliyetiyle bu iki hükmün sentezini yapmaktadır. Yargılama makamının verdiği farklı ve çelişik düşüncelerin tek bir düşüncede birleştirilmesi anlamına gelen hüküm tarafların iştirakiyle verilmektedir<sup>22</sup>.

Yargılama makamının hükümleri birden fazla hâkimin iştirakiyle kolektiftir<sup>23</sup>. Kurul halinde çalışan mahkemelerde mahkeme heyetini oluşturan her bir hâkim düşüncelerini açıklamak suretiyle sunmuş olduğu mütalaalarla diğer hâkimleri tamamlamakta ve neticede ortak bir hükme varılmaktadır. Ortak hüküm onu meydana getiren hükümlerden daha önemlidir<sup>24</sup>. Kollektif şekilde birden fazla hâkim tarafından verilen karar ortak akıl eyleminin ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır<sup>25</sup>.

<sup>17</sup> Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 588.; Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 253.; Özbek v.d., **a.g.e.**, s. 145.

<sup>18</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 70-71.

<sup>19</sup> Arıcan, **a.g.e.**, s. 5.

<sup>20</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 63.

<sup>21</sup> Arıcan, **a.g.e.**, s. 6.

<sup>22</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 64-65.

<sup>23</sup> **a.e.**, s. 66.

<sup>24</sup> **a.e.**

<sup>25</sup> Arıcan, **a.g.e.**, s. 6.

#### D. Amacı

Muhakeme işlemi olarak karşımıza çıkan kararın amacı uyuşmazlığı çözmek ve ceza muhakemesini hukuka ve maddi gerçeğe uygun neticelendirmektir. Kararın verilmesiyle ceza muhakemesi hukukunun amacına hizmet edilmektedir<sup>26</sup>. Bu nedenle ceza muhakemesinde kararın amacı ceza muhakemesinin amacı ile paralellik arz etmektedir. Bu nedenle ceza muhakemesinin amacından kısaca söz etmek gereklidir.

Ceza muhakemesinin amacı maddi gerçeğin araştırılıp bulunmasıdır<sup>27</sup>. Gerek 1412 sayılı CMUK gerek 5271 sayılı CMK adil, etkin ve hukuka uygun bir muhakeme yapılması suretiyle maddi gerçeğe ulaşmayı amaçlamaktadır<sup>28</sup>. Maddi gerçekten kasıt ise “gerçeğin tam kendisi”dir<sup>29</sup>.

Şekli gerçeğe yetinilmeyerek maddi gerçeğe ulaşma amacı ceza muhakemesinin yapısından kaynaklanır<sup>30</sup>.

İnsan için en önemli değer olan özgürlüğün kaybedilecek olması gerçeği ile karşı karşıya kalınması, şekli değil de maddi gerçeğin amaç olmasını gerektirmektedir<sup>31</sup>.

<sup>26</sup> a.e., s. 7.

<sup>27</sup> Erol Cihan, “Ceza Muhakemesi Hukukunun Gayesi”, **İÜHF**, C. 28, S. 3-4, 1962, s. 702.; Öztürk v.d., **a.g.e.**, s. 31.; Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 8.; Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s.15.

<sup>28</sup> YCGK, 14.04.2009, E. 2008/5-213, K. 2009/96.; YCGK. 03.03.2009, E. 2008/1-185, K. 2009/48. (UYAP e.t. 24.06.2013)

<sup>29</sup> Yurtcan, **a.g.e.**, s. 3.

<sup>30</sup> Muşul, hukuk muhakemesinin amacını şöyle özetlemektedir: “Hukuk davasında şekli gerçek ile yetinilir. Ceza davasında ise maddi gerçek aranır. O yüzden ki ceza muhakemesinde hâkim aktif rolde olduğu halde hukuk mahkemesinde hâkim pasif durumdadır. Ceza davasında sanığa isnat edilen suçun oluştuğunu ispat yükü kamu hukuku adına dava açan iddia makamına aittir. Hukuk davasında ise ispat yükü taraflar arasında paylaştırılmıştır. İspat yükü altında olan taraf maddi hukuk açısından haklı olsa bile ispat yükünün gereğini kanunda öngörüldüğü şekilde yerine getiremediği takdirde dava aleyhine sonuçlanır. Bu yüzden medeni yargılama sonunda ulaşılan gerçeğin her zaman maddi gerçeği aksettirmediği söylenir.” (Timuçin Muşul, **İcra ve İflas Hukuku**, Yenilenmiş ve Genişletilmiş 3. bsk., Ankara, Yetkin Yayınları, 2008, s. 396); Karşlı, medeni muhakeme hukukunun şekli bir hukuk dalı olduğunu, şekil kurallarının tarafların belli işlemleri belli şekilde ve belli sürelerde yapmasını gerektirdiğini buna uyulmamasının uymayan tarafın aleyhine sonuçlar doğuracağını ifade etmekte medeni muhakeme hukukunun görev ve amacını şöyle özetlemektedir: “Medeni muhakeme hukukunun görevi ve amacı, maddi haklılığın tespiti, bozulan hukuk sisteminin yeniden tesisi, ihtilafların kesin hükümle içtimai hayattan bertaraf edilmesi ve hakkın sahibine teslimidir.” bkz. Karşlı, **a.g.e.**, s. 55-56.; Ünver, Hakeri, muhakeme hukukunun amacının şekli gerçek olduğu görüşüne şu cümlelerle karşı çıkmaktadır: “Medeni muhakeme hukukunun da amacı maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasıdır. O hukuk dalında şekli gerçeğe yetinilmesi amaç değil kullanılan ispat araçları ve yönteminin bir sonucudur.” bkz. Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 8.

Ceza muhakemesi, suçlu olan kişinin suçunun ispat edilmesine hizmet eden ve bu şekilde toplumun suçlulardan güvenle korunmasına yarayan muhakeme şekillerini gösterdiği gibi suçu olmayanın mahkûm edilmemesi ve suçla mücadele etme amacıyla bağdaşmayacak bir şekilde kişi özgürlüğüne müdahale edilmesini önlemeye çalışacak garantileri de getirecektir<sup>32</sup>. Yani karmaşık amaçlar topluluğunu bünyesinde barındıran ceza muhakemesi, bir yandan suçluların cezalandırılmasını diğer yandan suçsuzun korunarak kanun ve muhakeme kurallarına özellikle adil yargılama hakkına uygun bir muhakemenin yapılmasını sağlayacaktır<sup>33</sup>. Muhakeme sırasında suçsuz olan kişinin özgürlük alanını kısıtlamamak için araştırma aşamasında çatışan menfaatler olacaktır. Bu menfaatlerin dengelenmesi ve bunun özenle yapılması gerekir. Suçlular dahi ceza kovuşturması organlarının yaptıkları eylemler karşısında bazı haklara sahiptir. Zira suçluluk veya suçsuzluk muhakeme sonunda ortaya çıkacağından hukuk devletinin gereği olarak suçluların da insanlık onuruna dokunulamaz<sup>34</sup>. Özetle hakikatin araştırılması, insanlık onuruna saygı gösterilmesi, masumların cezalandırma riskinin azaltılması şeklinde ifade edilebilecek üç hedefe birlikte varılmalıdır<sup>35</sup>.

Ceza muhakemesinin görevi, *“bireyin adil yargılanma hakkını yaşama geçirmek ve gerek maddi ceza hukukunun gerek ceza muhakemesi hukukunun araçlarının hukuka uygun araç ve yöntemlerle elde edilmesini sağlamaktır”*<sup>36</sup>. Sonuç olarak doğru bir karar aynı zamanda ceza muhakemesinin amacını gerçekleştirmek açısından önem arz etmektedir.

<sup>31</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 8.; Yargıtay’a göre de ceza muhakemesinin temel amacı maddi gerçeğin hiçbir kuşkuyla ver kalmaksızın açığa çıkarılması veya diğer bir ifadeyle usul kurallarının öngördüğü ilkeler doğrultusunda somut gerçeğin her türlü kuşkudan uzak bir biçimde kesin olarak saptanmasıdır. AYM’ye göre de ceza davasında amaç maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasıdır. bkz. 4.CD. 06.11.2007, E. 2007/8601, K. 2007/8929.; 5.CD. 12.11.2008, E. 2008/13329, K. 2008/9718.; YCGK, 06.10.2009, E. 2009/9-140, K. 2009/225. (UYAP; e.t. 24.06.2013); AYM. 03.06.2010, E. 2009/69, K. 2010/79, RG. Tarih: 22.10.2010, RG. Sayı: 27737. (Çevrimiçi) <http://www.anayasa.gov.tr> (e.t. 24.06.2013)

<sup>32</sup> Claus Roxin, “Alman Ceza Hukukuna Giriş”, **Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Kanunları**, (Ed. Kayıhan İçel, Feridun Yenisey), 4. bası, İstanbul, y.y., 1994, s. 21.

<sup>33</sup> Yurtcan, **a.g.e.**, s. 5.

<sup>34</sup> Roxin, **a.g.e.**, s. 21.

<sup>35</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 29.

<sup>36</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 8.

## E. Çeşitleri

Yargı kararlarının çeşitli ölçütlere göre sınıflandırılması mümkündür<sup>37</sup>. Doktrinde, kararı veren makam, temyiz edilebilirlik, kesinlik ve ceza muhakemesini sona erdirmeye gibi ölçütler kullanılmaktadır<sup>38</sup>.

Ceza muhakemesi işlemlerinin eylemi yapana göre sınıflandırılmasında hâkim işlemlerini eylemli ve fikri (karar) olarak sınıflandırmak, kararı da duruşmalı ve duruşmasız, soruşturma ve kovuşturma aşamasında verilen, kovuşturma aşamasında verilen kararları da ara karar ve son karar şeklinde sınıflandırmak mümkündür<sup>39</sup>. Ayrıca diğer bir sınıflandırma ara karar-hüküm, duruşmada verilen karar-duruşma yapılmaksızın verilen karar şeklindedir<sup>40</sup>.

CMK'da kararların çeşitleri bakımından sistematik sınıflandırma bulunmamaktadır. CMK'da hâkim kararı, mahkeme kararı, duruşmada verilen karar, duruşma dışında verilen karar, kesin karar, kesinleşmiş karar ve hükümden söz edilmektedir<sup>41</sup>.

Aşağıda açıklanacağı gibi karar, kararı veren yargılama makamı ölçütüne göre, hâkimlik kararı ve mahkeme kararı; kesinlik ölçütüne göre, kesin olmayan karar, kesin karar ve kesinleşmiş karar; muhakemeyi sonlandırma ölçütüne göre, ara karar ve son karar olarak tasnif edilebilir<sup>42</sup>.

### 1. Kararı Veren Yargılama Makamı Ölçütüne Göre

Kararı veren yargılama ölçütüne göre kararlar, hâkimlik kararları ve mahkeme kararları şeklinde ikiye ayrılır<sup>43</sup>.

---

<sup>37</sup> Mustafa Göncü, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Karar", **AD.**, S. 5, 1988, s. 84 vd.; Hukuk muhakemesinde Domaniç, mahkeme kararlarını özel hukuk uyuşmazlıkları üzerine verilen kararlar, bir ihtilaf olmaksızın alınması adli makamlara bırakılan idari kararlar olmak üzere iki büyük grup olarak sınıflandırmakta, özel hukuk uyuşmazlıkları üzerine verilen kararları da esas karar veya esasa dair karar, hadise kararları, muvazaa kararları, dava şartının gerçekleşmemesi üzerine verilen kararlar, tahkik ve tedbir kararları, icra mahkemesi kararları şeklinde bir alt ayrıma tabi tutmaktadır. bkz. Domaniç, **a.g.e.**, s. 16.

<sup>38</sup> Arıcan, **a.g.e.**, s. 7.

<sup>39</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 125.

<sup>40</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 626.

<sup>41</sup> Arıcan, **a.g.e.**, s. 7.

<sup>42</sup> **a.e.**, s. 8.

<sup>43</sup> Karakehya, **a.g.e.**, s. 26.

### a. Hâkimlik Kararı

Hâkimlik kararları, soruşturma aşamasında söz konusu olurken, kovuşturma aşamasında ise mahkeme kararları söz konusu olur<sup>44</sup>. Ancak kovuşturma aşamasında verilen her karar mahkeme kararıdır denilemez; zira kovuşturma aşamasında verilen bir kısım kararlar da hâkimlik kararı olarak karşımıza çıkmaktadır<sup>45</sup>.

Soruşturma<sup>46</sup> sırasında yargısal karar vermeye yetkili makam hâkimlik olup, bu sırada verilen kararlar da (arama ve el koyma gibi) hâkimlik kararıdır<sup>47</sup>. 18.06.2014 tarih ve 6545 sayılı TCK ile bazı Kanunlarda değişiklik yapılmasına dair Kanun<sup>48</sup> 48. maddesiyle 5235 sayılı Teşkilat Kanunun 10. maddesi değiştirilmiş ve Kanunların ayrıca görevli kıldığı hâller saklı kalmak üzere, yürütülen soruşturmalarda hâkim tarafından verilmesi gerekli kararları almak, işleri yapmak ve bunlara karşı yapılan itirazları incelemek amacıyla sulh ceza hâkimliği kurulmuştur. Değişiklik sonrasında sulh ceza hâkimliğinin bütün kararları hâkimlik kararı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca 6526 sayılı Terörle Mücadele Kanunu (TMK) ve CMK ile bazı Kanunlarda değişiklik yapılmasına dair Kanun<sup>49</sup> ile soruşturma aşamasında bazı koruma tedbirleri açısından kararların ağır ceza mahkemelerince verileceği kabul edilmiştir. Bu değişiklikte de ağır ceza mahkemesi bu koruma tedbirleriyle ilgili kararları verirken mahkeme sıfatıyla görev yapmadığından toplu hâkimli de olsa bu kararlar hâkimlik kararı olarak nitelendirilecektir<sup>50</sup>.

<sup>44</sup> Tosun, **a.g.e.**, s. 187.

<sup>45</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 624.

<sup>46</sup> Ceza Muhakemesi Kanununa göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden, iddianamenin kabulüne kadar geçen süreç soruşturma evresidir (CMK md. 2/1-e).

<sup>47</sup> Nevzat Gürelli, “İtiraz”, **Ceza Adaleti Reformunun İlkeleri Sempozyumu-II, Kanun Yolları (26-28 Nisan 1973)**, İstanbul Sulhi Garan Matbaası, 1973, s. 65.; Arıcan, **a.g.e.**, s. 8.

<sup>48</sup> RG. 28.06.2014, Sy. 29044.

<sup>49</sup> RG. 06.03.2014, Sy. 28933 (Mükerrer).

<sup>50</sup> Elkoyma koruma tedbirinin özel bir türü olan “taşınmaz, hak ve alacaklara el koyma “ başlıklı CMK’nın 128. maddesinde, “telekomünikasyon yoluyla iletişimin denetlenmesi” başlıklı 135. maddesinde, “gizli soruşturmacı görevlendirilmesi” ve “teknik araçlarla izleme” başlıklı 139 ve 140. maddelerinde 6526 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır. Değişiklik sonrası CMK 128. madde hükmüne göre elkoymaya ağır ceza mahkemelerince oy birliği ile karar verilir. İtiraz üzerine bu tedbire karar verilebilmesi için de oy birliği aranmaktadır (CMK 128/9).; “Telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi koruma tedbirine ağır ceza mahkemesince oy birliğiyle karar verilir. İtiraz üzerine bu tedbire karar verilebilmesi için de oy birliği aranır.” şeklindeki getirilen yeni düzenleme 02.12.2014 tarih ve 6572 sayılı Kanun’la yeniden değiştirilmiş ve iletişimin denetlenmesi koruma tedbiri alt başlığında düzenlenen iletişimin dinlenmesi, kayda alınması ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesinde ağır ceza mahkemeleri karar verebilecekken iletişimin tespiti açısından soruşturma aşamasında sulh ceza

6545 sayılı Kanun 46. maddesiyle sulh ceza mahkemeleri kaldırılmış ve ceza mahkemeleri, asliye ceza ve ağır ceza mahkemeleri ile özel kanunlarla kurulan diğer ceza mahkemeleri olarak belirlenmiştir (Teşk. K. md. 8/1). Değişiklik sonrası sadece asliye ceza mahkemeleri tek hâkimlidir ( Teşk. K. md. 9/2).

Kovuşturma aşamasında ağır ceza mahkemeleri için bir kararın hâkimlik kararı mı mahkeme kararı mı olduğunda kullanılan ölçüt “toplu mahkeme” şeklinde karar verilip verilmediğidir. Yani toplu mahkemelerde sadece başkan veya naip üyenin verebileceği kararlar, hâkimlik kararı iken, kurul tarafından verilen karar ise mahkeme kararı olarak nitelendirilecektir<sup>51</sup>.

Kovuşturma aşamasında asliye ceza mahkemelerinin verdiği bir kararın hâkimlik kararı mı mahkeme kararı mı olduğu, bu kararın ağır ceza mahkemesinde kim tarafından verildiğinin kıyaslanmasıyla belirlenir. Yani bu mahkemelerin verdiği bir karar ağır ceza mahkemesinde sadece başkan veya naip üye tarafından veriliyorsa hâkimlik kararıdır, ağır cezada kurul tarafından veriliyorsa mahkeme kararıdır. Yani kovuşturma aşamasında asliye ceza mahkemeleri toplu mahkeme olsaydı başkanın veya naip hâkimin vermesi gereken kararlar mahkemeyi teşkil eden tek hâkim tarafından verilse dahi hâkimlik kararıdır<sup>52</sup>.

Tali ceza uyumsuzluğunu çözecek makam kanunda hâkim veya başkan olarak ifade edilmişse bu konuda verilecek kararlar da hâkimlik kararıdır<sup>53</sup>.

Hâkimlik ve mahkeme kararı ayrımı itiraz ve karar alınmadan önce savcılığın mütalaasının gerekip gerekmediği noktasında önem arz eder. Mahkeme kararlarının aksine hâkimlik kararlarına itiraz edilebilmesi için Kanunda ayrıca açık bir düzenleme bulunması gerekmez. Hâkimlik kararı verilebilmesi için kanunda aksine düzenleme bulunmadığı müddetçe Cumhuriyet savcılığının mütalaasını almaya da gerek yoktur. Mahkeme kararları bakımından ise itiraz edebilmek için kanunda açık

---

hakimliği, kovuşturma aşamasında yargılamayı yapan mahkemenin karar vermesi öngörülmüştür (CMK 135/1, 6).; Yine gizli soruşturmacı görevlendirilmesi ve teknik araçlarla izleme kararları ağır ceza mahkemelerince oy birliği ile verilir ve itiraz üzerine bu tedbirlere karar verilebilmesi için de oy birliği aranır (CMK 139/1, 140/2).

<sup>51</sup> Tosun, **a.g.e.**, s. 188.

<sup>52</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 624.

<sup>53</sup> **a.e.**

bir düzenlemenin bulunması gerekir ve ayrıca bu kararların verilebilmesi için Cumhuriyet savcılığının mütalaasının alınması kural olarak zaruridir<sup>54</sup>, duruşmada verilen kararlar bakımından ise her iki tarafın mütalaasının alınması gerekmektedir<sup>55</sup>. Hâkimlik kararı verilebilmesi için kanunda aksine düzenleme yoksa tarafların beyanının alınması gerekli değildir<sup>56</sup>.

## **b. Mahkeme Kararı**

Toplu mahkemelerde kurul tarafından verilmesi gereken kararlar mahkeme tek hâkimli de olsa mahkeme kararlarıdır<sup>57</sup>.

Mahkeme kural olarak kovuşturma aşamasında yargılama yapma ve karar verme yetkisine sahip olan makamdır. Duruşma yaparak bunun sonucuna göre bir kararla uyuşmazlığı çözer<sup>58</sup>.

Duruşmada verilen mahkeme kararlarında, hazır bulunuyorlarsa savcının, şüpheli veya sanığın, müdafinin, katılanın, vekilin ve diğer ilgililerin beyanlarının alınması gerekir. Dosya üzerinde verilen mahkeme kararlarında ise savcının yazılı veya sözlü beyanının alınması yeterlidir (CMK md. 33). Fakat mahkemenin kendiliğinden verebileceği kararlarda tarafların dinlenilmesi gerekmez<sup>59</sup>.

## **2. Kesinlik Ölçütüne Göre**

### **a. Kesin Olmayan Karar**

Yargılama makamlarının verdiği her karar verildiği anda tüm sonuçları ortaya çıkaracak kesin hüküm gücüne sahip değildir<sup>60</sup>.

Muhakemenin üç makamı bakımından uyuşmazlığın yarılıp atıldığı ve taraflara emredici olan kararına kesin hüküm denir<sup>61</sup>. Yargılama makamının her kararı kesin

---

<sup>54</sup> Bkz. CMK md. 105/1:“103 ve 104 üncü maddeler uyarınca yapılan istem üzerine, merciince Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık veya müdafinin görüşü alındıktan sonra, üç gün içinde istemin kabulüne, reddine veya adli kontrol uygulanmasına karar verilir. (Ek cümle: 11/04/2013-6459/15 md.) Duruşma dışında bu karar verilirken Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık veya müdafinin görüşü alınmaz.”

<sup>55</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 625.

<sup>56</sup> Taner, **a.g.e.**, s. 231.; Kantar, **a.g.e.**, s. 54.; Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 625.

<sup>57</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 625.

<sup>58</sup> Arıcan, **a.g.e.**, s. 9.

<sup>59</sup> **a.e.**

<sup>60</sup> İnan, **a.g.e.**, s. 62.

hüküm (yargı) olarak karşımıza çıkmaz; zira bunların taraflar bakımından da benimsendiği söylenemez. Tarafların yargılama makamının kararlarını hukuka aykırı bulması veya gerçekten kararın hukuk normlarına aykırılığının bulunması söz konusu olabilir. Bu aykırılıkların giderilmesi, kararın düzeltme, geri alma, bozma, ıslah ve yenileme gibi birtakım çareleri ihtiva eden kanun yolları öngörülmüştür. İşte kararı veren yargı organınca geri alma, yenileme veya düzeltme yoluyla değiştirilebilen; bir başka yargı organınca bozulması veya iyileştirilmesi mümkün olan kararlar karşımıza kesin olmayan karar olarak çıkmaktadır<sup>62</sup>.

Hâkimin kesin olmayan kararı taraflar bakımından mütalaa mahiyetinde olduğundan bu kararların hâkimi de bağlamaması istisna olarak kabul edilebilir. Nitekim CMK, itiraz yolu açık bulunan kararların kararı veren hâkim tarafından değiştirilebilmesine imkân tanımış, aleyhine temyiz kanun yoluna başvurulabilen kararlar bakımından ise hâkimin kendi hükmünü değiştirmesine izin vermemiştir<sup>63</sup>.

Ara kararlar ile CMK 272. ve 286. maddede gösterilen istisnalar<sup>64</sup> dışındaki son kararlar, kesin olmayan kararlardandır. Kesin olmayan kararlara karşı olağan kanun yollarına başvurulabilir<sup>65</sup>.

<sup>61</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, kesin hüküm terimi için “yargı” terimini kullanmaktadır. bkz. Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 107.

<sup>62</sup> **a.e.**

<sup>63</sup> **a.e.**, s. 84.

<sup>64</sup> CMK md. 272/3-“ **a)**(Değişik: 31/3/2011-6217/23 md.) Hapis cezasından çevrilen adli para cezaları hariç olmak üzere, sonuç olarak belirlenen üçbin Türk Lirası dâhil adli para cezasına mahkûmiyet hükümlerine, **b)** Üst sınırı beşyüz günü geçmeyen adli para cezasını gerektiren suçlardan beraat hükümlerine, **c)** Kanunlarda kesin olduğu yazılı bulunan hükümlere, karşı istinaf yoluna başvurulamaz.” CMK 286/2- “**a)**İlk derece mahkemelerinden verilen beş yıl veya daha az hapis cezaları ile miktarı ne olursa olsun adli para cezalarına karşı istinaf başvurusunun esastan reddine dair bölge adliye mahkemesi kararları, **b)** İlk derece mahkemelerinden verilen beş yıl veya daha az hapis cezalarını artırmayan bölge adliye mahkemesi kararları, **c)** Sulh ceza mahkemesinin görevine giren suçlarla ilgili olarak ilk derece mahkemelerinden verilen hükümlere ilişkin her türlü bölge adliye mahkemesi kararları, **d)** Adli para cezasını gerektiren suçlarda ilk derece mahkemelerinden verilen hükümlere ilişkin suç niteliğini değiştirmeyen bölge adliye mahkemesi kararları, **e)** Sadece eşya veya kazanç müsadereğine veya bunlara yer olmadığına ilişkin ilk derece mahkemesi kararlarını değiştirmeyen bölge adliye mahkemesi kararları, **f)** On yıl veya daha az hapis cezasını veya adli para cezasını gerektiren suçlardan, ilk derece mahkemesince verilen beraat kararları ile ilgili olarak bölge adliye mahkemesince verilen beraat kararları ile istinaf başvurusunun esastan reddine dair kararları, **g)** Davanın düşmesine, ceza verilmesine yer olmadığına, güvenlik tedbirine ilişkin ilk derece mahkemesi kararları ile ilgili olarak bölge adliye mahkemesince verilen davanın düşmesine, ceza verilmesine yer olmadığına, güvenlik tedbirine veya istinaf başvurusunun reddine dair kararlar, **h)** Yukarıdaki bentlerde yer alan sınırlar içinde kalmak koşuluyla aynı hükümde, cezalardan ve kararlardan birden fazlasını içeren bölge adliye mahkemesi kararları, temyiz edilemez.”

## **b. Kesin Karar**

Kanunda kesin olduğu açıkça belirtilen<sup>66</sup> ve tarafların hatalı olduğuna inanmış olsa da kararın değiştirilmesini olağan kanun yolları ile isteyemedikleri, uyuşmazlığın verilen kararlar taraflar bakımından kesilip atıldığı kararlardır<sup>67</sup>. Bu kararlarda muhtemel hatalar kanun koyucu tarafından önemsiz görüldüğünden olağan kanun yollarına dahi gidilmesine müsaade edilmemiştir. Bu haller uyuşmazlığın doğrudan doğruya veya dolayısıyla çözüldüğü kararlar olarak karşımıza çıkmaktadır<sup>68</sup>.

İtiraz üzerine verilen kararlar, kesin kararlardandır (CMK md. 271/4). Kesin kararlara karşı sadece kanun yararına bozma yoluna (CMK md. 309) başvurulabilir<sup>69</sup>.

## **c. Kesinleşmiş Karar**

Kesinleşmiş karar; kesin karardan farklı olarak karar verildikten sonra kanun koyucu tarafından öngörülen kanun yolu imkânının ceza muhakemesinin taraflarınca müracaatsız bırakılması (kanun yolundan feragat, vazgeçme veya süresinde geçerli bir başvuru yapılmaması gibi) ile kanun yoluna müracaat sonunda kararı denetleyen makam tarafından kararın onanması ile kesinlik kazanan karardır<sup>70</sup>.

Kanun yolu başvurusunu inceleyen makam, yaptığı inceleme sonunda hükmün hukuka uygun olduğu kanaatine varırsa bu durumda yapılan kanun yolu başvurusunu reddedecektir. Başvurunun reddiyle karar kesinleşmekte ve kesin hüküm hüviyetini kazanmaktadır. Yargıtay'ın verdiği bu red kararı aleyhine CMK 308. madde uyarınca Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının itirazı yolu da tüketildiğinde Yargıtay'ın müracaatı reddeden kararlarının taraflara bildirilmesi ile kesinlik kazanacaktır<sup>71</sup>.

---

<sup>65</sup> Arıcan, **a.g.e.**, s. 9.

<sup>66</sup> Örneğin CMK md. 272/3 ve 286/2 gibi.

<sup>67</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 107.

<sup>68</sup> **a.e.**

<sup>69</sup> Öztürk v.d., **a.g.e.**, s. 567.

<sup>70</sup> Erdener Yurtcan, **Ceza Yargılamasında Kesin Hüküm (Kesin Hüküm)**, İstanbul, Kazancı Hukuk Yayınları, 1987, s. 15.; Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 124.

<sup>71</sup> Yurtcan, **Kesin Hüküm**, s. 17.

Ayrıca CMK'ya göre yüksek yetkili mahkemenin kararı ıslah edebileceği durumlarda da (CMK md. 303) verilen ıslah ederek onama kararlarıyla karar kesinleşir<sup>72</sup>.

Uyuşmazlığı çözen kararların kesin olması veya kesinleşmesi muhakeme faaliyetinin zaruri ve tabii bir icabıdır. Zira yargılama uyuşmazlığın çözülmesi ve bir neticeye bağlanmasıdır. Uyuşmazlığın değişmez bir şekilde çözmemek ve sonuca bağlamamak yargılama görevine aykırılıktır. Bu husus doktrinde davaların bir sonu olmak lüzumu şeklinde ifade edilmektedir<sup>73</sup>.

Kesinleşmiş kararlara karşı sadece olağanüstü yasa yollarına başvurulabilir<sup>74</sup>.

Kesin hüküm hem şeklî hem de maddî anlamda kesin hüküm olmak üzere iki farklı başlıkta ele alınmaktadır<sup>75</sup>. Amacı bir davanın sona erdirilmesine hizmet etmek olan şekli anlamda kesin hükümden, verilen karara karşı artık olağan kanun yollarına başvurulamayacağı, yargısal kararın gerek taraflarca olağan kanun yollarına başvurarak ve gerekse re'sen değiştirilememesi anlaşılmaktadır<sup>76</sup>. Maddi anlamda kesin hüküm ise kesin bir hükümle tespit edilen vakıaların ve tanınan hakların gerek hükmü veren mahkeme gerek başka bir yargılama mercii tarafından yeniden tartışılmasına engel olan mutlak hakikat karinesi yani yargısal kararlara karşı kanun tarafından tanınan yargısal kararın hakikat olarak kabul edilmesini zorunlu kılan vasıftır. Yani şekli anlamda kesinlik kazanan kararlara tanınan kanuni kesinlik (gerçeklik) vasfıdır<sup>77</sup>. Dava ilişkisi sona erdiğinden kararı veren mahkeme ve taraflar kesin hükmü değiştiremeyeceklerdir. Sanık beraat etmiş ve bu karar maddi anlamda kesinleşmişse sanık hakkındaki şüphe artık ortadan kalkmıştır. Mahkûmiyet kararı da kesinleşmişse artık infaz ilişkisi gündeme gelecektir<sup>78</sup>.

---

<sup>72</sup> Arıcan, **a.g.e.**, s. 10.

<sup>73</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 107.

<sup>74</sup> Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 252.

<sup>75</sup> Özgen, **a.g.e.**, s. 5.

<sup>76</sup> **a.e.**; Kuru, **a.g.e.**, C.V, s. 4981.; Ramazan Çağlayan, "İdari Yargıda Kesin Hüküm", **Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.III, S. 1, 1999, s. 123.

<sup>77</sup> Özgen, **a.g.e.**, s. 5.; Kuru, **a.g.e.**, C.V, s. 4986.

<sup>78</sup> Arıcan, **a.g.e.**, s. 4.

### 3. Yargılamayı Sonlandırma Ölçütüne Göre

#### a. Ara Karar

Türk muhakeme hukuku uygulamasında, hâkimin bir davada dosyadan elini çekinceye kadar yargılamanın yürütülmesi için vermiş olduğu kararların hepsine yerleşmiş deyim olarak ara karar denilmektedir<sup>79</sup>. Ara kararların amacı esas meselenin çözümü olmayıp, bir veya birden çok münferit ihtilaf konularını halletmek suretiyle nihai karar olan hükmü hazırlamaktır<sup>80</sup>.

Ceza muhakemesinde de ara karar, uyuşmazlığın esasını çözme amacını taşımakla birlikte, ceza yargılamasını sona erdirmeyen yargılamanın devamını ve ilerlemesini sağlayan, son kararı hazırlayıcı ceza muhakemesi hukuku işlemi olarak karşımıza çıkmaktadır<sup>81</sup>.

Yargıtay ara kararı şöyle ifade etmektedir: *“Türk hukuk uygulamasında yer alan deymi ile ara kararları, yargılamaya son vermeyen, bilakis onu yürütmeye, ilerletmeye yarayan kararlardır...Bütün bu kararların ortak niteliği hakim bu ara kararı ile işten el çekmeyip, davaya devam etmesidir.”*<sup>82</sup>

Örneğin gelecek duruşmanın tarih ve saatini saptayan, görülmekte olan dava ile ilgili diğer bir mahkemedeki dosyanın celbi için müzekkere yazılmasına dair mahkeme kararları da ara karar niteliğindedir<sup>83</sup>. Dava şartlarının varlığının kabulü ve davanın görülmesine engel olan itirazların reddi bir ara kararla açıklanmaktadır. Örneğin mahkemenin görevsiz olduğu iddiasına karşı verilen görevsizlik itirazının reddi, yetkisizlik iddiasına karşı yetkisizlik itirazının reddi kararları usule ilişkin bir ara karar olup bu kararlarla mahkeme dosyadan el çekmeyip muhakemeye devam etmektedir<sup>84</sup>. Hâkimin reddi isteği üzerine verilen kararlar, tutukluluk durumu

<sup>79</sup> Timuçin Muşul, “Medeni Usul Hukukunda Ara Kararları”, **Diyarbakır Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (DÜHFD.)**, , S. 4, 1988, s. 217.; Timuçin Muşul, **Medeni Usul Hukuku (Usul Hukuku)**, 6100 Sayılı HMK Esas Alınarak Hazırlanmış 3. baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2012, s. 450.

<sup>80</sup> **a.e.**, s. 451.; Ara kararlar geniş anlamda hüküm kavramı içerisinde değerlendirilebilir. Geniş anlamda hüküm muhakemenin her safhasında verilen kararları kapsar. Ara karar olarak ifade edilen hazırlayıcı hükümler son hükmü hazırlayıcı fonksiyona sahiptir. bkz. Bıçak, **a.g.e.**, s. 710.

<sup>81</sup> Tosun, **a.g.e.**, s. 505.; Yurtcan, **a.g.e.**, s. 250.; Kuru, **a.g.e.**, C.III, s. 2998.

<sup>82</sup> 4. HD. 27.06.1978, E. 5187, K. 8485. ( Kuru, **a.g.e.**, C.III, s. 2998)

<sup>83</sup> Muşul, **Usul Hukuku**, s. 451.

<sup>84</sup> **a.e.**, s. 456.

hakkında verilen kararlar, duruşmanın ertelenmesi kararları gibi ara kararların amacı iyi bir muhakeme yapılması ve iyi bir son karar verilmesidir. Bu bakımdan durma kararları da daha iyi bir karar çıkabilmesi adına muhakemenin olduğu yerde kalmasını sağladığından ara karar niteliğindedir<sup>85</sup>.

1412 Sayılı CMUK’da durma kararı da hüküm olarak kabul edilmekte idi (CMUK m. 253/2)<sup>86</sup>. Oysa CMK 223. maddede sayılan beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, güvenlik tedbiri ve mahkûmiyet kararları uyuşmazlığın esası ve çözümüne; davanın düşmesi ve davanın reddi kararları ise uyuşmazlığın çözülemez olduğuna ilişkin nihai kararlardır. Durma kararı ise uyuşmazlığı çözmez veya çözülemez olduğunu tespit etmeyip soruşturmanın veya kovuşturmanın yapılması şartına bağlı tutulmuş olup da şartın henüz gerçekleşmediği anlaşıldığı durumlarda, gerçekleşmesini beklemek üzere ve yargılama şartı gerçekleşince de kovuşturmaya kaldığı yerden devam etmek üzere verilen karardır<sup>87</sup>.

Ara kararlardan bir kısmı son karara esas teşkil eder. Son kararın verilmesiyle bağlantılı ve onu oluşturan, uyuşmazlığın çözülmesini kolaylaştıran (yetkisizlik kararı verilmesi isteminin reddi kararı gibi) kararlardır. Bunlar, son kararla birlikte temyiz edilebileceğinden<sup>88</sup> başkaca kanun yoluna başvuru mümkün değildir<sup>89</sup>.

Son karara esas teşkil etmeyen, onunla bağlantılı olmayan, onu oluşturmayan kararlar ise kural olarak kanun yollarının konusu olmaz. Yargılama sırasında mahkemece verilen bilirkişi incelemesi kararı, keşif kararı, soruşturmanın genişletilmesi istemi üzerine verilen kararlar ile birleştirme ve ayırmaya ilişkin kararlar, bu tür ara kararlardır<sup>90</sup>.

<sup>85</sup> Tosun, **a.g.e.**, s. 505.

<sup>86</sup> CMUK 253. maddesinin ilk fıkrasında hüküm olarak sayılan kararların tamamı temyiz yolu açık olan kararlardır. Ancak duruşmanın kesintiye uğramadan sonuçlandırılması hakkında CMUK’nın 219 ve 222. maddelerinde yer bulan ana ilkeye aykırı olduğu gerekçesiyle duruşmanın tatili yani durma kararlarına karşı temyiz yolu açık olmaması gerektiği noktasında 1930 yılında içtihadı birleştirmeye gidilmiş, duruşmanın durdurulması kararlarının usul işlemini durdurmaktan ibaret olup hüküm anlamında olmadığından bu kararlara karşı temyiz kanun yoluna gidilemeyeceği 17.12.1930 gün ve 23/31 sayılı kararı ile kararlaştırılmıştır. bkz. Necati Bayraktaroğlu, “Duruşmanın Durdurulması Kararları ve Kanun Yolu”, **AD.**, Y. 63, S. 3, Mart 1972, s. 203.

<sup>87</sup> Tosun, **a.g.e.**, s. 237.

<sup>88</sup> CMK md. 287/1 “Hükümden önce verilip hükme esas teşkil eden veya başkaca kanun yolu öngörülmemiş olan mahkeme kararları da hükümle beraber temyiz olunabilir.”

<sup>89</sup> Arıcan, **a.g.e.**, s. 10.

<sup>90</sup> **a.e.**, s. 4.

Ara kararlar esasa ilişkin değil usule ilişkin sorunlar hakkında verilebilir. Usule ilişkin olmayan talepler hakkında ara karar verilemez, ancak yargılamanın devamına ilişkin münferit usuli uyumsuzluk noktaları bakımından verilebilecektir<sup>91</sup>.

### **b. Son Karar (Hüküm)**

Hüküm iki kavram arasında ilişkinin kurulması veya kurulamamasını ifade eder. İki kavram arasında ilişkinin öncelikle kavranması sonrasında da bu ilişkinin varlığına veya yokluğuna inanılmasıyla hüküm meydana gelmektedir. Hüküm öncesinde bulunan şüphenin yenilmesiyle meselenin çözülmesidir. Hüküm sezislerin, hislerin ve iradenin rolüyle ortaya çıkan bir muhakeme ürünüdür<sup>92</sup>.

Hüküm yargılama süresince birbirinden ayrı ve ters düşünceleri kesin nitelikte bir tek düşüncede birleştiren çabaların son halkası olarak karşımıza çıkmaktadır<sup>93</sup>.

Hukuk ve ceza muhakemesinde “hüküm” kavramı mahkemenin son kararıyla vardığı her sonuç için kullanılmamakta özel anlamda ele alınmaktadır. Hukuk muhakemesinde hüküm, uyumsuzluğu esasından çözümleyen ve bu şekilde çekişmeye son veren nihai bir karardır<sup>94</sup>. Davaya son verdiği yani hâkimin işten el çekme sonucunu doğurduğu halde çekişmeyi esasından çözümlemeyen kararlar vardır ve bunlara hüküm adı verilmemektedir. Örneğin görevsizlik, yetkisizlik, dava şartları bulunmadığından dolayı davanın usulden reddi, davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi kararları böyledir<sup>95</sup>.

Ceza muhakemesinde de mahkemenin davadan elini çekmesi sonucunu doğuran kararına son karar (hüküm) denilmektedir<sup>96</sup>. Diğer bir deyişle hüküm, yargılama makamının önüne getirilmiş olan uyumsuzluğu çözen, doğrudan doğruya yargılayan kararı olup, uyushmalığı çözdüğü için hakiki bir son karardır<sup>97</sup>. Hüküm tabiri hukukta genellikle muhakeme faaliyetinin son halkasını yani duruşma sona erip hâkimlerin müzakereye çekilmelerinden sonraki faaliyeti ifade etmektedir. CMK

<sup>91</sup> Muşul, **Usul Hukuku**, s. 452.

<sup>92</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 62.

<sup>93</sup> YCGK. 09.11.1964, E. 371, K. 449 (Sami Selçuk, “Medeni Usul Hukukunda Kesin Hüküm, Şartları-Kesin Hüküm İtirazı”, **AD.**, S. 11, 1973, s. 937.)

<sup>94</sup> Bilge, **a.g.e.**, s. 10.; Kuru, **a.g.e.**, C.III, s. 2997, 3005.; Muşul, **Usul Hukuku**, s. 474.

<sup>95</sup> Bilge, **a.g.e.**, s. 10.

<sup>96</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 664.; Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 126.; Mustafa Artuç, Tahir Hırslı, **Hüküm Kurma Esasları**, 3. bsk., Ankara, Adalet, 2010, s. 1.

<sup>97</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 62.

223. maddesinde bu anlamıyla kullanılmıştır<sup>98</sup>. Hüküm aşaması ceza muhakemesinin amacına ulaşması olup duruşmada ortaya konulan delillerin değerlendirilmesi sonucunda verilen hükümle suç işlenip işlenmediğine dair uyuşmazlık sonuçlanacaktır<sup>99</sup>.

Ceza muhakemesi sonunda verilebilecek hüküm çeşitleri CMK 223. maddede ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiş, örneğin beraat, mahkûmiyet, ceza verilmesine yer olmadığı kararının verilebileceği haller tek tek sayılmak suretiyle gösterilmiştir. Bu maddede sayılan hüküm çeşitlerinin bazıları uyuşmazlığı sona erdirirken bazıları da uyuşmazlığı sona erdirmemekle beraber mahkemenin davadan elini çekmesi gerektirdiği görülmektedir<sup>100</sup>. Ceza ve hukuk muhakemesinde mahkemenin verdiği her son karar hüküm olarak adlandırılmaz. Hukuk muhakemesinde esasa ilişkin nihai karar, ceza muhakemesinde de yine esasa ilişkin ve CMK 223. maddesinde belirtilen kararlara hüküm denilmektedir.

Kanun koyucu CMK 223. maddesinde hüküm olarak adlandırılan kararları düzenlerken başvurulabilecek kanun yoluna göre bir ayırım yapmıştır. İstinaf ve temyiz yoluna tabi olanları hüküm olarak saymışken, itiraz kanun yoluna tabi olan kararları ise hüküm olarak saymamıştır<sup>101</sup>. Örneğin hukuk muhakemesinde olduğu gibi ceza muhakemesinde de (adli yargı içerisindeki) görevsizlik kararı ve yetkisizlik kararı hüküm niteliğinde değildir<sup>102</sup>. Bu kararlar yargılamayı sona erdirmeyip karardan sonra yargılamaya görevli veya yetkili mahkemede devam edilmektedir. Hüküm niteliğinde olmadığından bu kararlara karşı genellikle itiraz kanun yolu açıktır (CMK md. 5/2, 18/3). CMK'nın 223/10. maddesi adlî yargı dışındaki (askerî yargı, idarî yargı gibi) yargı mercilerine yönelik görevsizlik kararını sadece kanun yolu bakımından hüküm saymış ve temyiz yolunu açık tutmuştur<sup>103</sup>.

---

<sup>98</sup> **a.e.**

<sup>99</sup> Bıçak, **a.g.e.**, s. 713.

<sup>100</sup> Artuç, Hırsılı, **a.g.e.**, s. 1.

<sup>101</sup> **a.e.**, s. 2.

<sup>102</sup> **a.e.**; Arıcan, **a.g.e.**, s. 12.

<sup>103</sup> CMK md. 223/10 “Adlî yargı dışındaki bir yargı merciiine yönelik görevsizlik kararı kanun yolu bakımından hüküm sayılır.”; Arıcan, **a.g.e.**, s. 12.; Yargıtay CMK'nın 223/10. maddesini amacını bir kararında şöyle yorumlamaktadır: “...Bu hükmün amacı, adli yargı mercilerinin kendilerini görevsiz sayarak verdikleri görevsizlik kararının en üst inceleme mercii olan Yargıtay'ca denetlenmesinin sağlanması suretiyle gerçekten adli yargının görevli olup olmadığının saptanmasına yöneliktir. Zira böyle bir kararın kesinleşmesi ile birlikte uyuşmazlık artık adli yargı

Hüküm adı verilen son kararlar kural olarak kesin olmayıp, ancak temyiz muhakemesi sonunda kesin hüküm hüviyetini kazanmaktadır<sup>104</sup>. Son karara karşı itiraz dışındaki kanun yollarına gidilebilir<sup>105</sup>.

CMK'ya göre son kararlardan hangilerinin hüküm olduğu 223. maddede açıkça ifade edilmiştir. Bu maddeye göre: “*Beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkûmiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve düşmesi kararı, hükümdür.*” Beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkûmiyet ve güvenlik tedbirine hükmedilmesi uyuşmazlığın esasını çözdükleri için, davanın reddi ve düşmesi kararları ise dolayısı ile yargılama yaptıkları için hüküm olarak adlandırılmaktadır<sup>106</sup>.

Mahkeme tarafından verilecek hüküm çeşitleri ve özelliklerini şu şekilde açıklayabiliriz.

#### **(1). Beraat**

CMK 223/2 maddesine göre “Beraat kararı; a) *Yüklenen fiilin kanunda suç olarak tanımlanmamış olması*<sup>107</sup>, b) *Yüklenen suçun sanık tarafından işlenmediğinin sabit olması*, c) *Yüklenen suç açısından failin kast veya taksirinin bulunmaması*, d) *Yüklenen suçun sanık tarafından işlenmesine rağmen, olayda bir hukuka uygunluk nedeninin bulunması*<sup>108</sup>, e) *Yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması*, hallerinde verilir.”

Yargıtay’a göre isnad olunan fiilin ilk bakışta suç oluşturmaması nedeniyle derhal beraat kararı verilmesi dışında delillerin takdir ve tayini gereken durumlarda sanıkların sorgusu yapıp savunmaları saptanmadan beraat kararı verilemez<sup>109</sup>.

---

*dışında başka bir merciye taşınacak, ancak karşı görevsizlik verilmesi halinde uyuşmazlık mahkemesince adli yargının görevli kabul edilmesi halinde bu uyuşmazlığa bakılması tekrar mümkün hale gelecektir. Ancak burada unutulmaması gereken husus, verilen görevsizlik kararının 5271 sayılı CMK’nın 223/10. fıkrası anlamında ve suçlarla ilgili yapılan yargılamada verilmiş olmasıdır.”* YCGK. 27.10.2009, E. 2009/7-206, K. 2009/250. (UYAP; e.t. 26.06.2013)

<sup>104</sup> Yurtcan, **a.g.e.**, s. 250.

<sup>105</sup> Arıcan, **a.g.e.**, s. 12.

<sup>106</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 62.

<sup>107</sup> Eylemin kabahat niteliğinde olması gibi.

<sup>108</sup> (TCK md. 24–26), TCK 26/2. maddesi ile ilgili beraat verilmesi gerektiğine ilişkin karar 5.CD. 10.07.2008, E. 2007/7285, K. 2008/7553. (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com.tr>, (e.t. 27.04.2013)

<sup>109</sup> “*Fiilin ilk bakışta suç oluşturmaması nedeniyle derhal beraat kararı verilmesi dışında delillerin takdir ve tayini gereken durumlarda sanıkların sorgusu yapıp savunmaları saptanmadan beraat*

Kanunda tanımlanmış bir suç işlendikten ve bu suça ilişkin olarak kamu davası açıldıktan sonra yeni bir kanunla söz konusu fiil suç olmaktan çıkartılmışsa (TCK md. 2, 7) fail hakkında yine beraat kararı verilecektir<sup>110</sup>.

Uygulamada sanığın mahkûmiyetine karar verebilmek için vicdani kanının oluşumuna yeterli olmayan oranda veya çelişkisiz delilin bulunmadığı durumlarda “delil yetersizliğinden beraatine” şeklinde karar verilmektedir. Hukukumuzda “delil yetersizliği nedeniyle beraat” şeklinde bir karar türü bulunmamaktadır. Esasen böyle bir karar türü suçsuzluk karinesine aykırı olur. Bu nedenle yargılamayı yapan açısından ihsası rey anlamında olması ve ileride muhakemenin yenilenmesi sebeplerinden birisinin gerçekleşmesi nedeniyle yapılacak yargılamayı olumsuz etkilemesi söz konusu olabileceğinden verilmesi gereken karar sadece beraat kararı olmalıdır<sup>111</sup>. Beraat kararının gerekçesinde “*delil yetersizliği*”nin gösterilmesi, gerçekte sanığın fiili işlediği, ancak mahkemenin yeterli delile ulaşamadığı için sanık hakkında beraat kararı vermek zorunda kaldığı anlamına geleceğinden doğru değildir<sup>112</sup>.

Beraat kararının dayanağını oluşturan kanun maddesinin kararda yazılması gerekir. Yazılmaması CMK 230/3, 232/6, 332/2-e maddelerine aykırı olduğundan kanun yolu aşamasında Yargıtay hükmü bozmaktadır<sup>113</sup>.

Normal koşullarda bir düşme nedeni gerçekleştiğinde mahkemenin düşme kararı vermesi ve eğer bir kovuşturma koşulunun gerçekleşmediğinin duruşmada öğrenilmesi durumunda o koşulun gerçekleşmesi imkânı bulunuyorsa

---

*kararı verilemeyeceği, Yargıtay Ceza Genel Kurulunun ve Özel Dairelerin uyum gösteren kararlarının da bu yönde olduğu gözetilmeden, (1412 sayılı CMUK'nın 236. ve 135) 5271 sayılı CMK'nun 147.maddeleri uyarınca sanığın sorgusu yapılmadan delil takdirine girilmek suretiyle yazılı şekilde beraatine karar verilmesi...*” 7.CD. 01.02.2010, E. 2007/7282, K. 2010/854.(UYAP; e.t. 25.06.2013)

<sup>110</sup> Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 641.; Bıçak, **a.g.e.**, s. 716.

<sup>111</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 722.; “Yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması” yerine 5271 sayılı CMK’da yer almayan, “sanığın savunmasının aksine mahkûmiyetine yeterli, kesin ve inandırıcı kanıt bulunmadığından ve unsurları da oluşmadığından” bahisle beraat kararı verilmesi ve hükümde beraat kararının dayanağını oluşturan kanun maddesinin yazılmayarak 5271 sayılı CMK’nın 230/2, 332/6 ve 223/2-e maddelerine aykırı davranılması bozmayı gerektirmiştir.” 2.CD. 04.10.2010, E. 2010/24309, K. 2010/27373. (UYAP; e.t. 25.06.2013)

<sup>112</sup> Özlem Yenerer Çakmut, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Esas Mahkemesinin Verdiği Hüküm”, **Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (EÜHFD.)**, C. XI, S. 3-4, 2007, s. 36.; Aynı yönde bkz. Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 640.

<sup>113</sup> 2.CD. 04.10.2010, E. 2010/24309, K. 2010/27373.; 2.CD. 20.06.2007, E. 2007/6126, K. 2007/9056. (UYAP; e.t. 25.06.2013)

gerçekleşmesini beklemek üzere durma kararı vermesi ve eğer gerçekleşme imkânı da bulunmuyorsa yine düşme kararı vermesi gerekir. Bu kararlara itiraz mümkündür (bkz. 223/8)<sup>114</sup>.

Derhâl beraat kararı verilebilecek durumlarda durma, düşme veya ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmez (CMK md. 223/9). Kanun koyucu dosyanın durumu itibariyle birden fazla kararın verilebilme imkânının olduğu durumlarda sanığın lehine olanın tercih edilmesi gerektiğini öngörmüş, bu nedenle bu düzenlemeyi sevk etmiştir<sup>115</sup>. Fıkırdaki geçen “derhal” ibaresi ile kastedilenin yargılamanın hemen başlangıcında henüz yargılamaya başlamadan beraat kararı verilebilecek hallerden ibaret olduğunun ve bu nedenle örneğin eylemin suç oluşturmaması veya suç olmaktan çıkartılması hallerinde bu hükmün uygulanacağını söylenmesi isabetli değildir<sup>116</sup>. Zira CMK 223/2-a maddesinde özellikle eylemin suç oluşturmaması halinde beraat verileceği açık bir şekilde düzenlenmiştir. Bu hallerde kanun hem ikinci fıkırdaki kararların verileceğini belirtmişken hem de dokuzuncu fıkırdaki kararların verilemeyeceğinden söz etmiş olamaz<sup>117</sup>. Dolayısıyla CMK, “derhal” ifadesi ile yargılamanın başında olmayı değil, dosyanın mevcut durumu itibariyle mevcut delillere göre “herhangi, başka, yeni bir araştırmaya gerek olmaksızın” mahkûmiyet durumunun bulunduğu durumlar müstesna beraat kararı verilebilecek noktada sanığın daha lehine olan beraat yerine örneğin zamanaşımı nedeniyle düşme kararı verilmesini yasaklamakta, hâkimin dosyanın mevcut durumu itibariyle iki farklı karar verebilme imkânına sahip olduğu durumda öncelikle işin esasını çözen karar vermesini istemektedir<sup>118</sup>. Yani somut dava açısından sanığın suçlu olduğunu gösterir çelişiksiz ve yeterli delilin olmadığı veya delillerin bütünüyle sanığın lehine olduğu bir durumda şikâyetin geri alınması

<sup>114</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 733.

<sup>115</sup> Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 153-154.

<sup>116</sup> **a.e.**; Parlar, Hatipoğlu, Yüksel’e göre derhal beraat kararı verilebilecek haller olarak delil değerlendirilmesi gerekmeyen ve yargılama faaliyeti yapılmadan verilebilen beraat kararları anlaşılmaktadır. Örneğin yazarlar iddianamede tanımlanan eylemlerin herhangi bir suç oluşturmaması ve eylemin suç olmaktan çıkartılmasının bulunması durumunu bu madde kapsamında değerlendirmektedirler. bkz. Ali Parlar, Muzaffer Hatipoğlu, Erol Güngör Yüksel, **Açıklamalı-İçtihatlı Ceza Muhakemesi Hukukunda Deliller Çapraz Sorgu ve İspat**, Ankara, y.y., 2008, s. 707; Ali Parlar, Muzaffer Hatipoğlu, **Ceza Muhakemesi Kanunu Yorumu**, C. II, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2008, s. 1241, aynı yönde Bıçak, **a.g.e.**, s. 716.

<sup>117</sup> Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 154-155.

<sup>118</sup> **a.e.**

veya gerçekleşmesi gereken başka bir kovuşturma koşulu gerçekleşmezse mahkeme sanık hakkındaki suç isnadı ile oluşturulan kuşkuyu gidermemesi nedeniyle durma ve düşme kararı veremeyecek, CMK 223/9. madde uyarınca sanığın yargı kararıyla aklanma hakkı dikkate alınarak beraat kararı verilecektir<sup>119</sup>. Nitekim YCGK bir kararında ön ödemeye tabi bir suçun yargılamasında ön ödeme ihtarını yapmadan yerel mahkemenin verdiği beraat kararını uygun bulmuş ve gerekçe olarak şunları söylemiştir: *“Kural olarak düşme nedenleri bulunduğu hâkim başka hususları araştırmadan düşme nedeninin uygulama olanağı olup olmadığını araştırır. Ön ödemede de davanın düşme nedenlerinden biridir. CMUK’un derhal beraat kararı verilebilecek hallerde durma veya düşme kararı verilemeyeceğine ilişkin hükmü ise bu kuralın istisnalarındandır. Durma ve düşme nedenleri mahkûmiyeti engellemek amacıyla kabul edilmiş olup, beraat kararı durma ve düşme kararlarından daha güvenceli ve önceliklidir”*<sup>120</sup>.

## (2). Ceza Verilmesine Yer Olmadığı Kararı

CMK md. 223/3 uyarınca sanık hakkında;

*“a) Yüklenen suçla bağlantılı olarak yaş küçüklüğü, akıl hastalığı veya sağır ve dilsizlik hali ya da geçici nedenlerin bulunması,*

*b) (Değişik: 25/5/2005 - 5353/30 md.) Yüklenen suçun hukuka aykırı fakat bağlayıcı emrin yerine getirilmesi suretiyle veya zorunluluk hali ya da cebir veya tehdit etkisiyle işlenmesi,*

*c) Meşru savunmada sınırın heyecan, korku ve telaş nedeniyle aşılması,*

*d) Kusurluluğu ortadan kaldıran hataya düşülmesi, hallerinde, kusurunun bulunmaması dolayısıyla ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilir.*

*(4) İşlenen fiilin suç olma özelliğini devam ettirmesine rağmen;*

*a) Etkin pişmanlık,*

*b) Şahsî cezasızlık sebebinin varlığı,*

---

<sup>119</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 734.

<sup>120</sup> YCGK. 08.04.2003, E. 2003/9-84, K. 2003/85 (Veli Özer Özbek, **Yeni Ceza Muhakemesi Kanununun Anlamı, CMK İzmir Şerhi**, Ankara, Seçkin, 2005, s. 870; Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 155-156.)

c) Karşılıklı hakaret,

d) İşlenen fiilin haksızlık içeriğinin azlığı, dolayısıyla, faile ceza verilmemesi hallerinde, ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilir.”

Ceza verilmesine yer olmadığı kararı 5271 sayılı CMK’nın getirdiği yeniliklerden biridir<sup>121</sup>. 1412 Sayılı CMUK’ta hüküm çeşitleri arasında yer almamış olsa da ilk derece mahkemeleri ve Yargıtay, beraat kararlarının gerekçesi olarak ceza verilmesine yer olmadığı kararı vermektedir<sup>122</sup>.

CMK bu düzenleme ile TCK ile uyumlu olarak “ceza verilmesine yer olmadığı kararı” şeklinde isim olarak aynı ancak nitelikleri ve sonuçları farklı iki hüküm çeşidine yer vermiştir<sup>123</sup>. Kusurun bulunmaması dolayısıyla ceza verilmesine yer olmadığı kararı beraat kararına yakındır. Fiilin suç olma özelliğini devam ettirmesine rağmen hükmedilen ceza verilmesine yer olmadığı kararı ise mahkûmiyete yakındır. 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu<sup>124</sup> 4. maddesi 1. fıkra g bendine göre etkin pişmanlık dolayısıyla verilen ceza verilmesine yer olmadığı kararı adli sicile kaydedilirken kusur yokluğu nedeniyle verilen ceza verilmesine yer olmadığı kararı ise adli sicile kaydedilmemektedir. Bu kararlar aynı ismi taşıyalar da adli sicil kayıtlarının tutulması açısından farkları bulunmaktadır<sup>125</sup>.

Ceza verilmesine yer olmadığına dair kararın gerekçesinde, CMK 223. maddenin üçüncü ve dördüncü fıkralarında belirtilen hallerden hangisine dayanıldığıнын gösterilmesi gerekir (CMK md. 230/3).

### (3). Mahkûmiyet

Sanığa yüklenen suçun onun tarafından islediğinin sabit olması hâlinde, sanık hakkında mahkûmiyet kararı verilir( CMK md. 223/5). Yüklenen suç islediğinin sabit olması hâlinde sanık, belli bir cezaya mahkûmiyet yerine veya mahkûmiyetin yanı sıra güvenlik tedbirine (müsadere, belirli hakları kullanmaktan yoksun bırakma gibi) hükmolunur (CMK md. 223/6).

<sup>121</sup> Yenerer Çakmut, **a.g.m.**, s. 36.

<sup>122</sup> 4.CD. 07.12.2009, E. 2008/6159, K. 2009/19885. (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com.tr>, (e.t. 28.04.2013); Özbek vd., **a.g.e.**, s. 669.

<sup>123</sup> Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 156.

<sup>124</sup> Kanun No: 5352, Kabul Tarihi: 25.05.2005, R.G. Tarihi: 01.06.2005, R.G. Sayısı: 25832.

<sup>125</sup> Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 157.

Mahkemenin yaptığı yargılama sonunda Kanunda suç olarak tanımlanan ve iddianamede belirtilen eylemi sanığın işlediğinin tespit edilmesi halinde ve cezai sorumluluğu ortadan kaldıran herhangi bir durum da mevcut değilse eylemin karşılığı olan cezaya hükmedilir<sup>126</sup>.

Mahkûmiyet hükmü kurulurken cezanın bireyselleştirilmesi, hükümlünün kişiliğine uydurulması ve hükümlüyü ıslah etmek için uygun cezanın verilmesi gündeme gelmekte, gerekçe gösterilmek suretiyle mahkemece keyfi olmayan bir yetki kullanımı söz konusu olmaktadır<sup>127</sup>. Hâkim hüküm verirken işlenen suç için öngörülen soyut cezayı olayın özelliklerine göre somutlaştırarak<sup>128</sup> cezayı kişinin şahsına uydurmak suretiyle yargısal bireyselleştirme yapmaktadır<sup>129</sup>.

Kanun koyucu tarafından bireyselleştirme araçları konmuş olup örneğin cezanın ertelenmesi, takdiri indirim sebeplerinin uygulanması cezanın bireyselleştirilmesi anlamına gelir<sup>130</sup>.

Ceza belirlenirken mahkemenin gerekçe göstermesi ve özellikle çifte değerlendirme yasağına dikkat etmesi gerekir. Ayrıca sanığın hakkını kullanması dolayısıyla o sanığın üst sınırdan cezalandırılması yoluna gidilemez. Zira sanığın suçunu gizlemeye çalışması, sanığın susması, yakalanmadan önce kaçması temel haklarından olup bu hususlar sanığın aleyhine olarak kullanılamaz. AİHM kararları, Yargıtay kararları ve ceza hukuku doktrini de sanığın haklarını kullanmasını

---

<sup>126</sup> Arıcan, **a.g.e.**, s. 13.

<sup>127</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 723.

<sup>128</sup> İlhan Üzülmöz, “Yeni Ceza Kanunu Sisteminde Cezanın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi”, **EÜHFD.**, C.X, S. 3-4, 2006, s. 203.

<sup>129</sup> Doğan Soyaslan, “Cezaların Bireyselleştirilmesi”, **SÜHFD.**, C.11, S. 1-2, 2003, s. 28.; Cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesi ceza hukuku yaptırım teorisinin uğraş alanını oluşturmaktadır. Temel cezanın belirlenmesinde TCK 61. maddesi 1. fıkrasında 7 bent halinde tahdidi ölçütler göz önünde bulundurulmaktadır. Temel cezanın belirlenmesinde bu ölçütler dışında başka bir sebebe dayanılamayacağı Yargıtay’ca da kabul edilmektedir.; “5237 Sayılı Yasanın 61. maddesinde cezanın bireyselleştirilmesinde gözetilecek hususlar sanırlı olarak belirlenmiştir. Maddede gösterilen ölçütlerin dışında bir başka gerekçe ile cezanın alt sınırından uzaklaştırılması mümkün değildir. Öte yandan başkalarına örnek olunması ve bu suretle suç işlenmesinin önlenmesi gerekçesiyle alt sınırdan uzaklaştırılması anılan Yasanın 61. maddesine aykırıdır...”11.CD. 05.12.2006, E. 2006/5933, K. 2006/9890. (UYAP; e.t. 25.06.2013)

<sup>130</sup> Elif Tüfekçi, “Cezanın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**), Ankara, 2008, s. 91.

cezalandırma veya cezayı arttırma nedeni saymamaktadır. Bu tür eylemler sanıklar bakımından olmadığı halde tanıklar bakımından suça konu olmaktadır<sup>131</sup>.

CMK 230/1. maddesi uyarınca mahkûmiyet hükmünün gerekçesinde,

*a) İddia ve savunmada ileri sürülen görüşler,*

*b) Delillerin tartışılması ve değerlendirilmesi, hükme esas alınan ve reddedilen delillerin belirtilmesi; bu kapsamda dosya içerisinde bulunan ve hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delillerin ayrıca ve açıkça gösterilmesi,*

*c) Ulaşılan kanaat, sanığın suç oluşturduğu sabit görülen fiili ve bunun nitelendirilmesi; bu hususta ileri sürülen istemleri de dikkate alarak, Türk Ceza Kanununun 61 ve 62 nci maddelerinde belirlenen sıra ve esaslara göre cezanın belirlenmesi; yine aynı Kanunun 53 ve devamı maddelerine göre, cezaya mahkûmiyet yerine veya cezanın yanı sıra uygulanacak güvenlik tedbirinin belirlenmesi.*

*d) Cezanın ertelenmesine, hapis cezasının adli para cezasına veya tedbirlerden birine çevrilmesine veya ek güvenlik tedbirlerinin uygulanmasına veya bu hususlara ilişkin istemlerin kabul veya reddine ait dayanaklar” gösterilir.*

Birden fazla sanığın tek dosyada sanık olması durumunda her bir sanık bakımından ayrı ayrı hüküm kurulmalıdır. Hangi sanık hakkında olduğu belirtilmeden “sanığın” denilmek suretiyle hüküm kurulması doğru değildir<sup>132</sup>.

#### **(4). Davanın Reddi**

Aynı fiil ve aynı fail hakkında daha önce verilmiş bir hüküm veya devam etmekte olan bir dava varsa, mahkeme davanın reddi kararı verir (CMK md. 223/7).

Bu hüküm kesin hükmün olumsuz etkisi olan “hükmün konusunu oluşturan eylemlerden dolayı aynı kişinin ikinci defa kovuşturulamaması” anlamına gelen ve doktrinde “Non bis in idem” olarak ifade edilen ilkenin gereği olarak sevk edilmiştir<sup>133</sup>.

<sup>131</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 724.

<sup>132</sup> 10.CD. 03.12.2007, E. 2006/7859, K. 2007/14088. (UYAP; e.t. 25.06.2013)

<sup>133</sup> **a.e.**; Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 153.; TCK md. 9’a göre “Türkiye’de işlediği suçtan dolayı yabancı ülkede hakkında hüküm verilmiş kimse, Türkiye’de yeniden yargılanır.” Ünver, Hakeri, İHAS 7 numaralı Ek protokol- 4 ve CMK 223/7’nin tam aksi olarak düzenlenen ve Türkiye’de işlenen

Davanın reddi kararında mahkemenin suçun varlığı, yokluğu veya cezanın verilip verilemeyeceği hususunda saptama yapması söz konusu değildir. Bu karar uyuşmazlığı esastan çözme de dolayısıyla yargılama yaptığı ve yöntemine dayalı nedenlerden dolayı yargılamayı sonlandırdığından hüküm sayılmaktadır<sup>134</sup>.

##### (5). Düşme

TCK'da öngörülen düşme sebeplerinden (TCK'nın 64. maddesinde düzenlenen sanığın ölümü, af, zamanaşımı, şikâyetten vazgeçme, ön ödeme) ve CMK'da düzenlenen uzlaşma gibi<sup>135</sup> biri varsa veya soruşturma veya kovuşturma şartının gerçekleşmeyeceğinin anlaşılması hallerinde (TCK'nın 73/4. maddesinde düzenlenen şikâyetin geri alınması gibi), davanın düşmesine karar verilir (CMK md. 223/8).

Örneğin sanığın öldüğü iddia ediliyor veya sanığa yapılan tebligat belgesinde öldüğü kaydı düşülmüşse mahkemenin bu hususu araştırması ve sonucuna göre karar vermesi gerekir<sup>136</sup>.

Açılan davanın zamanaşımına uğradığı durumlarda zamanaşımı nedeniyle kamu davasının ortadan kaldırılması gerekmektedir<sup>137</sup>.

Yargıtay'a göre hükmün kesinleşmesinden sonra şikâyetin geri alınması nedeniyle mahkûmiyet hükmünün bütün cezai sonuçlarıyla birlikte ortadan kaldırılmasına karar verilmesi düşme kararı niteliğindedir<sup>138</sup>. TCK 73/4. maddesine

---

suçlar açısından yabancı ülkede verilmiş hükme ne bis in idem etkisi tanınmayarak o kimsenin koşulları varsa Türkiye'de yeniden yargılanmasının öngörüldüğü bu düzenlemenin çağdaş uluslar arası ceza hukukundaki gelişime ters, hatalı, kendi içinde çelişkili ve eksik bir düzenleme olduğunu belirtmektedir. Yazarlara göre, non bis in idem ilkesi açısından suçun nerede işlendiği değil kesinleşmiş bir yargı kararına konu olup olmadığı önemli olduğundan suçun Türkiye'de işlenmiş olup olmaması şeklinde yapılan ayırım doğru değildir. bkz. Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 724.

<sup>134</sup> Yenerer Çakmut, **a.g.m.**, s. 38.; Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1499.

<sup>135</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 730.; Yenerer Çakmut, **a.g.m.**, s. 38.

<sup>136</sup> 4.CD. 06.10.2010, 6914/16021. (UYAP; e.t. 25.06.2013)

<sup>137</sup> 11. CD. 05.05.2008, 1123/4525; 7.CD. 14.02.2008, 18756/1123 (UYAP; e.t. 25.06.2013) Yargıtay'a göre Basın Kanunu 26. maddesinde dava açmak için öngörülen süre hak düşümü süresi olup süresinde açılmayan davanın düşürülmesi gerekir. Zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırılmasına karar verilmesi kanuna aykırıdır. 7.CD. 17.07.2008, E. 2005/16795, K. 2008/16815. (UYAP; e.t. 25.06.2013)

<sup>138</sup> "Sanık hakkında karşılıksız çek keşide etme suçundan verilen hükmün, 29.01.2007 tarihinde düzeltilerek onanmak suretiyle kesinleşmesinden sonra, sanık müdafii tarafından 19.02.2008 tarihli dilekçe ile şikâyetçinin şikâyetten vazgeçtiği belirtilerek, vazgeçme nedeniyle davanın ve cezanın düşürülmesi talebinde bulunulmuş, dilekçeye tarafların imzasını havi sulh ve ibra sözleşmesi başlıklı belge de eklenmiştir. Çanakkale 2. Asliye Mahkemesince duruşma açılmak suretiyle yapılan yargılama sonucunda, vazgeçmenin geçerli olduğu saptanarak 24.04.2008 gün ve 137-524 sayılı ile; Çanakkale Asliye Ceza Mahkemesinin 12.07.2004 gün ve 137-524 sayılı ilamı

göre hükmün kesinleşmesinden sonraki bir zaman diliminde yapılan şikâyetin geri alınması cezanın infazına engel olmayacaktır<sup>139</sup>. Hükmün kesinleşmesinden sonra şikâyetin geri alınması nedeniyle hükmün bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılması kararı Kanunda açıkça öngörülen hallerde verilebilmektedir<sup>140</sup>.

Düşme kararında da davanın reddinde olduğu gibi mahkemenin suçun varlığı, yokluğu veya cezanın verilip verilemeyeceği hususunda saptama yapması söz konusu değildir. Bu karar uyuşmazlığı esastan çözme de dolayısıyla yargılama yaptığı ve yöntemine dayalı nedenlerden dolayı yargılamayı sonlandırdığından hüküm sayılmaktadır<sup>141</sup>.

---

*ile verilmiş bulunan mahkûmiyet hükmünün 3167 sayılı Yasanın 16/b maddesi gereğince bütün cezai sonuçları ile birlikte ortadan kaldırılmasına karar verilmiş, Özel Dairece de bu hüküm onanmıştır. 3167 sayılı Yasa'ya, 4814 sayılı Yasanın 16. maddesi ile eklenen 16/b maddesi uyarınca, hükmün kesinleşmesinden sonra da vazgeçme halinde hüküm bütün cezai sonuçları ile birlikte ortadan kaldırılacaktır. Somut olayda, verilen mahkûmiyet hükmünün özel dairece düzeltilerek onanmak suretiyle kesinleşmesinden sonra, şikâyetten vazgeçilmiş, mahkemece de duruşma açılıp, yargılama yapılarak vazgeçmenin geçerli olduğu saptanarak, hükmün bütün cezai sonuçları ile birlikte ortadan kaldırılmasına karar verilmiştir. Verilen ortadan kaldırma kararı, 5271 sayılı CYY'nın 223. maddesinde sayılan hüküm türlerinden düşme kararı niteliğinde bulunduğundan, aksine bir düzenleme bulunmadığı sürece, hükmü değiştiren bu tür kararlar temyiz yasa yoluna tabidir.” YCGK. 07.12.2010, E. 2010/10-188, K. 2010/248. (UYAP; e.t. 25.06.2013)*

<sup>139</sup> “Sanık hakkında ceza kararnamesiyle verilip kesinleşen 24.12.2004 tarih ve 2004/856-623 sayılı hükmün infazı aşamasında Cumhuriyet savcılığı tarafından 5237 Sayılı TCK hükümleri uyarınca uyarılama talep edilmesi üzerine mahkemenin duruşma açarak yaptığı yargılama sonucunda mağdurenin şikâyetten vazgeçmesi üzerine davanın 5271 Sayılı CMK.nun 223/8.maddesi uyarınca düşürülmesine karar verilmiş ise de; 5237 Sayılı TCK.nun 73.maddesinin 4. fıkrası uyarınca, hükmün kesinleşmesinden sonraki vazgeçmenin cezanın infazına engel olmayacağını belirtmesi karşısında sadece lehe olan kanunun belirlenmesi için yapılan uyarılama yargılaması sırasında kesinleşen hükme konu davanın düşürülmesine karar verilemeyeceğinin gözetilmemesi, bozmayı gerektirmiştir.” 2. CD. 14.03.2011, E. 2009/37683, K. 2011/5070. (UYAP; e.t. 25.06.2013)

<sup>140</sup> “5237 sayılı TCY'nın 73/4. maddesinde, yasada aksi yazılı olmadıkça suçtan zarar görenin vazgeçmesinin davayı düşüreceği, hükmün kesinleşmesinden sonraki vazgeçmenin ise cezanın infazına engel olmayacağı, 765 sayılı TCY'nın 99. maddesindeki hükme benzer şekilde düzenlenmiştir. Görüldüğü gibi vazgeçme kural olarak hükmün kesinleşmesine kadar geçerli olup, kesinleşmeden sonraki vazgeçme ise ancak yasada aksinin belirtildiği hallerde başka bir anlatımla istisnai düzenlemelerin bulunduğu durumlarda hüküm ifade edebilecektir. Bu istisnai (ayrık) durumlardan birini de 3167 sayılı Yasaya 4814 sayılı Yasa ile eklenen 16/b maddesindeki “hükmün kesinleşmesinden sonra şikâyetten vazgeçildiğinde de hüküm bütün cezai sonuçları ile ortadan kalkar” hükmü oluşturmaktadır. Aynı düzenlemeyle 5941 sayılı Çek Yasasının 6/1-c maddesinde de yer verilmiştir...” YCGK. 07.12.2010, E. 2010/10-188, K. 2010/248. (UYAP; e.t. 25.06.2013)

<sup>141</sup> Yenerer Çakmut, **a.g.m.**, s. 38.; Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 1499.

## F. Kararın Etkileri ve Sonuçları

### 1. Etkileri

Verilen karara karşı bir kanun yolu ön görülmemişse, kanun yolu öngörülüş ve ilgililer tarafından süresinde başvurulmamışsa veya kanun yolu açık olup bu yolların tüketilmesinden sonra karar kesinleşmekte ve kesin hüküm niteliğine bürünmektedir<sup>142</sup>. Uyuşmazlığı çözen kararların kesin olması veya bir şekilde kesinleşmesi yargılama faaliyeti açısından zorunlu bir unsur olup<sup>143</sup> hükmün kesin olması veya kesinleşmesi kararın infaz kabiliyetine sahip olmasını sağlamaktadır<sup>144</sup>. Kesinlik kazanan hüküm artık hukuken doğru olduğu kabul edilen hüküm olup, kesinleştikten sonra bu hüküm kesin etkilere sahip olmakta ve infaz edilebilirlik özelliğini kazanmaktadır<sup>145</sup>.

Kesin hükmün; ihtilafın sonuçlandırılması, “ne bis in idem”, “hükmün değiştirilmesi yasağı”, “infaz edilebilirlik kazanması”, “geri alınamazlığı” ve “bağlayıcılık” etkileri gibi önemli sonuçları bulunmaktadır<sup>146</sup>.

Bu sonuçlardan özellikle bağlayıcı etkisi ve kesin hükmün önleme etkisine değinilecektir.

#### a. Bağlayıcı Etkisi

Başka bir yargılama makamınca çözülen bir sorunun diğer yargılama makamınca da çözülmüş kabul edilmesine hükmün bağlayıcı etkisi denilmektedir<sup>147</sup>. Bu etki hâkimlerin bağımsızlığı ilkesinin istisnasını oluşturmaktadır<sup>148</sup>. AY’ya göre yargı yetkisi bağımsız mahkemelerce kullanılmaktadır. Yargı erki bu egemen yetkiyi ihtisaslaşma zorunluluğu sebebiyle çeşitli mahkemeler arasında paylaşarak kullanılmaktadır. Ancak yargının tekliği prensibince yetki paylaşımının sonucu olarak farklı mahkemeler şeklinde görev yapan mercilerin birbiriyle uyumlu olmaları

<sup>142</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 771.

<sup>143</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 107.

<sup>144</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 771.

<sup>145</sup> Özgen, **a.g.e.**, s. 5.

<sup>146</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 724.

<sup>147</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 113.

<sup>148</sup> Baki Kuru, **Hakim ve Savcıların Bağımsızlığı ve Teminatı**, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No:214, 1966, s. 11.

gerekir<sup>149</sup>. İşte yargının tekliği prensibi ile mahkemeler arasındaki yetki paylaşımının kabul edilmesi durumu karşımıza bir mahkeme kararının başka bir mahkemeyi ne kadar bağladığı sorusunu çıkarmaktadır<sup>150</sup>.

Ceza yargısı ve diğer yargı çeşitlerinde bulunan mahkemeler arasında amaç ve muhakeme farklılığı nedeniyle ceza yargısı ve diğer yargı çeşitlerinin kararları arasındaki bağlayıcılık etkisi, ceza mahkemelerinin kararlarının birbirleri arasındaki etkisinden farklı olmaktadır<sup>151</sup>.

Hukuk ve ceza davalarının konusu, tarafları, amaçları ve delilleri farklı olduğundan ceza mahkemesi ve hukuk mahkemesi kararlarının karşılıklı olarak birbirlerinden etkilenmemesi kuraldır ve hukuk mahkemesi kararı ceza mahkemesi için kural olarak kesin hüküm teşkil etmez<sup>152</sup>. Ancak haksız fiilden doğan tazminat davası hakkındaki hukuk mahkemesi kararı söz konusu fiil nedeniyle açılan ceza davasında istenen şahsi hak<sup>153</sup> için, sahtelik davası hakkında hukuk mahkemesinin kararı (bir senet hakkında hukuk mahkemesinin verdiği senedin sahte olmadığına dair karar (Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK)<sup>154</sup> md. 214/1), yaş düzeltmeye

---

<sup>149</sup> Naci Ünver, **Ceza Yargılamasında Yasa Yolları ve Bireysel Başvuru Hakkı**, Ankara, Tüze Yayıncılık, 1998, s. 136.

<sup>150</sup> Arıcan, **a.g.e.**, s. 18.

<sup>151</sup> **a.e.**

<sup>152</sup> Kuru, **a.g.e.**, C.V, s. 5095-5096.

<sup>153</sup> Şahsi davacı veya katılanın esas olarak hukuk mahkemesinin yetkisine girdiği halde yargılanmakta olan uyuşmazlıkla olan bağlantısı nedeniyle medeni hukuka ilişkin uyuşmazlığı da karara bağlanmasını istemesine şahsi hak davası, istemde bulunana da şahsi davacı veya katılana da şahsi hak davacısı denilmekteydi. bkz. Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 227.; 1412 sayılı CMUK 365/2. maddesinde düzenlenen şahsi hak davası CMK'ya alınmamıştır. 23.03.2005 tarih ve 5329 sayılı CMK'nın Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'a eklenen geçici 1. maddeye göre CMK'nın yürürlüğe girdiği tarihten önce ceza mahkemelerinde açılmış bulunan davalardaki şahsi hak talepleri görevsizlik kararı verilmeyerek ceza mahkemelerince sonuçlandırılacaktır. bkz. Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 5.

<sup>154</sup> Kanun No: 6100, Kabul Tarihi: 12.01.2011, R.G. Tarihi: 04.02.2011, R.G. Sayısı: 27836, Yürürlük tarihi: 01.10.2011.

ilişkin hukuk mahkemesi kararı ceza mahkemesinde kesin hüküm<sup>155</sup> teşkil eder ve bağlayıcı etkisi bulunmaktadır<sup>156</sup>.

Ceza yargısı hukuki mesele bakımından olmasa da maddi vakıanın tespiti bakımından ceza yargısı dışındaki yargı makamlarını bağlayacaktır<sup>157</sup>. Örneğin Türk Borçlar Kanunu (TBK)<sup>158</sup> 74. maddeye göre “Hâkim, zarar verenin kusurunun olup olmadığı, ayırt etme gücünün bulunup bulunmadığı hakkında karar verirken, ceza hukukunun sorumlulukla ilgili hükümleriyle bağlı olmadığı gibi, ceza hâkimi tarafından verilen beraat kararıyla da bağlı değildir. Aynı şekilde, ceza hâkiminin kusurun değerlendirilmesine ve zararın belirlenmesine ilişkin kararı da, hukuk hâkimini bağlamaz.” hükmü sevk edilmiştir.

Bir ceza mahkemesinin vereceği karar diğer ceza mahkemeleri için bağlayıcıdır. Zira yargının tekliği ve usul ekonomisi ilkesi bunu gerektirmekte ayrıca

<sup>155</sup> Hukuk mahkemesinin senedin sahte olduğuna ve bu nedenle iptaline ilişkin kararı ceza mahkemesinde kesin hüküm teşkil etmez. Ceza mahkemesi bir senedin sahte olduğunu tespit eder ve sahtelik suçu işleyenleri mahkum ederse bu karar hukuk mahkemesinde kesin hüküm teşkil eder ve artık hukuk mahkemesinde o senet için sahtelik davası açılmaz. Sahtecilik davasına bakan ceza mahkemesi sanığın beraatine karar verirse bu beraat kararı hukuk mahkemesinde kural olarak kesin hüküm teşkil etmez. Senet borçlusunun hukuk mahkemesinde sahtelik davası açması mümkündür. (Kuru, **a.g.e.**, C.V, s. 5108-5109.; “HMK 214/(1) Belgenin sahte olmadığına dair hukuk mahkemesince verilen karar kesinleştikten sonra, söz konusu belge hakkında ceza mahkemesinde de sahtelik iddiası dinlenmez. (2) Ceza mahkemesince belgeyi düzenleyen hakkında ceza verilmesine yer olmadığı ya da beraat kararı verilmiş olması, hukuk mahkemesinin belgenin sahteliğini incelemesini engellemez.” HUMK md 315 “Mahkemece sahtelik sebebiyle iptal edilen senet hakkında ciheti cezaiyece ademi mesuliyet ve beraate dair verilecek karar hukuk mahkemesince senedin iptali hakkındaki karara haizi tesir değildir”. (1086 sayılı HUMK 04.02.2011 tarih ve 27836 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 12.01.2011 kabul tarihli ve 6100 sayılı “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun” 435. maddesi uyarınca ek ve değişiklikleri ile birlikte tümüyle yürürlükten kaldırılmıştır.)

<sup>156</sup> Kuru, **a.g.e.**, C.V, s. 5096-5097.

<sup>157</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 113.; *Ceza mahkemesinin kesinleşmiş kararında sabit saydığı olaylar hukuk hâkimini bağlar. Hukuk Mahkemesi bunun hilafına bir inceleme sonucunu kabul edemez. B.K. 53. maddesi hükmü buna engeldir.*”(HGK. 22.09.1965, E. 172, K. 319); “Mahkûmiyet veya beraate ilişkin olmasında ayırım yapılmaksızın ceza mahkemesince verilen ve kesinleşen kararda saptanan olaylar hukuk hâkimini bağlar.”(4. HD. 26.04.1976, E. 1975/7635, K. 1976/4285); “Ceza hâkiminin mahkûmiyet kararı ile maddi vakıayı tesbit eden beraat kararı hukuk hâkimini bağlar. (B.K.53) Bu hükmün amacı, adalete güveni sağlamak ve çelişik hükümlerin çıkmasını önlemek ve kesin hükmün toplum vicdanındaki haklılığının sarsılmasına engel olmaktır.”(2. HD. 30.06.1986, 6295/6584); “Kural olarak hukuk hâkimi, ceza hâkiminin kusur tesbitine ilişkin kararı ile bağlı değil ise de, ceza hâkiminin tesbit ettiği maddi olgularla ve özellikle “fiilin hukuka aykırılığı” yolundaki kabulü ile bağlıdır.” (4. HD. 13.03.1980, 1279/3256) bkz. Çelik Ahmet Çelik, “Tazminat Davalarında Ceza Hukuk İlişkisi”, (Çevrimiçi) <http://www.tazminathukuku.com/arastirma-yazilari/tazminat-davalarinda-ceza-hukuk-iliskisi.htm> (e.t. 28.04.2013.)

<sup>158</sup> Kanun No: 6098, Kabul Tarihi: 11.01.2011, R.G. Tarihi: 04.02.2011, R.G. Sayısı: 27836, Yürürlük tarihi: 01.07.2012.

bu bağlayıcılık sayesinde birbiriyle bağdaşmayan, uygulanamaz yargı kararlarının verilmesi önlenmiş olmaktadır<sup>159</sup>.

### **b. Önleyici Etkisi**

Kesin hükmün önleme yetkisi, mahkeme kararları açısından söz konusu olan doktrinde “ne/non bis in idem”<sup>160</sup> olarak ifade edilen yeni soruşturma veya davayı engelleme etkisidir<sup>161</sup>. Muhakeme hukukunun ana ilkelerinden biri olan fiilin ve failin aynı olması halinde geçerli olan bu ilke uyarınca karar ne olursa olsun kesinleştikten sonra kural olarak aynı fiil ve fail için eylemin hukuki nitelendirilmesi değişse dahi yeni bir soruşturma ve kovuşturma yapılamaz<sup>162</sup>.

Kesin hükme bu etkinin tanınmasındaki amaç hukuk güvenliğinin, kişi özgürlüğünün sağlanması, ülke içerisinde kararların uyumlu olmasının sağlanması ve usul ekonomisine hizmet etmesidir.<sup>163</sup> Bu ilke hem Medeni ve Siyasi Haklara ilişkin Sözleşme 14/7. maddesinde hem de İHAS 7 no’lu Protokol 4. maddesinde kabul edilmiştir<sup>164</sup>.

## **2. Sonuçları**

Kesin hükmün sonuçlarından biri kararın infazına geçilmesi diğeri ise kararın adli sicile kaydedilmesidir<sup>165</sup>.

### **a. Kararın Uygulanması**

Ceza muhakemesinin konusu ceza uyuşmazlıklarının çözülmesidir. Hükmün verilip kesinleşmesiyle ceza yargılaması sona ermekte yargılama hukuku dışında bulunan cezanın infazı başlamaktadır. Ancak infaz sırasında çıkan bazı uyuşmazlıkların çözümü için bazen bir yargılama faaliyeti gerekse de infaz safhasının idari bir fonksiyon olduğu gerçeği değişmemektedir<sup>166</sup>.

---

<sup>159</sup> Arıcan, **a.g.e.**, s. 18.

<sup>160</sup> Aynı fiilden dolayı iki kez yargılama olmaz ilkesi.

<sup>161</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 772.

<sup>162</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 116.

<sup>163</sup> Arıcan, **a.g.e.**, s. 18.

<sup>164</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 116.

<sup>165</sup> İnan, **a.g.e.**, s. 65.

<sup>166</sup> Yurtcan, **Kesin Hüküm**, s. 21.

İnfaz, hukuki işlemler bakımından işlemin amacına ulaşmasını, cezaların infazı ise verilen mahkûmiyet kararının kesinleşmesiyle birlikte cezanın yerine getirilmesini ifade etmektedir<sup>167</sup>.

Mahkemelere verilen hürriyeti bağlayıcı veya para cezası içeren mahkûmiyet hükümlerinin derhal infaz edilmesi gerekir<sup>168</sup>. Ancak 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun'un (CGTİHK)<sup>169</sup> 4. maddesi gereğince mahkûmiyet hükümleri kesinleşmedikçe infaz olunamaz. Kesinleşmeyen kararların değişmesi mümkün bulunduğu ve ayrıca infaz edilen cezanın da telafisi olmayacağından yargılaşma şartı olarak kesinleşme aranmaktadır<sup>170</sup>.

Kararlar kesinleştikten sonra infaz edilebilir ve kural olarak infaz kesintisiz devam eder<sup>171</sup>. Ancak kanunlarımız bu ilkeye bazı istisnalar getirmiştir. Örneğin CGTİHK infazın bölünebilmesini kabul etmiştir. Bu kanun en belli başlı istisnayı para cezaları bakımından kabul etmiş, para cezalarının taksitlerle ödenebileceğini kabul etmiştir<sup>172</sup>. Yine infazın bölünmesi imkânı getiren geceleyin infaz ve hafta sonu infaz gibi özel durumlar da kabul edilmiştir<sup>173</sup>.

5275 sayılı Kanun'un 16 ve 17. maddeleri hapis cezasının hastalık nedeniyle ve hükümlünün istemiyle infazın ertelenmesi düzenlenmiştir. Bu maddelere göre hükümlünün akıl hastalığına yakalanması veya bazı koşulların varlığı hâlinde istemde bulunması durumunda Cumhuriyet savcısı tarafından infazın belirli süreler için ertelenmesine karar verilebilir.

Kunter, Yenisey, Nuhoglu, idarenin mahkeme kararlarının yerine getirilmesini geciktirememesi Anayasanın 138/4 maddesi gereğince kabul edildiğinden Cumhuriyet savcısına verilen infazı erteleme ve durdurma yetkisinin Anayasaya aykırı olduğunu belirtmektedirler<sup>174</sup>. Yurtcan ise Anayasa 138. maddesinin lafzına

<sup>167</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1610.

<sup>168</sup> Yurtcan, **Kesin Hüküm**, s. 21.

<sup>169</sup> Kanun No: 5275, Kabul Tarihi: 13.12.2004, R.G. Tarihi: 29.12.2004, R.G. Sayısı: 25685.

<sup>170</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1614.

<sup>171</sup> Yurtcan, **Kesin Hüküm**, s. 21.

<sup>172</sup> **a.e.**

<sup>173</sup> **a.e.**, s. 22.

<sup>174</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1611. Yazarlar Anayasa, gecikmede tehlike halinde bir koruma tedbiri olarak geri bırakmayı önleyecek şekilde yorumlanabileceğinden Savcının hakimden karar alınca kadar geri bırakması veya durdurmasının yararlı olacağını da ifade

sıkı sıkıya bağlı kalınmaması gerektiğini, Anayasa'nın mahkeme kararlarının yerine getirmesini düzenlerken bunların kanun dairesinde gerçekleştirilmesi gerektiğini açıklamak istediğini, idarenin keyfi ve sebepsiz yere mahkeme kararlarının infazının geciktirilmesine engel olmak istediğini, bu alanda infaz savcılarının kanuna uygun sebeplerle infazı durdurma ve ertelemelerini engellemek istemediğini dolayısıyla savcıların yetkilendirildiği bu kuralların Anayasaya aykırı olmadığını vurgulamaktadır<sup>175</sup>.

İnfazın geri bırakılması ile ilgili düzenlemelerin çoğunda bunlara kimin karar vereceği belirtilmemiştir. Sadece CGTİHK 16. maddesinde geri bırakmaya savcının karar vereceği ifade edilmiştir. Böyle bir talebin savcı tarafından reddedilmesi halinde bu karara karşı infaz hâkimliğine başvurulabileceği 16/3. maddede yazılıdır. Bu istisnai madde dışında kalan hallerde kural olarak yargılama makamının karar vermesi kabul edilerek savcıların yetkisiz olduğu söylenebilir. Uygulamada mahkemelerden karar alınmamaktadır<sup>176</sup>.

#### **b. Kararın Adli Sicile İşlenmesi**

Kesin hükmün sonuçlarından biri de kesinleşen hükmün adli sicile kaydedilmesidir<sup>177</sup>. 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu (ASK)<sup>178</sup> 2. maddesi uyarınca hakkında Türk mahkemeleri veya yabancı ülke mahkemeleri tarafından kesinleşmiş ve Türk hukukuna göre tanınan mahkûmiyet kararı bulunan Türk vatandaşları ile Türkiye'de suç işlemiş olan yabancıların kayıtları da dahil tüm adli sicil bilgileri; mahallinde bilgisayar ortamına aktarılmasını takiben, Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve

---

etmektedirler.; Arıcan da Kunter, Yenisey, Nuhoglu'nun görüşünü paylaşmakla birlikte şunları da belirtmektedir: *“savcının kararı idarî niteliktedir ve bu kararla yargı kararının uygulanması durdurulmaktadır. Kararın uygulanmasını durdurma yetkisi, kararı veren yargı organına ait olmalıdır. Çünkü karar kadar kararın uygulanması da kişi hak ve özgürlükleriyle yakından ilgilidir. Tıpkı farklı hükümlerdeki cezaların toplanması (CGTİHK md. 99) ve cezaevi idaresinin disiplin cezalarının denetlenmesi (CGTİHK md. 52) gibi cezanın uygulanmasının durdurulması da yargısal bir işlem olarak yargı kararına muhtaçtır. Mahkûmiyet kararın uygulanmasında duraksama hâlinde (CGTİHK md. 98) savcının hâkimden kararın açıklanmasını istemesi gibi infazın durdurulması gereken durumlarda savcı hâkimden bir karar vermesini istemeli ve bir infaz yargılaması yapılmalıdır.”* bkz. Arıcan, **a.g.e.**, s. 19.

<sup>175</sup> Yurtcan, **Kesin Hüküm**, s. 26.; Aynı görüş için bkz. Uğur Alacakaptan,, “Hayati Tehlike Taşıyan Hastalık İnfazı Durdurumu?”, **Forum**, 1963, s. 10.

<sup>176</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1618.

<sup>177</sup> Yurtcan, **Kesin Hüküm**, s. 20.; İnan, **a.g.e.**, s. 65.

<sup>178</sup> Kanun No: 5352, Kabul Tarihi: 25.05.2005, R.G. Tarihi: 01.06.2005, R.G. Sayısı: 25832.

İstatistik Genel Müdürlüğündeki merkezî adlî sicilde tutulur. ASK. 4. maddesinde hangi kararların adli sicile kaydedileceği ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir.

Suç işleyen bir kimsenin ıslah edilerek topluma iadesinden sonra geçmişinin kötü damgasını bütün hayatı boyunca taşımaması ve sabıkasının gelecekteki iş hayatında engeller çıkartmaması için belli suçlar dışında ve kabul edilen şartlar dahilinde sabıka kaydının silinmesi öngörülmüştür<sup>179</sup>. Kunter, Yenisey, Nuhoglu, adli sicilden mahkûmiyetin silinmesinin suçluların şahsiyetini tanımayı esas tutan adli sicilin gayesine ve cezaların şahsileştirilmesi prensibine aykırı olduğunu savunmaktadır<sup>180</sup>.

Adlî sicildeki bilgiler, cezanın veya güvenlik tedbirinin infazının tamamlanması, ceza mahkûmiyetini bütün sonuçlarıyla ortadan kaldıran şikâyetten vazgeçme veya etkin pişmanlık, ceza zamanaşımının dolması ve genel af hâllerinde Adlî Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğünce silinerek, arşiv kaydına alınır. Adli sicil bilgileri ilgilinin ölümü üzerine tamamen silinir. Adlî para cezasına mahkûmiyet hükümleri ile cezanın ertelenmesine ilişkin hükümler, adlî sicil kaydına alınmadan doğrudan arşive kaydedilir (ASK md. 9).

Arşiv bilgileri, ilgilinin ölümü üzerine, AY'nın 76. maddesi ile TCK dışındaki kanunlarda bir hak yoksunluğuna neden olan mahkûmiyetler bakımından kaydın arşive alınma koşullarının olduğu tarihten itibaren; yasaklanmış hakların geri verilmesi kararı alınması koşuluyla onbeş yıl geçmesiyle, yasaklanmış hakların geri verilmesi kararı alınması koşulu aranmaksızın otuz yıl geçmesiyle, diğer mahkûmiyetler bakımından kaydın arşive alınma koşullarının olduğu tarihten itibaren beş yıl geçmesiyle tamamen silinir. Fiilin kanunla suç olmaktan çıkarılması halinde, bu suçtan mahkûmiyete ilişkin adlî sicil ve arşiv kayıtları, talep aranmaksızın tamamen silinir. Kanun yararına bozma veya muhakemenin yenilenmesi sonucunda verilen beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararının kesinleşmesi halinde, önceki mahkûmiyet kararına ilişkin adlî sicil ve arşiv kaydı tamamen silinir (ASK md. 12).

<sup>179</sup> 28/12/2004 tarih ve 25685 Sayılı R.G.'de yayımlanan 13/12/2004 tarih ve 5275 sayılı kanunun 120. maddesiyle 1 Haziran 2005 tarihi itibarıyla yürürlükten kaldırılan 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun'un 7. maddesi gerekçesinden.; Yurtcan, **Kesin Hüküm**, s. 20.

<sup>180</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1633.

5352 sayılı ASK'nın mülga 3632 sayılı ASK<sup>181</sup>,da farklarından biri adli sicil bilgilerinin silinmesiyle ilgilidir. 3682 sayılı ASK 8. maddesi, cezanın çekildiği, ortadan kalktığı veya düştüğü tarihten itibaren belli süreler geçtikten sonra AY'nın 76. maddesi ile özel kanunlarda sayılan suçlar hariç olmak üzere adli sicil bilgilerinin tamamen adli sicilden çıkarılacağı ve bu çıkarmayla arşiv kaydı da dahil olmak üzere tamamen silinebileceği hükmü getirilip silinme hususunun mahkemelerce yapılacağı öngörülmüşken 5352 sayılı ASK mahkemelere verilen bu yetkiyi kaldırarak ikili bir sistem öngörmüştür. Bu sisteme göre adli sicil kayıtları infazla birlikte hemen ve re'sen silinecek (ASK md. 9) ancak arşiv kayıtları ise ilgilinin ölümü, Anayasa'nın 76. maddesi ile özel kanunlarda bir hak yoksunluğuna neden olan mahkûmiyetler bakımından kaydın arşive alınma koşullarının olduğu tarihten itibaren belli sürelerde, fiilin suç olmaktan çıkarılması, kanun yararına bozma veya muhakemenin yenilenmesi sonucunda beraat ve ceza verilmesine yer olmadığı kararının kesinleşmesi halinde arşiv kayıtlarının silineceği öngörülmüştür (ASK md. 12)<sup>182</sup>.

5352 sayılı ASK geçici 2. maddesine göre kanunun yürürlüğe girdiği tarihte, Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğünce toplanmış olsun veya olmasın, suç tarihi itibarıyla bu 5352 sayılı Kanunun yürürlük tarihinden önceki kayıtlar hakkında, 3682 sayılı ASK'ya göre süre yönünden silinme koşulu oluşanlar silinir; diğer kayıtlar için 5352 sayılı Kanun hükümlerine göre işlem yapılır.

Geçici maddeye göre işlenen suçun tarihi 01.06.2005 tarihinden önce ise silme işlemi 3682 sayılı ASK ve bu Kanun yönetmeliğine göre yapılacak, bu tarihten sonra ise 5352 sayılı ASK ve yönetmeliğine göre yapılacaktır<sup>183</sup>. Ancak arşiv kayıtlarının silinmesi bakımından 5352 sayılı Kanun daha lehe olduğundan geçici 2/2. maddesi uyarınca 5352 ASK 12. madde uygulanacaktır.

Yasak hakların geri verilmesi mahkûmiyetten doğan müebbet yasakların ve ehliyetsizliklerin ortadan kaldırılmasını sağlayan hukuki bir kurumdur<sup>184</sup>. Mülga CMUK 416 vd. maddelerinde düzenlenen bu kuruma 2005 yılında kabul edilen

<sup>181</sup> Kanun No:3682, Kabul Tarihi: 22.11.1990, R.G. Tarihi: 29.11.1990, R.G. Sayısı: 20710; 01/06/2005 tarih ve 85832 S.R.G. de yayımlanan 25/05/2005 tarih ve 5351 sayılı kanunun 18. maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.

<sup>182</sup> Artuç, Hırsılı, **a.g.e.**, s. 840.

<sup>183</sup> **a.e.**, s. 848.

<sup>184</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1634.; Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 663.

TCK'da müebbet yasaklılık veya müebbet ehliyetsizlik halleri kabul edilmediğinden CMK'da yer verilmemiştir. TCK eski sistemden farklı olarak tüm hak kısıtlamalarını süreye bağlamıştır (bkz. TCK 53). Ancak ASK 13/A maddesi ile yasak hakların geri verilmesi tekrar düzenlenmiştir<sup>185</sup>. Bu maddeye göre 5237 sayılı TCK dışındaki kanunların belli bir suçtan dolayı veya belli bir cezaya mahkûmiyete bağladığı hak yoksunluklarının giderilebilmesi için, yasaklanmış hakların geri verilmesi yoluna gidilebilir. Bunun için; TCK'nın 53. maddesinin beşinci ve altıncı fıkraları saklı kalmak kaydıyla, a) Mahkûm olunan cezanın infazının tamamlandığı tarihten itibaren üç yıllık bir sürenin geçmiş olması, b) Kişinin bu süre zarfında yeni bir suç işlememiş olması ve hayatını iyi halli olarak sürdürdüğü hususunda mahkemede bir kanaat oluşması gerekir.

Yasaklanmış hakların geri verilmesi için, hükümlünün veya vekilinin talebi üzerine, hükmü veren mahkemenin veya hükümlünün ikametgâhının bulunduğu yerdeki aynı derecedeki mahkemenin karar vermesi gerekir. Mahkeme bu husustaki kararını, dosya üzerinde inceleme yaparak ya da Cumhuriyet savcısını ve hükümlüyü dinlemek suretiyle verebilir. Yasaklanmış hakların geri verilmesi talebi üzerine mahkemenin verdiği karara karşı, hükümle ilgili olarak CMK'da öngörülen kanun yoluna başvurulabilir (ASK 13/A-4,5).

## II. MUHAKEME HUKUKUNDA İTİRAZ

### A. Tanım ve Kavram

İtiraz, “bir düşünce veya karara karşı onu benimsemeyerek karşı koyma; onu çürütmek için karşı fikir ileri sürme; karşı söylem”<sup>186</sup>, “kabul etmeme, karşı çıkma, karşı fikirle savaşıma”<sup>187</sup> anlamlarını ihtiva eden Arapça bir kelimedir.

Türk hukukunda itiraz, itiraza konu olan karar, kararı veren makam ve onu inceleyen merci olmak üzere farklı anlamlarda kullanılan bir kavram olup<sup>188</sup>, terim olarak, bir hukukî işlemin yapılmasına engel olan, onu bazı kayıtlar altına alan ya da

<sup>185</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1634.

<sup>186</sup> Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, (Çevrimiçi) <http://www.tdk.org.tr> (e.t. 29.04.2013); Türk Dil Kurumu, **Osmanlıca Lügat**, Ankara, 2002, s. 187.

<sup>187</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 33.

<sup>188</sup> Arıcan, **a.g.e.**, s. 58.

onu sonlandıran olgular olarak anlaşılmaktadır<sup>189</sup>. Mevzuatımız ve uygulamada ve yine doktrinde itirazla ilgili terminoloji problemi vardır. Kanunlarımızda itiraz kavramı kanun yolu olsun ya da olmasın her türlü hukuki çareyi ifade etmek amacıyla kullanılmaktadır<sup>190</sup>.

Ceza muhakemesi sırasında ve sonunda verilen kararlarda hataların bulunması nihai kararı etkileyip onun da yanlış olmasına neden olabileceğinden veya sanığın veya diğer muhakeme suçlularının muhakemenin yürüyüşü sırasında haksızlığa uğramaları suretiyle fertlerin aleyhine düzenin bozulması söz konusu olacağından ceza muhakemesinin güttüğü amacı gerçekleştirmekte bir imkân olarak Kanun itiraz kanun yolunu kabul etmiştir<sup>191</sup>.

Ceza muhakemesi hukuku doktrinde itiraz; henüz kesinleşmemiş, kural olarak hâkim, Kanun'un gösterdiği hallerde mahkeme kararlarına karşı başvuru, kural olarak kararın infazını ertelemeyen ve son karardan önce verilen ara kararlardan mağdur olduğunu ileri süren ilgililerin başvurusu üzerine bu kararların gerek maddi ve gerekse hukuksal yönden bir başka yargı organı tarafından yeniden incelenmesini sağlayan olağan bir kanun yoludur<sup>192</sup>.

AYM de bir kararında itiraz kanun yolunu şöyle tanımlamıştır: “...*İtiraz, kural olarak, bir yargılama yerinin gördüğü bir işte veya verdiği bir kararda bir yanlışlık veya aykırılık olduğu iddiası üzerine ortaya çıkan yeni bir uyuşmazlığın yine bir yargılama yeri önüne getirilmesidir. O halde, "İtiraz" dahi bir "Kanun yolu"ndan ibarettir. İşte bu niteliği nedeniyle "İtiraz" müessesesi, ceza yargılama usulleri*

<sup>189</sup> Yılmaz, **Sözlük**, s. 597; Şener, **Sözlük**, s. 388.

<sup>190</sup> Gürelli, **a.g.m.**, s. 69.; Karakehya, **a.g.e.**, s. 16.; Örnekler için bkz. Arıcan, **a.g.e.**, s. 58.; Örneğin CMK 173. maddesinde savcının kovuşturmayla yer olmadığına dair kararına itiraz edilebileceği belirtilmektedir. Kanunda itiraz olarak adlandırılrsa da bu itiraz kanun yolu olarak kabul edilmediğinden itiraza ilişkin CMK hükümlerinin burada uygulanması söz konusu olamaz. bkz. Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 224.

<sup>191</sup> Gürelli, **a.g.e.**, s. 64.

<sup>192</sup> Taner, **a.g.e.**, s. 359.; Kantar, **a.g.e.**, s. 22.; Karakehya, **a.g.e.**, s. 16.; Arıcan, **a.g.e.**, s. 59.; Aydın, **a.g.m.**, s. 64.; Toroslu, Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 327.; Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1669.; Erdem, **a.g.e.**, s. 23.; Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 564.; Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 727.; Bıçak, **a.g.e.**, s. 729.; Özbek vd., **a.g.e.**, s. 693.; Özen, **a.g.e.**, s. 33.; Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 850.; Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 224.

*yasalarında yer alan diğer kanun yolları arasında gösterildiği gibi, öğretide dahi aynı şekilde tanımlanmış bulunmaktadır...*<sup>193</sup>

## **B. İtiraz Yolunun Konusu ve Niteliği**

İtiraz yolunun konusunu hâkim veya mahkemelerin yargısal kararları oluşturur. Dolayısıyla yargısal makamların ve Cumhuriyet Başsavcılığının idari nitelikteki kararları itiraz yolunun kapsamı dışındadır<sup>194</sup>.

İtirazın konusunu kural olarak hâkimlik kararları oluşturmaktadır. Hâkim tarafından verilen kararlar kanunda itiraz edilebileceği yönünde açık düzenleme bulunmasa da itiraz kanun yolu açıktır<sup>195</sup>. Mahkeme kararları açısından ise itiraz kanun yoluna başvurulabilmesi için açık hüküm bulunması gerekmektedir<sup>196</sup>. Nitekim bu husus CMK 267. maddesinde açıkça ifade edilmiştir<sup>197</sup>. CMUK 298/2. maddede mahkeme kararlarına itiraz edilemez kuralına bazı istisnalar getirilmiş ve bu çerçevede “*tutuklamaya, tutukluluğun devamına, hacze ve üçüncü şahıslara ilişkin mahkeme kararlarına*” itiraz edilebilmesine olanak sağlanmış ise de CMK itiraz edilebilecek mahkeme kararlarını tek tek sayma yoluna gitmemiş, ilgili her maddede hangi mahkeme kararlarına karşı itiraz yoluna başvurulabileceğini ayrıca düzenlemiştir<sup>198</sup>.

Hâkimlik kararları; soruşturma evresinde sulh ceza hâkimliğinin kararları<sup>199</sup>, naip hâkimin kararları, istinabe olunan hâkimin kararları, mahkeme başkanı sıfatıyla

<sup>193</sup> AYM. 18.02.1971, E. 1970/3, K. 1971/21, (Çevrimiçi) <http://www.anayasa.gov.tr> (e.t. 09.04.2013)

<sup>194</sup> Gürelli, **a.g.e.**, s. 65.

<sup>195</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 695.; Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 224.

<sup>196</sup> 1.CD. 20.04.2006, E. 2006/205, K. 2006/1501. (UYAP; e.t. 25.06.2013); Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 851.; Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 224.

<sup>197</sup> CMK 267. madde, CMUK 297/1 ve 298 maddelerindeki genel olarak hakimlerin duruşmalara ilişkin olmayan kararlarına karşı itiraz yoluna başvurulabileceği, bunların dışındakilere itirazın mümkün olmadığı şeklindeki kısıtlayıcı nitelikteki itiraz hükümlerini esnetmiş, kısıtlama getirmeksizin bütün hakim kararlarına karşı kanun yolunu açmak suretiyle CMUK döneminde hangi kararların hakim kararı olduğu konusundaki tartışmaları ortadan kaldırmıştır. bkz. Özbek vd., **a.g.e.**, s. 695.

<sup>198</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 564.; Özbek vd., **a.g.e.**, s. 695.

<sup>199</sup> TMK 10. madde ile görevlendirilmiş ağır ceza mahkemeleri ve özgürlük hâkimliği 21.02.2014 tarih ve 6526 sayılı Kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır. Yürürlükten kaldırılmadan önce 3713 sayılı TMK 10/1-c maddesi uyarınca bu Kanun kapsamında yürütülen soruşturmalarda hâkim tarafından verilmesi gerekli kararları almak, bu kararlara karşı yapılan itirazları incelemek ve sadece bu işlere bakmak üzere görevlendirilen özgürlük hâkimlerinin verdikleri soruşturmaya ilişkin kararlar hâkimlik kararıdır.

verilen kararlar olarak karşımıza çıkmaktadır<sup>200</sup>. İtirazın konusunu kural olarak hukuka aykırı olduğu düşünülen ara kararlar oluşturmakla birlikte son karara esas teşkil eden ara kararlar için itiraz kanun yoluna başvurulamaz<sup>201</sup>. Nihai hüküm hakkında zaten kanun yolu olarak istinaf veya temyiz açık bulunduğundan bu yola başvurulması halinde esas hükümle alakası olan son karara esas teşkil eden kararlar esas hükümle incelenebileceğinden bunlar için ayrıca itiraz kanun yolu açılmamıştır<sup>202</sup>. Örneğin bir delil ileri sürülüp de tartışılmaya açılmaksızın reddedilmişse, mahkemenin ara kararı niteliğindeki bu karar son kararla bağlantılı olduğundan son kararla birlikte temyiz yolunda ele alınacaktır<sup>203</sup>.

Ara kararların bir kısmı da hükme esas teşkil etmez. Yani esas hükümle bağlantısı yoktur ve onu yaratmaz. Bu çeşit ara kararlara temyiz kanun yolu öngörülmediği gibi kural olarak itiraz kanun yolu da kabul edilmemiştir<sup>204</sup>. Örneğin hâkimin yasal nedenlerle reddi isteğinin kabulü kararı kesindir ve itiraz edilemez (CMK md. 28.)<sup>205</sup>.

Nitelik bakımından itiraz, kesinleşmemiş kararlara karşı söz konusu olduğundan olağan kanun yolu olup maddi ve hukuki yönden bir denetim söz konusu olduğundan asıl derece kanun yolu olarak ifade edilmektedir<sup>206</sup>.

### **C. Medeni Muhakeme Hukukunda İtiraz**

Ceza muhakemesinde itiraz, olağan bir kanun yolu olarak CMK'da ve doktrinde kabul edildiği halde hukuk muhakemesinde itiraz bir kanun yolu olarak ön görülmüş değildir.

<sup>200</sup> Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 727.; Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 850.; Bıçak, **a.g.e.**, s. 729.

<sup>201</sup> Yüce, **a.g.e.**, s. 52.; Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 727.; Bıçak, **a.g.e.**, s. 729.; Özen, **a.g.e.**, s. 91. CMUK hakimlik makamı tabirini kullanmamış bunları sayma yoluna gitmişken CMK hakim kararı terimini açıkça kullanmıştır (CMK md. 267/1). bkz. Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 1670.

<sup>202</sup> Taner, **a.g.e.**, s. 360.; Mahkeme kararlarının bir kısmı hükümdür. Bunlara karşı itiraz yolu açık değildir. Mahkemelerin hükümden başka ara kararların bir kısmı da hükme esas teşkil eder. Bunlar hükmün çıkması ile bağlantısı olan ve onu yaratan kararlar (örn. mahkemenin yetkili olduğuna karar vermesi) olup bunların hükümle birlikte temyiz edilebilmesi mümkün olduğundan bunlar için itiraz kanun yolunun açılması lüzumu duyulmamıştır. bkz. Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 1672.

<sup>203</sup> Yurtcan, **a.g.e.**, s. 457.

<sup>204</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 1672.

<sup>205</sup> Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 727.

<sup>206</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 1669.; Özbek vd., **a.g.e.**, s. 693.; Doktrinde bazı yazarlar itiraz kanun yolunu ceza muhakemesinin olağan süreci içerisinde tali/ikincil bir çare olarak nitelendirmektedir. bkz. Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 1669.; Özen, **a.g.e.**, s. 34.

Medeni muhakeme hukukunda bir kararın yeniden gözden geçirilmesini talep edebilmenin kanun yolu adını taşıyabilmesi için o kararın nihai olması gerekmektedir. Nihai olmayan, diğer bir deyişle mahkemenin işten el çekmesi sonucunu doğurmayan ve bu sebeple de “ara kararı” adını taşıyan mahkeme işlemleri hakkında aynı mahkemeye yapılan itirazlar medeni muhakeme hukukunda bir kanun yolu olarak kabul edilmemektedir<sup>207</sup>.

Medeni muhakeme hukukunda kanun yolları nihai kararlar için kabul edilmiştir. Nihai olmayan ara kararlara ise başvurulabilecek genel bir kanun yolu bulunmamaktadır<sup>208</sup>.

Hukuk muhakemesinde itiraz olağan kanun yolu olarak kabul edilmemekle birlikte<sup>209</sup> hukuk muhakemesine ilişkin bazı düzenlemelerde (örneğin HMK md. 394/1-2-3, HMK md. 403, Türk Medeni Kanunu md. 461/2, 488 vb.) hukuki çare olarak itirazın kabul edildiği görülmektedir. Bu düzenlemelerde getirilen itiraz kurumu verilmiş bir kararın kaldırılmasını veya değiştirilmesini sağlama amacı gütmesi bakımından geniş anlamda bir kanun yolu olarak kabul edilebilir<sup>210</sup>.

### 1. Geçici Hukuki Korumalarda İtiraz

Hukuk muhakemesinde geçici hukuki korumalardan biri olan ihtiyati tedbir<sup>211</sup> ile delil tespiti<sup>212</sup> kanun yolu olarak olmasa da hukuki çare olarak itiraz yolu öngörülmüştür.

---

<sup>207</sup> Bilge, **a.g.e.**, s. 4.

<sup>208</sup> Kuru, **a.g.e.**, C.V., s. 4484.

<sup>209</sup> İtirazla kaldırılması veya değiştirilmesi istenen karar nihai karar karakteri taşıyamaması, mahkemenin işine devam etmesine engel olmaması hatta bu gibi kararlar kazanılmış hak doğurmamış olmak kaydıyla mahkemece re’sen değiştirilebilmesi gibi özellikleri nedeniyle muhakeme hukukunda itiraz kanun yolları arasında sayılmamaktadır. Türk hukukunda dar anlamda kanun yolu dışındaki bu gibi imkânlar için ayrı bir ad yoktur. Halbuki Alman hukukunda bunlara (Rechtsbehelfe) hukuki çare denilmektedir. bkz. Bilge, **a.g.e.**, s. 4. dpn. 10.

<sup>210</sup> Bilge, **a.g.e.**, s. 4.

<sup>211</sup> İhtiyati tedbir; “davacının davayı kazanması halinde dava konusu mala kavuşmasını kanunların açıkça öngördüğü durumlarda nafaka ödenmesini, ayrılık ve boşanma davası üzerine gerekli geçici tedbirlerin alınmasını ve benzeri düzenlemelerin yapılmasını sağlamak üzere davadan evvel veya davanın açılmasından sonra ve henüz kesin hükme bağlanmasından önce mahkemece tanınan geçici hukuki himayeye” denir. bkz. Ejder Yılmaz, **Geçici Hukuki Himaye Tedbirleri**, C.I, Ankara, Yetkin Yayınları, 2001, s. 178.

<sup>212</sup> Delil tespiti, “ilerde açılacak veya açılmış olan bir dava ile ilgili delillerin bazı şartlar altında zamanından önce toplanıp emniyet altına alınmasını sağlamak için kabul edilmiş bir müessesedir.” bkz. Kuru, **a.g.e.**, C. IV., s. 4426.

İhtiyati tedbir kural olarak paradan başka şeylere ilişkin davalarda, dava konusu olan şey (örneğin taşınır veya taşınmaz mal) için önleyici veya koruyucu nitelikte alınan bir karardır. Bu yönüyle de ihtiyati tedbirin özel bir çeşidi olan ihtiyati hacizden ayrılmaktadır<sup>213</sup>.

Özellikle konusu para alacağı olan ve belirli alacak davasına konu olamayacak uyuşmazlık konusunda, para alacağının teminat altına alınması için borçlunun taşınır veya taşınmaz mallarına ihtiyati tedbir konulup konulmayacağı tartışmalıdır. Ancak Yargıtay bazı kararlarında<sup>214</sup> özellikle kısmi dava ve belirsiz alacak<sup>215</sup> davalarında hakkın bulunması ve sebebin ortaya çıkması halinde borçlunun mallarına ihtiyati tedbir konulmasına cevaz vermektedir. Hatta bazı Yargıtay kararlarında para alacaklarında istenen ihtiyati tedbirin hukuki nitelendirilmesi hâkime ait olduğu

<sup>213</sup> Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s. 591.; “HMK’nın 389. maddesi gereğince tedbirin ancak dava konusu hakkında verilebileceği, somut olayda ise taşınmazların dava konusu olmadığı gerekçesiyle, tedbir talebinin reddine karar verilmiştir. Kararı, ihtiyati tedbir talep eden davacı vekili temyiz etmiştir. Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı delillerle gerektirici sebeplere, delillerin takdirinde bir isabetsizlik bulunmamasına göre, ihtiyati tedbir talep eden davacı vekilinin temyiz itirazları yerinde görülmemiştir. SONUÇ: Yukarıda açıklanan nedenlerle, ihtiyati tedbir talep eden davacı vekilinin tüm temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün onanmasına”23. HD. 19.09.2013, E. 2013/5747, K. 2013/5555. Aynı yönde 23. HD. 24.10.2013, E. 2013/7330, K. 2013/6495. (UYAP; e.t. 26.01.2014)

<sup>214</sup> “Özellikle konusu para alacağı olan ve belirli alacak davasına konu olamayacak uyuşmazlık konusunda, para alacağının teminat altına alınması için borçlunun taşınır veya taşınmaz mallarına ihtiyati tedbir konulup konulmayacağı tartışmalıdır. Zira yasa da açıkça uyuşmazlık konusu hakkında ihtiyati tedbir kararı verilebileceği belirtilmiştir. Belirsiz veya kısmi davada alacak belirlenen kadar ki yargılama sürecinde veya başında ihtiyati haciz yolu ile alacağın teminat altına alınması olanağı bulunmamaktadır. Maddenin lafzi yorumunda para alacağının teminat altına alınması için uyuşmazlık konusu olmadığı için borçlunun taşınır veya taşınmaz mallarına ihtiyati tedbir konulamayacağı belirtilebilir. Ancak asıl olan bir hakkın bulunması ve ihtiyati tedbir sebebinin ortaya çıkmasıdır. Gerekçe bu iki hususu yeterli kabul etmektedir. Kaldı ki ihtiyati tedbir, ihtiyati hacze göre daha hafif sonuçları olan bir koruma tedbiridir. İhtiyati tedbirde borçlu yönünden sadece kayden tedbir konulmakta ve borçlu tedbire konu mal üzerinde sınırlı da olsa tasarrufuna devam edebilmektedir. O halde kısmi dava veya belirsiz alacak davasında, hakkın bulunması ve sebebin ortaya çıkması halinde borçlunun taşınır veya taşınmaz malları üzerine ihtiyati tedbir konulmasında ve karar verilmesinde yasal bir engel bulunmamaktadır.”9.HD. 04.11.2013, E. 2013/9530, K. 2013/27940. (UYAP; e.t. 26.01.2014)

<sup>215</sup> Belirsiz alacak davası davanın açıldığı anda talep edilecek alacağın miktarının veya değerinin davacı tarafından rakamsal olarak belirlenmesinin beklenemeyeceği veya imkânsız olması durumlarında davacı talebin miktarını veya değerini yargılama sırasında karşı tarafın veya üçüncü kişinin vereceği bilgiler veya delillerin incelenmesinde sonra hâkimin vereceği süre içerisinde belirleme imkânı tanıyan bir eda davası olarak tanımlanmaktadır. bkz. Cemil Simil, **Belirsiz Alacak Davası**, İstanbul, XII Levha Yayıncılık, 2013, s. 97.

gerekeçsiyle ihtiyati haciz talebi olarak değerlendirilerek karar verilmesi gerektiği ifade edilmektedir<sup>216</sup>.

İhtiyati tedbir kararı bir ara karardır. Bu ara kararla hukuki menfaatini çığnendiğini düşünen taraf ve hatta taraf dışındaki ilgililerin<sup>217</sup> de hukuki menfaatine uymak şartıyla bu ara karardan dönülmesini isteyebilmesi bir yargılama hukuku kuralıdır<sup>218</sup>. HMK bu genel kural yanında bazı özel durumlarda ihtiyati tedbire itirazı özel olarak düzenlemiştir<sup>219</sup>.

İhtiyati tedbir talebinin reddi hâlinde, kanun yoluna başvurulabilir. Bu başvuru öncelikle incelenir ve kesin olarak karara bağlanır ( HMK 391/3). İhtiyati tedbir talebinde bulunan tedbir talebinin reddi kararına süresi içinde kanun yoluna başvurmamışsa yargılama sırasında da tedbir talebini yinelemesi mümkündür. Ancak yinelenen bu talebin de reddi halinde HMK 391/3 maddesi uyarınca kanun yolu artık açık olmamaktadır<sup>220</sup>.

Karşı taraf dinlenmeden (yoklukta) verilmiş olan ihtiyati tedbir kararlarına itiraz edilebilir<sup>221</sup>. İhtiyati tedbirin uygulanması sırasında karşı taraf hazır

<sup>216</sup> “Kısmi dava veya belirsiz alacak davasında, hakkın bulunması ve sebebin ortaya çıkması halinde borçlunun taşınır veya taşınmaz malları üzerine ihtiyati tedbir konulmasında ve karar verilmesinde yasal bir engel bulunmamaktadır. Uyuşmazlık konusu para alacağı ile belirlidir. Hukuki nitelendirme hakime aittir. Davacı tarafın uyuşmazlık konusu para alacağı konusunda ihtiyati haciz niteliğinde ihtiyati tedbir kararı verilmesi isteminin 6100 sayılı HMK. ’un 389 ve devamı maddeleri kapsamında değil, ihtiyati haciz istemi ile ilgili İİK. ’nun 257 ve devamı maddeleri kapsamında değerlendirilmesi gerekir. Mahkemece hatalı hukuki değerlendirme ile yazılı şekilde istemin reddine karar verilmesi isabetsiz olup, bozmayı gerektirmiştir”9.HD. 04.11.2013, E. 2013/9811, K. 2013/27945; 9.HD. 04.11.2013, E. 2013/9529, K. 2013/27939.; Farklı görüşte karar için bkz. 22. HD. 11.09.2013, E. 2013/21818, K. 2013/18541. (UYAP; e.t. 26.01.2014)

<sup>217</sup> 2.HD., 23.05.2013, E. 2013/16031, K. 2013/21011. (UYAP; e.t. 26.01.2014)

<sup>218</sup> Yılmaz, **Geçici Hukuki Himaye**, s. 969.

<sup>219</sup> **a.e.**

<sup>220</sup> “HMK’nun 391/3 ve 394/5 hükümlerine göre sadece ihtiyati tedbir isteminin reddine ilişkin kararlar ile ihtiyati tedbire itiraz üzerine verilen kararların temyizi mümkündür. İhtiyati tedbirin kaldırılmasını isteyen vekilinin itirazının reddine ilişkin 22.1.2013 tarihli ilk karara yönelik olarak temyiz yoluna başvurmaması karşısında, yinelenen itirazın reddine dair 4.4.2013 tarihli kararın temyiz kabiliyeti bulunmamaktadır. Aksi hâl, ihtiyati tedbire itirazın reddine dair kararın hiçbir süreye tabi olmadan her zaman temyiz edilmesinin mümkün olduğu şeklinde kabul edilmesi olanaklı olmayan bir hukuki sonuç doğurur. Bu nedenle temyiz isteminin reddine karar verilmesi gerekmiştir.” 19. HD. 05.11.2013, E. 2013/11843, K. 2013/17223. (UYAP; e.t. 26.01.2014)

<sup>221</sup> “6100 sayılı HMK’nun 394/5. maddesi uyarınca, karşı taraf kendisi dinlenmeden (yokluğunda) verilmiş olan ihtiyati tedbir kararlarına itiraz edilebilir. İtiraz hakkında verilen karara karşı, kanun yoluna başvurulabilir. Ayrıca, HMK’nun 391/son maddesine göre, ihtiyati tedbir talebinin reddi halinde de, kanun yoluna başvurulabilir. Kararın temyiz edilip edilemeyeceği, kanun tarafından tayin edileceğinden, 6100 sayılı HMK’nun bu düzenlemesi karşısında, aleyhine ihtiyati

bulunuyorsa, tedbirin uygulanmasından itibaren; hazır bulunmuyorsa tedbirin uygulanmasına ilişkin tutanağın tebliğinden itibaren bir hafta içinde, ihtiyati tedbirin şartlarına, mahkemenin yetkisine ve teminata ilişkin olarak, kararı veren mahkemeye itiraz edebilir. İhtiyati tedbir kararının uygulanması sebebiyle menfaati açıkça ihlal edilen üçüncü kişiler de ihtiyati tedbiri öğrenmelerinden itibaren bir hafta içinde ihtiyati tedbirin şartlarına ve teminata itiraz edebilirler (HMK md. 394/1, 2, 3).

Mahkeme, ilgilileri dinlemek üzere davet eder; gelmedikleri takdirde dosya üzerinden inceleme yaparak kararını verir. İtiraz üzerine mahkeme, tedbir kararını değiştirebilir veya kaldırabilir (HMK md. 394/4).

İhtiyati tedbir kararına itiraz söz konusu olduğunda itirazları inceleyen merci, yüksek yetkili mahkeme değil, esasa ilişkin yargılamanın yapıldığı mahkemedir<sup>222</sup>.

HUMK'ta kabul edilmeyen HMK'nın kabul ettiği bir husus da itiraz hakkında verilen karara karşı, kanun yoluna başvurulabilmesidir<sup>223</sup>. Bu başvuru öncelikle incelenir ve kesin olarak karara bağlanır (HMK md. 394/5).

Aleyhine ihtiyati tedbir kararı verilen veya hakkında bu tedbir kararı uygulanan kişi, mahkemece kabul edilecek teminatı gösterirse, mahkeme, duruma göre tedbirin değiştirilmesine veya kaldırılmasına karar verebilir. Bu karara karşı da bir hafta içerisinde itiraz mümkündür. İtiraz yine kararı veren mahkemeye yapılır. İtiraz üzerine mahkeme, tedbir kararını değiştirebilir veya kaldırabilir (HMK 395/1, 3). Bu

---

*tedbir istenenlerin ancak yokluklarında verilen tedbir kararına karşı itiraz ve kanun yoluna başvurma hakkı mevcut olup, yüze karşı verilen ihtiyati tedbir kararlarına karşı ise itiraz ve temyiz yolu kapalıdır.* 11.HD. 28.10.2013, E. 2013/14261, K. 2013/18951; 11. HD. 07.11.2013, E. 2013/14273, K. 2013/19931. (UYAP; e.t. 26.01.2014)

<sup>222</sup> Arıcan, **a.g.e.**, s. 60.

<sup>223</sup> HMK 341/1. madde uyarınca ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz taleplerinin reddi ve bu taleplerin kabulü hâlinde, itiraz üzerine verilecek kararlara karşı istinaf yoluna başvurulabilir. Ancak istinaf mahkemeleri henüz kurulmadığından 6127 sayılı Kanun ile HMK'ya eklenen geçici 3. madde ile istinaf mahkemelerinin resmi gazetede ilan edilecek göreve başlama tarihine kadar 1086 sayılı HUMK'un temyize ilişkin hükümlerinin uygulanacağı öngörüldüğünden kanun yolu olarak temyiz kanun yoluna gidilmektedir. Ancak Yargıtay'ın bazı daireleri istinaf mahkemeleri kurulana kadar ihtiyati tedbirlerde itiraz üzerine verilen kararlara temyiz yoluna başvurulamayacağı yönünde kararlar vermektedir. Kararlar için bkz. 1. HD. 26.11.2013, E. 2013/20222, K. 2013/16716; 3.HD., 25.11.2013, E. 2013/18998, K. 2013/16457; 10.HD., 21.11.2013, E. 2013/21413, K. 2013/22088; 16.HD. 19.11.2013, E. 2013/11200, K. 2013/10994; 17.HD. 22.10.2013, E. 2013/11134, K. 2013/14116; Yargıtay dairelerinin bu farklı kararları nedeniyle içtihadı birleştirmeye gidilmiş ve istinaf mahkemeleri kurulana kadar ihtiyati tedbir taleplerinin reddi veya bu taleplerin kabulü halinde itiraz üzerine verilen kararlara karşı temyiz kanun yolunun kapalı olduğuna karar verilmiştir. bkz. YİBK, 21.02.2014, E. 2013/1, K. 2014/1 (R.G. 17.04.2014, Sy. 28975)

karara karşı ise kanun yoluna başvurulamayacaktır. Zira HMK 395/3. maddesi sadece 394. maddesinin 3. ve 4. fıkralarının kıyasen uygulanacağını belirtmiştir. Teminat üzerine verilen kararlar ihtiyati tedbirin özüyle ilgili bulunmadığından bu konudaki kararlara karşı kanun yolun başvuru kabul edilmemiştir<sup>224</sup>.

Durum ve koşulların değiştiği sabit olursa talep üzerine ihtiyati tedbirin değiştirilmesine veya kaldırılmasına teminat aranmaksızın karar verilebilir (HMK md. 396/1). Bu karara karşı HMK 396/2. madde yollamasıyla itiraz mümkündür. Ancak itiraz üzerine verilecek karara karşı kanun yolu kapalıdır<sup>225</sup>.

Yargıtay ihtiyati tedbir taleplerinin reddi veya itiraz üzerine verilen red kararlarının temyizen incelenebilmesi için yerel mahkeme kararının gerekçeli olmasını aramaktadır. Bu nedenle tensip tutanaklarıyla ihtiyati tedbir kararlarının reddi yönündeki kararlar için ayrıca gerekçeli karar yazılmamasını bozma sebebi yapmaktadır<sup>226</sup>.

<sup>224</sup> Karslı, **a.g.e.**, s. 648.; “6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun Durum ve koşulların değişmesi sebebiyle tedbirin değiştirilmesi veya kaldırılması başlığını taşıyan 396. maddesinde; ‘(1) Durum ve koşulların değiştiği sabit olursa, talep üzerine ihtiyati tedbirin değiştirilmesine veya kaldırılmasına teminat aranmaksızın karar verilebilir. (2) İtiraza ilişkin 394 üncü maddenin üçüncü ve dördüncü fıkrası, kıyas yoluyla uygulanır.’ şeklinde düzenlemeye yer verilmiştir. Dosya kapsamına göre Mahkemece verilen ihtiyati tedbir kararına karşı davalı tarafça itiraz edilmesi üzerine mahkemece duruşma yapılarak ihtiyati tedbir kararının teminatsız olarak kaldırılmasına karar verilmiştir. Bu haliyle tedbir kararının davalı vekilinin talebi üzerine 6100 sayılı Kanunun 396/1. maddesine göre kaldırılmasına karar verilmiş olup, aynı maddenin 2. fıkrasında 6100 sayılı Kanunun ihtiyati tedbir kararına karşı itirazı düzenleyen 394. maddesinin 3 ve 4. fıkralarına atıf yapılmış ve ancak ihtiyati tedbir kararına karşı kanun yoluna başvuruyu düzenleyen 5. fıkrasına atıf yapılmamış olmakla tedbirin değiştirilmesi veya kaldırılması kararına karşı temyiz yolu kapalıdır.”7.HD. 25.11.2013, E. 2013/25812, K. 2013/20072.; 11. HD. 30.10.2013, E. 2013/14149, K. 2013/19141; 11. HD. 25.09.2013, E. 2013/11833, K. 2013/16524. (UYAP; e.t. 26.01.2014)

<sup>225</sup> “6100 sayılı HMK’nın 396. maddesinde durum ve koşulların değişmesi nedeniyle tedbirin kaldırılmasının istenebileceği ve itiraza ilişkin 394. maddenin 3. ve 4. fıkrasının kıyas yoluyla uygulanacağı belirlenmiştir. İtiraza ilişkin olarak kıyas yoluyla uygulanacağı belirtilen fıkralar arasında 394. maddenin 5. fıkrasının yer almaması ve kanun yolunun da bu fıkra da düzenlenmiş bulunması nedeniyle, durum ve koşulların değişmesi sebebiyle ihtiyati tedbir kararının kaldırılması talebinin mahkemece kabulü kararına itiraz üzerine, itirazın reddi kararına karşı temyiz yolu açık bulunmamaktadır. Bu itibarla, ihtiyati tedbir isteyen davacı vekilinin temyiz isteminin reddine karar vermek gerekmiştir.”11. HD. 25.09.2013, E. 2013/11833, K. 2013/16524; 11. HD. 18.09.2013, E. 2013/10736, K. 2013/16000; 11. HD. 30.10.2013, E. 2013/14149, K. 2013/19141. (UYAP; e.t. 26.01.2014)

<sup>226</sup> “HMK’nun 391/3 maddesi uyarınca ihtiyati tedbir talebinin reddi halinde kanun yoluna başvurma olanağı getirilmiştir. Ancak temyiz edilen bir kararın Yargıtay tarafından temyiz incelemesinin yapılabilmesi için öncelikle kararın taraflara usulüne uygun olarak tebliğ edilmesi ve süresi içerisinde temyiz edilmiş olması gerekmektedir. Bundan başka, ihtiyati tedbir kararının HMK’nun 391/2 maddesi uyarınca gerekçeli karar şeklinde yazılması gerekmekte olup, esasen Yargıtay denetiminin de gerekçeli karar üzerinden yapılması mümkündür. 1982 Anayasası’nın 141.

İhtiyati tedbir kararı dava açılmasından önce verilmişse, tedbir talep eden, bu kararın uygulanmasını talep ettiği tarihten itibaren iki hafta içinde esas hakkındaki davasını açmak ve dava açtığına ilişkin evrakı, kararı uygulayan memura ibrazla dosyaya koydurtmak ve karşılığında bir belge almak zorundadır. Aksi hâlde tedbir kendiliğinden kalkar (HMK md. 397/1). İhtiyati tedbiri tamamlayan merasimin yerine getirilmemesi halinde Kanun tedbirin kendiliğinden kalkacağını kabul etmekle birlikte aleyhine tedbir konulan taraf tedbirin kalktığının tespitini istemesinde herhangi yasal bir engel yoktur<sup>227</sup>. Ancak bu hususta verilecek tespit kararına karşı kanun yolu öngörülmemiştir<sup>228</sup>.

Talep sahibinin haklarının korunması bakımından zorunluluk bulunan hâllerde, karşı tarafa tebligat yapılmaksızın delil tespiti yapılabilir. Tespitin yapılmasından sonra, tespit dilekçesi, tespit kararı, tespit tutanağı ve varsa bilirkişi raporunun bir örneği mahkemece kendiliğinden diğer tarafa tebliğ olunur. Karşı taraf tebliğden itibaren bir hafta içinde delil tespiti kararına itiraz edebilir (HMK md. 403/1). HMK'da bu itirazın nereye yapılacağı veya kim tarafından inceleneceği ile ilgili bir düzenleme bulunmamaktadır. HUMK'ta bu itirazın delil tespiti kararını vermiş olan hâkim tarafından incelenip karara bağlanacağı açık şekilde düzenlenmekteydi (HUMK md. 373) Kuru, 1086 sayılı HUMK döneminde delil tespiti kararına karşı ihtiyati tedbirde itirazı düzenleyen HUMK 107 ve 108. madde hükümlerinin kıyasen uygulanacağını belirtmekteydi<sup>229</sup>.

HMK döneminde de ihtiyati tedbirde itiraza ilişkin 394/2. maddesi kıyasen uygulanmak suretiyle delil tespitine itirazın delil tespitini yapan mahkemeye yapılacağı ve bu mahkemece değerlendirilebileceği söylenebilecektir<sup>230</sup>.

---

*maddesine göre, tüm mahkeme kararlarının gerekçeli olması gerekmektedir. Temyiz edilen kısa karar, bu hususları kapsamadığından, temyiz denetimi mümkün değildir. Bu durumda, mahkemece, ihtiyati tedbir talebinin reddine dair karar verilmesi üzerine, HMK'nun 391/2 maddesine uygun olarak, gerekçeli karar yazılmamış olduğundan kararın bozulması gerekmiştir."*11. HD. 28.10.2013, E. 2013/14191, K. 2013/19000; 11. HD. 09.09.2013, E. 2013/10946, K. 2013/15264. (UYAP; e.t. 26.01.2014)

<sup>227</sup> 18.HD. 07.10.2013, E. 2013/15426, K. 2013/12994. (UYAP; e.t. 26.01.2014)

<sup>228</sup> "Davalı vekilinin talebi, ihtiyati tedbirin kanun gereği (ipso iure) kalkmış olduğunun (HMK m.397) tespiti istemine ilişkin olup, mahkemece bu konuda verilen karara karşı temyiz yolu açık olmadığından temyiz isteminin reddine karar vermek gerekmiştir."19.HD. 08.10.2013, E. 2013/12137, K. 2013/15594. (UYAP; e.t. 26.01.2014)

<sup>229</sup> Kuru, **a.g.e.**, C.IV, s. 4445.

<sup>230</sup> Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s. 596.

## 2. Sulh Hukuk Mahkemesince Verilen Kısıtlama Kararlarında İtiraz

Türk Medeni Kanunu (MK) hükümleri uyarınca vesayet makamı olan sulh hukuk mahkemesi MK'nın 404 ila 408. maddelerine göre kısıtlama kararı verdiğinde bir vasi atayacaktır. Kısıtlama kararı temyiz kanun yoluna tabi iken MK 417. maddesi uyarınca vasilikten kaçınma durumunda vesayet makamının, vasilikten kaçınma veya itiraz sebebini yerinde görürse yeni bir vasi atayabileceği; yerinde görmediği durumda bu konudaki görüşü ile birlikte gerekli kararı vermek üzere durumu denetim makamına bildireceği öngörülmüştür (TMK md. 422/3)<sup>231</sup>.

Ayırt etme gücüne sahip olan vesayet altındaki kişi ve her ilgili, vasinin eylem ve işlemlerine karşı vesayet makamına şikâyetle bulunabilir. Vesayet makamının kararlarına karşı tebliğ gününden başlayarak on gün içinde denetim makamına itiraz edilebilir (TMK md. 461/2).

### D. İdare Muhakeme Hukukunda İtiraz

İdarî muhakeme hukukunda itiraz, İdari Yargılama Usulü Kanunu (İYUK)<sup>232</sup> 45. vd. maddelerinde kanun yolu olarak düzenlenmiş iken 6545 sayılı Kanun ile kaldırılmış ve yerine istinaf kanun yolu kabul edilmiştir<sup>233</sup>.

6545 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten önce İYUK md. 45/1 hükmünde sayılan uyuşmazlıklar hakkında idare ve vergi mahkemelerinin kurul halinde verdikleri kararlarla, Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun (BİMK)<sup>234</sup> md. 7 hükmünde

<sup>231</sup> “Dava, vasinin şahsına yönelik itirazdır. Türk Medeni Kanununun 422. maddesi gereğince vasinin sıfatına karşı yapılan itirazları veya vasinin ileri sürdüğü kaçınma sebeplerini ( özürleri ) inceleme görevi öncelikle vesayet makamı Sulh Mahkemesine onun kabul etmemesi halinde denetim makamına Asliye Mahkemesine aittir. ( 4787 SK. m. 2-3, TMK. m. 397 ) Öyle ise vasinin şahsına yönelik itiraza ilişkin dilekçenin açıklanan kurallar çerçevesinde değerlendirilip, vesayet makamınca itiraz ve özür nedenleri yerinde görülmediği takdirde dilekçenin görev yönünden reddi ile denetim makamınca bu konuda kesin bir karar verilmek üzere dosyanın geri çevrilmesine karar verilmesi gerekmiştir.” 2. HD. 11.04.2006, E. 2005/20296, K. 2006/5085.; 2. HD. 25.04.2006, E. 2005/18551, K. 2006/6248. (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com.tr> (e.t. 29.04.2013)

<sup>232</sup> Kanun No: 2577, Kabul Tarihi: 06.01.1982, R.G. Tarihi: 20.01.1982, R.G. Sayısı: 17580.

<sup>233</sup> İdare ve vergi mahkemelerinin kararlarına karşı, başka kanunlarda aksine hüküm bulunsa dahi, mahkemenin bulunduğu yargı çevresindeki bölge idare mahkemesine, kararın tebliğinden itibaren otuz gün içinde istinaf yoluna başvurulabilir. Ancak, konusu beş bin Türk lirasını geçmeyen vergi davaları, tam yargı davaları ve idari işlemlere karşı açılan iptal davaları hakkında idare ve vergi mahkemelerince verilen kararlar kesin olup, bunlara karşı istinaf yoluna başvurulamaz. (İYUK md. 45/1)

<sup>234</sup> Kanun No: 2576, Kabul Tarihi: 06.01.1982, R.G. Tarihi: 20.01.1982, R.G. Sayısı: 17580.

sayılan uyuşmazlıklar hakkında idare ve vergi mahkemelerinin tek hâkimle verdikleri kararlara karşı kanunlarda aksine hüküm olsa bile, kararı veren mahkemenin bulunduğu yargı çevresindeki bölge idare mahkemesine itiraz edilebilmekteydi.

İYUK md. 46 vd. maddelerinde de temyiz kanun yolu düzenlenmiş, 6545 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten önce İYUK md. 45/3. maddesi uyarınca itiraz kanun yolu, temyizın şekil ve usullerine tabi kılınmıştı<sup>235</sup>. Bu nedenle birçok açıdan temyiz kanun yoluna benzemekle birlikte temyiz kanun yolundan ayrılan kendine özgü özellikleri bulunmaktaydı<sup>236</sup>. İdarî muhakeme hukukunda itiraz, kararın hem maddî hem hukukî yönden denetlenmesi ve kararı inceleyen yüksek yetkili mahkemenin bölge idare mahkemesi olması sebebiyle istinaf kanun yoluna; inceleme üzerine verilen kararın kesin olması sebebiyle temyiz kanun yoluna benzemektedir<sup>237</sup>.

6545 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten önce itiraz, İYUK'ta kanun yolları başlığı altında ayrı bir kanun yolu olarak düzenlenmekle birlikte doktrinde itirazın şekil ve usullerinin temyize tabi kılınmasından dolayı itirazın bir temyiz kanun yolu olduğu savunulmaktaydı<sup>238</sup>. Ayrıca itirazın hukuki yapı olarak, ilk derece mahkemesi tarafından nihai olarak verilmiş bir kararın, daha üst bir mahkemede hem olay hem de hukuki açıdan incelenerek gerektiğinde esastan karar verilebilmesi sebebiyle bir nevi “istinaf yolu” olduğu kabul edilmekteydi<sup>239</sup>. İtirazın hem temyiz hem de itirazdan ayrılan kendine özgü özellikleri nedeniyle sui-generis bir kanun yolu olduğu da ifade edilmekteydi<sup>240</sup>.

6545 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten önce itiraz yoluna başvuru süresi, kararın taraflara tebliğinden itibaren otuz gündü (6545 sayılı değişiklik öncesi İYUK md. 45/2). İtiraz yoluna başvuru ve usul, temyiz kanun yolu gibiydi (6545 sayılı

<sup>235</sup> 6545 sayılı Kanunla değişik İYUK 45/2. maddesine göre itiraz kanun yolu yerine öngörülen istinaf kanun yolu da İYUK 46. vd. maddesinde düzenlenen temyiz kanun yolunun şekil ve usullerine tabi kılınmıştır.

<sup>236</sup> Başak Yıldırım Ölmez, “İdari Yargıda Kanun Yolları”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, İstanbul, 2010, s. 20.

<sup>237</sup> A. Şeref Gözübüyük, Turgut Tan, **İdare Hukuku: İdari Yargılama Hukuku**, C. II, 5.bsk., Ankara, Turhan Kitabevi, 2012, s. 1064.

<sup>238</sup> a.e.; A. Şeref Gözübüyük, **Yönetmelik Yargı**, Güncellenmiş 26. bsk., Ankara, Turhan Kitabevi, 2007, s. 513.

<sup>239</sup> Selim Kaneti, “Vergi Davalarının Temyiz Denetiminin Kapsamı ve Sınırları”, **İktisat ve Maliye Dergisi**, C. 33, S. 11, Şubat 1987, s. 395.

<sup>240</sup> Ölmez, a.g.e., s. 23.

değişiklik öncesi İYUK md. 45/3). İtiraz incelemesini yapacak merci, kararı veren makamın yargı çevresi içerisinde bulunduğu bölge idare mahkemesiydi. İtiraz yargılaması kural olarak dosya üzerinde yapılmaktaydı. Bölge idare mahkemesi evrak üzerinde yaptığı inceleme sonunda, maddi vakıalar hakkında edinilen bilgiyi yeter görürse veya itiraz sadece hukuki noktalara ilişkin ise veya itiraz olunan karardaki maddi yanlışlıkların düzeltilmesi mümkün ise işin esası hakkında karar verirdi. Aksi halde gerekli inceleme ve tahkikatı kendisi yaparak esas hakkında yeniden karar verirdi. Ancak, ilk inceleme üzerine verilen kararlara karşı yapılan itirazı haklı bulduğu veya davaya görevsiz hâkim tarafından bakılmış olması hallerinde kararı bozmakla birlikte dosyayı geri gönderirdi, bölge idare mahkemesinin bu kararları kesindi. (6545 sayılı değişiklik öncesi İYUK m. 45/4). Bölge idare mahkemesinin itiraz incelemesi sonucu verdiği karar kesindi (6545 sayılı değişiklik öncesi İYUK md. 45/5). Ancak bu karara karşı muhakemenin yenilenmesi (İYUK md. 53/1) ve karar düzeltme (İYUK md. 54/1) yollarına başvurulabilmekteydi.

### **E. Ceza Muhakemesi Hukukunda İtiraz**

İtiraz, medeni muhakeme hukukunda kanun yolu olarak kabul edilmemekte<sup>241</sup>, idari muhakeme hukukunda ise 6545 sayılı Kanun'la yapılan değişikliğe kadar kanun yolu olarak Kanun'da düzenlenmesi nedeniyle hukuki niteliği hususunda tartışmalar olmakla birlikte kanun yolu olarak kabul edilmekteydi.

5271 sayılı CMK itirazı kanun yollarından biri olarak kabul etmiş, kanun yollarını olağan ve olağanüstü olmak üzere ikiye ayırmış ve itiraz kanun yolunu da olağan kanun yollarından biri olarak düzenlemiştir. Bu nedenle çalışmanın 3. bölümünde itiraz kanun yolu, CMK'da kanun yollarına ilişkin düzenleme esas alınmak suretiyle ele alınacaktır. Ancak CMK ve mülga CMUK arasındaki farklar kısaca da olsa bu başlık altında değerlendirilecektir.

---

<sup>241</sup> Bilge, HMUK ve CMUK'nın yürürlükte bulunduğu dönemde ceza muhakemesi ve medeni muhakeme hukuku dalları arasındaki uyumsuzluğun iki hukuk alanındaki mevzuatın ayrı ülke hukuklarından iktibas edilmiş olmasından kaynaklandığını belirtmekteydi. bkz. Bilge, **a.g.e.**, s. 4-5.

## 1. Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu'nda İtiraz

İtiraz, 1412 sayılı CMUK'un 297 ve 304. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Bu kanunda itiraz kavramı sadece olağan kanun yolu olarak değil, karşı koyma anlamında da (CMUK m. 90, 266/4, 313/1, 321/1, 335/1) kullanılmıştır<sup>242</sup>. Ayrıca CMUK 165'te kamu davası açmayan savcının kararına itiraz<sup>243</sup> ve yine CMUK 388'de sulh ceza kararnamesine itirazdan söz edilmiştir. Kanun yolu olmayan bu kurumlar için de itiraz kavramının tercih edilmesi doktrinde eleştiri konusu olmuştur<sup>244</sup>.

Ceza kararnamesi, sulh ceza hâkiminin basit eylemler için geçerli olan ve sanığın yokluğunda dosya üzerinden verdiği ceza içeren bir karardır<sup>245</sup>. Sanık bu karara itiraz etmeyerek onu kesinleştirebilir veya bir başvuru ile kararın kesinleşmesini önleyerek oturum yapılmasını sağlayabilir<sup>246</sup>.

Doktrinde CMUK 388. maddesinde düzenlenen sulh ceza kararnamesine itiraz kurumu kararı veren aynı hâkime müracaat edilmesinden dolayı kanun yolu olarak itiraz değil hukuki çare veya kanuni imkân olarak ifade edilmiştir<sup>247</sup>. İtiraz ara kararları denetleme çaresi olarak tanımlandığından niteliği itibariyle bir son karar olan ve itiraz üzerine inceleme yüksek yetkili yargı merciinde değil de kararı veren yargılama makamı tarafından yapıldığından kanun yolu olarak kabul edilmemiştir<sup>248</sup>.

<sup>242</sup> Arıcan, **a.g.e.**, s. 61.

<sup>243</sup> Doktrinde savcılarının kovuşturamama kararına karşı yapılacak karşı koymaya itiraz değil de kovuşturma davası denilmesinin doğru olacağı belirtilmektedir. bkz. Nurullah Kunter, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, İstanbul, y.y., 1970, s. 529.; Gürelli, **a.g.m.**, s. 69.; Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 1176.

<sup>244</sup> Tosun kanunda yargılama makamı dışındaki savcılık kararına itiraz denilmesini eleştirmektedir. bkz. Tosun, **a.g.e.**, s. 187.; Erem, **Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 531.; Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 1642.

<sup>245</sup> Ali Karagülmez, **Türk Hukukunda Ceza Kararnamesi ve Önödeme**, Ankara, Adalet Yayınevi, 1999, s. 41-42.

<sup>246</sup> Arıcan, **a.g.e.**, s. 62.

<sup>247</sup> Erem, **Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 531.; Gürelli, **a.g.m.**, s. 78.; Karagülmez, **a.g.e.**, s. 219.

<sup>248</sup> Kantar, **a.g.e.**, s. 348.; Erem, **Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 531.; Adalet bakanlığı ceza kararnamesinin adli işlerin çabuklaştırılmasını temini için kabul edildiğini bir genelgesinde beyan etmiştir. (10.09.1935 tarih ve 38 sayılı.) Cemil Halit Bengü, "Sulh Yargıcının Ceza Kararnamesi", **AD.**, 1945, S. 3, s. 185.; karşı görüş, Yenisey, **Duruşma ve Kanun Yolları**, s. 267.; Tosun, yanlışlığın giderilmesi çaresi olarak kanun yolu olduğunu ifade etmektedir. bkz. Öztekin Tosun, "Ceza Muhakemesi Hukukumuzda Kanun yollarının Çeşitleri", **İÜHF.M.**, C. XXXV. S. 1-4, 1970, s. 29-30.

CMUK 297. maddeye göre kanunda aksi yazılı olmadıkça mahkeme naibi ve istinabe olunan hâkimin kararları ile asliye mahkemesi başkan veya hâkimi ve sulh hâkiminin duruşmaya ilişkin olmayan kararları aleyhine itiraz edilebilecektir. Aynı zamanda tanık, bilirkişi ve diğer şahısların kendilerini ilgilendiren hususlarda itiraz hakları bulunmaktadır. CMUK 298. maddesinde itiraz olunabilen ve olunamayan mahkeme kararları şeklinde bir ayrım yapmış, kural olarak mahkeme kararları aleyhine itiraz edilemeyeceğini öngörmüş istisna olarak da tutuklamaya, tutukluluğun devamına, hacze ve üçüncü şahıslara ilişkin kararlara itiraz kanun yolunu açmıştır.

CMUK döneminde görevsizlik kararı (CMUK md. 263/2), yetkisizlik kararı (CMUK md. 17)<sup>249</sup>, sanığın şuurunun incelenmesi kararı (CMUK md. 74/3), anlaşmazlığı esastan çözümlemeyen durma kararı, suçun şahsi dava yoluyla takibi mümkün olan suçlardan olmaması nedeniyle verilen durma kararı (CMUK md. 359), koşullu salıvermeye ilişkin kararlar, sanıkla mağdurenin hükmün kesinleşmesinden sonra evlenmeleri halinde cezanın çektirilmemesine ilişkin kararlar (765 sayılı TCK md. 434), adli sicil kaydının silinmesine ilişkin kararlar, güvencenin hazineye gelir kaydı kararı (CMUK md. 122), davetiye tebliğine rağmen gelmeyen tanığa para cezası verilmesine ilişkin karar, mahkemece verilen tutuklama kararları (CMUK md. 104), mahkemece verilen el koyma ve haciz kararları (CMUK 298/2), muhakemenin yenilenmesi isteminin reddi kararı (CMUK md. 340), cezanın infazı ile ilgili olarak mahkemece verilen kararlar (CMUK md. 405), suç konusu olmayan eşyalarla ilgili müsadere kararları (CUMK md. 392) itiraz edilebilen kararlar olarak karşımıza çıkmaktaydı<sup>250</sup>.

CMUK'da 315/2. maddesinde temyiz eden taraf red kararının kendisine tebliğinden itibaren bir hafta temyiz mahkemesinden bu hususta bir karar verilmesini talep edebileceği öngörülmekteydi. CMUK'un 315. maddesine göre ceza mahkemesinin, temyiz isteminin reddi kararının da itiraz kanun yoluna tabi olduğu

<sup>249</sup> YİBK. 28.03.1946, 1/6. (Bakıcı, **a.g.e.**, s. 1327.; Karakehya, **a.g.e.**, s. 31.; Arıcan, **a.g.e.**, s. 100-101.)

<sup>250</sup> Turhan Tufan Yüce, "Ceza Muhakemeleri Usulünde İtiraz (İtiraz)", **AD.**, S. 5-6, 1962, s. 496.; Bakıcı, **a.g.e.**, s. 1324.

gerek doktrin<sup>251</sup> gerek Yargıtay tarafından<sup>252</sup> kabul edilmekteydi. Bu görüş mahkeme kararlarının bütün ara kararlarına itiraz kanun yolunu açan ve temyiz başvurusunun esas mahkemesince reddedilmesi üzerine acele itiraz usulüne uygun olarak taraflarca bir hafta içerisinde kararın temyiz mahkemesine gönderebileceğini öngören kaynak usul kanunu Alman CMK'ya dayanmaktadır. CMUK'ta mahkemenin temyiz isteminin reddi kararlarına karşı açıkça itiraz kanun yoluna başvurulabileceği ifade edilmemektedir<sup>253</sup>.

CMUK, "itiraz" ve "acele itiraz" yolundan söz etmiş, sadece acele itiraza uygulanacak hükümlerini ayrı bir maddede düzenlemiş (CMUK md. 304); bu istisnalar dışında itiraz yolu hakkındaki genel hükümlerin her iki itiraz çeşidine de uygulanmasını öngörmüştür. CMUK "adi itiraz" terimini değil sadece itiraz terimini kullanmış ancak CMUK'un itiraz olarak düzenlediği bu yola adi itiraz denilmesi doktrin tarafından benimsenmiştir<sup>254</sup>.

<sup>251</sup> Tosun, **a.g.e.**, s. 189.; Nurullah Kunter, Feridun Yenisey, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.II, İstanbul, y.y., 2003, n. 61.11.; M. Metin Aslan, "Ceza Muhakemeleri Usul Kanununda İtiraz Bahsini İçeren ve Uygulamada İtiraz Üzerine İnceleme", **AD.**, S. 6, 1983, s. 1079.; İsmet Karadayı, **Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda ve Tatbikatta İtiraz- Acele İtiraz**, Çorum, y.y., 1959, s. 36.

<sup>252</sup> "Temyiz davası son kararı vermiş olan mahkemede açılmakta ve CMUY'nın 316/5. maddesi uyarınca bu davanın "kabule sayan" olup olmadığı bu mahkeme tarafından duruşma açılmaksızın incelenmektedir. Yerel Mahkemece, temyiz isteminin yasal süre içinde yapılıp yapılmadığının, son kararın temyiz edilebilecek bir karar olup olmadığının, temyiz davası açanın bu davayı açmaya hakkı bulunup bulunmadığının incelenip, bu noktalardan birinin olumsuz olması halinde "kabule sayan olmama" kararı ile temyiz istemi reddedilecektir. Temyiz istemi reddedilen taraf CMUY'nın 315/2. maddesi uyarınca bu karara karşı Yargıtay'a başvurarak bu konuda bir karar verilmesini isteyebilecektir. Bu başvuru, niteliği itibarıyla bir itirazdır ve inceleme yeri Yargıtay'dır. Bu tali dava kanunda belirtilmemiş olmasın rağmen olağan kanun yollarından biri olan itiraz davasıdır. Diğer itirazlardan farkı, inceleyen makam bakımındandır. CMUY'nın 299. maddesinde yazılı, genel olarak itirazı incelemeye yetkili merciler dışında 315/2. maddenin verdiği yetkiye dayanılarak doğrudan Yargıtay'ca başvurulabilmesi, itirazı inceleme merciinin Yargıtay olması, bu davaya temyiz davası mahiyeti veremeyecektir. Ayrıca, CMUY'nın 297/1. maddesine göre "duruşmaya ilişkin olmayan hâkimlik kararları aleyhine itiraz olunabilir." CMUY'nın 315/1. maddesi uyarınca yerel Mahkemece verilen kararlar da, "duruşmaya ilişkin olmadığından" itiraz yolu açık kararlardandır. Ret kararını inceleyen Yargıtay'ın bu konuda verdiği karara karşı ilgilinin itiraz hakkı yoktur. CMUY'nın 303. maddesi gereğince, "itiraz üzerine verilen kararlar kesindir" ve 302/D-son maddesi gereğince de "itiraz varit görüldüğünde inceleyen merci aynı zamanda itiraz konusu olan mesele hakkında da karar verecektir." Talebin haklı bulunarak ilk mahkemenin verdiği ret kararının kaldırılması halinde de mahkeme, vermiş olduğu ret kararında direnemez ve Yargıtay'ın vermiş olduğu "temyiz isteğinin reddi kararının kaldırılması kararı" uyulması mecburi olan kararlardandır.", YCGK. 21.10.1997 tarih ve 205 sayılı kararı. (Arıcan, **a.g.e.**, s. 61. dnp. 184.)

<sup>253</sup> İçel, Yenisey, **a.g.e.**, s. 1326.; Arıcan, **a.g.e.**, s. 62.

<sup>254</sup> Kantar, **a.g.e.**, s. 350.; Erem, **Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 534.; Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1175.

İki itiraz çeşidi açık bir şekilde tarif edilmemişse de CMUK 204. maddesinde iki yol arasındaki farkların açıklanmasından sonra iki itiraz biçiminin tarifini yapabilmek mümkün hale gelmiştir<sup>255</sup>.

Adi itiraz ile acele itiraz arasındaki en belirgin fark, başvuru süresi ile itiraz konusu kararın, kararı veren makam tarafından değiştirilebilirliğinde görülmektedir<sup>256</sup>.

#### **a. Adi İtiraz**

CMUK'da kural itirazın adi olmasıdır. Adi itiraz, kanunda açıkça acele itiraz yolu öngörülmemişse bütün hâkimlik kararlarına ve itiraz edilebilen mahkeme kararlarına karşı başvurulabilecek bir kanun yoludur<sup>257</sup>.

Adi itirazda zaman sınırlaması olmaksızın başvuru mümkündür. Her ne kadar zaman sınırlaması mevcut değilse de karar ortadan kalkmış (örneğin tutuklama kararı geri alınmış), iş hâkimin elinden çıkarak görev bakımından yetkili hâkimin eline geçmişse (etkisi devam etmesi hali hariç sorgu hakimi kararlarından sonra kovuşturma aşamasına geçilmişse), artık itiraz mümkün değildir<sup>258</sup>.

#### **b. Acele İtiraz**

Acele itiraz usulü CMUK 304. maddesinde düzenlenmiş kanunda sınırlı olarak sayılan haller için kabul edilmiştir<sup>259</sup>. Doktrinde itiraz esasında süreli ve süresiz olarak ikiye ayırarak ifade edilmişse de CMUK süreli itiraza acele itiraz, süresiz itiraza ise itiraz demiş, doktrinde adi itiraz olarak isimlendirilmiştir<sup>260</sup>.

İtirazın acele olması için, bu niteliğinin kanunda açıkça belirtilmesi gereklidir. Acele itiraza konu olan kararları hâkimlik ve mahkeme kararları şeklinde ayırmak mümkündür<sup>261</sup>. Acele ve adi itiraz bakımından en önemli farklardan biri acele

---

<sup>255</sup> Aslan, **a.g.m.**, s. 1071.

<sup>256</sup> Yüce, **İtiraz**, s. 494.; Arıcan, **a.g.e.**, s. 64.

<sup>257</sup> Bakıcı, **a.g.e.**, s. 1326.; Arıcan, **a.g.e.**, s. 64.

<sup>258</sup> Tosun, **a.g.e.**, s. 193.

<sup>259</sup> CMUK 304. md. gerekçesi (Özmen, Aktalay, **a.g.e.**, s. 471.); Tosun, **a.g.e.**, s. 193.; Erem, **Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 534.; Özbek vd., **a.g.e.**, s. 694.

<sup>260</sup> Tosun, **a.g.e.**, s. 192.

<sup>261</sup> Hâkimlik kararları, hâkimin reddi isteminin reddi kararı (CMUK md. 27/1), eski hale getirme isteminin reddi kararı (CMUK md. 43/2), teminatın hazineye gelir kaydedilmesi kararı (CMUK md. 122/1), dosya üzerinde verilen müsadere kararı (CMUK md. 392/2), cürüm uydurma ve iftira

itirazın bir haftalık süreye tabi iken (CMUK md. 304/2) süresiz itiraz olarak da nitelendirilen adi itirazda böyle bir zaman sınırlamasının bulunmamasıdır<sup>262</sup>.

Acele itirazda itirazı yerinde gören merciin aynı zamanda itiraz konusu hakkında da bir karar vermesi gerekmemektedir, bu yönüyle de adi itirazdan ayrılmaktadır<sup>263</sup>. Ayrıca acele itirazda itirazı yargılayacak makama başvuru mümkündür. Adi itirazda kararı veren makam kararındaki hukuka aykırılıkları giderebilme imkânı bulunduğundan kararına itiraz olunacak makama başvurulacaktır (CMUK md. 299 f. 3)<sup>264</sup>. Bu nedenle örneğin soruşturma aşamasında tutuklama kararına doğrudan doğruya asliye ceza mahkemesine itiraz yapılabilmekteydi. Tutuklamaya yapılan itiraz acele sayılmaktaydı<sup>265</sup>.

## 2. Ceza Muhakemesi Kanunu'nda İtiraz

Ceza muhakemesinde itiraz, olağan kanun yollarından biri olarak kabul edilmiştir. Ceza muhakemesi sırasında verilen ara kararların nihai kararlara olan etkisi, hatalı olmaları durumunda ortaya çıkacak adaletsizliğin ceza muhakemesi hukukunun güttüğü amaca aykırı sonuçlar doğurabileceği ihtimali gözetilerek kanun

---

suçlarının yargılama giderleri ile ilgili kararlardır (CMUK md. 411/3). İtiraz edilebilen mahkeme kararları ise gözlem altına alma kararı (CMUK md. 74/3), madde bakımından yetkisizlik kararı (CMUK md. 263/2), tutuklama kararına itiraz üzerine merciin verdiği tutuklama kararı (CMUK md. 303), muhakemenin yenilenmesi istemiyle ilgili kararlar (CMUK md. 340) ve infaz muhakemesi sonucu verilecek kararlardır (CMUK md. 405). bkz. Özmen, Aktalay, **a.g.e.**, s. 472.; Arıcan, **a.g.e.**, s. 65-66.

<sup>262</sup> CMUK 304. md. gerekçesi. (Özmen, Aktalay, **a.g.e.**, s. 471.); Tosun, **a.g.e.**, s. 193.; Yüce, **İtiraz**, s. 493.; Özbek vd., **a.g.e.**, s. 694.

<sup>263</sup> “CMUK’nın gerek men’i muhakeme kararlarının acele itiraza tabi kararlardan bulunduğuna dair 203. maddesinde ve gerekse acele itiraz usulünü belirleyen 304. maddesinde itirazı yerinde gören merciin aynı zamanda itiraz konusu hakkında da bir karar vermesi zorunluluğunun öngörülmemiş olmasına bu zorunluluğu hükme bağlayan ve süresiz yapılan adi itirazları için geçerli bulunan 302. maddenin son fıkrasının acele itirazlarda uygulama olanağı bulunmamasına göre yerinde görülmeyen C. Başsavcılığının yazılı emre bağlı bozma isteğinin reddine..”6.CD. 14.02.1978, E. 921, K. 870. ( Özmen, Aktalay, **a.g.e.**, s. 473.; Özbek vd., **a.g.e.**, s. 694.); Yargıtay 8. CD. bir kararında CMUK’nın itiraz üzerine karardan bahseden 302. maddesinin acele itiraz usulüne ilişkin 304. maddesine uygulanamayacağı yolundaki kanun yararına bozma isteğini reddetmiştir. 8.CD. 23.10.1973. 2782/1733. (M. Muhtar Çağlayan, “Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 302. Maddesi Üzerinde Bir İzah Denemesi”, **AD.**, S. 12, 1973, s. 1034 vd.); CMUK 302/2. maddesinin acele itirazda da uygulanması gerektiği hakkında bkz. Bülent Akmanlar, “Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 302. Maddesinin İkinci Fıkrası Hükümü Acele İtirazda da Geçerlidir”, **AD.**, S. 4-5, 1974, s. 255 vd.

<sup>264</sup> Tosun, **a.g.e.**, s. 194.; M. Muhtar Çağlayan, “Yargıtay İçtihatları Işığında İtiraz Üzerine Bir İnceleme”, **AD.**, S. 1, 1971, s. 17.; Özbek vd., **a.g.e.**, s. 694.

<sup>265</sup> Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü’nün 01.03.1954 tarih ve 6556 numaralı mütalaası. (Erem, **Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 535.)

koyucu kanun yollarını düzenlemiş ve itiraz da bu kanun yollarından biri olarak öngörülmüştür<sup>266</sup>.

İtiraz, kural olarak bazı ara kararlardan zarar gören ilgililerin başvurusu üzerine hem maddi hem de hukuki yönden yeniden inceleme yapılan ve kesinleşmemiş kararlar için öngörüldüğünden olağan kanun yolu olarak nitelendirilen hukuki imkânı ifade etmektedir.

İtiraz kanun yolu 5271 Sayılı CMK'nın kanun yollarını düzenleyen altıncı kitabının ikinci kısmında; 267 ila 271. maddeler arasında düzenlenmiştir. CMK 267. maddesine göre hâkim kararları ile kanunun gösterdiği hâllerde, mahkeme kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir. İtiraza konu olabilecek mahkeme kararları Kanunda tek bir maddede sayılmamış, dağınık bir şekilde yer almıştır<sup>267</sup>.

CMK adi itiraz ve acele itiraz ayrımını kaldırmış, adi itirazlar bakımından kabul edilen süresiz başvurma imkânı CMK ile birlikte 7 günlük süre ile sınırlanmıştır<sup>268</sup>.

İstinaf veya temyiz istemi, kanunî sürenin geçmesinden sonra veya aleyhine istinaf veya temyiz yoluna başvurulamayacak bir hükme karşı yapılmışsa ya da istinaf veya temyiz yoluna başvuranın buna hakkı yoksa, hükmü veren mahkeme istinaf talebi bakımından bir kararla dilekçeyi; temyiz talebi bakımından temyiz talebini reddeder (CMK 276/1 ve 296/1). İstinaf başvurusunda bulunan Cumhuriyet savcısı veya ilgililer ret kararının kendilerine tebliğinden itibaren yedi gün içinde bölge adliye mahkemesinden; temyiz edenler de aynı süre içerisinde Yargıtay'dan bu hususta bir karar vermesini isteyebilirler (CMK 276/2 ve 296/2).

Kanun yolu başvurusunun reddi kararına karşı yapılan bu başvuru CMUK döneminde doktrin ve Yargıtay tarafından itiraz olarak nitelendirilmiştir. CMK'da istinaf ve temyiz başvurusunun reddi kararının tebliğinden itibaren ilgililerin yedi gün içinde bölge adliye mahkemesinden ya da Yargıtay'dan bu konuda bir karar

---

<sup>266</sup> Gürelli, **a.g.m.**, s. 64.

<sup>267</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 565.; Özbek vd., **a.g.e.**, s. 695.

<sup>268</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 565.; CMUK'ya göre itirazın süresiz olduğu durumlarda CMK'nın yürürlüğe girmesi ile birlikte itirazın hangi sürede yapılacağına ilişkin CMK yürürlük Kanunu'nda CMK'nın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 7 gün içinde itiraz kanun yoluna başvurulabileceği öngörülmüştür (CMK yürürlük Kanunu md. 7).

vermesini isteyebilecekleri öngörölmüş ve istinaf ve temyiz başvurusunun reddi kararlarına karşı başvuruyu düzenleyen CMK 276/2 ve 296/2. maddelerinde açıkça itirazdan bahsedilmese de ilk derece ceza mahkemesinin istinaf ve temyiz talebinin reddi kararı ile bölge adliye mahkemesinin temyiz talebinin reddi kararına karşı başvuru yolu açılmış olduğundan bu başvuru itiraz kanun yolu olarak nitelendirilebilecektir<sup>269</sup>.

Yerel mahkemece CMK 276/1 maddesine göre istinaf başvurusu reddedilmeyip gerekli prosedür tamamlandıktan sonra dosya bölge adliye mahkemesine geldiğinde CMK 276/1. maddesinde öngörölen prosedürün aynısı bölge adliye mahkemesince dosya üzerinden işletilmektedir. Bölge adliye mahkemesince başvurunun süresi içinde yapıp yapılmadığı, incelenmesi istenen kararın bölge adliye mahkemesinde incelenebilecek kararlardan olup olmadığı, başvuranın buna hakkı bulunup bulunmadığı hususları CMK 279. maddesine göre dosya üzerinden incelenmektedir. Dosya üzerinden yapılan inceleme sonunda bu hususlarda eksiklik bulunması halinde istinaf başvurusunun reddine karar verilmektedir. 6545 sayılı Kanun 76. maddesiyle eklenen CMK 279/1. madde son cümlesine göre bu kararların itiraza tabi olduğu kabul edilmiştir. Bu değişiklikle istinaf mahkemesinin dosya üzerinden yaptığı inceleme sonunda verilen istinaf başvurusunun reddi kararına karşı yapılan başvurunun itiraz olarak nitelendirildiği anlaşılmaktadır. CMK 276/2. maddesiyle getirilen başvuru yolu CMK 279. maddedeki itiraz yolundan farklı olmadığından 6545 sayılı Kanun’la getirilen ek maddeyle kanun yolu başvurusunun reddi kararına karşı yapılan bu başvuruyu itiraz olarak nitelendiren görüş daha da güçlenmiştir.

---

<sup>269</sup> Karşı görüş için bkz. Arıcan, **a.g.e.**, s. 2.

## Üçüncü Bölüm

### CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA İTİRAZ

#### I. İTİRAZ EDİLEBİLEN KARARLAR

5271 sayılı CMK itiraz edilebilecek kararlar yönünden CMUK'nın yapmış olduğu hâkim ve mahkeme kararı ayrımını aynen devam ettirmiş ancak getirilen düzenleme CMUK'dan bazı yönlerden ayrılmıştır<sup>1</sup>. CMUK'da genel olarak hâkimlerin duruşmalara ilişkin olmayan kararlarına karşı itiraz yolu öngörülmüş ve kural olarak mahkeme kararlarına itiraz edilemeyeceği benimsenmekle birlikte itiraza gidilebilecek mahkeme kararlarını tek bir maddede sayma yoluna gidilmişken CMK herhangi bir kısıtlama getirmeksizin bütün hâkimlik kararlarına itiraz edilebileceğini öngörmüş ve kanunun açıkça öngördüğü hallerde mahkeme kararlarına gidilebileceği genel hükmünü ve ilgili her maddede hangi mahkeme kararlarına itiraz edileceğini açıkça göstermek suretiyle bir düzenleme getirmeyi tercih etmiştir<sup>2</sup>.

İtiraz kanun yolu açısından itiraza konu kararların belirlenmesinde CMK itiraz edilebilecek kararları tek tek göstermek yolunu tercih etmiştir<sup>3</sup>.

#### A. Hâkimlik Kararları

CMK 267/1. maddeye göre hâkim kararlarına ve kanunun açıkça gösterdiği hâllerde, mahkeme kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir. Yani bütün hâkimlik kararlarına itiraz mümkün bulunmaktadır.

CMUK'nın hâkimlik kararları için benimsediği duruşmaya ilişkin olan veya olmayan ayrımı kaldırılmıştır. CMK döneminde hangi kararların duruşmaya ilişkin olduğu yönündeki tartışma sona ermiştir<sup>4</sup>.

---

<sup>1</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 695.

<sup>2</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 565.; Özbek vd., **a.g.e.**, s. 695.; Gürelli, kanun yapma tekniği bakımından itiraz edilebilecek kararların teker teker sayılmasının yargılamaya sürat getirmenin hatalı kararların sakıncalarını gidermeye göre daha fazla önemsenmesi anlamına geleceğini belirtmektedir. bkz. Gürelli, **a.g.m.**, s. 66.

<sup>3</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 1670.; Kunter, Yenisey, Nuhoğlu; CMK'nın da mülga CMUK gibi bütün hakimlik kararlarına itiraz edilebilmesi kural olduğundan tek tek istisnaların bir maddede sayılması ve bunların dışında kalanlara itiraz edilememesinin daha yerinde olacağını belirtmektedirler. bkz. **a.e.**

<sup>4</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 695.

Hâkim kararları doğrudan doğruya kovuşturmaya ilişkin olmadıklarından yargılamayı uzatmamak amacıyla temyiz yoluna tabi tutulmamış, verilecek son kararların da sağlıklı olması açısından itiraz yolu açık tutulmuştur<sup>5</sup>.

CMK'da hâkim kararları; 6545 sayılı Kanun'la 5235 sayılı Teşk. K. 10. maddesinde değişiklik yapılarak kurulan sulh ceza hâkimliği kararları, başkan sıfatıyla verilen kararlar, naip hâkim sıfatıyla ve istinabe edilen hâkim sıfatıyla verilen kararlar olarak karşımıza çıkmaktadır<sup>6</sup>. Ayrıca 06.03.2014 tarihinde 6526 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesiyle görevleri sona eren TMK kapsamında yapılan soruşturmalarda hâkim tarafından verilmesi gerekli kararları vermekle görevli hâkim (özellik hâkimi)<sup>7</sup> kararları da hâkimlik kararı olarak karşımıza çıkmaktaydı.

CMK'da soruşturma aşamasında karar veren merci açısından bazı düzenlemelerinde açıkça sulh ceza hâkimi, bazılarında sadece hâkim ifadeleri kullanılmıştır. Örneğin CMK 60/2, 74/1, 91/4, 98/1, 101/1, 108/1, 110/1, 248/5, 259 maddelerinde sulh ceza hâkimi karardan, CMK 111/1, 119, 127, 129, 134, 135/6, 153/2. maddelerde hâkimin karar vereceğinden bahsedilmektedir. Soruşturma aşamasında sadece hâkim olarak ifade edilen bu durumlarda CMK 162. maddesi uyarınca sulh ceza hâkimi anlaşılacaktır. Yine CMK 60. maddesinde naip hâkim ifadesine yer verilmiştir.

CMK'da soruşturma aşamasında verilen kararlarla ilgili düzenlemelerin bazılarında itiraz yoluna başvurulabileceği açıkça ifade edilmiş bazılarında ise itiraz edilip edilemeyeceği hakkında bir şey söylenmemiştir<sup>8</sup>. CMK 267. madde uyarınca bütün hâkimlik kararlarına itiraz mümkün iken mahkeme kararları açısından açıkça itiraz yolu öngörülenler için itiraz yoluna başvurulabilmektedir. Soruşturma

<sup>5</sup> Soyaslan, **a.g.e.**, s. 532.

<sup>6</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 98 vd.

<sup>7</sup> 02.07.2012 tarih ve 6352 sayılı "Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Basın Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesi Hakkında Kanun" m.75. ile özellik hakimliği kabul edilmişti (Bkz. RG t: 05.07.2012, Sy. 28344). Bu hakim, basında *özellik hakim* olarak isimlendirildiğinden biz de bu şekilde kullanmayı tercih ettik. (Ayrıca bkz. Nur Centel, "Tutuklama Uygulamasında Sorunlar", **İÜHF**, C. LXXI, S. 1, 2013, s. 194.); 21.02.2014 tarih ve 6526 sayılı TMK ve CMK ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun geçici 14. maddesi uyarınca TMK 10. maddesi ile görevlendirilen ağır ceza mahkemesi ve özellik hakimliği kaldırılmıştır.

<sup>8</sup> Örneğin, CMK 60, 74, 101, 110, 248. maddelerde soruşturma aşamasında verilen kararlara itiraz edilebileceği açıkça ifade edilmişken CMK 94, 98, 108, 153. maddelere dayanılarak verilen kararlar açısından açıkça itiraz yoluna başvurulabileceği ifade edilmemiştir.

aşamasında verilen kararların bir kısmı kovuşturma aşamasında da mahkeme kararı olarak karşımıza çıkabileceğinden ve bu durumda mahkeme kararına itiraz edilebilmesi için açık düzenlemeye ihtiyaç bulunduğundan kanun koyucu hem soruşturma hem de kovuşturma aşamasında verilen bu kararlara ortak bir hüküm koyarak itiraz yolunu açmıştır<sup>9</sup>. İtiraz edilebileceğine dair hüküm olmayan soruşturma aşamasındaki kararlar için itiraz yoluna başvurulup başvurulamayacağı hususunda esasen CMK 267. maddenin düzenlemesi karşısında tereddüt yoktur. Dolayısıyla doktrinde ifade edilen “*sulh ceza hâkimi tarafından verilip de açıkça itiraz kanun yoluna başvuru imkânı tanınmayan kararlara karşı hukuki çare imkânı kabul edilmelidir*”<sup>10</sup> şeklindeki görüşe katılmamaktayız. Zira sulh ceza hâkimi tarafından verilip de açıkça itiraz kanun yoluna başvuru imkânı tanınmayan kararlara karşı CMK 267. maddesi uyarınca zaten itiraz yoluna başvuru mümkündür.

CMK, soruşturma aşamasında savcılığın yaptığı soruşturma işlemleri açısından gerekli kararların verilmesinde kural olarak sulh ceza hâkimliğini yetkili kılmıştır. 6526 sayılı Kanun ile CMK’da yapılan değişikliklerle soruşturma aşamasında el koymanın özel bir türü olan taşınmazlara, hak ve alacaklara el koyma, gizli soruşturmacı görevlendirilmesi, teknik araçlarla izleme koruma tedbirleri kararlarının verilmesi açısından sulh ceza hâkimliğinin yetkisine son verilmiş ve bu koruma tedbirleri açısından ağır ceza mahkemeleri yetkili kılınmıştır. Soruşturma aşamasında telekomünikasyon yoluyla iletişimin denetlenmesi kararlarının verilmesinde 6526 sayılı Kanun’la sulh ceza hâkimliklerinin yetkisine son verilerek ağır ceza mahkemeleri yetkili kılınmışken, 02.12.2014 tarih ve 6572 sayılı Kanun<sup>11</sup> ile telekomünikasyon yoluyla iletişimin denetlenmesi koruma tedbiri açısından yeniden değişiklik yapılarak soruşturma aşamasında şüphelinin telekomünikasyon yoluyla iletişiminin tespiti kararının verilmesi görevi ağır ceza mahkemelerinden alınmış ve sulh ceza hâkimliği tekrar yetkili kılınmıştır. Ayrıca kovuşturma aşamasında sanığın telekomünikasyon yoluyla iletişiminin tespiti ise yargılamayı yapan görevli mahkeme kararına istinaden yapılacaktır (CMK 6572 sayılı Kanun’la değişik md. 135/6). Diğer bir deyişle şüpheli veya sanığın telekomünikasyon yoluyla iletişiminin

<sup>9</sup> Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 224.

<sup>10</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 101.

<sup>11</sup> R.G. Tarihi: 12.12.2014, R.G. Sayısı: 29203 (Mükerrer).

tespiti soruşturma aşamasında sulh ceza hâkimliğinin, kovuşturma aşamasında ise yargılamayı yapan ceza mahkemesinin kararına istinaden yapılabilecektir. Telekomünikasyon yoluyla iletişimin dinlenmesi, kayda alınması, sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi ise ağır ceza mahkemelerinin oybirliği ile vereceği kararla mümkündür.

Soruşturma aşamasında taşınmazlara, hak ve alacaklara el koyma, telekomünikasyon yoluyla iletişimin dinlenmesi, kayda alınması, sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi, gizli soruşturmacı görevlendirilmesi, teknik araçlarla izleme koruma tedbirleri açısından ağır ceza mahkemelerinin oybirliği<sup>12</sup> ile verdiği kararlar toplu hâkimli de olsa mahkeme sıfatıyla görev yapılmadığından mahkeme kararı değil hâkimlik kararı olarak kabul edilmelidir<sup>13</sup>.

CMK 135/1. maddesinde soruşturma veya kovuşturma aşamasında telekomünikasyon yoluyla iletişimin dinlenmesi, kayda alınması, sinyal bilgilerinin

<sup>12</sup> Doktrinde CMK’da bazı koruma tedbirleri için getirilen oy birliği şartının CMK 224. maddesine aykırı bir düzenleme olduğu ve bu koruma tedbirlerini işlevsiz hale getirebileceği dolayısıyla böyle bir düzenlemenin doğru olmadığı ifade edilerek eleştirilmektedir. Bkz. Süheyl Donay, “Terörle Mücadele Yasası’nda Ceza Yargılama Yasası’nda ve Türk Ceza Yasası’nda 6526 Sayılı Yasa İle Yapılan Değişiklikler Hakkında Düşünceler”, **İBD.**, C.88, S. 4, 2014, s. 73.

<sup>13</sup> Uygulamada 6526 sayılı Kanunla yapılan değişiklikler sonrası bir takım tereddütler bulunmaktadır. Örneğin 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu 10/1. maddesinde “Bu Kanunda tanımlanan suçların işlenmesinde kullanılan taşıtlara, Ceza Muhakemesi Kanununun 128 inci maddesinin dördüncü fıkrası hükmüne göre elkonulur.” hükmü bulunmaktadır. Bu maddenin yaptığı atıftan hareketle kaçakçılıkta kullanılan eşyanın elkonulması kararları ağır ceza mahkemelerinden talep edilmektedir. CMK 128/4. maddesi “Kara, deniz ve hava ulaşım araçları hakkında verilen elkoyma kararı, bu araçların kayıtlı bulunduğu sicile şerh verilmek suretiyle icra olunur.” şeklindedir. Kanaatimizce 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu’nun atfı sadece elkoymanın sicile şerh verilmesi suretiyle yapılmasını düzenlemektedir. Dolayısıyla maddenin atfı sadece bu fıkra ile sınırlı olup CMK 128. maddenin tamamına yönelik olmayan atıftan hareketle CMK 128/9. maddesi uyarınca ağır ceza mahkemelerince el koyma kararının oy birliği ile verilmesi gerektiğini söylemek isabetli değildir. Zira 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu 9/1. maddesinde “Kaçak eşya, her türlü silâh, mühimmat, patlayıcı ve uyuşturucu maddelerin bulunduğu şüpheli her türlü kap, ambalaj veya taşımaya yarayan diğer araçlar ile kişilerin üzerlerinde yapılacak arama ve elkoymalar, 04/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu uyarınca yerine getirilir.” hükmü de bulunmaktadır. Bu madde de elkoyma hususunda CMK’nın 123/2. maddesine atıf yapmaktadır. CMK 128. maddenin başlığı “taşınmaz, hak ve alacaklara el koyma” olduğuna göre kaçakçılık suçunda kullanılan aracın bu madde kapsamında olmadığı açıktır. Soruşturmaya konu kaçakçılık suçu işlendiğine ve bu suçlardan elde edildiğine dair somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebebi bulunan hallerde, şüpheli veya sanığa ait CMK 128. maddede sayılan şeylere el konulabilir. Ancak burada sayılan şeyler bizzat suçta kullanılan şeyler olmayıp kaçakçılık suçundan elde edildiği hususunda somut delillere dayanan kuvvetli suç şüphesi bulunan şeylerdir. Dolayısıyla kaçakçılık suçunda kullanılan aracın el konulmasında CMK 128. madde değil 123/2. maddesi işletilmektedir. Ancak 128/4. madde atfıyla el koyma, sadece aracın siciline şerh konulmak suretiyle yapılmaktadır. Dolayısıyla bu madde uyarınca kaçakçılık suçunda kullanılan aracın el konulması kararını vermeye CMK 162/1. maddesi uyarınca sulh ceza hâkimliği yetkilidir.

değerlendirilmesi kararlarının ağır ceza mahkemesince oy birliği ile alınacağı öngörülmüş ve bu kararlara karşı itiraz yolu açık tutulmuştur. İtiraz üzerine bu tedbire karar verilebilmesi için de oybirliği şartı aranmaktadır. 6572 sayılı Kanun ile soruşturma aşamasında iletişimin tespiti kararının sulh ceza hâkimliğinden alınacağı öngörülmüş olup sulh ceza hâkimliğinin bu kararı hâkimlik kararı olduğundan CMK 267. maddesi uyarınca itiraz yolu açıktır. Kovuşturma aşamasında iletişimin tespiti mahkeme kararına istinaden yapılacaktır. CMK 135/1. maddesi sadece telekomünikasyon yoluyla iletişimin dinlenmesi, kayda alınması, sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi kararlarının alınmasında oybirliği şartını aradığından kovuşturma evresinde ağır ceza mahkemesinin yaptığı yargılamada iletişimin tespiti kararı verilebilmesi için oybirliği şartı aranmaz ve ayrıca sözkonusu maddede sadece iletişimin dinlenmesi, kayda alınması, sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi kararlarına itiraz yolu açıkça öngörülüp iletişimin tespiti kararları için itiraz edilebileceğine dair açık düzenleme sevk edilmediğinden asliye ceza ve ağır ceza mahkemelerinin kovuşturma evresinde vereceği iletişimin tespiti kararına karşı CMK 267. maddesi uyarınca itiraz yolu açık değildir<sup>14</sup>.

Cumhuriyet savcısı, ancak hâkim tarafından yapılabilecek olan bir soruşturma işlemine gerek görürse, istemlerini bu işlemin yapılacağı yerin sulh ceza hâkimine bildirir. Sulh ceza hâkimi istenilen işlem hakkında, kanuna uygun olup olmadığını inceleyerek karar verir ve gereğini yerine getirir (CMK md. 162/1). Burada sulh ceza

---

<sup>14</sup> CMK'da 6526 sayılı Kanun'la yapılan değişikliklerden önce telekomünikasyon yoluyla iletişimin denetlenmesi kararlarını soruşturma aşamasında sulh ceza mahkemeleri vermekteydi. CMK 135. maddesinin 6526 sayılı Kanun'dan önceki halinde iletişimin tespiti, iletişimin dinlenmesi, kayda alınması, sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi kararlarının kovuşturma evresinde alınması halinde itiraz edilebileceğine dair hüküm mevcut değildi. 6526 sayılı Kanun'la birlikte iletişimin tespiti, iletişimin dinlenmesi, kayda alınması, sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi kararlarının kovuşturma evresinde verilmesi halinde itiraz edilebileceği kabul edilmiştir. 6572 sayılı Kanun'la "iletişimin tespiti" CMK 135. madde 1. fıkrasından alınıp 6. fıkrasına aktarılmıştır. "Bu fıkra uyarınca alınacak tedbire ağır ceza mahkemesince oy birliğiyle karar verilir. İtiraz üzerine bu tedbire karar verilebilmesi için de oy birliği aranır." şeklindeki maddeden itiraz yolu açık olanların iletişimin dinlenmesi, kayda alınması, sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi olduğu anlaşılmaktadır. Kanunkoyucu iletişimin tespitini ayrı bir fıkra düzenlemiş ise de bu tedbir yönünden itiraz edilebileceğini ayrıca düzenlememiştir. Kovuşturma aşamasında verilen iletişimin tespiti kararı mahkeme kararı olduğuna göre açıkça itiraz edilebileceği belirtilmezse CMK 267. maddesi uyarınca itiraz yolu kapalı olduğu söylenebilecektir. 6572 sayılı Kanun'la kovuşturma aşamasında mahkemece verilen iletişimin tespiti kararı yönünden CMK'da 6526 sayılı Kanun'la yapılan değişiklik öncesine dönüş yapılmıştır.

hâkimi soruşturmada talep edilecek önlemlere hukuksal gereklilikler ve koşulların varlığını kontrol etmek suretiyle karar verecektir<sup>15</sup>.

Soruşturma aşamasında karşımıza çıkan bazı hâkim kararlarına değinmekte yarar bulunmaktadır. Soruşturma aşamasında tanık dinlenirken sebepsiz yere tanıklık veya yeminden çekilme<sup>16</sup> halinde disiplin hapsi kararı verilmesinde ve yine gözlem altına alma kararı verilmesinde yetkili sulh ceza hâkimidir (CMK md. 60/1-2, CMK 74/1). Disiplin hapsi ve gözlem altına alma kararına itiraz edilebilir (CMK md. 60/4, 74/4).

CMK 94. maddenin 6526 sayılı Kanun ile değişiklik yapılmadan önceki halinde hâkim veya mahkeme tarafından verilen soruşturma veya kovuşturma evresinde yakalanan kişi en geç yirmi dört saat içerisinde yetkili hâkim veya mahkeme önüne çıkarılamıyorsa aynı sürede en yakın bir sulh ceza hâkiminin önüne çıkarılması gerekmekteydi. Serbest bırakılmadığı takdirde yetkili hâkim veya mahkeme önüne götürülmek üzere sevk tutuklaması yapılmaktaydı<sup>17</sup>. Burada hâkimin tutuklama kararına karşı itiraz edilebileceği hususunda açık düzenleme yapılmamıştı<sup>18</sup>. Buradaki tutuklama CMK md. 100 kapsamında olmadığından bu madde kapsamındaki itiraz hükümleri işletilemese de sulh ceza hâkiminin bu kararına CMK 267. maddesi hükmü uyarınca itirazın mümkün olduğu ifade edilmekteydi<sup>19</sup>. 6526 sayılı Kanunla değişik CMK 94. maddesi uyarınca AİHM kararlarına uygun olarak sevk tutuklaması kaldırılmış; yakalanan kişi, en geç yirmi dört saat içinde yetkili hâkim veya mahkeme önüne çıkarılamıyorsa, aynı süre içinde yakalandığı yer adliyesinde, mevcut değil ise en yakın adliyede kurulu sesli ve görüntülü iletişim sisteminin kullanılması suretiyle yetkili hâkim veya mahkeme

<sup>15</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 270.

<sup>16</sup> Ünver, Hakeri; tanığın mazeretsiz yeminden çekilmesi durumunda hapis cezası uygulanmasının hatalı olduğunu belirtmektedirler. Yazarlara göre tanıklık yapanı psikolojik yönden etkilemek ve vicdani muhasebeye itmek işlevi bulunan yeminin ceza muhakemesinde delil olmadığı gibi ispat gücü de bulunmadığından bu uygulamanın kaldırılması ve TCK'daki yalan yere yeminin suç olmaktan çıkarılması gerekmektedir. bkz. Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 270.

<sup>17</sup> Sevk tutuklaması nedeniyle AİHM tarafından ihlal kararları verilmesi sözkonusudur. Örneğin AİHM Salih Salman Kılıç ve daha sonra Abdülşitar Akgül davalarının sonucunda Mahkeme sadece "Özgürlük ve Güvenlik Hakkı"nı belirten 5. madde kapsamında ihlal kararları vermiş, adil yargılanma hakkı kapsamında inceleme yapmamıştır. Her iki olay açısından Mahkeme sanıkların derhal hâkim önüne çıkarılmadıklarını tespit etmiştir. Bkz. Hikmet Murat Akkaya, "Sevk Tutuklaması Sorunu ve AİHM'nin Yaklaşımı", **GÜHFD.**, C. XVII, S. 4, 2013, s. 141-142.

<sup>18</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 99.

<sup>19</sup> **a.e.**

tarafından bu kişinin sorgusunun yapılması veya ifadesinin alınması hüküm altına alınmıştır.

CMK'nın 98. maddesine göre soruşturma evresinde çağrı üzerine gelmeyen veya çağrı yapılamayan şüpheli hakkında C.savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından yakalama emri düzenlenebilir. CMK'da sulh ceza hâkiminin bu yakalama emrine karşı itiraz mümkündür<sup>20</sup>.

CMK'nın 101. maddesine göre soruşturma evresinde şüphelinin tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından karar verilir. Bu karara itiraz yolunun açık olduğu CMK 101/5. maddesinde ifade edilmiştir. Soruşturma aşamasında CMK 100 ve 101. maddeleri uyarınca verilen kararlara itiraz edilebileceği CMK'da açıkça ifade edilmemiş olsaydı da bu kararlar CMK 267. madde uyarınca hâkim kararı olduklarından itiraz mümkündür denilebilecekti. Yine soruşturma aşamasında tutukluluğun devamının gerekip gerekmeyeceği hususunda C. savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından 100. madde hükümleri göz önünde bulundurularak, şüpheli veya müdafii dinlenilmek<sup>21</sup> suretiyle karar verilir (CMK md. 108/1). Sulh ceza hâkiminin tutukluluğun devamı veya salıvermeye dair vereceği karara karşı itiraz yoluna gidilebilecektir.

CMK 110. maddesine göre “Şüpheli, Cumhuriyet savcısının istemi ve sulh ceza hâkiminin kararı ile soruşturma evresinin her aşamasında adli kontrol altına alınabilir.” Yine CMK 248. madde uyarınca “kaçak hakkında 100'üncü ve sonraki maddeler gereğince, sulh ceza hâkimi tarafından yokluğunda tutuklama kararı verilebilir.” Bu kararlara karşı itiraz yolu açıktır (bkz. CMK md. 111/2, 248/8).

---

<sup>20</sup> Özen, CMK'da bu madde kapsamında sulh ceza hâkiminin verdiği yakalama emri için herhangi bir kanun yolu öngörülmediğini ve bunun bir eksiklik olduğunu vurgulamakta, bu kararlara karşı hukuki çare yollarına başvurulabileceğini belirtmektedir. Soruşturma aşamasında bu madde kapsamında hâkimin verdiği karar hâkimlik makamı kararı olacağından CMK 267. madde uyarınca kanunda ayrıca açık bir düzenlemeye ihtiyaç olmaksızın itiraz kanun yoluna başvuru mümkündür. Dolayısıyla Özen'in eleştirilerine katılmıyoruz. Ancak mahkeme tarafından verilen yakalama emrine (CMK md. 98/3) karşı itiraz yolunun açıkça düzenlenmemesi ise bir eksikliktir. bkz. **a.e.**

<sup>21</sup> Tutukluluğun devamının gerekip gerekmediği incelemesi yapılırken C. savcısının mütalaası alınıyordu ve şüpheli veya müdafinin dinlenmesi CMK'da öngörülmediğinden bu mütalaa ile yetiniliyordu. Silahların eşitliği ilkesi gereği 11.04.2013 tarihli ve 6459 sayılı Kanun'un 16. maddesiyle, C.savcısının mütalaasının alınması yanında şüpheli veya müdafinin de dinleneceği öngörülmüştür.

Muhakeme sırasında savunma hakkı ve adil yargılanma hakkı kapsamında isnadı öğrenme/iddia hakkı, silahların eşitliği, çelişmeli muhakeme bakımından dosya inceleme hakkı önem arz etmektedir<sup>22</sup>. 6526 sayılı Kanunla değişiklik yapılmadan önce CMK 153/2. maddesine göre “müdafinin dosya içeriğini incelemesi veya belgelerden örnek alması, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek ise, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine, sulh ceza hâkiminin kararıyla bu yetkisi kısıtlanabilir.” hükmü bulunmaktaydı<sup>23</sup>. Bu karara itiraz edilebileceği hususunda açık bir düzenleme bulunmasa da sulh ceza hâkimliği kararı olduğundan itiraz edilebilmekteydi. 6526 sayılı Kanun’la yapılan değişiklikle müdafinin dosya incelemesi, belgelerden örnek almasının sulh ceza hâkimliği kararıyla kısıtlanamayacağı öngörülmüşken 6572 sayılı Kanun 44. maddesiyle CMK 153. maddesinde yeniden değişikliğe gidilmiştir. Bu yeni düzenlemeye göre ise müdafî, soruşturma evresinde dosya içeriğini inceleyebilir ve istediği belgelerin bir örneğini harçsız olarak alabilir. Müdafinin dosya içeriğini inceleme veya belgelerden örnek alma yetkisi, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek ise Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim kararıyla kısıtlanabilir (CMK 153/1, 2). Bu karar ancak CMK 153. madde 2. fıkrası alt bentlerinde sayılan katalog suçlara ilişkin yürütülen soruşturmalarda verilebilir. Yeni düzenleme ile CMK’da sayılan katalog suçlarla ilgili soruşturmalarda dosya incelenmesinin kısıtlanması sulh ceza hâkimliğinin kararıyla mümkündür. Bu karara itiraz edilebileceği hususunda açık bir hüküm mevcut değil ise de sulh ceza hâkimliğince bu hususta verilecek karar hâkimlik kararı olduğundan itiraz yolu açıktır.

Yine CMK 259. madde uyarınca “Suç konusu olmayıp sadece müsadereye tâbi bulunan eşyanın müsaderesine sulh ceza hâkimi tarafından duruşma yapılmaksızın karar verilir.” Bu maddede de açıkça itiraz edilebileceği CMK’da ifade edilmemiştir. Bu madde uyarınca verilen sulh ceza hâkiminin kararı hâkimlik kararı olduğundan itiraz yolu açıktır.

---

<sup>22</sup> Hakan Karakehya, “Türk Ceza Muhakemesinde Sanığın Dosya İnceleme Hakkı”, **EÜHFD.**, C. XI, S. 3-4, 2007, s. 131.; Ali Pehlivan, “Soruşturma Evresinde Müdafî ve Vekilin Evrak İnceleme Yetkisi”, **MÜHF-HAD. (Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan)**, C. 19, S. 2, 2013, s. 1502.

<sup>23</sup> Bu hükmün AİHM kararları kapsamında değerlendirilmesi hususunda bkz. Murat Ceyhan, “Soruşturmanın Gizliliği ve Müdafinin Dosyayı İnceleme Yetkisi”, **TBBD.**, S. 109, 2013, s. 466.

Kovuşturma evresinde hâkimlik kararına örnek olarak zabıt kâtibinin reddi veya çekinmesi üzerine verilen karar gösterilebilir. CMK 32/2. maddesi uyarınca zabıt kâtibinin reddi veya çekinmesi halinde gereken kararı yanında çalıştığı mahkeme başkanı veya hâkim verecektir. Mahkeme başkanı veya hâkimin kovuşturma aşamasında verdiği bu karara karşı CMK 32/1. maddesinin atfıyla 28. maddesine göre ret isteminin kabulü kararı kesin iken kabul edilmemesine ilişkin kararlara itiraz edilebilir.

Kovuşturma evresinde tanık veya bilirkişinin CMK 180. maddesindeki durumlarda naip hâkim veya istinabe yoluyla dinlenilmesine karar verilmiş ve tanık veya bilirkişi tanıklık veya bilirkişilikten veya yeminden çekinirse CMK 60. maddesi uyarınca verilebilecek disiplin hapsi kararı bir hâkimlik kararı olarak karşımıza çıkmaktadır (CMK md. 60/2, 72/1). Bu kararlara karşı CMK 60/4. maddesi uyarınca itiraz mümkündür.

## **B. Mahkeme Kararları**

Kovuşturma aşamasında çoğunluk olarak karşımıza çıkan kararlar mahkeme kararlarıdır. Toplu mahkemelerde kurul tarafından verilmesi gereken kararlar tek hâkimli mahkemede de verilse mahkeme kararı olarak isimlendirilir<sup>24</sup>.

Kural olarak mahkeme kararlarına itiraz mümkün değildir. Mahkeme kararlarına itiraz edilmemesinin kural olması, bu itirazların nihai kararı geciktirmesinin önüne geçmek içindir<sup>25</sup>. Zira mahkemenin son kararlarına karşı temyiz yolu açıktır. Ayrıca mahkeme tarafından verilen ve ara kararı niteliğinde bulunan kararların temyiz yolunda son kararla birlikte incelenmesi mümkündür (CMK md. 287).

CMK “kanunun gösterdiği hallerde mahkeme kararlarına itiraz yoluna gidilebilir” diyerek bir sınırlandırma yapmaktadır<sup>26</sup>. Hâkim kararlarından farklı olarak mahkemenin ara kararlarına itiraz edilebilmesi için Kanunda buna ilişkin açık bir düzenlemenin bulunması gerekmektedir<sup>27</sup>.

<sup>24</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 625.; Karakehya, **a.g.e.**, s. 26.

<sup>25</sup> Erem, **Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 532.

<sup>26</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1671.; Yurtcan, **CMK Şerhi**, s. 922.

<sup>27</sup> Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 224.

Mahkeme kararının duruşma esnasında veya duruşma hazırlığında verilmiş olması itiraz edilebilme açısından farklılık yaratmaz. Zira itiraz edilebilme istisna olduğundan mahkeme kararlarının hangilerine itiraz edilebileceği Kanunda açıkça gösterilmiş olup itiraz edilemeyeceklerin ayrıca gösterilmesi gerekmemektedir<sup>28</sup>.

Mahkeme kararlarının bir kısmı hüküm olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlara itiraz kanun yolu değil asıl derece olarak istinaf yolu öngörülmüştür. Mahkemelerin hükümden başka kararlarının yani ara kararlarının bir kısmı hükme esas teşkil ederler. Bunlar hükmün ortaya çıkmasında bağlantısı bulunan ve onu yaratan kararlardır<sup>29</sup>. İşte itiraza konu mahkeme kararları son karardan önce verilen ve son karara esas teşkil etmeyen kararlardır<sup>30</sup>. Örneğin yetki itirazı üzerine mahkemenin bu itirazı reddetmesi ile verdiği yetkililik kararı, hâkimin reddinde iddianın esassız olduğu durumlarda verilen ret kararı ile muhakemeye devam edilmektedir. İşte bu çeşit kararlar hükümle birlikte temyize tabi olduğundan bunlar aleyhine ayrıca itiraz yolu öngörülmemiştir<sup>31</sup>. Yine bir delilin ileri sürülüp tartışmaya açılmadan reddedilmesi halinde mahkemenin ara karar niteliğindeki bu kararı son kararla yakın ilgisi bakımından son kararla birlikte temyiz incelemesinde ele alınacaktır<sup>32</sup>.

Ara kararların bir kısmı hükme esas teşkil etmez, yani hükümle bağlantısı olmadığı gibi onu da yaratmaz. Dolayısıyla bu çeşit ara kararlara karşı temyiz kanun yolu öngörülmediği gibi kural olarak itiraz yolu da kabul edilmemektedir<sup>33</sup>. Örneğin CMK'da tek celse esası kabul edilmişse de muhakemenin tek celsede bitmeyeceği durumlarda verilen yeni duruşma günü esasında bir ara karardır ancak bu ara karara itiraz yolu açılmamıştır.

CMK mahkeme kararları açısından açıkça düzenleme bulunan hallerde itiraz yoluna başvurulabileceğini düzenlemiş ancak itiraz edilebilecek mahkeme kararlarını bir maddede saymak yerine ilgili her maddede hangi mahkeme kararlarına itiraz yoluna gidilebileceğini ayrıca düzenlemeyi tercih etmiştir<sup>34</sup>.

<sup>28</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1671.

<sup>29</sup> **a.e.**

<sup>30</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1671.; Bıçak, **a.g.e.**, s. 729.

<sup>31</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1671.

<sup>32</sup> Yurtcan, **CMK Şerhi**, s. 922.

<sup>33</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1672.

<sup>34</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 695.; Aydın, **a.g.m.**, s. 64.

CMK'nın itiraz yolunu açıkça öngördüğü mahkeme kararları şunlardır:

## **1. Mahkemelerin Madde ve Yer Yönünden Yetkisine İlişkin Yapılan İtiraz**

### **a. Mahkemelerin Madde Yönünden Yetkisine İlişkin Yapılan İtiraz**

Madde yönünden yetki Kanuni ifadeyle görev, mahkemenin hangi tür ve ağırlıkta ceza davalarına bakacağını belirleyen kurallar olup<sup>35</sup>, yer bakımından yetkili ilk derece mahkemeleri arasında yargılama yetkisinin bölüşülmesi sonucunda her mahkemeye düşen yargılama yetkisi payını ifade etmektedir<sup>36</sup>. Daha çok ilk derece yargılama aşamasında<sup>37</sup> ve sadece kovuşturma aşamasında hüküm ifade eden bu kavramı mülga CMUK vazife olarak CMK ise görev olarak ifade etmiştir<sup>38</sup>.

Mahkememin madde itibariyle yetki kuralı; yargıya ve dolayısıyla devlete meşruiyet kazandıran, kamu düzenine ilişkin, hak arama hürriyeti ve adil yargılanma hakkının doğal sonucu olarak karşımıza çıkan bir ilkedir<sup>39</sup>. Nitelik itibariyle bütün hâkimlerin yaptığı iş aynı olmakla birlikte pratik ihtiyaçlar her hâkimin her işi yapmamasını, bir iş bölümüne gidilmesini gerekli kıldığından bu amaçlar gözetilerek görev kuralları ihdas edilmiştir<sup>40</sup>.

CMK md. 3'e göre mahkemelerin görevleri kanunla belirlenir. Ceza mahkemelerinin görevi de suçun mahiyet ve vasıfları esas alınmak suretiyle<sup>41</sup> 5235 sayılı Teşk. Kanunu ile belirlenmiştir.

<sup>35</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 567.; Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 185.; Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 148.; Soyaslan, **a.g.e.**, s. 203.

<sup>36</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 567.

<sup>37</sup> Yargıtay'ın ceza daireleri arasındaki görev esas itibariyle madde bakımından yetki kuralı olmayıp işbölümü itibariyle yetki kuralıdır. Bu nedenle ceza daireleri arasındaki görev uyuşmazlığı Ceza Genel Kurulu'nca değil Ceza Daireleri Başkanlar Kurulu'nca çözülmektedir.; *"Yargıtay daireleri arasındaki ilişkinin gerçek anlamda bir görev değil, işbölümü ilişkisi olduğu öteden beri kabul edilegelmekte; ceza daireleri arasında işbölümüne ilişkin olarak ortaya çıkabilecek benzer uyuşmazlıkların çözümü, Ceza Daireleri Başkanlar Kurulu'nca idari görev cümlesinden olmak üzere karara bağlanmaktadır. Bu kabulün doğal sonucu olarak ceza yargılaması müessesesi olan "görev" kamu düzenini ilgilendirdiği ve kamu davasının taraflarının takip ve denetimine tabi bulunduğu halde, ceza daireleriyle ilgili "işbölümü"nün, Yargıtay'ın iç düzenini ilgilendirdiği ve tarafların takip ve denetimine konu olamayacağı kabul edilmektedir."*YCGK. 20.07.2007, E. 2007/38, K. 2007/44. (UYAP; e.t. 26.06.2013)

<sup>38</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 568.; Kunter, Yenisey, Nuhoglu, görevin madde itibariyle yetkinin karşılığı olarak kullanılmasını doğru bulmamaktadır. **a.e.**

<sup>39</sup> Hüsamettin Uğur, "Ceza Yargılaması ve Özel Ceza Yasalarına Göre Mahkemelerin Görevleri", **TBBD.**, S. 87, 2010, s. 367.

<sup>40</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 185.

<sup>41</sup> Soyaslan, **a.g.e.**, s. 204.

6545 sayılı Kanun’la yapılan değişikliktten önce yasaların açıkça sulh ceza mahkemesini yetkilendirdiği işler<sup>42</sup> ile iki yıl ve daha az süreli hapis cezası ve buna bağılı olarak hükmedilen adli para cezaları ve bağımsız olarak hükmedilecek adli para cezası ile güvenlik tedbirlerine ilişkin hükümlerin uygulanması, sulh ceza mahkemesinin madde bakımından yetkisi içindeydi (Teşk. K. md. 10). 6545 sayılı Kanun 84. maddesiyle 5320 sayılı Kanun’a geçici 6. madde eklenmiş ve geçici 6/1. maddesine göre de 28.06.2014 tarihi itibarıyla sulh ceza mahkemeleri kaldırılmıştır. Sulh ceza mahkemelerinin soruşturma bakımından yetkilendirildiği işler bakımından sulh ceza hâkimliğı kurulmuş ve görevlendirilmiş, sulh ceza mahkemesinin kovuşturmayla ilişkin madde bakımından yetkisi ise asliye ceza mahkemesine devredilmiştir<sup>43</sup>.

Asliye ceza mahkemesinin madde bakımından yetkisi, kanunun açıkça asliye ceza mahkemesine yetki verdiği davalar ile sulh ceza hâkimliğı ve ağır ceza mahkemelerinin madde bakımından yetkisi dışında kalan bütün işlerdir (Teşk. K. md. 11). Ağır ceza mahkemesi ise Kanunların ayrıca görevli kıldığı hâller saklı kalmak üzere, TCK’da yer alan yağma (m. 148), irtikâp (m. 250/1 ve 2), resmî belgede sahtecilik (m. 204/2), nitelikli dolandırıcılık (m. 158), hileli iflâs (m. 161) suçları, TCK’nın ikinci kitap dördüncü kısmının dört, beş, altı ve yedinci bölümünde tanımlanan suçlar (318, 319, 324, 325 ve 332 nci maddeler hariç) ve 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı TMK’nın kapsamına giren suçlar dolayısıyla açılan davalar ile ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis ve on yıldan fazla hapis cezalarını gerektiren suçlarla ilgili dava ve işlere bakmakla görevlidir (6526 sayılı Kanun md. 2 ile değişik Teşk. K. md. 12)<sup>44</sup>. Mahkemelerin görevlerinin belirlenmesinde

<sup>42</sup> Örneğin 30.03.2005 tarih ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu kabahatler dolayısıyla idarenin takdir etmiş olduğu idari para cezası ve mülkiyetin devlete geçirilmesi kararlarına karşı itirazları inceleme görevini sulh ceza mahkemesine vermişti. (bkz. 5326 s. K. md. 27.); 6545 sayılı Kanun 83. maddesiyle ek 5320 sayılı Kanun ek madde 1/1-a’ya göre “İdari yaptırım kararlarına karşı yapılan başvurulara, yürütülen soruşturmalarda hâkim tarafından verilmesi gerekli karar ve işlemlere ve kanunlarda sulh ceza mahkemesince veya hâkimince verilmesi öngörülen karar veya işlemlere ilişkin olanlar sulh ceza hâkimine yapılmış sayılır”.

<sup>43</sup> 6545 sayılı Kanun’un yürürlüğe girdiği tarihte, sulh ceza mahkemelerinde görülmekte olan dava dosyaları bir ay içinde yetkili asliye ceza mahkemelerine devredilir. Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihte, kaldırılan sulh ceza mahkemelerinde görülmekte olan işlerden, sulh ceza hâkimliğince bakılması gerekenler, sulh ceza hâkimliklerinin kurulmasından itibaren on beş gün içinde yetkili sulh ceza hâkimliğine devredilir (6545 s. K. md. 84).

<sup>44</sup> Asliye ceza mahkemeleri tek hâkimden oluşmakta iken ağır ceza mahkemeleri ise heyet halinde çalışmaktadır. Kanun suçun ağırlığına göre bir görevlendirme yapmış olmakla birlikte hafif ve orta

ağırlaştırıcı nedenler veya nitelikli haller gözetilmeksizin kanunda yer alan suçun cezasının üst sınırı göz önünde bulundurulur (Teşk. K. md. 14).

İlk derece mahkemeleri arasında görev bakımından astlık üstlük ilişkisi vardır. Cezası ağır olan suçlara bakan mahkeme cezası hafif olan suçlara bakan mahkemeye göre yüksek yetkili mahkemedir<sup>45</sup>. Kanuna göre kendi aralarında basamaklandırılan bu mahkemelerden ağır ceza mahkemesi asliye ceza mahkemesine göre üst derecedir. Bu Kanun’a göre asliye ceza mahkemeleri asıl ceza mahkemesi olup, sulh ceza hâkimlikleri ve ağır ceza mahkemesinin bir suç konusunda özel olarak görevlendirilmediği durumlarda o suça ilişkin davaya bakma görevi asliye ceza mahkemesinin olacaktır<sup>46</sup>.

Her mahkeme görevli olduğu davalara bakabilir. Mahkemelerin ancak madde yönünden yetkili olduğu davalara bakabilmesi tabii hâkim ilkesinin bir gereği olarak sanık için bir teminat teşkil ettiğinden kamu düzenine ilişkindir<sup>47</sup>. Mahkemeler görev kuralını yargılamanın her aşamasında re’sen gözetmek durumundadırlar. Bu konuda kazanılmış hak söz konusu olmaz<sup>48</sup>.

---

ağırlıktaki suçların tek hâkimden oluşan mahkemede çok ağır suçların ise birden fazla hâkimden oluşan mahkemelerce yargılanması esasını benimsemiş ve böylece yargılayan hâkim sayısı açısından teminat getirmiştir. bkz. Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 148.; Soyaslan, **a.g.e.**, s. 204.

<sup>45</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 568.; Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 148.

<sup>46</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 148.; Doktrinde Soyaslan bir suçun yargılanması bazen özel bir mahkemeye verilebildiğini, özel mahkemeyi yetkilendiren hükmün genel kanunda veya özel kanunda yer alabileceğini, bu durumda madde itibarıyla yetki kurallarını düzenleyen genel kanunla özel kanun veya genel kanunun özel hükümlerinin çakışması mümkün olacağını ifade etmektedir. Çözüm olarak bu tür durumlarda özel kanun veya hükmün önceliği prensibi gereği özel kanun hükümleri uygulanacağını savunmaktadır. bkz. Soyaslan, **a.g.e.**, s. 204.; Soyaslan’ın ifade ettiği durum madde itibarıyla yetki ile ilgili olmayıp kişi itibarıyla yetkinin konusunu oluşturmaktadır. Kişi bakımından yetki kuralları, yargılanacak kişilerin durumu, sıfatı, yetkileri ve suçun niteliği dikkate alınarak yargılama yetkisinin belirlenmesidir. Örneğin Yüce divanda, askeri mahkemelerde, çocuk mahkemelerinde YCGK’da, Yargıtay’ın ilgili dairesinde yapılan yargılamalar kişi bakımından yetki kuralları çerçevesinde yapılmaktadır. Kişi bakımından yetki uyumsuzlukları adli mahkemeler arasında çıkmışsa madde itibarıyla yetki uyumsuzluğundaki gibi çözülür. bkz. Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku-I**, s. 109-110; Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 199-200.

<sup>47</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 570.; Özbek vd., **a.g.e.**, s. 514.

<sup>48</sup> “Görev kuralları kamu düzenine ilişkin olduğundan, görev konusunda taraflar için bir müktesep hak doğmayacağı; bu nedenle, yeni bir yasayla kabul edilen görev kurallarının, geçmişe de etkili olacağı, bilinen bir genel hukuk ilkesidir. Buna göre, davanın açıldığı andaki kurallara göre görevli olan mahkeme, yeni bir yasa ile görevsiz hale gelmiş ise, davanın açıldığı anda görevli olan ve fakat yeni yasaya göre görevsiz hale gelen mahkemenin görevsizlik kararı vermesi gerekeceği açıktır. Diğer taraftan, dava görevsiz mahkemede açılmış, bu sırada yapılan bir kanun değişikliği ile görevli hale gelmiş ise, mahkemenin, artık görevsizlik kararı veremeyip davaya bakmaya devam etmesi gerekir.” Uyuşmazlık Mahkemesi, 01.07.2004, E. 2004/12, K. 2004/33. (Çevrimiçi) <http://uyusmazlik.gov.tr> (e.t. 26.06.2013)

Davaya bakan mahkeme, görevli olup olmadığına kovuşturmanın her aşamasında kendiliğinden karar verebilir (CMK md. 4/1)<sup>49</sup>. İddianamenin kabulünden sonra işin, davayı gören mahkemenin görevini aştığı veya dışında kaldığı anlaşılırsa, mahkeme bir kararla işi görevli mahkemeye gönderir (CMK md. 5/1). Duruşmada suçun hukukî niteliğinin değiştiğinden bahisle görevsizlik kararı verilerek dosya alt dereceli mahkemeye gönderilemez (CMK md. 6)<sup>50</sup>. Adli yargı içerisindeki mahkemeler bakımından verilen görevsizlik kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir ( CMK md. 5/2). Tarafların madde yönünden yetkisizlik iddiası üzerine mahkemenin kendisini yetkili görmesi durumunda bu itirazın reddine karar vererek yargılamaya devam etmesi söz konusudur. Ancak CMK bu kararı istinaf ve temyiz incelemesinin konusu saymıştır<sup>51</sup>.

Madde itibariyle yetkisizlik kararı iddianamenin kabulünden sonra yani kovuşturma evresinde verilebilir. İddianamenin kabulünden önce madde itibariyle yetkisizlik kararı verilemeyeceği gibi madde itibariyle yetki kurallarına aykırı hazırlandığından bahisle iddianamenin iadesi mümkün değildir. Ancak madde itibariyle yetki hususunda açık bir yanlışlık veya çelişki varsa iade mümkündür.

<sup>49</sup> Görevsizlik kararı kamu düzenindendir ve ilgili mahkeme kendi görevine girmeyen bir dava tespit ettiğinde görevsizlik kararıyla dosyayı görevli gördüğü mahkemeye göndermelidir. 6. CD. 10.02.2010, E. 2006/14948, K. 2010/1109.; 8.CD. 25.01.2010, E. 2007/12711, K. 2010/606. (UYAP; e.t. 26.06.2013); Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 150.

<sup>50</sup> CMK'nın 6. maddesinin ilk şeklinde iddianamenin kabulünden sonra üst dereceli mahkemenin görevsizlik kararı vererek davayı alt görevli mahkemeye göndermesi engellenmişti. İddianamenin kabulü ile dava açıldığı için daha önceki zaman diliminde bu tür karar verecek mahkeme ortada bulunmamakta ve daha sonra görevsizlik kararı verilmesi yasaklanarak iş çıkmaza girmekteydi. Doktrin tarafından eleştiriler üzerine yeni düzenleme ile görevsizlik kararı verilebilmesi için zaman bakımından bir sınırlandırma olmamakla birlikte iddianamenin kabul edilmiş olması ön koşul olarak kabul edilmiştir. İşin mahkemenin görevini aşması halinde iddianamenin kabulünden sonra görevsizlik kararı verilecektir. Bunun istisnası yine CMK md. 6'da öngörülmüş, duruşmada suçun hukuki niteliğinin değiştiğinden bahisle görevsizlik kararı verilerek dosyanın alt dereceli mahkemeye gönderilemeyeceği kabul edilmiştir. bkz. Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 160.; Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 571-572.

<sup>51</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1671.; Arıcan, **a.g.e.**, s. 95.; İtiraz kanun yolu muhakemesinin konusu olan madde yönünden yetkisizlik kararı, adli yargı içindeki bir mahkemenin, adli yargı içindeki bir başka mahkemeye yönelttiği kararlardır. Bunun dışında yargı çeşidini değiştiren (askeri yargıya yönelik görevsizlik kararı gibi) görevsizlik kararları görev itibariyle yetkiye ilişkin kararlardır. Adliye mahkemeleri ile diğer askeri veya idare mahkemeleri arasında olumlu veya olumsuz görev itibariyle yetki uyumsuzluğu çıkabilir. Bu görev itibariyle yetki uyumsuzlukları Uyuşmazlık mahkemesi tarafından kesin olarak çözülür. Adli yargılama makamları olan ceza ile hukuk mahkemeleri arasında uyumsuzluk çıktığında bu kararlar CMK 223/10. maddesi uyarınca kanun yolu bakımından hüküm sayıldığından istinaf ve temyiz yolunun konusu olacak, sonuçta uyumsuzluk Yargıtay ceza veya hukuk daireleri ya da ceza veya hukuk genel kurulları arasındaki uyumsuzluğa dönüşüp Yargıtay Kanunu 16. maddesi uyarınca Yargıtay Büyük Genel Kurulu'na içtihadı birleştirme yoluyla çözülecektir. bkz. Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku-I**, s. 113.

Şayet iddianamenin madde itibariyle yetkili olmayan mahkemeye hitaben yazıldığı iddianameden kolayca anlaşılabiliriyorsa iddianamenin CMK 170. maddesine aykırı düzenlendiğinden bahisle iadesine karar verilebilecektir. Cumhuriyet Savcısının değerlendirmesinde bir çelişki olmadığı sürece mahkeme aynı kanaatte olmasa bile bu sebeple iade edemez. Zira bu sorun madde itibariyle yetki uyuşmazlığının konusu olup, merciin çözmesi gereken bir husus iddianamenin iadesi yoluyla çözülemez<sup>52</sup>. Nitekim uygulamada doğru olarak madde itibariyle yetkiye ilişkin sorunun iddianamenin iadesi sebebi yapılamayacağı ve fakat CMK md. 170 /3 kapsamında ve iddianamenin bir unsuru olmakla sınırlı olarak değerlendirileceği ifade edilmektedir<sup>53</sup>.

CMK madde bakımından yetki konusunda savcılar bakımından hüküm sevk etmemiştir. Savcıların CMK kapsamında madde itibariyle yetkisizlik kararı verebilmesi mümkün değildir<sup>54</sup>. C. savcıları bulundukları il merkezi veya ilçenin idari sınırları ile bunlara adli yönden bağlanan ilçelerin idari sınırları içerisinde yetkilidirler. Ancak 5235 sayılı Teşk. Kanunu 21/2. maddesi uyarınca C. savcıları; ağır ceza mahkemesi yargı çevresinde bulunan diğer Cumhuriyet Başsavcılıkları ile özel Kanunlarla kurulan diğer ceza mahkemelerinin yetki alanları içerisinde yürüttükleri bu mahkemelerin görevine giren suçlarla ilgili soruşturmaları yapar ve

<sup>52</sup> Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku-I**, s. 93. Aynı görüşte bkz. Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 165.; Özbek vd., **a.g.e.**, s. 517, dñn. 548.; Burcu Ertem, “Kamu Davasının Açılması ve İddianamenin İadesi”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, Ankara, 2007, s. 222.; Kunter, Yenisey, Nuhoglu’na göre CMK 175. maddesi uyarınca iddianamenin kabulünden önce mahkeme, iddianamenin madde itibariyle yetki kurallarına aykırı hazırlandığı gerekçesiyle iddianameyi iade edebilir (CMK md. 174/1a, 170/3). Yazarlara göre iddianameyi alan mahkemenin kendi görevine girmese bile önce iddianameyi kabul edip sonra madde itibariyle yetkisizlik kararı vererek belirlediği mahkemeye göndermesi ve mahkemenin bu kararına itiraz edilmesi usul ekonomisine aykırı olup davaların uzamasına neden olmaktadır. bkz. Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 572.

<sup>53</sup> 3. CD. 27.06.2007, E. 2007/8659, K. 2007/ 5291. (Ertem, **a.g.e.**, s. 218.); Madde itibariyle yetkisizlik nedeniyle iddianame iade edildiğinde bu karara karşı itiraz mümkündür. Bu uyuşmazlığı ortak yüksek görevli mahkeme yerine itiraz incelemesinde bazen bundan daha alt derecede olabilen ve verdiği kararlar CMK 271/4. madde uyarınca kesin olan bir merciye çözdürmek de kabul edilmiş olmaktadır. Yargıtay bu sorunun iddianamenin iadesi değil olumsuz madde itibariyle yetki uyuşmazlığı ile çözülmesi gerektiğini kabul etmektedir. Kararlar ve değerlendirme için bkz. Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku-I**, s. 96-97.

<sup>54</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 186.; Örneğin Sağlık Bakanlığında halledilmesi gereken ve suçla ilgili olmayan bir iş savcıya intikal ettiğinde savcının idari bir tasarrufla yetkili merciye göndermesi gerekir. Böyle bir durumda savcının görevsizlik kararı verdiğinden bahisle CMK 173’te öngörülen itiraz yoluna gidilmesi mümkün değildir. Zira bu yol kovuşturmayaya yer olmadığına dair verilen kararlar için olup uygulamada bu gibi durumlarda verilen görevsizlik kararı teknik olarak doğru değildir. bkz. Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 186.

ivedi, zorunlu işlerin tamamlanmasından sonra düşünce yazısına soruşturma evrakını ekleyip ağır ceza mahkemesi veya özel kanunlarla kurulan diğer ceza mahkemelerinin Cumhuriyet başsavcılığına gönderirler.

Uygulamada daha çok ilçelerde ağır ceza teşkilatı bulunmadığından ilçe Başsavcılıklarınca ağır ceza mahkemesinin madde itibariyle yetkisine giren bir suç işlendiğinde Teşk. K. 21/2. maddesi uyarınca soruşturma yapıp hazırlanan fezleke ağır ceza mahkemesi Başsavcılığına gönderilmektedir. Teşk. K. md. 21/2. maddesi uyarınca gönderilen fezleke dolaylı olarak bir madde itibariyle yetkisizlik kararı olarak nitelendirilebilir. Böyle bir durumda ilçe Başsavcılığının iddianameyi hazırlayarak asliye ceza mahkemesine sunması ve madde itibariyle yetkisizlik kararı verilerek dosyayı ağır ceza mahkemesine göndermesini istemesi mümkün değildir.

Mahkemenin madde itibariyle yetkisiz olduğu iddiası taraflarca yargılamayı yapan mahkemeye yapılır ve mahkeme bu talep hakkında bir karar verir<sup>55</sup>.

Mahkemeler arasında madde bakımından yetki konusunda çıkabilecek uyuşmazlıklar merci tayini yoluyla ortak yüksek görevli mahkemece çözümlenir (CMK md. 4/2)<sup>56</sup>. Uyuşmazlığın çözümü yargı çevrelerine göre ortak yüksek görevli mahkemece çözülecektir. BAM göreve başlayınca kadarki durum ile göreve başladıktan sonraki durum arasında da farklılık bulunmamaktadır. Buna göre BAM göreve başlayınca kadar aynı ağır ceza mahkemesi yargı çevresinde bulunan mahkemeler arasında çıkan madde itibariyle yetki uyuşmazlığını ortak yüksek görevli mahkeme olarak ağır ceza mahkemesi, farklı yargı çevresinde bulunan mahkemeler arasında çıkmışsa ortak yüksek görevli mahkeme Yargıtay'ın 5. CD'sidir<sup>57</sup>. BAM göreve başladıktan sonra, uyuşmazlık bir ağır ceza mahkemesinin yargı çevresi içinde bulunan iki mahkeme arasında çıkmışsa, bağlı oldukları ağır ceza mahkemesi; ağır ceza mahkemesinin yargı çevresi içinde bulunan mahkeme ile

<sup>55</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 187.

<sup>56</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 577.

<sup>57</sup> Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku-I**, s. 94.; Merci tayininde önceleri 10. CD. görevli iken Yargıtay Büyük Genel Kurulu'nun 2014 yılı için verdiği 24.01.2014 tarih ve 1 sayılı işbölümü kararıyla 5. CD. bakmaktadır.; "Hukuk daireleri ile ceza daireleri kendi aralarında işbölümü esasına göre çalışır. Özel kanunlarda başkaca hüküm bulunmadığı takdirde, dairelerin arasındaki işbölümü karar tasarısı aşağıdaki esaslar uyarınca, Başkanlar Kurulu tarafından hazırlanır. Hazırlanan işbölümü karar tasarısı, toplantı tarihinden yedi gün önce ilân edilmek kaydıyla Büyük Genel Kurulun onayına sunulur." (Yargıtay Kanunu md. 14.)

o ağır ceza mahkemesi arasında ya da aynı BAM yargı çevresindeki farklı ağır ceza mahkemeleri ve yargı çevrelerindeki mahkemeler arasında çıkmışsa bağlı oldukları BAM; BAM'ın yargı çevresi içinde bulunan mahkemelerle o BAM arasında ya da BAM ve farklı BAM yargı çevresinde bulunan mahkemeler arasında çıkmışsa Yargıtay 5. CD. tarafından karara bağlanacaktır.

Uyuşmazlığı çözen merci kararı kesindir. Mahkeme aynı gerekçe ile tekrar görevsizlik kararı veremez<sup>58</sup>. Mahkemenin kanuna aykırı olarak davaya bakmaya kendini madde itibariyle veya yer itibariyle yetkili görerek vereceği karar “*hukuka kesin aykırılık*” sebebidir (CMK md. 280/1b, 289/1d) ve temyiz dilekçesi veya beyanında ileri sürülme de kararın bozulmasını gerektirir<sup>59</sup>. Dolayısıyla uygulamada itiraz üzerine merciin vereceği kararın itiraz sürecini sonlandıran ancak görev konusunda mutlak kesinlik sağlamayan bir karar olduğu ve BAM ya da Yargıtay'ın, itiraz incelemesi sonucu mahkemenin madde itibariyle yetki hususu kesinleşse de, kamu düzenine ilişkin olduğundan bu sebeple kararı bozmasına engel olmadığı kabul edilmektedir<sup>60</sup>. Nitekim Yargıtay 7. Ceza Dairesi'nce, farklı yerlerdeki adliye mahkemeleri arasındaki olumsuz görev uyuşmazlığı üzerine merci

<sup>58</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 578.

<sup>59</sup> Uğur, **a.g.m.**, s. 369.; Madde bakımından yetkisiz mahkemenin yaptığı işlemler kural olarak geçersizdir. CMK'ya göre yenilenmesi mümkün olmayanlar dışında madde bakımından yetkisiz hâkim veya mahkemece yapılan işlemler hükümsüzdür (CMK md. 7). Tutuklama kararı, CMK md. 7'deki yenilenmesi mümkün olmayan işlemler arasındadır. Görevsiz mahkemece verilen tutuklama kararları geçerlidir. “İşlemin bir başka makam tarafından ortadan kaldırılması için kanun yolu tanınmış olan hallerde, yokluk müeyyidesinin söz konusu olamayacağı da açıktır. Bu da kaidenin bir istinasını oluşturacaktır. Buna karşılık (mesela tali bir davanın çözülmesinde olduğu gibi) madde yönünden yetki kavramının da dışında kalan ikinci grupta işlemlerin, sırf mahkeme madde yönünden yetkisiz diye, yeniden yapılması elbet gerekmez. Bu nedenle mesela birinci mahkemenin verdiği tutuklama veya ihtiyati tedbir kararı, soruşturma evresinde verilen tutuklama kararının kovuşturma evresinde de hükmünü sürdürmesinde olduğu gibi, geçerliğini korumalıdır. Görevsiz mahkemece yapılan işlemlerin, tekrarlanması olanağı bulunmayanlar dışındakilerin, görevli mahkemece yeniden usulüne uygun olarak yapılması zorunludur. Bu zorunluluk duruşmanın sözlülüğü, kanıtların doğrudan doğruyalığı ve adil yargılanma ilkesinin doğal sonucudur. Ancak 7. maddedeki hükümsüzlük ifadesini, yok anlamında değil, adil bir yargılama için tekrarlanma olanağı var ise yenilenmelidir şeklinde anlamak ve yapılan işlemlerin bizzat o mahkeme huzurunda yapılmasının zorunlu olup olmadığı ölçüsüyle değerlendirilmesi gerekir.” YCGK. 06.05.2008, E. 2008/1-90, K. 2008/100 (UYAP; e.t. 25.06.2013); Haydar Erol, **5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu**, s. 169-175.; Yargıtay bir kararında sanığın madde bakımından yetkisiz mahkeme tarafından alınan savunması ile yetinilerek yeniden sorgusu yapılmadan karar verilmesini bozma sebebi yapmıştır. bkz. 6. CD. 01.11.2006, E. 2005/2865, K. 2006/10459. ( Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 187.); “Sanığın görevli mahkemece sorgusu yapıp savunması tespit olunmadan görevli olmayan Asliye Ceza Mahkemesindeki savunması ile yetinilerek karar verilmek suretiyle 5271 sayılı CMK.nun 7 ve 191. maddelerine aykırı davranılması bozmayı gerektirmiştir.” 1. CD. 02.06.2008, E. 2008/1341, K. 2008/4588.(UYAP; e.t. 25.06.2013)

<sup>60</sup> Arıcan, **a.g.e.**, s. 94.

tayini kararları bağlayıcı kabul edilmemekte ve daha önce mercii tayini yoluyla görevsiz bir mahkeme görevli kılınca bile görevsiz mahkemece verilen kararlar görev yönünden bozulmaktadır<sup>61</sup>.

10.6.1942 tarih ve 1942/26-16 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı'na göre *"Yargı yerleri arasında çıkan görev uyuşmazlığı sonucunda yargılama yeri belirtilmesi yolu ile yetkili kılınan mahkemenin verdiği karar Yargıtay'da incelenirken görev hususu tekrar bahis konusu edilemez."*<sup>62</sup> Doktrinde doğru olarak bu İBK'yi referans göstererek mercii görevli gördüğü mahkemenin davaya bakmasının zorunlu olduğu ve bu şekilde yetkili hale gelen mahkemenin verdiği karar temyiz edildiğinde artık mahkemenin madde itibariyle yetkili olup olmadığının incelenemeyeceğini ifade edenler de bulunmaktadır<sup>63</sup>. Nitekim Yargıtay'ın mercii tayini yoluyla verilen kararın kesin olduğunu bu kararın kanun yararına bozma yoluna başvurulup usulen kaldırılmadığı müddetçe bağlayıcı olacağını ve kesin karar ortadan kaldırılmadıkça ortada çözümü gereken görev uyuşmazlığının henüz doğmayacağını ifade ettiği kararları da bulunmaktadır<sup>64</sup>.

Doktrinde Şahin, adli yargı içerisindeki mahkemeler bakımından verilen madde bakımından yetkisizlik kararına karşı itirazı öngören CMK 5/2. maddesi ile yer itibariyle yetkisizlik kararına karşı itirazı öngören 18/3. maddesinin gereksiz ve isabetsiz olduğunu savunmaktadır. Yazar, itiraz mercii kararın kesin olduğuna ve mahkemeyi bağlayacağına göre, mahkemenin tekrar aynı gerekçe ile madde itibariyle veya yer itibariyle yetkisizlik kararı veremeyeceğini, bu durumun ise mahkemeler arasında madde veya yer itibariyle yetki uyuşmazlığının çıkmasını imkânsız kıldığını, sonuç olarak CMK 4/2. ve 17. maddelerinin uygulanma imkânını ortadan kaldıracağını belirtmektedir. Örneğin asliye ceza mahkemesinin ağır ceza

<sup>61</sup> 7. CD. 31.03.2009, E. 2008/19660, K. 2009/4020. (UYAP; e.t. 25.06.2013); Uğur, **a.g.m.**, s. 369.

<sup>62</sup> YİBK. 10.6.1942, 1942/26-16. (Erol, **a.g.e.**, s. 116.)

<sup>63</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 578.; Özbek vd., **a.g.e.**, s. 515.; Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku-I**, s. 94.

<sup>64</sup> *"İncelenen dosya içeriğine göre, Gaziantep 6. Asliye Ceza Mahkemesinin görevsizlik kararına yapılan itirazı inceleyen Gaziantep 3. Ağır Ceza Mahkemesinin itirazı yerinde bularak, kararın CMK.nun 271/4. maddesi uyarınca kesin olarak kaldırılmasına karar verdiği, bu kararın kanun yararına bozma yoluna başvurulup usulen kaldırılmadığı müddetçe bağlayıcı ve kesin nitelikte bulunduğu, bu itibarla ortada çözümü gereken görev uyuşmazlığının henüz doğmadığı anlaşıldığından incelenmeyen dosyanın mahalline gönderilmesini temin için Yargıtay C.Başsavcılığına tevdiine"* 5. CD. 08.11.2007, E. 2007/11330, K. 2007/8529.; aynı yönde bkz. 5.CD. 12.06.2008, E. 2008/7413, K. 2008/6364. (UYAP; e.t. 25.06.2013)

mahkemesinin madde bakımından yetkili olduğundan bahisle verdiği karara karşı itiraz aynı zamanda olumsuz madde itibariyle yetki uyuşmazlığının tarafı olan mercii tarafından ele alınacaktır. Özetle yazara göre itiraz merciinin hem taraf hem de yargılayan konumunda bulunması dikkate alındığında madde veya yer itibariyle yetkisizlik kararına karşı itiraz yolunu açan düzenlemelere CMK’da yer verilmemelidir<sup>65</sup>.

### **b. Mahkemelerin Yer Yönünden Yetkisine İlişkin Yapılan İtiraz**

Yer yönünden yetki, hangi hâkimin hangi yerdeki işe bakacağını gösteren kurallar olup<sup>66</sup> dava konusu uyuşmazlığa bakacak olan esas mahkemeleri arasında belli yer ölçüsüne göre bölüşülmesinde her mahkemeye düşen yetki hissesidir<sup>67</sup>.

Ceza mahkemelerinin yetkisi belirlenirken sadece suçlunun ve suçun yapısı değil yer şartları ve sebepleri değerlendirilmiş, ilk olarak pratik ihtiyaçlar göz önünde bulundurulmuştur<sup>68</sup>.

Yer bakımından yetki kurallarının niteliği doktrinde tartışmalıdır. Doktrinde bir görüş, yer yönünden yetkinin maslahata uygunluk ilkesine dayandığını, yer yönünden yetkinin paylaşılmasının kolaylık sağlamaya yönelik olduğunu ve sanığa teminat sağlama kaygısının bulunmadığını belirterek yetkinin kamu düzeninden olmadığını savunmaktadır<sup>69</sup>.

Diğer görüşe göre, yer bakımından yetki kuralları kamu düzeninden olup, sanık için teminat olarak getirilmiştir<sup>70</sup>. Bu görüştekilere göre aksini söylemek tabii hâkim ilkesine aykırı olacaktır; zira tabii hâkim her bakımdan yetkili hâkimdir. Ayrıca

<sup>65</sup> Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku-I**, s. 94.

<sup>66</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 195.; C. savcılığının da suçun soruşturulması açısından yetkisiz olduğunu düşündüğünde yetkisizlik kararı vermesi söz konusudur. Ancak mahkemelerde olduğu gibi ikiden fazla yetkisizlik kararı verildiğinde yetkiyi belirlemek üzere bir makam öngörülmediğinden uygulamada dosyaların yetkisizlik kararlarıyla sürüncemede kalması söz konusu olabilmekteydi. 31.03.2011 tarih ve 6217 sayılı Kanunla CMK 161. maddeye ek 7. fıkra eklenerek bu soruna çözüm getirilmiştir. CMK 161/7. maddeye göre “Yetkisizlik kararı ile gelen bir soruşturmada Cumhuriyet savcısı, kendisinin de yetkisiz olduğu kanaatine varırsa yetkisizlik kararı verir ve yetkili savcılığın belirlenmesi için soruşturma dosyasını, yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesine en yakın ağır ceza mahkemesine gönderir. Mahkemece bu konuda verilen karar kesindir”.

<sup>67</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 579.

<sup>68</sup> Soyaslan, **a.g.e.**, s. 208.; Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 170.

<sup>69</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 579.; Aynı yönde Yurtcan, **a.g.e.**, s. 96.; Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 171.; Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 335.

<sup>70</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 195.

CMK md. 289/1 uyarınca yetkisiz mahkemenin davaya bakması mutlak bozma sebebi olarak kabul edilmiştir<sup>71</sup>. Bir başka görüş, yetkisizlik iddiasının davanın her aşamasında göz önüne alınmasına imkân tanımadığından CMK'nın yetkiyi kamu düzeninden saymadığını, bu durumun kabul edilebilir olmadığını belirtmektedir. Suçun işlenmiş olduğu yerde bulunan insanların güvenliği tehlikeye girmiş ve deliller de orada bulunmaktadır. Failin suçu işlediği yerde cezalandırılması insanların intikam duygularını tatmin edecek devletin etkinliği ortaya konularak muhtemel suçlu adayları caydırılacaktır. Bu gerekçelerle, bu hükmün AİHS'ye uygunluğunun da tartışılabileceği vurgulanmaktadır<sup>72</sup>.

CMK'da mülga Kanun'da olduğu gibi yer bakımından yetkiyi ülke içerisinde işlenen suçlar, yabancı ülkede işlenen suçlar ve deniz, hava ve demiryolu taşıtlarında veya bu taşıtlarla işlenen suçlar olmak üzere üçe ayırarak düzenleme yapılmıştır<sup>73</sup>.

Türkiye'de işlenen suçlar bakımından ana kural, yetkili mahkeme, suçun işlendiği yer mahkemesi olarak belirlenmiştir (CMK md. 12/1)<sup>74</sup>. Suçun işlendiği yerden maksat hareketin gerçekleştirildiği veya neticenin ortaya çıktığı yerdir<sup>75</sup>. Bu konuda doktrinde karma teori olarak ifade edilen ve TCK'nın “ fiilin kısmen veya tamamen Türkiye'de işlenmesi veya neticenin Türkiye'de gerçekleşmesi halinde suç Türkiye'de işlenir” şeklindeki 8/1. maddesi göz önünde bulundurulmaktadır<sup>76</sup>.

<sup>71</sup> a.e.

<sup>72</sup> Soyaslan, a.g.e., s. 215.

<sup>73</sup> Özbek vd., a.g.e., s. 526.

<sup>74</sup> CMK 12. maddede genel kuralın dışında üç istisnaya da yer verilmiştir. “(3) Suç, ülkede yayımlanan bir basılı eserle işlenmişse yetki, eserin yayım merkezi olan yer mahkemesine aittir. Ancak, aynı eserin birden çok yerde basılması durumunda suç, eserin yayım merkezi dışındaki baskısında meydana gelmişse, bu suç için eserin basıldığı yer mahkemesi de yetkilidir. (4) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyetine bağlı olan hakaret suçunda eser, mağdurun yerleşim yerinde veya oturduğu yerde dağıtılmışsa, o yer mahkemesi de yetkilidir. Mağdur, suçun işlendiği yer dışında tutuklu veya hükümlü bulunuyorsa, o yer mahkemesi de yetkilidir. (5) Görsel veya işitsel yayınlarda da bu maddenin üçüncü fıkrası hükmü uygulanır. Görsel ve işitsel yayın, mağdurun yerleşim yerinde ve oturduğu yerde işitilmiş veya görülmüşse o yer mahkemesi de yetkilidir.”

<sup>75</sup> Öztürk vd., a.g.e., s. 195.

<sup>76</sup> a.e.; Ünver, Hakeri, a.g.e., s. 172.; Yargıtay'ın suçun işlendiği yerin tespiti açısından neticeyi esas alan kararlarına rastlamak mümkündür. “Sanıklara yüklenen dolandırıcılık suçunun icra hareketlerinin Türkiye'de yapılması ve yurt dışında bulunan banka görevlilerinin yanıltılarak Türkiye'deki banka şubelerine havale yapılmasının sağlanması, dolandırıcılık suçunun; haksız çıkarın Türkiye'de elde edilmesiyle tamamlanması karşısında yargılamaya devam olunarak sonucuna göre karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde, suçtan zarar görenlerin yabancı banka olup suç yerinin yabancı ülke olduğunun kabulü gerektiğinden bahisle şikâyet yokluğu nedeniyle

Suçun işlendiği yerin belli olmadığı durumlarda “şüpheli veya sanığın yakalandığı yer, yakalanmamışsa yerleşim yeri mahkemesi; şüpheli veya sanığın Türkiye’de yerleşim yeri yoksa Türkiye’de en son adresinin bulunduğu yer mahkemesi; mahkemenin bu suretle de belirlenmesi olanağı yoksa, ilk usul işleminin yapıldığı yer mahkemesi yetkili olarak belirlenmiştir (CMK md. 13/1,2,3).

Yer bakımından yetkili mahkeme belirlenirken madde itibariyle yetkiden farklı olarak sanığın yetkisizlik iddiasını ilk derece mahkemelerinde duruşmada sorgusundan önce, bölge adliye mahkemelerinde incelemenin başlamasından ve duruşmalı işlerde inceleme raporunun okunmasından önce ileri sürmesi gerekmektedir (CMK md. 18/1)<sup>77</sup>. Yetkisizlik iddiası, bir hadise davası olup asıl ceza davasına nazaran tali bir ceza davası olarak karşımıza çıkmaktadır<sup>78</sup>.

Yer yönünden yetki sanık bakımından fazla teminatsızlık doğurmadığından muhakemenin her anında ileri sürülememektedir<sup>79</sup>. Re’sen veya iddia üzerine mahkemenin vereceği karar, ilk derece mahkemelerinde sanığın sorgusundan önce, bölge adliye mahkemelerinde duruşmasız işlerde incelemenin hemen başlangıcında, duruşmalı işlerde inceleme raporu okunmadan önce verilir. Bu aşamalardan sonra yetkisizlik iddiasında bulunulamayacağı gibi mahkemeler de bu hususta re’sen karar veremez (CMK 18/2)<sup>80</sup>. Bu süreler geçirilmişse artık mahkeme yetkisiz de olsa yetkili hale gelecek ve davaya bakması gerekecektir<sup>81</sup>.

CMK md. 18’de yetkisizlik iddiasını ileri sürmede sanıktan bahsedilmekte ise de savcının da böyle bir iddia ileri sürmesine engel bulunmamaktadır<sup>82</sup>. Ayrıca savcı

---

davanın durmasına karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir.”11. CD. 13.07.2006, E. 2006/4044, K. 2006/6680. (UYAP; e.t. 25.06.2013)

<sup>77</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 197.

<sup>78</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 594.

<sup>79</sup> **a.e.**, s. 595.

<sup>80</sup> Öztürk vd. göre bu hüküm CMK 289/1. madde hükmü ile uyuşmamaktadır. Yazarlara göre CMK’nın bu hükmünün mahkemenin kanuna aykırı olarak davaya bakmaya kendini görevli ve yetkili görmesini mutlak bozma sebebi sayan CMK 289/1, d ile telif etmenin mümkün olmadığını böyle bir ayrımın tabii hakim ilkesine aykırı olacağını belirtmektedir. bkz. Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 197.; Aynı yönde Özbek vd., **a.g.e.**, s. 535-536.; Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku-I**, s. 105.

<sup>81</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 596.

<sup>82</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 595.; Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 197.; Özbek vd., **a.g.e.**, s. 536.; Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 180.

veya sanık tarafından ileri sürülmesine de mahkeme sanığın sorgusundan önce yetkisizlik kararı verebilir<sup>83</sup>.

Yetkisizlik kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir (CMK 18/3). Mülga CMUK'da yetkisizlik kararına karşı başvurulabilecek kanun yoluna ilişkin bir hüküm bulunmamaktaydı. Bu sorun 1946 tarihli YİBK<sup>84</sup> ile çözüme kavuşturulmuş, temyiz değil itiraz yoluna gidilebileceğinin mümkün olduğu benimsenmişti<sup>85</sup>. CMK'da, YİBK ile çözüme bağlanan husus aynen kabul edilmiştir.

Yer itibariyle yetkide birkaç hâkim veya mahkeme arasında olumlu veya olumsuz yetki uyuşmazlığı çıktığında ortak yüksek görevli mahkeme bu uyuşmazlığı karara bağlayacaktır (CMK md. 17)<sup>86</sup>. Doktrinde Şahin, yer itibariyle yetkisizlik kararına itiraz yolunun öngörülmesiyle bu hükmün uygulanabilir olmaktan çıkarıldığını ve bu hüküm karşısında itiraz edilebileceğine dair hükmün gereksiz olduğunu savunmaktadır<sup>87</sup>.

Mahkemenin yetkisizlik iddiası üzerine mahkemenin verdiği itirazın reddi kararı kanun yolu aşamasında mahkemenin haklı olup olmadığı noktasında denetlenecektir<sup>88</sup>. Ancak olumlu veya olumsuz yetki uyuşmazlığı nedeniyle ortak yüksek görevli mahkemece kesin olarak çözüldüğü durumlarda kanun yolu aşamasında bu husus bir mutlak bozma sebebi yapılamaz<sup>89</sup>. Yetkisiz mahkeme de olsa ortak yüksek görevli mahkemenin kararıyla artık yetki kazandığından yargılama devam ederken halledilen bir konuya yeniden dönülecek şekilde bozma yapılması doğru olmayacaktır<sup>90</sup>.

<sup>83</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 595.

<sup>84</sup> YİBK, 28.03.1946, 1946-1940/1, E. 1940/33, K. 1946/6 (Erol, **a.g.e.**, s. 263.)

<sup>85</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 181.

<sup>86</sup> Uyuşmazlık bir ağır ceza mahkemesinin yargı çevresi içinde bulunan iki mahkeme arasında çıkmışsa, bağlı oldukları ağır ceza mahkemesi; ağır ceza mahkemesinin yargı çevresi içinde bulunan mahkeme ile o ağır ceza mahkemesi arasında ya da aynı bölge adliye mahkemesi yargı çevresindeki farklı ağır ceza mahkemeleri ve yargı çevrelerindeki mahkemeler arasında çıkmışsa bağlı oldukları bölge adliye mahkemesi; bölge adliye mahkemesinin yargı çevresi içinde bulunan mahkemelerle o bölge adliye mahkemesi arasında ya da bölge adliye mahkemeleri ve farklı bölge adliye mahkemesi yargı çevresinde bulunan mahkemeler arasında çıkmışsa Yargıtay 5. CD. tarafından karara bağlanacaktır.

<sup>87</sup> Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku-I**, s. 106.

<sup>88</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 181.; Özbek vd., **a.g.e.**, s. 536.

<sup>89</sup> Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 508.

<sup>90</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 181.

## 2. Hâkimin Ret İsteminin Kabul Edilmemesine İlişkin Karara Karşı İtiraz

Hâkim, muhakeme sürecinde yargılama faaliyetini yürüten, çözümlenmek üzere önüne getirilmiş ceza uyuşmazlığını iddia ve savunmanın ışığında yargılayıp karar veren kişidir<sup>91</sup>.

Hâkimlerde bulunması gereken nitelikler bakımından özellikle bağımsızlık ve tarafsızlık, verilecek hükmün adil olması ve tarafları tatmin etmesi bakımından önem arz etmektedir<sup>92</sup>. Hâkimin yargılama sırasında önyargıdan uzak olması, taraf tutmaması, taraflar bakımından objektif olması, eşit mesafede bulunmasına tarafsızlık denilmektedir<sup>93</sup>. Tarafsızlık yargılama makamında bulunan kişinin taraflar kim olursa olsun vereceği kararın aynı olmasını sağlamaktadır<sup>94</sup>.

Hem ulusal hem de uluslararası metinlerden yararlanılarak hazırlanmış bir metin olan ve hâkim ve savcılar hedef alarak hâkim ve savcıların davranışlarında uymaları gereken ilkeler bütünü ifade eden<sup>95</sup> Bangalor Yargısal Davranış İlkelerinde de hâkimlerin tarafsız, objektif ve adaletli olmaları en önemli yükümlülükleri olarak ifade edilmiş ve etik bir ilke olarak tarafsızlığın yargı görevinin tam ve doğru şekilde yerine getirilmesinin de esasını oluşturduğu vurgulanmıştır<sup>96</sup>. Tarafsızlık ilkesi sadece kararın kendisinin tarafsız olmasını

<sup>91</sup> Bıçak, **a.g.e.**, s. 183.; Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 161.

<sup>92</sup> Bıçak, **a.g.e.**, s. 184.

<sup>93</sup> Kunter, Yenisey, Nuhuğlu, **a.g.e.**, s. 595.; Özbek vd., **a.g.e.**, s. 495.; Bıçak, **a.g.e.**, s. 187.; Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 186.

<sup>94</sup> Kunter, Yenisey, Nuhuğlu, **a.g.e.**, s. 549.; Kunter, Yenisey, Nuhuğlu, hakim objektifliğinin ikinci yönünün kendi bakımından olduğunu, hakim kendi kişiliğinden sıyrılması gerektiğini belirtmektedir. Öztürk vd. bu görüşü eleştirmektedir. Öztürk vd. göre hakim de bir insandır, kişisel görüş ve değer ölçülerinden tamamen sıyrılması mümkün olamaz. bkz. Kunter, Yenisey, Nuhuğlu, **a.g.e.**, s. 550.; Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 162, dpn. 2.

<sup>95</sup> Sibel Inceoğlu, **Yargı Bağımsızlığı ve Yargıya Güven Ekseninde Yargıcın Davranış İlkeleri**, İstanbul, Beta Yayınları, 2008, s. 11.

<sup>96</sup> Bkz. Bangalor Yargı Etiği İlkeleri, İlke 2.; Bangalor Yargısal Davranış İlkeleri, Birleşmiş Milletler'in 2000 yılı Nisan ayında Viyana'da gerçekleştirilen ilk toplantısından sonra Şubat 2001 tarihinde Hindistan'ın Bangalor şehrinde gerçekleştirilen ikinci toplantıda, Yargısal Dürüstüğün Güçlendirilmesi Hakkındaki Yargı Grubu tarafından taslak olarak kabul edilmiştir. 25-26 2002 Kasım tarihlerinde Lahey Barış Sarayı'nda yapılan Adalet Başkanları yuvarlak masa toplantısında, Yargısal Tutarlılığın Kuvvetlendirilmesi Hakkındaki Yargı Grubu tarafından ilk taslak gözden geçirilmiş ve taslak üzerinde anlaşma sağlanmıştır. Bangalor İlkeleri, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu'nun 23 Nisan 2003 tarihli oturumunda kabul edilmiştir. Avrupa Konseyi'nin Avrupa Hâkimleri Danışma Komitesi de bu ilkeleri, 13 Kasım 2000 tarihli oturumunda (ilkeler henüz BM tarafından onaylanmadan) Bakanlar Komitesi'ne bu konuda tavsiye kararı vazetmek üzere önermiştir. bkz. Adalet Bakanlığı Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü tercümesi, **Yargı Etiği ve Yargı Bağımsızlığı Konusunda Uluslararası Belgeler**, s.1.

güvence altına almaz, aynı zamanda kararın oluşturulduğu sürecin de tarafsız görünmesi gerekir<sup>97</sup>.

Anayasa'da bağımsızlıktan söz edilmekteyse de tarafsızlıktan söz edilmemiştir. Ancak İHAS md. 6'da bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde yargılanma hakkı garanti altına alınmıştır<sup>98</sup>.

Adil yargılanma hakkının bir uzantısı olarak ifade edilen dürüst işlem ilkesi de tarafsız hâkim tarafından yargılanma koşuluna bağlıdır<sup>99</sup>.

AİHM, tarafsızlığı özne ve nesnel tarafsızlık olmak üzere ikiye ayırarak incelemektedir. Öznel tarafsızlık; mahkeme üyesi hâkimin birey olarak davadaki kişisel tarafsızlığına ilişkin iken mahkemenin hak arayanlara güven veren tarafsız bir görünüme sahip bulunması olarak ifade edilen nesnel tarafsızlık ise kurum olarak mahkemenin kişide bıraktığı izlenime ilişkindir<sup>100</sup>.

Hâkimlerin tarafsız kalamayacağı veya tarafsızlığının tehlikeye girdiği bilinen hallerde o hâkime yargılamama mecburiyeti yüklenerek tarafsızlık sağlanır<sup>101</sup>. İşte hâkimin tarafsızlığını temin bakımından CMK'da hâkimin yasaklanması ve hâkimin reddi şeklinde iki grup olarak ifade edilebilecek düzenlemeler yapılmıştır<sup>102</sup>. Mahkemece verilen kararların objektifliğini temin bakımından bu düzenlemeler Anayasal ilke olan hâkimin görevden kaçınma yasağı (AY. md. 36/2) ve tabii hakim (AY. md. 37) ilkelerine istisna olarak karşımıza çıkmaktadır<sup>103</sup>.

Belli bir davada hâkimin taraflardan biri veya dava ile ilgisinin bulunması halinde hâkimin o davada tarafsız kalamayacağından korkulur. Bu nedenle, hâkimin tarafsız kalamayacağı varsayılan veya tarafsızlığından kuşku duyulabilecek hallerde hâkimin kendi mahkemesinin yetki ve görevine giren belli bir davaya bakamayacağı kabul edilmiştir. Buna hâkimin davaya bakamaması ve reddi denir<sup>104</sup>. Bu durum CMK'da görev yasakları ve hâkimin tarafsızlığını şüpheyne düşüren durumlar olarak

<sup>97</sup> Bangalor Yargı Etiği İlkeleri, İlke 2.

<sup>98</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 161.; Özbek vd., **a.g.e.**, s. 495.

<sup>99</sup> Nur Centel, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Hâkimin Tarafsızlığı (Hakimin Tarafsızlığı)**, İstanbul, Kazancı Yayınları, 1996, s. 29.

<sup>100</sup> Centel, **Hakimin Tarafsızlığı**, s. 30.; İnceoğlu, **a.g.e.**, s. 34-35.; Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 164.

<sup>101</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 550.

<sup>102</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 187.

<sup>103</sup> Kuru, C.I, **a.g.e.**, s. 79, dpn. 2.; Arıcan, **a.g.e.**, s. 101.

<sup>104</sup> Kuru, C.I, **a.g.e.**, s. 79.

iki grupta ele alınmaktadır<sup>105</sup>. CMK’da sınırlayıcı bir biçimde sayılan görev yasakları olarak da ifade edilen bu hallerde (CMK md. 22, 23) hâkim davaya bakamaz. Bu haller taraflar bakımından objektifliğin sağlanması için öngörülmüştür<sup>106</sup>. Kıyas yoluyla genişletilmesi mümkün olmayan bu haller taraflarca ileri sürülmesi de herhangi bir süre ile sınırlanmaksızın hâkim tarafından re’sen göz önünde bulundurulur<sup>107</sup>. Bu yasağa rağmen hükme katılmak CMK md. 289/1-b maddesinde mutlak bir bozma sebebi olarak kabul edilmiştir<sup>108</sup>.

Hâkimin davaya bakamayacakları hallerden biri de hâkimin tarafsızlığını şüpheyne düşüren hallerin bulunmasıdır (CMK md. 24/1). Hâkimin objektif hareket edemeyeceğinden korkulan bu haller CMK’da açıkça sayılmamış, önceden öngörüleceklerinden ne olduklarının belirlenmesi uygulamaya bırakılmıştır<sup>109</sup>.

Ret talebinde savcı, şüpheli ve sanıkla onların müdafii, katılan ile vekili bulunabilir (CMK md. 24/2). Bunlardan herhangi biri istediği takdirde, karar veya hükme katılacak hâkimlerin isimleri kendisine bildirilir (CMK md. 24/3).

Görev yasağı sebebiyle hâkimin reddi, muhakeme bitinceye kadar yapılabilirken, tarafsızlığı şüpheyne düşüren sebeplere dayalı ret belli bir süreye bağlanmıştır<sup>110</sup>.

Mahkeme, kovuşturma aşamasında yapılan hâkimin reddi istemini, süresinde yapılmaması, ret sebebi ve delil gösterilmemesi, ret isteminin duruşmayı uzatmak amacıyla yapıldığının açıkça anlaşılması halinde geri çevirir (CMK md. 31/1). Kabule şayan görmeme şeklinde ifade edilen bu karar, itiraz yoluna başvurulabilir

<sup>105</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 165.; Özbek vd., **a.g.e.**, s. 496.

<sup>106</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 552.

<sup>107</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 165.; Özbek vd., **a.g.e.**, s. 496.

<sup>108</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 496.

<sup>109</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 556.; Özbek vd., **a.g.e.**, s. 500.

<sup>110</sup> “Tarafsızlığını şüpheyne düşürecek sebeplerden dolayı bir hâkimin reddi, ilk derece mahkemelerinde sanığın sorgusu başlayıncaya; duruşmalı işlerde bölge adliye mahkemelerinde inceleme raporu ve Yargıtayda görevlendirilen üye veya tetkik hâkimi tarafından yazılmış olan rapor üyelere açıklanıncaya kadar istenebilir. Diğer hâllerde, inceleme başlayıncaya kadar hâkimin reddi istenebilir. Sonradan ortaya çıkan veya öğrenilen sebeplerle duruşma veya inceleme bitinceye kadar da hâkimin reddi istenebilir. Ancak bu istemin, ret sebebinin öğrenilmesinden itibaren yedi gün içinde yapılması şarttır.” (CMK md. 25/1,2.) CMUK md. 24 hükmü bu süreyi iddianamenin duruşmada okunması olarak belirlemiştir. CMK ile bu süre uzatılmıştır. bkz. Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 557.

kararlardandır (CMK md. 31/3)<sup>111</sup>. CMK 31/1. maddesi uyarınca geri çevrilen karara karşı itiraz hakkı bulunduğundan bu hakkın kullanılması beklenmeden yargılamaya devamla hüküm kurulması bozma sebebidir<sup>112</sup>.

Reddin kabulüne ilişkin bu karar kesindir. Ret isteminin kabul edilmemesine ilişkin karara karşı ise itiraz yolu açıktır. İtiraz üzerine verilen ret kararı hükümle birlikte istinaf veya temyiz incelemesine konu olabilir (CMK md. 28).

### **3. Disiplin Hapsi Kararlarına İtiraz**

#### **a. Tanık Hakkında Verilen Disiplin Hapsi Kararı**

Ceza muhakemesine konu olan uyuşmazlığın taraflarından biri olmamakla birlikte uyuşmazlık konusu maddi sorunla ilgili duyu organlarından bir veya birkaçı aracılığıyla doğrudan doğruya bilgi sahibi olduğu varsayılan ve sahip olduğu bilgileri, gördüğü ve müşahade ettiği hususları ceza yargılamasında gerçeğe ulaşmak için tanık dinleme yetkisine sahip adli makamlara aktaran üçüncü kişiye tanık denilmektedir<sup>113</sup>. Tanık beyanı suçun ispatına yarayan deliller içerisinde önemli bir yere sahip olup insanlığın ilk dönemlerinden beri delil olarak kabul edile gelen ve halen önemini koruyan delil türüdür<sup>114</sup>.

Ceza muhakemesinde bazı istisnalar dışında (CMK md. 45 vd.) tanıklık yapmak mecburidir ve tanığın çağrıya uyarak hazır bulunmak, beyanda bulunmak ve verilecek yemini eda etmek gibi bazı yükümlülükleri bulunmaktadır<sup>115</sup>.

Tanıklar çağrı kâğıdı ile çağrılır. Çağrı kâğıdında gelmemenin sonuçları bildirilir. Tutuklu işlerde tanıklar için zorla getirme kararı verilebilir. Karar yazısında bu yoldan getirilmenin nedenleri gösterilir ve bunlara çağrı kâğıdı ile gelen tanıklar

<sup>111</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 558.

<sup>112</sup> “Reddi hakim talebinin geri çevrilmesine ilişkin 21.07.2005 günlü ara kararın CMK 31/son maddesi uyarınca itirazı mümkün olduğu ve sanıklar müdafileri de söz konusu karara itiraz edeceklerini açıkladıkları halde itiraz haklarını kullanma imkanı verilmeden nihai hükmün kurulması suretiyle sanıkların yasal haklarının kısıtlanması yasaya aykırı bulunmuştur.” 7. CD. 28.06.2006, E. 2006/1464, K. 2006/13086. (UYAP; e.t. 25.06.2013)

<sup>113</sup> Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 28.; Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1346.; Bıçak, **a.g.e.**, s. 250.; Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 253.

<sup>114</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 163-164.

<sup>115</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 253, 258.; Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 278.; Özbek vd., **a.g.e.**, s. 602.

hakkındaki işlem uygulanır (CMK md. 43/1). İfade için zorla getirme yetkisi soruşturmada savcıya kovuşturmada ise yetkili mahkemeye aittir<sup>116</sup>.

Anayasa'ya göre hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz (AY md. 38/5). Kendisinin veya bir yakınının cezalandırılması sonucuna götürecek zorunluluk, tanığı yalan beyana zorlama anlamını taşıyacağından tarafsız olmayacağını bile bile kişiyi tanıklığa mecbur tutmak gerçeklerle bağdaşmayacağı için CMK'da şüpheli veya sanıkla belirli bir yakınlık ilişkisi bulunan kişilere ona yüklenen suçlamalarla ilgili tanıklık yapmak mecburiyeti kaldırılmıştır<sup>117</sup>. Bu sebeple CMK md. 45/1'de sayılanlar tanıklıktan çekinebilir.

CMK'da çekinme halleri belli hısımlık ilişkileri sebebiyle tanıklıktan çekinme (CMK md. 45), meslek ve uğraşları sebebiyle tanıklıktan çekinme (CMK md. 46)<sup>118</sup>,

<sup>116</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 1349.; Özbek vd., **a.g.e.**, s. 591.; “İfadesine başvurulmak üzere çağrı gönderilen müştekinin gelmemesi üzerine, zorla getirilmesi yetkisi 19.12.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5560 Sayılı Yasanın 20.maddesiyle değişik 5271 Sayılı CMK.nun 146.maddesinin 4. ve 5.fıkralarıyla ve eklenen 7.fikrasiyla C.Savcısına da tanınmış olduğu ve bu nedenle Gaziosmanpaşa 1.Aslıye Ceza Mahkemesinin itirazın reddine dair kararında bir isabetsizlik bulunmadığının anlaşılması karşısında, kanun yararına bozma isteyen düşünceye iştirak edilmediğinden talebin CMUK.nun 309.maddesi gereğince reddine oybirliğiyle karar verildi.” 5. CD. 05.02.2007, E. 2007/542, K. 2007/595. (UYAP; e.t. 25.06.2013); Öztürk vd. C. savcısının zorla getirme emri vermesinin mümkün olmadığını, CMUK 154/2'de savcının zorla getirme emri verebilmesine ilişkin düzenlemenin CMK'ya alınmadığını tek istisnanın CMK 250. maddesine göre özel görevli ağır ceza mahkemelerinin görevine giren suçların soruşturması olduğunu belirtmektedir. Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 280.; Özbek 5560 sayılı Kanun'la CMK değiştirilmeden önce zorla getirme özgürlüğü kısıtlayan tedbir olduğundan hakim kararı gerektiğini söylerken değişiklikten sonra CMK 164/4. maddesindeki ifadede savcının da zorla getirme kararı verebileceğini savunmaktadır. bkz. Özbek vd., **a.g.e.**, s. 302.; Kunter, Yenisey, Nuhoğlu; C. savcısının zorla getirme emri verememesi gerektiğini ancak 5560 sayılı Kanunla CMK'da yapılan değişiklikten sonra C.savcısının zorla getirme emri verebileceğini belirtmektedir. Yazarlara göre savcı şüpheli veya sanığın zorla getirilmesini istemesi ve tutuklama davası gibi bir tali dava olarak kabul edilmesi gerektiğini savunmaktadırlar. bkz. Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 985.

<sup>117</sup> Katılan'ın aynı zamanda CMK'nın 45. maddesinde öngörülen kişilerden biri olması halinde tanıklıktan çekinme hakkını kullanıp kullanamayacağı sorunu ortaya çıkmaktadır. Doktrinde Mahmutoğlu, katılanın sanık lehine bir durumu içeren CMK 45. maddeye dayanarak tanıklıktan çekinme hakkını kullanmayı tercih etmesinin isabetli olmayacağını, bu nedenle katılanın tanıklıktan çekinme hakkını kullanmayı tercih etmesi durumunda artık katılan sıfatının sona ereceğini ve CMK 243. maddesinin uygulanma imkânının sözkonusu olacağını savunmaktadır. Bkz. Fatih Selami Mahmutoğlu, “Ceza Yargılamasında Katılanın Aynı Zamanda CMK 45. Maddede Öngörülen Kişilerden Biri Olması Halinde, Tanıklıktan Çekinme Hakkını Kullanıp Kullanamayacağı Sorunu”, **MÜHF-HAD. (Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan)**, C. 19, S. 2, 2013, s. 207.

<sup>118</sup> Avukatlar ve onların stajyerleri veya yardımcılarının, bu sıfatları dolayısıyla veya yüklendikleri yargı görevi sebebiyle öğrendikleri bilgiler, bütün tıp meslek veya sanatları mensuplarının, bu sıfatları dolayısıyla hastaları ve bunların yakınları hakkında öğrendikleri bilgiler, mali işlerde

Tanığın kendisi ve yakınları aleyhine tanıklıkta bulunmaktan çekinmesi (CMK md. 47) olmak üzere çekinme hallerini üç grupta toplamak mümkündür<sup>119</sup>.

Bu kişilere tanıklıktan çekilme hakkı hatırlatılır. Bu kimseler, dinlenirken de her zaman tanıklıktan çekinebilirler (CMK md. 45/3). Tanık, kendisini veya CMK 45/1. maddede sayılan yakınlarını ceza kovuşturmasına uğratabilecek nitelikte olan sorulara cevap vermekten çekinebilir. Tanığa cevap vermekten çekinebileceği önceden bildirilir (CMK md. 48). Mahkeme başkanı veya hâkim veya savcı tarafından gerekli görüldüğünde tanık, tanıklıktan çekinmesinin dayanağını oluşturan olguları bildirir ve bu hususta gerektiğinde kendisine yemin verdirilir (CMK md. 49).

Çekinme hak ve zorunluluğu çağrı üzerine gelmemeye mazeret değildir. Çekinme sebepleri olduğu durumlarda da tanığın gelmesi, yetkili makamından huzurunda mazeretini açıklayıp gerekçelendirmesi gerekmektedir<sup>120</sup>.

Tanıklıktan çekinme hakkı olanlara yemin verip vermemek hâkim veya mahkemenin takdirine bağlıdır. Ancak, tanık yemin etmekten çekinebilir. Bu hususun kendisine bildirilmesi gereklidir (CMK md. 51).

Usulüne uygun olarak çağrılıp da mazeretini bildirmeksizin gelmeyen tanıklar zorla getirilir ve gelmemelerinin sebep olduğu giderler takdir edilerek, kamu alacaklarının tahsili usulüne göre ödettirilir. Zorla getirilen tanık evvelce gelmemesini haklı gösterecek sebepleri sonradan bildirirse aleyhine hükmedilen giderler kaldırılır (CMK md. 44/1).

CMK md. 44'te sonradan bildirilen özrün kabul edilmemesi nedeniyle giderlerin kaldırılmamasına ilişkin karara itiraz edilebileceğine dair açık bir düzenleme bulunmamakta ise de doktrinde bu karara itirazın mümkün olduğunu savunanlar bulunmaktadır<sup>121</sup>.

---

görevlendirilmiş müşavirler ve noterlerin bu sıfatları dolayısıyla hizmet verdikleri kişiler hakkında öğrendikleri bilgiler sebebiyle bu meslek mensupları tanıklıktan çekinebilirler. Avukatlar ve onların stajyerleri veya yardımcıları dışında kalan kişiler (Avukatlık Kanunu md. 36/2), ilgilinin rızasının varlığı halinde, tanıklıktan çekinemez (CMK md. 46).

<sup>119</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 592.

<sup>120</sup> **a.e.**, s. 591.

<sup>121</sup> Donay, **a.g.e.**, s. 44.; Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 281.

Yasal bir sebep veya kabul edilebilir mazereti olmaksızın tanıklıktan veya yeminden çekinen tanık hakkında, bundan doğan giderlere hükmedilmekle beraber<sup>122</sup>, yeminin veya tanıklığının gerçekleştirilmesi için dava hakkında hüküm verilinceye kadar ve her halde üç ayı geçmemek üzere disiplin hapsi verilebilir. Kişi, tanıklığa ilişkin yükümlülüğüne uygun davranması halinde, hemen serbest bırakılır. Bu tedbirleri almaya naip hâkim ve istinabe olunan mahkeme ile soruşturma evresinde sulh ceza hâkimi yetkilidir. Davanın görüldüğü sırada bu tedbirler alındıktan ve yukarıdaki süreler suçun türüne göre tümüyle uygulandıktan sonra o dava veya aynı işe ilişkin diğer davada tekrar edilmez (CMK md. 60/1,2,3).

Tanığın C.savcısı tarafından çağrıldığında da gelmemenin sonuçları ortaya çıkacaktır. Ancak bu durumda CMK 60/2 maddesi uyarınca giderlere veya disiplin hapsine savcı hükmedemeyecektir. Soruşturma aşamasında savcının sulh ceza hâkiminden bu hususta talepte bulunması gerekmektedir<sup>123</sup>.

Disiplin hapsinin amacı yalnızca tanığı beyana zorlamaktır. Dolayısıyla tanık tanıklık yapacağını beyan ettiği ve tanıklık görevini yaptığı takdirde artık serbest bırakılacaktır<sup>124</sup>.

Doktrinde Ünver, Hakeri, tanığın hukuka uygun mazeretsiz yeminden çekinmesi konusunda hapsedilmesi uygulanmasını hatalı bir uygulama olarak nitelendirmekte, yeminin ceza muhakemesinde delil olmaması ve ispat gücüne sahip bulunmaması gerekçesiyle TCK'da yalan yere yemin eyleminin suç olmaktan çıkartılması ve yemin etmeyen kişiye verilen disiplin hapsinin kaldırılmasını önermektedir<sup>125</sup>.

CMK 60/4. maddesinde sadece disiplin hapsi kararına itiraz yolu öngörülmüştür. Usulüne uygun çağrıya uymayan tanığın sebep olduğu giderlerin

<sup>122</sup> Mülga CMUK'da bu masrafların yanında tanığa ayrıca para cezasına hükmedileceği düzenlenmişti. CMK'ya böyle bir para cezası alınmamıştır. bkz. Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 1348.

<sup>123</sup> Mahmutoglu, **a.g.m.**, s. 198.; Öztürk vd., tanığın C. savcısı tarafından çağrıldığında da gelmemenin sonuçlarının ortaya çıkacağını mahkeme ve hakim kararlarına itiraz mümkün olduğundan C. savcısının bu yöndeki kararına karşı itiraz edilemeyeceğini belirtmektedirler. C. savcısının gelmemenin sonuçlarına ilişkin karar alma yetkisi olmadığından yazarlara katılmıyoruz. Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 281.; Ayrıca bkz. Cumhuriyet Şahin, **Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi (CMK Gazi Şerhi)**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2005, s. 168 vd.

<sup>124</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 614.

<sup>125</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 270.

takdir edilerek, kamu alacaklarının tahsili usulüne göre ödettirilmesine ilişkin karara karşı itirazın mümkün olup olmadığı doktrinde tartışmalıdır.

Karadayı, inzibati mahiyette olduğundan bu kararlar aleyhine itiraz yoluna gidilemeyeceğini ve kesin olduğunu belirtmektedir<sup>126</sup>. Soyaslan ise tanıklık için verilen bu kararların mala ilişkin yaptırım kararı olması nedeniyle itiraz edilebileceğini savunmaktadır<sup>127</sup>.

Kanaatimizce bu konu soruşturma ve kovuşturma aşamasında verilecek giderlerin tahsiline ilişkin kararlar olarak ikiye ayırarak değerlendirilmelidir. Soruşturma aşamasında verilecek giderlerin ödettirilmesine ilişkin karara karşı itiraz mümkündür. Zira CMK 60/4. maddede sadece disiplin hapsinden bahsetmiş olsa da CMK 267/1. maddesi uyarınca tüm hâkimlik kararlarına itiraz mümkün olup ve giderlerin tahsiline ilişkin bu karar da hâkimlik kararıdır. Kovuşturma aşamasında ise mahkemenin verdiği giderlerin tahsiline ilişkin karara karşı ayrıca CMK 60/4. maddesinde itiraz öngörülmediğinden itiraz mümkün değildir.

Gerek soruşturma aşamasında gerekse kovuşturma yasal bir sebep veya kabul edilebilir mazereti olmadan tanıklıktan veya yeminden çekindiği için hakkında disiplin hapsi kararı uygulanan tanık, bu karara CMK 60/4. maddesi uyarınca itiraz edebilir.

## **b. Bilirkişi Hakkında Verilen Disiplin Hapsi Kararı**

Ceza muhakemesine konu uyuşmazlığın çözümü sırasında özel ve teknik bilgiyi gerektiren bir konuda oy ve görüşüne başvurulmuş hâkim veya C. savcısı tarafından görevlendirilen tarafsız gerçek veya tüzel kişiye bilirkişi denilmektedir<sup>128</sup>.

<sup>126</sup> Karadayı, **a.g.e.**, s. 38.; Aynı yönde Arıcan, **a.g.e.**, s. 110.

<sup>127</sup> Soyaslan, **a.g.e.**, s. 443.

<sup>128</sup> Nevzat Gürelli, **Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik**, İstanbul, y.y., 1967, s. 16.; Bıçak, **a.g.e.**, s. 261.; Özbek vd., **a.g.e.**, s. 617; İbrahim Dülger, “Ceza Muhakemesi Kanunundaki Bilirkişi İncelemesine İlişkin Düzenlemelerin Değerlendirilmesi”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (GÜHFD.)**, C.XI, S. 1-2, Haziran-Aralık 2007, s. 661.; bkz. Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 355.; Öztürk vd., ancak gerçek kişilerin bilirkişi olabileceğini ifade etmektedir. Ancak Ceza Muhakemesi Kanununa Göre İl Adli Yargı Adalet Komisyonlarının Bilirkişi Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik 3. maddesinde bilirkişi çözümü; uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde oy ve görüşünü sözlü ya da yazılı olarak vermesi için başvurulmuş gerçek veya tüzel kişi olarak tanımlanmaktadır. bkz. **a.e.**

Bilirkişi mütalaası bir delil olmayıp delillerin elde edilmesi aracıdır<sup>129</sup>. Bilirkişinin en önemli görevi rapor hazırlamaktır. Bilirkişi, belirli bir bilimsel veriyi veya tecrübeyi belirli bir vakıaya uygulamak suretiyle ulaştığı sonucu, bu sonucu ifade eden kanaatini mahkemeye veya savcıya sunmaktadır ve delillerin değerdendirilmesi amacı bulunduğundan hâkim yardımcısı olarak kabul edilmektedir<sup>130</sup>.

CMK 62 vd. maddelerinde bilirkişilik kurumunu düzenlenmiştir. Tanıklara ilişkin hükümler (CMK md. 43 ila 61), ayrıca düzenlenmemişse bilirkişiler hakkında da uygulanır (CMK md. 62).

Bilirkişiler, il adlî yargı adalet komisyonları tarafından her yıl düzenlenen bir listede yer alan gerçek veya tüzel kişiler arasından seçilirler. Cumhuriyet savcıları ve hâkimler, yalnız bulundukları il bakımından yapılmış listelerden değil, diğerdillerde oluşturulmuş listelerden de bilirkişi seçebilirler (CMK md. 64/1).

Bilirkişi incelemesi yaptırılmasına ilişkin kararda, cevaplandırılması uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren sorularla inceleme konusu ve görevin yerine getirileceği süre belirtilir. Bu süre, işin niteliğine göre üç ayı geçemez. Özel sebepler zorunlu kıldığında bu süre, bilirkişinin istemi üzerine, kendisini atayan merciin gerekçeli kararıyla en çok üç ay daha uzatılabilir. Belirlenen süre içinde raporunu vermeyen bilirkişi hemen değıştirilebilir. Bu durumda bilirkişi, o ana kadar yaptığı işlemleri açıklayan bir rapor sunar ve görevi sebebiyle kendisine teslim edilmiş olan eşya ve belgeleri hemen geri verir. Bu bilirkişi, listelerden çıkarılabileceği gibi; gecikme dolayısıyla uğranılmış zararları ödemesine de karar verilebilir (CMK md. 66/1,2).

Görevi isteyerek veya mecburiyet dolayısıyla kabul eden bilirkişiler usulüne uygun davet edildiklerinde gelmek mecburiyetindedirler. Çağrıldıkları halde, yasal bir sebep veya kabul edilebilir mazereti olmaksızın gelmeyen veya gelip de yeminden, oy ve görüş bildirmekten çekinen bilirkişiler hakkında, zorla getirme kararı verilip bundan doğan giderlere hükmedilmekle beraber, yemininin veya oy ve görüşlerin açıklanması için dava hakkında hüküm verilinceye kadar ve her halde üç ayı geçmemek üzere

<sup>129</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1398.; Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 273.

<sup>130</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 274.

disiplin hapsi verilebilir<sup>131</sup>. Kişi, bilirkişiliğe ilişkin yükümlülüğüne uygun davranması halinde, hemen serbest bırakılır. Bu tedbirleri almaya naip hâkim ve istinabe olunan mahkeme ile soruşturma evresinde sulh ceza hâkimi yetkilidir ( CMK md. 60).

Usulüne uygun çağrıya uymayan bilirkişinin sebep olduğu giderlerin takdir edilerek, kamu alacaklarının tahsili usulüne göre ödettirilmesine ilişkin kararın kesin olup olmadığı hususundaki tartışma tanıklıkla ilgili bölümdeki tartışmayla aynı mahiyette olup tanıklıkta söylenenler bilirkişiler açısından da geçerlidir<sup>132</sup>.

#### 4. Koruma Tedbirlerine Karşı İtiraz

Ceza muhakemesinde maddi gerçeğe ulaşabilmek, verilen kararların kağıt üzerinde kalmadan uygulanabilmesini ve muhakeme giderlerinin karşılanmasını sağlamak amacıyla ceza muhakemesinde karar verme yetkisine sahip merciler tarafından gecikmede sakınca bulunan hallerde geçici olarak başvurulmuş aynı zamanda bazı temel hak ve özgürlüklere müdahaleyi bünyesinde barındıran yasal çare niteliğindeki tedbirlere koruma tedbirleri denilmektedir<sup>133</sup>.

Ceza muhakemesinde ceza uyuşmazlığının çözümlenmesinde gerek yargılama başlamadan gerek yargılama sırasında yargılama faaliyetini kolaylaştıran tedbirlere başvurulması mümkün olup maddi gerçeğe ulaşabilmek ve yargılamanın sıhhatli bir şekilde yürütülüp sonlandırılmasını sağlayabilmek için bazı tedbirlerin kabul edilmesi önemli bir gerekliliktir<sup>134</sup>. Suçun yargılama esnasında yeniden yaşatılması amacıyla geçici niteliğe sahip olan<sup>135</sup> bu tedbirler esnasında değişikliğe engel olmak

<sup>131</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1404.; Mülga CMUK'da, usulüne uygun çağrıya uymayan bilirkişilere, yol açtığı masraflar ve hafif para cezası uygulanmaktaydı. Hâkimin bu ceza kararına karşı bilirkişi adi itiraz yoluna gidebilmekteydi. bkz. Arıcan, **a.g.e.**, s. 115.

<sup>132</sup> Bkz. yukarıda s. 159-160.

<sup>133</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 346.; Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 379.; Özbek vd., **a.g.e.**, s. 252.; Sözüer, **a.g.m.**; Koruma tedbirleri ile hüküm verilmeden bir temel hakkın sınırlandırılması ve tedbire maruz kalan tarafından çoğu kez bir zorlama olarak algılanması söz konusudur. Temel hakkın sınırlandırılması özelliğine sahip olduğundan koruma tedbirlerine kanuni dayanağın bulunduğu durumlarda başvurulabilecektir. Yaptırım olmaması, başlı başına amaç değil de araç olması dikkate alındığında geçici niteliğe sahiptir. Beklenen amaç gerçekleşmeyeceği anlaşılan durumlarda başvurulamaz ve amaca ulaşılması halinde de sona ermeleri veya erdirilmeleri gerekir. bkz. Özbek vd., **a.g.e.**, s. 252.; Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 382.; Koruma tedbirlerinin özellikleri ve şartları için bkz. Ümit Ocak, "İnsan Hakları Açısından Ceza Muhakemesinde Kişi Özgürlüğü Hakkını Sınırlayan Koruma Tedbirleri", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (**Yüksek Lisans Tezi**), Kütahya, 2007, s. 19-21.

<sup>134</sup> Fatih Selami Mahmutoglu, "İnsan Hakları Açısından Tutuklama ve Türk Hukuku", **Prof. Dr. Nurullah Kunter'e Armağan**, İstanbul, İÜHF. Yayını, 1998, s. 158.

<sup>135</sup> Soyaslan, **a.g.e.**, s. 269.

suretiyle eski durumu korumaya çalışan tutucu koruma tedbirleri, ilerde gerçekleşecek durumu önleyerek belli bir işlemin uygulanabilir bir değerinin olmasını sağlayan önleyici tedbirler olmak üzere iki çeşittir<sup>136</sup>. Bu tedbirlerin bir kısmı, muhatabın özgürlük hakkına yönelik iken (yakalama, gözaltına alma, tutuklama, adli kontrol) diğer bir kısmı ise, özel hayata (arama ve elkoyma, iletişimin denetlenmesi, teknik araçla izleme) ilişkin olabilmektedir<sup>137</sup>.

Koruma tedbirleri bir yaptırım olmayıp<sup>138</sup> gecikmede sakınca bulunan hallerde söz konusu olur ve ölçülülük ilkesine uygun olmak durumundadır<sup>139</sup>.

Koruma tedbirlerinin pek çok çeşidi bulunmaktadır. Yakalama, gözaltı, tutuklama, zorla getirme, arama, elkoyma, adli kontrol gibi tedbirler koruma tedbiri olarak karşımıza çıkmaktadır<sup>140</sup>. CMK’da koruma tedbirlerinin sistematığı CMUK’dan farklıdır. CMUK’da elkoyma ve arama, telekomünikasyon yoluyla iletişimin denetlenmesi, adli kontrol, tutuklama, yakalama ve gözaltı sıralaması söz konusu iken CMK koruma tedbirlerini uygulanma sırasına göre düzenlemiştir<sup>141</sup>.

Yakalama, tutuklama, zorla getirme, arama ve elkoyma koruma tedbirleri klasik tedbirler olarak nitelendirilirken; CMK’da, fizik kimliğinin tespiti, iletişimin dinlenmesi ve tespiti, gizli soruşturmacı, teknik araçlarla izleme gibi modern tedbirler de düzenlenmiştir<sup>142</sup>.

Bu bölümde CMK’da açıkça itiraz yolu öngörülen mahkeme kararları değerlendirildiğinden koruma tedbirlerinden arama, elkoyma ve zorla getirme ile ilgili itiraz hususunda kısaca değerlendirme yapmakla yetinilecektir.

CMK’da arama, elkoyma ve zorla getirme gibi koruma tedbirlerinde açıkça itiraz yoluna başvurulabileceğine dair bir düzenleme yoktur. Ancak arama ve elkoyma daha çok soruşturma aşamasında hâkim kararıyla yapıldığından ve CMK 267/1. maddesi uyarınca bütün hâkimlik kararlarına itiraz yolu öngörüldüğünden

<sup>136</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 835.

<sup>137</sup> Hüseyin Ertuğrul, “Ceza Muhakemesinde Katlanma Yükümlülüğü”, **GÜHFD.**, C. XII, S. 1-2, 2008, s. 694.

<sup>138</sup> Sözüer, **a.g.m.**

<sup>139</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 351.; Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 382.

<sup>140</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 382.; Soyaslan, **a.g.e.**, s. 270.; Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 843.

<sup>141</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 354.

<sup>142</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 383.

soruşturma aşamasında sulh ceza hâkimliği tarafından verilen arama ve elkoyma kararlarına itiraz yolu açıktır.

CMK 146. maddesinde hakkında tutuklama kararı verilmesi veya yakalama emri düzenlenmesi için yeterli nedenler bulunan veya 145 inci maddeye göre çağrıldığı halde gelmeyen şüpheli veya sanığın zorla getirilmesine karar verilebileceği düzenlenmiştir. Ayrıca çağrıya rağmen gelmeyen tanık, bilirkişi, mağdur ve şikâyetçi ile ilgili olarak da zorla getirme kararı verilebilir (CMK 146/7). Soruşturma aşamasında şüpheli, tanık, bilirkişi, mağdur ve şikâyetçi için hâkim kararı ile verilen zorla getirme kararına CMK 267/1. maddesi uyarınca itiraz yolu açıktır. Ancak soruşturma aşamasında C. savcısının zorla getirme kararı verebilip veremeyeceği hususu doktrinde tartışmalı olmakla birlikte<sup>143</sup> C. savcılarının kararlarına teknik anlamda itiraz mümkün olmadığından C.savcısının verdiği zorla getirme kararına itiraz yolu açık değildir. Ayrıca kovuşturma aşamasında mahkemelerin verdiği zorla getirme kararlarına açıkça itiraz yolu öngörülmediğinden itiraz etme imkânı da bulunmamaktadır.

#### **a. El Konulan Eşyanın İadesi İsteminin Reddi Kararına İtiraz**

Bir koruma tedbiri olarak elinde bulunduranın rızasına aykırı olarak ispat araçlarından olup maddi gerçeğe ulaşmak açısından alıkonulmasının faydalı görüldüğü veya müsadereye tabi olan eşyanın eşyayı elinde bulunduran kişinin tasarruf yetkisi ortadan kaldırılmak suretiyle adliyenin eli altına alınmasına elkoyma denir<sup>144</sup>. İspat aracı olarak yararlı görülen ya da eşya veya kazanç müsaderesinin konusunu oluşturan malvarlığı değerleri, muhafaza altına alınır. Yanında bulunduran kişinin rızasıyla teslim etmediği bu tür eşyaya el konulabilir (CMK md. 123).

Delil araçlarının veya müsadereye konu eşyanın güvence altına alınması, şüpheli veya sanığın ele geçirmek amacıyla başvurulması kesin hükümden önce birtakım özgürlüklere müdahale oluşturması dikkate alındığında el koymanın bir koruma tedbiri olduğu anlaşılabacaktır<sup>145</sup>. Elkoyma genellikle arama ile bağlantılı

<sup>143</sup> Doktrindeki görüşler için bkz. s. 157, dpn. 114.

<sup>144</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 308.; Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 444.; Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 444.

<sup>145</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 444.

başvurulan bir tedbir olup arama sırasında el konulma yapılabilmesi için arama ve el koyma yetkisini içerir bir kararın bulunması gerekmektedir<sup>146</sup>.

CMK zorla almaya el koyma rıza ile teslim edilmesi ve bunun üzerine alınmasına muhafaza altına alma demektir<sup>147</sup>. El koyma kararı kural olarak hâkim tarafından verilir. Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının, Cumhuriyet savcısına ulaşamadığı hallerde ise kolluk amirinin yazılı emri ile kolluk görevlileri, el koyma işlemini gerçekleştirebilir (CMK md. 127/1). Şüpheliye, sanığa veya üçüncü kişilere ait el konulmuş eşyanın, soruşturma ve kovuşturma bakımından muhafazasına gerek kalmaması veya müsadereye tabi tutulmayacağına anlaşılmaması halinde, re'sen veya istem üzerine geri verilmesine Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından karar verilir. İstem reddi kararlarına itiraz edilebilir (CMK md. 131/1)

Bu maddede el konulmuş eşyanın re'sen ve istem üzerine olarak iki şekilde geri verme söz konudur. Burada C. savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından bir kararla re'sen veya istem üzerine geri vermeden bahsedilmektedir. C. savcısının vereceği istemin reddi kararına itiraz edilip edilemeyeceği hususunda CMK ayırım yapmaksızın istemin reddi kararlarına itiraz edilebileceğini düzenlemiştir. Savcının vereceği karara CMK 131/1 maddesi uyarınca itiraz edilebileceği öngörülmüşse de bu CMK 267 vd. maddelerinde düzenlenen kanun yolu anlamında bir itiraz değildir<sup>148</sup>. Ancak soruşturma aşamasında sulh ceza hâkiminin vereceği karara karşı hâkimlik kararı olduğundan CMK 131/1. maddesinde düzenleme olmasaydı da CMK 267. maddesi uyarınca itiraz edilebilecektir. Kovuşturma aşaması içinde açık bir düzenleme bulunduğu mahkemenin kararına itiraz mümkündür.

#### **b. Tutuklama Kararına Karşı ve Şüpheli veya Sanığın Salıverilme Taleplerinin Reddi Kararına İtiraz**

Ulusal ve uluslar arası hukuk metinlerinde bir tanım olmamakla birlikte tutuklama<sup>149</sup>, suçluluğu konusunda henüz kesin hüküm bulunmayan ancak suçu

---

<sup>146</sup> a.e., s. 445.

<sup>147</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, a.g.e., s. 1115.

<sup>148</sup> Özen, a.g.e., s. 182.

<sup>149</sup> Ahmet Altınay, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklama", Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2007, s. 38.

işlediği şüphesi kuvvetli olan kişinin kaçması veya delilleri karartmasını önlemek amacıyla özgürlüğünün hâkim kararıyla geçici olarak kaldırılarak şüpheli veya sanığın tutukevi adı verilen yere konulmasına denir<sup>150</sup>.

Tutuklama istisnai, kişinin özgürlüğünü sınırlaması sonucunu doğuran ceza muhakemesinin en ağır koruma tedbiridir<sup>151</sup>. Ceza muhakemesinin sağlıklı yapılabilmesi veya diğer koruma tedbirlerine başvurulabilmesi ya da muhakeme sonunda verilecek özgürlüğü bağlayıcı cezanın yerine getirilmesini sağlamaya yönelik geçici nitelikte ceza muhakemesi kurumu olarak karşımıza çıkmaktadır<sup>152</sup>.

Tutuklama şartları gerçekleşmiş olsa bile başvurulması zorunlu olmayan bir tedbirdir. Bu yönüyle kural olarak soruşturma ve kovuşturma tutuklama olmadan yapılmasıdır<sup>153</sup>. Anayasada mecburilik veya ihtiyarilik hususunda bir hüküm bulunmamakla birlikte CMK 100/1. maddesinde belli şartlarla tutuklama kararı verilebilir diyerek tutuklamanın ihtiyari olduğunu benimsemiştir<sup>154</sup>.

Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin<sup>155</sup> ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez (CMK md. 100/1).

Soruşturma evresinde şüphelinin tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından, kovuşturma evresinde sanığın tutuklanmasına

<sup>150</sup> Nur Centel, “İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararları Işığında Tutuklama Hukukuna Eleştirel Yaklaşım”, **MÜHF-HAD**, C. 17, S.1-2, 2011, s. 50.; Nur Centel, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklama ve Yakalama( Yakalama ve Tutuklama)**, İstanbul, y.y, 1992, s. 4.; Centel, **Tutuklama Uygulamasında Sorunlar**, s. 193.; Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 918-919.; Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 398.; Özbek vd., **a.g.e.**, s. 275.; Bıçak, **a.g.e.**, s. 584.; M. Muhtar Çağlayan, “Tevkif Kararına Vukubulan İtiraza İlişkin Yargıtay Altıncı Ceza Dairesinin Bir Kararı Üzerine Düşünceler”, **AD.**, 1976, S. 5-6, s. 496. ; YCGK’nın tutuklama ile ilgili bir kararında “*tutuklama ceza yargılamasının güvenli yürütülmesini ve amacına erişmesini sağlamaya yönelik ve yargılama hukuku açısından zorunlu hallerde yargıcın verdiği karara dayanan bir tedbirdir. Yargılamadaki amaca göre, tutucu ya da önleyici bir koruma tedbiri olduğu kadar kişi özgürlüğü ve güvenliğini kısıtlayan bir içerik de taşımaktadır.*” şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. . YCGK. 16.04.1990, E. 1-91, K. 115. (Altınay, **a.g.e.**, s. 54.)

<sup>151</sup> Z.Özen İnci Uslu, **Bir Koruma Tedbiri Olarak Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklama**, 2. bsk., Ankara, Seçkin, 2011, s. 204.; Soyaslan, **a.g.e.**, s. 312.; Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 400.; Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 386.

<sup>152</sup> Altınay, **a.g.e.**, s. 41.

<sup>153</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 389.

<sup>154</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 925-926.

<sup>155</sup> 6526 sayılı Kanun 8. maddesiyle “olguların” ibaresi “somut delillerin” şeklinde değiştirilmiştir.

Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen mahkemece karar verilir. Bu istemlerde mutlaka gerekçe gösterilir ve adlî kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını belirten hukukî ve fiilî nedenlere yer verilir. Tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu husustaki bir tahliye isteminin reddine ilişkin kararlarda; kuvvetli suç şüphesini, tutuklama nedenlerinin varlığını, tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu gösteren deliller somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilir. Kararın içeriği şüpheli veya sanığa sözlü olarak bildirilir, ayrıca bir örneği yazılmak suretiyle kendilerine verilir ve bu husus kararda belirtilir. Tutuklama istenildiğinde, şüpheli veya sanık, kendisinin seçeceği veya baro tarafından görevlendirilecek bir müdafinin yardımından yararlanır. Tutuklama kararı verilmezse, şüpheli veya sanık derhâl serbest bırakılır (CMK md. 101).

5271 sayılı CMK'da, kaçaklara ilişkin bir istisna dışında gıyabi (yoklukta) tutuklama kararı verilmesi usulü kaldırılmıştır. Yani CMK'da, kaçaklara ilişkin istisna dışında CMUK'un 106. maddesindeki<sup>156</sup> hüküm bulunmadığından sanığın yokluğunda evrak üzerinde tutuklama kararı verilemez<sup>157</sup>.

Hâkim veya mahkeme tarafından verilen her tutuklama kararına karşı itiraz kanun yolu açıktır (CMK md. 101/5). Mahkeme kararlarına kanunun açıkça izin verdiği hallerde itiraz edilebilir, temel hak ve özgürlükler açısından önem arz etmesinden dolayı tutuklama kararı da bunlardan biridir<sup>158</sup>.

Mülga CMUK'da tutuklama kararına itiraz edilebileceği açıkça düzenlemişti. Ancak tahliye isteğinin reddi ve tutuklamanın devamına ilişkin kararlar açısından açıklık olmadığından doktrinde tartışmalıydı<sup>159</sup>. Baskın görüş itiraza konu olabileceğini zira bu tür kararların tutuklamaya taalluk eden kararlardan olduğunu kabul etmekteydi<sup>160</sup>. Yargıtay bazı kararlarında<sup>161</sup> ve Adalet Bakanlığı

---

<sup>156</sup> 1412 sayılı CMUK'nın 106. maddesinin 1. fıkrasına göre, sanığın tutuklanmasına ancak hâkim karar verir ve tutuklanması talep edilen sanık hazır ise karardan önce dinlenir; sanık hazır değilse, talebe ilişkin karar yokluğunda ve evrak üzerinden verilir. bkz. Ali Karagülmez, "Tutuklama Nedenleri ve Tutuklama İsteminin Reddi Kararına İtiraz Konusunda 5271 Sayılı CMK'nın İncelenmesi", **TBBD.**, S. 58, 2005, s. 129.

<sup>157</sup> **a.e.**

<sup>158</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 415.

<sup>159</sup> Centel, **Yakalama ve Tutuklama**, s. 96.

<sup>160</sup> Tosun, **a.g.e.**, s. 866.; Erem, **a.g.e.**, s. 450.; Turhan Tufan Yüce, "Türk Ceza Usulünde Tahliye İsteğinin Reddi Kararına İtiraz Edilebilir mi?( Tahliye İsteğinin Reddi Kararına İtiraz)", **ABD.**,

mütalaasında<sup>162</sup> tutuklamanın devamına karşı itiraz yolunun bulunmadığını belirtmekteydiler. CMK bu tartışmalara son vermiştir. CMK 104/2. maddesi uyarınca şüpheli veya sanığın tutukluluk hâlinin devamına veya salıverilmesine hâkim veya mahkemece karar verilir. Ret kararına itiraz edilebilir.

Mülga CMUK'ya göre tutuklama ile ilgili kararlara karşı itiraz kanun yoluna ancak bu karardan zarar görenler başvurabileceği kabul edilmişti. Bu nedenle katılanın tutuklamaya ilişkin karara itiraz etmesi mümkün değildi. Savcının ise şüpheli veya sanığın lehinde veya aleyhinde kanun yoluna gidebilmesi mümkündü<sup>163</sup>.

CMK'da savcının isteği üzerine veya mahkemenin re'sen tutuklaması olmak üzere iki şekilde tutuklama söz konusu olabilmektedir. CMK 101 maddesi uyarınca savcının tutuklama talep ettiği durumda şüpheli veya sanık tutuklanırsa sadece şüpheli veya sanığın itiraz hakkı vardır. Savcının tutuklama talebi reddedilirse katılanın itiraz hakkı bulunmayıp sadece savcı itiraz edebilecektir<sup>164</sup>.

Şüpheli veya sanığın soruşturma ve kovuşturma aşamasında salıverilme talebi reddedildiğinde sadece şüpheli veya sanığın itiraz hakkı bulunurken tahliye isteği kabul edildiğinde katılan veya savcının itiraz hakkı bulunup bulunmadığı hususu tartışmalıdır. Kunter, Yenisey, Nuhoglu, tutuklama kararının geri alınması (tahliye) kararı hâkimlik makamınca verildiğinde savcının CMK 267. maddesi uyarınca itiraz edebileceğini, mahkeme makamınca verildiği durumlarda tahliye tutuklamaya ilişkin olması nedeniyle istisnaen itiraz mümkün olabileceksen de bu istisna (CMK 101/2 ve 5) ancak kişi hürriyetinin korunması bakımından kabul edildiğinden ve bu hak da tutukluya tanındığından savcının itiraz hakkı bulunmadığını ifade etmektedir<sup>165</sup>. Yine aynı şekilde Ünver, Hakeri, CMK 104. maddesi çerçevesinde şüpheli veya sanığın salıverilme talebi ile ilgili CMK 104/2. maddesinde sadece ret kararına itiraz

---

1962, S. 5, s. 516; Nihat Yavuz, "Son Tahkikat Safhasında Tahliye İsteğinin Reddine İtiraz Edilebilir mi?", **AD.**, 1974, S. 6, s. 489.

<sup>161</sup> 1.CD. 24.04.1958, E. 1197, K. 1020; 5.CD. 02.04.1958, E. 1900, K. 2126. (Yüce, **Tahliye İsteğinin Reddi Kararına İtiraz**, s. 516, dpn. 6.)

<sup>162</sup> "...mahkemece ittihaaz olunan, tevkif talebinin reddine, salıvermeye veya kefaletle salıvermeye, salıverme veya kefaletle salıverme taleplerinin reddine dair olan kararlara itiraz edilemeyeceği...", Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün 09.05.1980 tarih ve 29218 sayılı görüşü. (Arıcan, **a.g.e.**, s. 124, dpn. 366.)

<sup>163</sup> Centel, **Yakalama ve Tutuklama**, s. 98.

<sup>164</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 401.; Özen, **a.g.e.**, s. 173.

<sup>165</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 965.

edilebileceği belirtildiğinden tahliyenin kabulüne karşı savcıya itiraz hakkı verilmediğini savunmaktadır<sup>166</sup>. Öztürk vd., CMK 101/2. maddesinin tutuklama, tutuklamanın devamı veya tahliye isteminin reddi kararlarını tutuklamaya ilişkin kararlardan saydığını C. savcısı tarafından da bu hükme dayanarak tutuklama isteminin reddi veya tahliye isteminin kabulüne ilişkin kararlara itiraz edilebileceğini ifade etmektedir<sup>167</sup>.

Cumhuriyet savcısı, şüphelinin adli kontrol altına alınarak serbest bırakılmasını sulh ceza hâkiminden isteyebilir. Hakkında tutuklama kararı verilmiş şüpheli ve müdafii de aynı istemde bulunabilirler Soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında şüpheli veya sanık salıverilmesini isteyebilir (CMK md. 103 ve 104) CMK 103 ve 104 üncü maddeler uyarınca yapılan istem üzerine, merciince Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık veya müdafinin görüşü alındıktan sonra, üç gün içinde istemin kabulüne, reddine veya adli kontrol uygulanmasına karar verilir. Duruşma dışında bu karar verilirken Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık veya müdafinin görüşü alınmaz. Bu kararlara itiraz edilebilir (CMK 105.)

AIHM kararlarına göre itiraz duruşması aleni yapılmak zorunda olmamakla birlikte tutuklu ile müdafinin katılımıyla yapılarak incelemenin çelişmeli olması taraflar, savcı ve tutuklu arasında eşitliğin ve yargı süreci güvencelerinin sağlanması gerektiği kabul edilmektedir. AIHM'ye göre itiraz üzerine yapılan incelemede tutuklu veya yasal temsilcisinin bulunabilmesi, savcının görüşlerinden haberdar olması yönündedir<sup>168</sup>. CMK 105. maddesinin 5353 sayılı Kanunla 2005 yılında değiştirilmeden önceki ilk halinde salıverilme taleplerinin duruşmalı şekilde ilgililer dinlenerek inceleneceği öngörülmüştü<sup>169</sup>. 5353 sayılı Kanunla savunma hakkının kapsamı daraltılmıştır<sup>170</sup>.

<sup>166</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 401.; Aynı görüş için bkz. Toroslu, Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 220-221.

<sup>167</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 415.; Aynı görüş için bkz. Özen, **a.g.e.**, s. 179.

<sup>168</sup> Iljkov/Bulgaristan, 26.07.2001, Bşv. No:33977/96.; Wloch/Polonya, 19.10.2000, Bşv. No:27785/95.; Centel, **Tutuklama ve Yakalama**, s. 68.; Örnek karar için bkz. Niedbala/Polonya, 04.07.2000, Bşv. No:27915/95. (Gülfem Pamuk, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklunun Salıverilme Talebinin İncelenme Usulü", **MÜHF-HAD.**, C.17, S.1-2, s. 275 vd.)

<sup>169</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 963.

<sup>170</sup> Pamuk, **a.g.m.**, s. 279.

6459 sayılı Kanun’la<sup>171</sup> CMK 270. maddesine AİHM kararları doğrultusunda silahların eşitliği ilkesini sağlamak bakımından 2. fıkra olarak “101 ve 105 inci maddeler uyarınca yapılan itiraz üzerine Cumhuriyet savcısından görüş alınması durumunda, bu görüş şüpheli, sanık veya müdafiiine bildirilir. Şüpheli, sanık veya müdafii üç gün içinde görüşünü bildirebilir.” şeklinde madde eklenmiştir.

Ayrıca söz konusu 6459 sayılı Kanun’la tutukluluğun incelenmesinde şüpheli veya müdafinin dinlenmesi kabul edilmiştir. Düzenlemeye göre “soruşturma evresinde şüphelinin tutukevinde bulunduğu süre içinde ve en geç otuzar günlük süreler itibarıyla tutukluluk hâlinin devamının gerekip gerekmeyeceği hususunda, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından 100 üncü madde hükümleri göz önünde bulundurularak, şüpheli veya müdafii dinlenilmek suretiyle karar verilir”(CMK 108/1).

### c. Adli Kontrolle İlgili Kararlar

Adli kontrol, suç işlediği iddia edilen ve suç işlediği yönünde kuvvetli şüphe bulunan kişinin hâkim veya mahkemenin kontrolünde bulunmasını ifade eden bir koruma tedbidir<sup>172</sup>.

Tutuklama koruma tedbiri kişinin özgürlüğünü kısıtlamaktadır. Tutuklamadan daha hafif bir tedbir olarak adli kontrol tedbirinin aynı amaca hizmet edecek şekilde uygulanması ölçülülük ilkesinin gereğidir<sup>173</sup>. Esasında adli kontrol tutukluluk kurumunu istisnai hale getirmekte, ancak kişiyi özgürlüğünden yoksun bırakmamakla birlikte soruşturma veya kovuşturma aşamasında şüpheli ve sanığa bazı yükümlülükler yüklemektedir<sup>174</sup>. Bu yönüyle adli kontrol tutuklama nedenlerinin bulunması halinde şüpheli ve sanığın CMK’da öngörülen bir veya birden fazla yükümlülüğe tabi tutulmasıdır<sup>175</sup>.

<sup>171</sup> Kabul tarihi: 11.04.2013, R.G. tarih: 30.04.2013, Sayı: 28633.

<sup>172</sup> Doğan Soyaslan, “Adli Kontrol”, **İÜHF**, C.LXXI, S. 1, 2013, s. 1109.

<sup>173</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 970.; Soyaslan, **Adli Kontrol**, s. 1110.

<sup>174</sup> Soyaslan, **Adli Kontrol**, s. 1110.; Haluk Çolak, “Fransız Hukukunda Adli Kontrol”, **AD.**, S. 26, Eylül 2006, (Çevrimiçi)[http://www.yayin.adalet.gov.tr/adalet\\_dergisi.html](http://www.yayin.adalet.gov.tr/adalet_dergisi.html) (e.t. 09.06.2013); Yükümlülük olarak öngörülen hususlar için bkz. CMK md.109/3.

<sup>175</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 421.; Hüsamettin Binici, “Tutuklamanın Alternatifi Olarak Adli Kontrol Kurumu”, **AD.**, S. 29, Eylül 2007, (Çevrimiçi)[http://www.yayin.adalet.gov.tr/adalet\\_dergisi.html](http://www.yayin.adalet.gov.tr/adalet_dergisi.html) (e.t. 09.06.2013)

Mülga CMUK’da bulunmayan adli kontrol, özellikle Alman, İtalyan ve Fransız hukuku göz önünde bulundurularak tutuklamada oranlılık ilkesinin bir gereği ve şartları gerçekleştiğinde tutuklamaya alternatif olarak sunulan bir tedbir olarak CMK’da 109 vd. maddelerinde düzenlenmiştir<sup>176</sup>. Bu koruma tedbirinin amacı tutuklama koruma tedbirinin amacı ile aynı olup “şüpheli veya sanığın kaçmasını ve delilleri karartmasını önleyerek muhakemenin sağlıklı bir şekilde yapılabilmesini sağlamak ve muhakeme sonunda verilecek kararın infazını mümkün kılmaktır”<sup>177</sup>. Tutuklamanın alternatifi olarak karşımıza çıkan adli kontrol esasında bağımsız bir koruma tedbiri olup uygulanması başka bir koruma tedbirine bağlı değildir<sup>178</sup>. Adli kontrol, tutuklamaya göre kişi özgürlüğünü daha az kısıtlamakta ve sanık tutuklanmadan muhakemenin yapılabilmesini sağlamaktadır<sup>179</sup>.

Tutuklama koruma tedbirinin kişi özgürlüğüne ağır müdahale teşkil etmesi ve özellikle tutuklamanın uygulanmasıyla ilgili öteden beri gelen sorunlar (ölçülülük ilkesinde yaşanan sıkıntılar) çoğu zaman adli kontrol uygulamasındaki problemlerin temelini de oluşturmaktadır<sup>180</sup>.

Bir suç sebebiyle yürütülen soruşturmada, CMK 100. maddede belirtilen tutuklama sebeplerinin varlığı halinde, şüphelinin tutuklanması yerine adli kontrol altına alınmasına karar verilebilir (CMK 109/1) . Düzenlemeden de anlaşılacağı üzere tutuklamanın türevi olan adli kontrol tutuklamanın koşulları ve nedenlerinin varlığı halinde tutuklamaya alternatif olarak uygulanmaktadır<sup>181</sup>.

Adli kontrol tutuklama yerine geçen tedbir olmasına rağmen uyuşturucu, uyarıcı veya uçucu maddeler ile alkol bağımlılığından arınmak amacıyla, hastaneye yatmak dahil, tedavi veya muayene tedbirleri hariç adli kontrol altında geçen süre,

<sup>176</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 411.; Özbek vd., **a.g.e.**, s. 290.; Akın Çakın, “Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Açısından Adli Kontrol”, **AD.**, S. 30, Ocak 2008, s. 30.

<sup>177</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 290.; Sesim Soyer Güleç, “Tutuklamaya İlişkin Temel Sorunlar ve AİHM’nin Güncel Kararları Çerçevesinde Adli Kontrol Konusunda Bazı Tespit ve Değerlendirmeler”, **TBBD.**, S.98, Ocak Şubat 2012, s. 27.; Soyer Güleç, **a.g.m.**, s. 27.

<sup>178</sup> Murat Özen, “Adli Kontrol”, **AD.**, S. 32, Eylül 2008, (Çevrimiçi) [http://www.yayin.adalet.gov.tr/adalet\\_derGISi.html](http://www.yayin.adalet.gov.tr/adalet_derGISi.html) (e.t. 09.06.2013)

<sup>179</sup> Soyer Güleç, **a.g.m.**, s. 25

<sup>180</sup> **a.e.**, s. 26.

<sup>181</sup> Erdener Yurtcan, **Cumhuriyet Savcısının ve Ceza Yargıcının Başvuru Kitabı**, Ankara, y.y., 2007, s. 239.

şahsî hürriyeti sınırlama sebebi sayılarak cezadan mahsup edilmeyecektir (CMK 109/6)<sup>182</sup>.

Şüpheli, Cumhuriyet savcısının istemi ve sulh ceza hâkiminin kararı ile soruşturma evresinin her aşamasında adlî kontrol altına alınabilir. Hâkim, Cumhuriyet savcısının istemiyle, adlî kontrol uygulamasında şüpheliyi bir veya birden çok yeni yükümlülük altına koyabilir; kontrolün içeriğini oluşturan yükümlülükleri bütünüyle veya kısmen kaldırabilir, değiştirebilir veya şüpheliyi bunlardan bazılarını uymaktan geçici olarak muaf tutabilir (CMK md. 110/1,2) Kanunda tutuklama yasağı öngörülen hallerde de, adlî kontrole ilişkin hükümler uygulanabilir (CMK md. 109/2)<sup>183</sup>.

C.savcısının tutuklama isteminde bulunduğu durumlarda sulh ceza hâkimi adli kontrol kararı verebilip veremeyeceği hususu doktrinde tartışmalıdır. Bir görüşe göre C.savcısının tutuklama isteminde bulunduğu durumlarda sulh ceza hâkimi adli kontrol kararı verebilir<sup>184</sup>. Diğer görüş ise soruşturma evresinde şüphelinin tutuklanması veya adli kontrole tabi kılınması gerekip gerekmediği, gerekli ise bu tedbirlerden hangisine başvurulacağını belirleme yetkisi C. savcısına ait olduğundan C. savcısının doğrudan tutuklanma talep ettiği durumlarda tutuklama yerine adli kontrol kararı verilemeyeceğini savunmaktadır<sup>185</sup>.

Adli kontrol kararı verme açısından hâkime doğrudan karar verme yetkisi verilmiş olup öncelikle tutuklama kararı verilerek bunun yerine adli kontrol uygulamasına hükmedilmesi mümkün değildir<sup>186</sup>.

Uygulamada soruşturma aşamasında öngörülen adli kontrol yükümlülükleri şüpheli hakkında dava açılıp savunmasının alınmasına kadar süre belirlenerek karar verilmektedir. Adli kontrol kararı, verilmiş olduğu zamandaki koşullar sona

---

<sup>182</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 413.

<sup>183</sup> Çocuk Koruma Kanunu 21. maddesi uyarınca 15 yaşını doldurmamış çocuklar hakkında üst sınırı beş yılı aşmayan hapis cezasını gerektiren fiillerden dolayı tutuklama kararı verilemez. CMK bütün tutuklama yasakları bakımından adli kontrol uygulanmasına cevaz verdiğinden ÇKK 21. madde kapsamında tutuklama yasağı bulunan çocuk hakkında da adli kontrole başvurulabilir. bkz. Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 413.; Aynı görüş için bkz. Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 424.

<sup>184</sup> Soyaslan, **Adli Kontrol**, s. 1112.; Duygu Özgüven, “Ceza Muhakemesi Çerçevesinde Adli Kontrol”, **TBBD.**, S. 81, Mart-Nisan 2009, s. 338.; Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 425.

<sup>185</sup> Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku I**, s. 256.; Aynı yönde bkz. Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 414.

<sup>186</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 413.

erdiğinde, herhangi bir süre gözetilmeksizin kaldırılmak durumundadır. Adli kontrolün bir koruma tedbiri olması ve koruma tedbirlerinin geçici mahiyete sahip olması dikkate alındığında belirli bir süre öngörülerek adli kontrol yükümlülüğünün getirilmesi ve bu şekilde karar verilmesi hatalı kabul edilmektedir<sup>187</sup>.

Şüphelinin yokluğunda adli kontrol kararı verilip verilemeyeceği hususu tartışmalıdır. CMK’da adli kontrol kararı verilmesi sırasında şüpheli veya sanığın bulunmasının zorunlu olduğu hususunda açık bir düzenleme yoktur<sup>188</sup>. Doktrinde Şahin, düzenleme alanı sınırlı olan adli kontrolün uygulanmasını daha da sınırlayacağı nedeniyle şüpheli ve sanığın yokluğunda kural olarak adli kontrol kararı verilebileceğini kabul etmektedir<sup>189</sup>. Soyaslan; adli kontrol kararı verilebilmesi için Kanun’da şüphelinin savunmasının alınması gerektiğine dair düzenlemenin bulunmaması nedeniyle bu kararın gıyapta verilebilecek bir karar olduğunu belirtmektedir<sup>190</sup>.

Özbek, tutuklamaya ilişkin hükümlerin kıyasen uygulamak suretiyle CMK’da kural olarak gıyaben tutuklama kararı verilemeyeceği gerekçesiyle adli kontrol kararının şüpheli veya sanığın yokluğunda verilemeyeceğini savunmaktadır<sup>191</sup>. Öztürk vd., adli kontrol için şüpheli veya sanığın savunmasının alınması gerektiği açıkça öngörülmemişse de tutuklama kararı verilmesi için aranan gerekliliklere uyulmasını ve bu bağlamda şüpheli ve sanığın savunmasının alınması ve müdafî atanması gerektiğini savunmaktadır<sup>192</sup>.

Adli kontrole ilişkin kararlara itiraz edilebilir (CMK md. 111/2). Gerek soruşturma gerek kovuşturma aşamasında verilen adli kontrol kararlarına itiraz

---

<sup>187</sup> Özgüven, **a.g.m.**, s. 337.

<sup>188</sup> **a.e.**, s. 339.; Soyaslan, **Adli Kontrol**, s. 1112.

<sup>189</sup> Şahin, **CMK Gazi Şerhi**, s. 322.; Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku I**, s. 255.; Aynı görüş için bkz. Soyer Güleç, **a.g.m.**, s. 64.

<sup>190</sup> Soyaslan, **Adli Kontrol**, s. 1112.; Soyaslan, mevcut düzenlemeler dikkate alınarak gıyapta verilebilecek bir karar olduğunu ancak doğru olanın bu kararın savunmanın alınarak verilmesi olduğunu da eklemektedir. bkz. **a.e.**

<sup>191</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 296.; benzer görüşte Mahmut Koca, “Tutuklamada Oranlilik İlkesi Çerçevesinde 2002 CMUK Tasarısının Adli Kontrol Tedbirinin Değerlendirilmesi”, **DEÜHFD**, C.5, 2003/2, s. 139.; Özgüven adli kontrol uygulamasına gidilmesi gerektiği bir durumda da, kişi hakkında CMK’nın 98. maddesi doğrultusunda yakalama emri çıkartılarak, savunma hakkı tanınmasının uygun olacağını savunmaktadır. bkz. Özgüven, **a.g.m.**, s. 340.

<sup>192</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 428.

mümkündür<sup>193</sup>. Savcı ve suçtan zarar görenin CMK 267. maddesi uyarınca soruşturma aşamasında verilen adli kontrol altına alınması talebinin reddi kararına karşı itiraz hakları varken kovuşturma aşamasında bu yöndeki kararlara itiraz hakları bulunmamaktadır<sup>194</sup>.

#### **d. Gözlem Altına Alınma Kararına Karşı İtiraz**

Gözlem altına alma, şüpheli veya sanığın akıl hastası olup olmadığının, akıl hastası ise ne zamandan beri hasta olduğunun ve bunun kişinin üzerindeki etkilerinin tespiti amacıyla, resmi sağlık kurumunda tutulmak suretiyle şüpheli veya sanığın şuurunun incelenmesine yönelik başvuru bilirkişi incelemesidir<sup>195</sup>.

Doktrinde CMK'da koruma tedbirleri başlığı altında düzenlenmemekle birlikte koruma tedbirlerinin özelliklerini taşıması, özellikle bilirkişi incelemesi niteliği taşıyor olsa da temel haklara müdahale niteliği bulunmasından dolayı koruma tedbiri boyutu olduğu vurgulanmaktadır<sup>196</sup>.

Yargıtay sanığın suçu işlediği esnada veya duruşmada akli durumuyla ilgili kuşku uyandıran durumlarda sanığın gözlem altına alınması gerektiğini, uzman doktor raporu alınmadan mahkûmiyet hükmünün kurulmasının hukuka aykırı olacağına karar vermektedir<sup>197</sup>.

Akıl hastalığının saptanmasına ilişkin raporların hangi kurumlardan alınacağına ilişkin CMK'da bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle diğer düzenlemeler kıyas yoluyla uygulanarak Yargıtay sanığın akıl hastası olup

<sup>193</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 427.; Soyer Güleç, **a.g.m.**, s. 68.

<sup>194</sup> Özgüven, **a.g.m.**, s. 343.

<sup>195</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 441-442.; Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 294.; Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 989.

<sup>196</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 441-442.; Öztürk vd. gözlem altına alınmanın bir koruma tedbiri olduğunu ve modern delil elde etme yollarından biri olduğunu ifade etmektedir. Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 452.

<sup>197</sup> “Sanığın akıl hastası olduğu soruşturma aşamasında taraflarca ve tanıklarca ısrarla bildirilmiş olması karşısında CMK’nun 74. maddesi uyarınca usulüne uygun gözlem altına alınarak, sanığın dava dosyası ile birlikte Adli Tıp Kurumuna gönderilerek gözlem ihtisas dairesinde müşahadeye tabi tutularak, akli durumu ve cezai ehliyeti konusunda Adli Tıp Kurumu Gözlem İhtisas Dairesi ve 4. İhtisas Kurullarından rapor alınması, raporlar arasında çelişki bulunursa Adli Tıp Genel Kurulunda muayenesi yapıldıktan sonra alınacak rapora göre sanığın hukuki durumunun değerlendirilmesine yerine, Manisa Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesinden alınan raporla yetinilerek karar verilmesi yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir.” 1. CD. 11.07.2008, E. 2007/6724, K. 2008/5877. (UYAP; e.t. 25.06.2013); Aynı yönde bkz. 10.CD. 21.12.2005, 25610/19484.( Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 294-295.)

olmadığının Adli Tıp Kurumu veya tam teşekküllü resmi sağlık kurumlarından alınacak sağlık kurulu raporu ile saptanmasının gerektiğini benimsemiştir<sup>198</sup>.

CMK’da suç mağdurunun gözlem altına alınması hususu düzenlenmiş değildir. Kunter, Yenisey, Nuhoglu, suç mağdurunun da gözlem altına alınmasının mümkün olması gerektiğini, bu şekilde mağdurun uğradığı travmanın tetkikinin, bir tanığın doğru söyleyip söylemediğinin gözlem altında yapılan incelemelerle bilimsel olarak ortaya çıkarılabileceğini, özellikle cinsel suçlarda mağdur olduğunu iddia eden kadınların bilirkişi tarafından incelenmesi gerekiyorsa gözlem altında tutulmasının mukayeseli hukukta kabul edilen yöntemlerden olduğunu belirtmektedir<sup>199</sup>.

Yargıtay, C. savcısının şüphelinin gözlem altına aldırılması için başvurup rapor almadan iddianame düzenlediği durumlarda raporun alınmamış olmasının iddianamenin iade sebebi olmadığına hükmetmektedir<sup>200</sup>.

<sup>198</sup> “...5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 32/1. maddesine göre, akıl hastalığı nedeniyle işlediği fiilin anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış bulunan kişiye ceza verilemez; bu kişiler hakkında güvenlik tedbirine hükmolunur. Hakkında güvenlik tedbirine hükmolunan akıl hastalarının, aynı Yasanın 57/1. maddesi uyarınca yüksek güvenli bir sağlık kurumunda koruma ve tedavi altına alınması gerekir. Akıl hastalığının ve bunun kişinin davranışlarını yönlendirme yeteneğine etkisinin saptanması ise psikiyatri biliminin verileri çerçevesinde bilirkişi uzman hekim tarafından belirlenecektir. Ancak Ceza Muhakemesi Kanunu’nda bu tür raporların hangi hekim ya da kurumlardan alınacağı hususunda bir açıklık olmadığı ve yargılama usulüne ilişkin kurallarda kıyas mümkün bulunduğu için, bu durumda akıl hastalığının saptanmasına dair kurallar öngören diğer yasal düzenlemelerden yararlanılmalıdır. Kişilerin akıl hastalığı nedeniyle kısıtlanması yöntemini düzenleyen Türk Medeni Kanunu’nun 409/2. maddesinde, “akıl hastalığı veya zayıflığı sebebiyle kısıtlamaya ancak resmi sağlık kurulu raporu üzerine karar verilir.” denilmektedir. 10.09.1982 tarih ve 8/5819 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kabul edilen Yataklı Tedavi Kurumları İşletme Yönetmeliğinin 5. maddesinde sağlık kurumları işlevlerine göre beş gruba ayrılmış, genel dal hastaneleri ile eğitim ve araştırma hastaneleri ayrı birer grup olarak düzenlenmiş, 22 ve devamı maddelerinde ise, sağlık kurullarının oluşumu kurala bağlanmıştır. Bir başka yasal düzenleme de, infaz sırasında akıl hastalığına tutulan hükümlülerle ilgili infazın geri bırakılması koşul ve yöntemlerini düzenleyen 5275 sayılı CGTİK’nın 16. maddesinde yer almıştır. Buna göre, infazın geri bırakılması kararı ancak Adli Tıp Kurumunca düzenlenen veya Adalet Bakanlığınca belirlenen tam teşekküllü hastanelerin sağlık kurullarınca düzenlenip Adli Tıp Kurumunca onaylanan raporlar üzerine verilebilecektir.” 9. CD. 30.12.2008, E. 2008/6230, K. 2009/1. (UYAP; e.t. 25.06.2013)

<sup>199</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 991.

<sup>200</sup> “Soruşturma aşamasında şüphelinin gözlem altına aldırılmak suretiyle şüphelinin akıl hastası olup olmadığının, akıl hastası ise ne zamandan beri hasta olduğunun ve bu hastalığının şüphelinin davranışları üzerindeki etkilerini saptayan resmi sağlık kurulu raporunun aldırılmasının iddianamenin iadesi sebebi yapılamayacağı gibi bu hususun yargılama evresinde mahkeme tarafından tamamlanabileceği...” 2. CD. 20.09.2007, E. 2007/12915, K. 2007/11684. (UYAP; e.t. 25.06.2013)

Gözlem süresi üç haftayı geçemez. Bu sürenin yetmeyeceği anlaşılırsa resmî sağlık kurumunun istemi üzerine, her seferinde üç haftayı geçmemek üzere ek süreler verilebilir; ancak sürelerin toplamı üç ayı geçemez (CMK md. 74/3). *Gözlem altına alınma kararına karşı itiraz yoluna gidilebilir; itiraz, kararın yerine getirilmesini durdurur* (CMK md. 74/4).

Fiili işledikten sonra akıl hastalığı olan kişi hakkında dava açılır ancak yargılama yapılamaz. Fiilin işlenmesinden sonra ortaya çıkan akıl hastalığı bir muhakeme engelidir. Soruşturmanın veya kovuşturmanın şarta bağlı tutulmuş olup da şartın henüz gerçekleşmediği anlaşılıyorsa gerçekleşmesini beklemek üzere durma kararı verilir (CMK md. 223/8). İşte CMK 74/5. maddesi uyarınca bu halde durma kararı verilmiş olması sanığın gözlem altına alınmasına bir engel teşkil etmeyecektir<sup>201</sup>.

#### **e. Şüpheli veya Sanığın Beden Muayenesi ve Vücudundan Kan Örneği Alınması Kararına Karşı İtiraz**

Bir suça ilişkin delil etmek amacıyla kural olarak hâkim gecikmesinde sakınca bulunan hallerde C.savcısının kararı ile kişinin bedeninden örnekler alınmasına ve beden üzerinde ve içinde tıbbi yöntemler kullanılarak delil araştırılmasına beden muayenesi denir<sup>202</sup>.

Beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması CMUK'da ayrıntılı olarak düzenlenmiş değildir<sup>203</sup>. Bu kurum ilk kez CMK'da düzenlenmiştir. CMK'nın 75 vd. maddelerinde ve Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik'te<sup>204</sup> düzenlenmiş olan bu kurumun

---

<sup>201</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 443.

<sup>202</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 453.; Centel, ceza muhakemesi hukuku açısından önemli olguların saptanması amacıyla yaşayan insan vücudunun incelenmesi veya vücuda müdahale edilmesine beden muayenesi olarak ifade etmektedir. bkz. Nur Centel, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Vücudun Muayenesi", **Facultatis Decima Anniversaria 10. Yıl Armağanı**, İstanbul, Marmara Üniversitesi Yayınları, No: 543, 1993, s. 75.

<sup>203</sup> CMUK md. 66, savcı emri ile muayene yapılmasına izin vermekte iken CMK'da ayrıntılı düzenlemeler bulunmaktadır. Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 995.

<sup>204</sup> RG. Tarihi: 01.06.2005, RG. Sayısı: 25832

hukuki niteliği hususunda doktrinde çoğunluk karma bir hukuki niteliğe sahip olduğunu kabul etmektedir<sup>205</sup>.

Beden muayenesi dış beden ve iç beden muayenesi olarak ikiye ayrılarak incelenmektedir. Dış beden muayenesi ile ilgili CMK'da bir tanım bulunmamaktadır<sup>206</sup>. Beden muayenesi Yönetmeliği 3. maddesinde “vücudun dış yüzeyi ile kulak, burun ve ağız bölgelerinin gözle ve elle yapılan yüzeysel tıbbî incelemesi” dış beden muayenesi olarak; “kafa, göğüs ve karın boşlukları ile cilt altı dokularının incelenmesi”, iç beden muayenesi olarak tanımlanmaktadır<sup>207</sup>.

Bir suçla ilişkin delil elde etmek için şüpheli veya sanık üzerinde iç beden muayenesi yapılabilmesine ya da vücuttan kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınabilmesine; mağdurun vücudu üzerinde dış veya iç beden muayenesi yapılabilmesine veya vücutundan kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınabilmesine; sağlığını tehlikeye düşürmemek ve cerrahî bir müdahalede bulunmamak koşuluyla; Cumhuriyet savcısı veya mağdurun istemiyle ya da re'sen hâkim veya mahkeme, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından karar verilebilir. Cumhuriyet savcısının kararı, yirmi dört saat içinde hâkim veya mahkemenin onayına sunulur. Hâkim veya mahkeme, yirmi dört saat içinde kararını verir. Onaylanmayan kararlar hükümsüz kalır ve elde edilen deliller kullanılamaz (CMK md. 75/1, 76/1).

<sup>205</sup> Öztürk vd , koruma tedbiri ve delil elde etme yollarından ve karma niteliğe sahip olduğunu ifade etmektedir. bkz. Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 453.; Özbek vd., karma bir hukuki niteliğinin bulunduğunu vurgulamakta hem bilirkişi hem de keşif olarak nitelendirilebileceğini, temel hak ve özgürlüklere özellikle kişi dokunulmazlığına müdahale özelliğinin koruma tedbiri olduğunu gösterdiğini, amacının delil elde etmek olduğunu ifade etmektedir. bkz. Özbek vd., **a.g.e.**, s. 446.; Kunter, Yenisey, Nuhoglu, beden muayenesinin sadece delil elde etmek amacıyla yapılabileceğini kabul etmektedir. bkz. Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1000. Ayrıca bkz. Pervin Aksoy İpekçioğlu, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alma”, **İÜHFİM**, C. LXX, S. 1, 2012, s. 19 vd.

<sup>206</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 298.

<sup>207</sup> Şüpheli ve sanığın dış beden muayenesinin CMK yerine yönetmelikte düzenlenmiş olmasını Ünver, Hakeri eleştirmektedir. Yazarlar dış muayene ile elde edilen delillerin hukuka uygunluğunun bu düzenleme ile tartışmalı hale geldiğini koruma tedbirlerinin kanunilik ilkesine tabi olduğunu ve kanunda açıkça düzenlenmeleri kaydıyla uygulanabileceğini, CMK'da 76. maddesinde mağdur ve diğer kişilerin beden muayenesi madde başlığı ile düzenleme yapılmışken maddede sadece mağdurdan bahsedildiğini şüpheli ve sanığın beden muayenesi kanunda açıkça düzenlenmeden yapılan muayenenin hukuka aykırı olacağını ifade etmektedirler. bkz. Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 299.

Şüpheli ve sanığın dış beden muayenesine kimin karar vereceği konusunda CMK'da düzenleme bulunmamakla birlikte yönetmelikte açık düzenlemeye yer verilmektedir<sup>208</sup>. Yönetmelik 5. maddesinde<sup>209</sup> “Bir suçla ilişkin delil elde etmek için, şüpheli veya sanık üzerinde dış beden muayenesi Cumhuriyet savcısı ile, emrindeki adli kolluk görevlileri veya kovuşturma makamlarının talebiyle yapılabilir. Şüpheli veya sanığın dış beden muayenesi ancak tabip tarafından yapılır. Muayenenin yapılabilmesi için; müdahalenin, kişinin sağlığına açıkça ve öngörülebilir zarar verme tehlikesinin bulunmaması gerekir. Girişimsel olmayan tıbbî görüntüleme yöntemleri de bedenın dış muayenesi sayılır. Bu tür incelemeler tabip tarafından veya tabip gözetiminde sağlık mesleği mensubu diğerk bir kişi tarafından yapılabilir.”

Bu Yönetmelik maddesinde de “Cumhuriyet savcısı ile, emrindeki adli kolluk görevlileri veya kovuşturma makamlarının talebiyle” yapılabileceğı ifade edilmişken karar verecek merci açıkça belirtilmemiştir. Bu durumda iç beden muayenesine ilişkin CMK düzenlemesi kıyasen uygulanabilecektir<sup>210</sup>.

Şüpheli veya sanığın beden muayenesi ve vücudundan kan örneğı alınması hususunda verilecek hâkim veya mahkeme kararına itiraz edilebilir (CMK md. 75/6, 76/5).

#### **f. Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat İsteminin Koşullarının Eksik Olmasından Dolayı Verilen Karara İtiraz**

2004 yılına kadar 466 sayılı Kanunda düzenlenen haksız yakalama ve tutuklama dolayısıyla tazminat isteme hakkı CMK'da yeniden ve diğerk koruma tedbirlerini kapsayacak şekilde düzenlenmiştir<sup>211</sup>.

<sup>208</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 447.

<sup>209</sup> İç beden muayenesi ancak tabip ya da bir sağlık görevlisi tarafından yapılabilecek iken, dış beden muayenesi için herhangi bir karara gerek bulunmayıp soruşturma ve kovuşturma makamları bu işlemi kendileri yapabileceklerdir. Beden muayenesiyle ilgili yönetmeliğın 5. maddesinin 2. fıkrasında, “şüpheli veya sanığın dış beden muayenesi ancak tabip tarafından yapılır.” demek suretiyle CMK m.75’de düzenlenmeyen bir hususu düzenlemektedir ve Kanun ve gerekçesine ters düşmektedir Bu nedenle doktrinde yönetmeliğın bu hükmünün, Kanuna uygun hale getirilmesi gerektiğı ifade edilmektedir. Bkz. Ertuğrul, **a.g.m.**, s. 691.

<sup>210</sup> **a.e.**, s. 447.; Öztürk vd, dış beden muayenesi için ayrıca karar verilmesine gerek olmadığını savunmaktadır. bkz. Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 456.

<sup>211</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1159.; Özbek vd., **a.g.e.**, s. 465.

Soruşturma işlemlerinde koruma tedbirlerine mutlak haklılığın olduğu durumlarda değil görünüşte haklılığın olduğu durumlarda başvurulmaktadır<sup>212</sup>. İşte görünüşte haklı olduğu için başvuru edilen tedbirin daha sonra haksız olduğu durumda bundan zarar gören kişilere hatta yerine göre hukuka aykırı tedbirden zarar gören kimselerin zararlarının karşılanması gündeme gelir<sup>213</sup>. Bu nedenle bazı koruma tedbirleri nedeniyle meydana gelen zararların tazmini CMK 141-144. maddelerinde düzenlenmiştir<sup>214</sup>. CMK'nın tazminata ilişkin hükümlerin kapsam alanı dar olup soruşturma aşamasındaki tüm işlemler için ön görülen bir tazminat mekanizması değildir<sup>215</sup>.

Karar veya hükümlerin kesinleştiğinin ilgisine tebliğinden itibaren üç ay ve her hâlde karar veya hükümlerin kesinleşme tarihini izleyen bir yıl içinde tazminat isteminde bulunulabilir. İstem, zarara uğrayanın oturduğu yer ağır ceza mahkemesinde ve eğer o yer ağır ceza mahkemesi tazminat konusu işlemle ilişkili ise ve aynı yerde başka bir ağır ceza dairesi yoksa, en yakın yer ağır ceza mahkemesinde karara bağlanır (CMK md. 142/1,2). Tazminat isteminde bulunan kişinin dilekçesine, açık kimlik ve adresini, zarara uğradığı işlemin ve zararın nitelik ve niceliğini kaydetmesi ve bunların belgelerini eklemesi gereklidir. Dilekçesindeki bilgi ve belgelerin yetersizliği durumunda mahkeme, eksikliğin bir ay içinde giderilmesini, aksi hâlde istemin reddedileceğini ilgiliye duyurur. Süresinde eksiği tamamlanmayan dilekçe, mahkemece, itiraz yolu açık olmak üzere reddolunur ( CMK md. 142/3,4).

Tazminat istemi tali bir dava olup mahkeme yazılı olarak kendisine gelen dilekçeyi öncelikle kabul edilebilirlik açısından değerlendirmeye tabi tutar. Belgenin yetersiz olduğu durumda eksikliğin giderilmesi için ilgisine bildirimde bulunur. Eksiklik giderilmezse dilekçenin reddine karar verilir. Kanun'un itiraz yolunu açık tuttuğu durum dilekçenin reddi kararıdır<sup>216</sup>.

---

<sup>212</sup> Bıçak, **a.g.e.**, s. 679.; Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 522.

<sup>213</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 522.

<sup>214</sup> **a.e.**

<sup>215</sup> Bıçak, **a.g.e.**, s. 680.

<sup>216</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1165.

## 5. İddianamenin İadesi Kararına İtiraz

İddianamenin iadesi, 1412 sayılı mülga CMUK'da bulunmayan ve 5271 sayılı CMK ile getirilen bir kurum olup soruşturma evresinde hazırlanıp mahkemeye sunulan C. savcısının kamu davasını açtığı belge niteliğindeki iddianamenin muhakeme edilerek hâkim kontrolünden geçmek suretiyle Kanunda sayılan sınırlı nedenlerle C.savcılığına geri gönderilmesidir<sup>217</sup>.

Bu kurumun getirilmesindeki amaç, soruşturma evresinin iyi bir şekilde yapılmasının ve iyi hazırlanmış bir dava dosyası ile kovuşturma evresinin kısa sürede sona erdirilmesinin sağlanmasıdır<sup>218</sup>. Bu kurum esasında yeterli şüphe mevcut olmaksızın ve kanuni şartların gerçekleşmediği durumlarda hazırlanan iddianame ile kamu davasının açılmasının önüne geçilmesi açısından bir denetim mekanizması olarak öngörülmüş olup bu denetim mekanizmasında aktif görev iddianamenin sunulduğu esas mahkemesine verilmiştir<sup>219</sup>.

İddianameyi hazırlayan Savcılık makamından bağımsız bir merci olarak kamuya açık olmayan bir tür ara muhakeme yapılmaktadır<sup>220</sup>.

Doktrinde iddianamenin değerlendirme safhasını ifade etmek adına ara muhakeme terimi kullanılmaktadır. Bazı yazarlar CMK'da soruşturma ve kovuşturma evreleri tanımlansa da iddianamenin iadesi kurumunun kabulüyle zorunlu olarak soruşturma ve kovuşturma evresinin arasında olmak üzere bir üçüncü evreyi kabul etmektedirler<sup>221</sup>. Ancak iddianamenin iadesinin soruşturma alanına dahil olduğu, CMK'nın düzenleme biçimine uygun düşmeyeceği gerekçesiyle ara muhakeme olarak ifade edilmesine karşı çıkanlar da bulunmaktadır<sup>222</sup>.

<sup>217</sup> Ahu Karakurt, "Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda İddianamenin İadesi", **Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S. 8-9-10-11, 2003-2004, s. 71-72.; İbrahim Keskin, "İddianamenin İadesi", **AD.**, S. 25, Mayıs 2006, s. 141.; Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 1257.

<sup>218</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 474.; Murat Aydın, "İddianamenin Unsurları ve İadesi", **GÜHFD.**, C.X, S. 1-2, 2006, s. 383.

<sup>219</sup> Ertem, **a.g.e.**, s. 183.

<sup>220</sup> **a.e.**; Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 573.

<sup>221</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 505.; Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 573.

<sup>222</sup> Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku-I.**, s. 21-22.; Aynı yönde Karakurt, **a.g.m.**, s. 81.; Ertem, **a.g.e.**, s. 186.; Meraklı tarafından da CMK 174. maddesinin getirdiği düzenleme karşısında bu evrenin gerçek anlamda bir muhakeme evresi olarak nitelendirmenin şüpheli olacağı, zira iddianamenin hakim tarafından denetlendiği bu evrede şüphelinin savunma hakkını kullanmasına yönelik hüküm bulunmadığı, şüphelinin yer almaması nedeniyle muhakeme terimi ile anılmasının

CMK 170. maddesi uyarınca hazırlanmış iddianamenin mahkemeye verilmesiyle kamu davası açılmış olmamaktadır. Mahkemenin iddianameyi şekli ve delillerle olayların ilişkilendirilmesine yönelik inceleyip değerlendirmesi ile eksik bir veya birkaç hususu tespit etmesi halinde gerekçeli olarak iddianamenin iadesine karar verecektir<sup>223</sup>. Nitekim CMK'ya göre mahkeme tarafından, iddianamenin ve soruşturma evrakının verildiği tarihten itibaren on beş gün içinde soruşturma evresine ilişkin bütün belgeler incelendikten sonra, eksik veya hatalı noktalar belirtilmek suretiyle; CMK 170. maddeye aykırı olarak düzenlenen, suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan mevcut bir delil toplanmadan düzenlenen, ön ödemeye veya uzlaşmaya tâbi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılan işlerde ön ödeme veya uzlaşma usulü uygulanmaksızın düzenlenen, iddianamenin Cumhuriyet Başsavcılığına iadesine karar verilir ( CMK md. 174/1).

Yargıtay kararlarıyla iddianamenin iadesi kurumu yeniden şekillenmiştir<sup>224</sup>. Zira Yargıtay kararlarında iddianamenin iadesi sebeplerinin sınırlı olduğu ifade edilmekte ve CMK 174/1. maddesinde sayılan sebepler dışında iade nedeni kabul edilmemektedir<sup>225</sup>.

---

doğru olmayacağı savunulmaktadır. Bkz. Serkan Meraklı, "İddianamenin İadesi Kurumunun Ceza Muhakemesi Kanunu Bakımından Değerlendirilmesi", **DEÜHFD.**, C. 15, Özel S., 2013, s. 1597.; Ünver, Hakeri ara muhakeme kavramına karşı çıkan ve gerekçe olarak da bu terimin CMK'da bulunmadığını ifade eden görüşlerin hukuksal ve bilimsel olmadığını, CMK'da yazmasa bile bilim adamlarının belirli hükümlerin soruşturmadan ve kovuşturmadan farklı nitelik, özellik ve sonuçlarının bulunduğunu düşündüklerinde bu şekilde adlandırma ve inceleme yapabileceklerini ve bunun da bilimsel olacağını ve ceza muhakemesinin gelişimine katkı sağlayacağını ifade etmektedirler. bkz. Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 573.

<sup>223</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1257.; Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 500-513.; bkz. İddianamenin iadesinin şartları, yasak olduğu haller Karakurt, **a.g.m.**, s. 82 vd.; Meraklı, **a.g.m.**, s. 1605 vd.

<sup>224</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1259.

<sup>225</sup> "İddianamenin iadesi kurumu, yeni 5271 sayılı Ceza Yargılaması Yasasıyla birlikte hukuk sistemimize girmiştir. İddianemenin iadesi kurumu ile istenen/amaçlanan, soruşturma evresinin iyi bir şekilde yapılması ve iyi hazırlanmış bir dosya ile kovuşturma evresinin kısa sürede sona ermesinin sağlanmasıdır. Ceza Yargılaması Yasasında, iddianamenin iadesinin düzenleyen hükümde, üç iade nedeni öngörülmüştür (m.174/1). 1-İddianeme, 5271 sayılı Ceza Yargılaması Yasasının 170.maddesinin üçüncü fıkrasında öngörülen hususların gösterilmemesi. 2-İddianamenin, suçun ispatına (sübutuna) etki edeceği mutlak sayılan mevcut bir kanıt (delil) toplanmadan düzenlenmesi. 3-Önödeme ya da uzlaşma yoluyla çözümlenecek bir suç olduğu, soruşturma dosyasından açıkça anlaşılan işlerde, iddianamenin önödeme ya da uzlaşma yöntemi (usulü) uygulanmaksızın düzenlenmesi. Bu hallerden birinin gerçekleşmiş olması durumunda, davanın açıldığı görevli ve yetkili mahkeme iddianamenin Cumhuriyet Başsavcılığına iadesine karar verir. İddianamenin iadesi, suçun hukuki nitelendirilmesinin yanlış yapıldığı gerekçesine dayanamaz (m.174/2). Çünkü, hüküm ancak iddianamede gösterilen suça ilişkin eylem/eylemler ve fail/failler hakkında verilir. Mahkeme, eylemin nitelendirilmesinde iddia ve savunmalara bağlı değildir (m.225). Mahkemeler, eylemi hukuken nitelendirmekte serbesttirler. İddianamede, 5271

İddianamenin iadesi kararına karşı Cumhuriyet savcısı itiraz edebilir (CMK md. 174/5). Mahkeme kararlarına karşı kural olarak itiraz mümkün değildir. Kanunda açıkça belirtilen hallerde itiraz edilebilmektedir. İddianamenin iadesinde de iade kararındaki sorunun kısa yoldan halledilmesi düşüncesiyle itiraz yolu tanınmıştır<sup>226</sup>. Kanun iddianamenin iadesi kararına itiraz edebilecek kişiler olarak C. savcısını saymıştır. C. savcısı dışında makam veya kişilerin iade kararına itiraz etmeleri mümkün değildir<sup>227</sup>. İddianamenin kabulünü isteyen kişi veya makamların itiraz hakkı bulunmasa da iade kararından bir şekilde haberdar olmuşlarsa soyut taleplerle, delil ibrazıyla veya hukuki açıklamalarla Başsavcılığı harekete geçirebilirler<sup>228</sup>.

C. savcısının iade kararına itiraz etmesi üzerine itirazın reddine karar verilirse iade kararında belirtilen eksiklik ve hataları gidererek yeniden iddianame düzenlenecektir<sup>229</sup>. İade kararına itiraz üzerine verilen itirazın reddi kararı kesin olduğundan bu ret kararının da yanlış olduğu düşünülüyorsa C. savcılığı CMK 309 maddesi uyarınca kanun yararına bozma yoluna gidebilecektir<sup>230</sup>.

## 6. Eski Hale Getirme Dilekçesi Üzerine Verilen Ret Kararına Karşı İtiraz

Kanunun bir işlemin yapılabilmesi zamanı göstermek bakımından bir üst sınır tayin ettiği durumlarda bu süre içerisinde işlem yapılmazsa işlemi yapma hakkının ortadan kalkması söz konusu ise bu süreye hak düşürücü süre denilir<sup>231</sup>.

---

*Sayıli Ceza Yargılaması Yasasının 170.maddesi uyarınca yer alması zorunlu olan durumlarda, eksiksiz gösterilmiştir. Şüphelinin kimliği iddianamede açıkça yer almaktadır. Ceza Yargılaması Yasasının 170 ve 174.maddelerinde de; şüphelinin nüfus kaydı ya da sabıka kaydına ilişkin bir belgenin soruşturma evrakına eklenmemesi, iddianamenin iadesi nedeni olarak öngörülmemiştir.*” 2. CD. 14.06.2006, E. 2006/4907, K. 2006/12064. (UYAP; e.t. 25.06.2013) Benzer Yargıtay kararları için ayrıca bkz. Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 578 vd.

<sup>226</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 515.

<sup>227</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 586.; Meraklı, **a.g.m.**, s. 1644.

<sup>228</sup> **a.e.**; Özbek vd., **a.g.e.**, s. 484.; Özen, öncelikle mağdur, suçtan zarar gören veya bunların vekili veya yasal temsilcilerinin itiraz yoluna başvurabilmeleri gerektiğini zira iade kararıyla bu kişilerin menfaatlerinin tehlikeye girdiğini ifade etmektedir. Ayrıca aklanma hakkı kapsamında şüpheli veya müdafinin, yasal temsilcisi ve eşinin de itiraz yoluna başvurabilmeleri gerektiğini savunmaktadır. bkz. Özen, **a.g.e.**, s. 189.; Aynı yönde bkz. Meraklı, **a.g.m.**, s. 1645.

<sup>229</sup> Keskin, **a.g.m.**, s. 157.

<sup>230</sup> Anıl Acurman, “İddianamenin İadesi”, **Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Türk Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku-II. Kitap**, İstanbul, İstanbul Barosu Yayınları, 2010, s. 367.

<sup>231</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 153.

Hak düşürücü süreler geçince ceza muhakemesi işlemi yapılamayacağından CMK bazı koşullarda süre geçirilmiş de olsa işlemin yapılmasına cevaz vermiştir. Hak düşürücü sürenin kusursuz olarak geçirilmesi halinde kişinin iradesi dışında meydana gelen durumun meydana gelmemiş sayılarak değişiklikten önceki duruma dönülerek kişiye o işlemi yapabilme imkânı tanıyan kuruma eski hale getirme denilmektedir<sup>232</sup>.

Kişilerin yapamadıkları işlemi yapmalarına cevaz veren ve bu şekilde kişilerin menfaat kaybını ortadan kaldırmaya çalışan hukuki bir çare olarak ön görülmüştür<sup>233</sup>.

Kusuru olmaksızın bir süreyi geçirmiş olan kişi, eski hale getirme isteminde bulunabilir. Kanun yoluna başvuru hakkı kendisine bildirilmemesi halinde de, kişi kusursuz sayılır (CMK md. 40).

Eski hâle getirme dilekçesi, engelin kalkmasından itibaren yedi gün içinde, süreye uyulduğunda usule ilişkin işlemleri yapacak olan mahkemeye verilir. Dilekçe sahibi, sürenin geçmesinde kusuru olmadığına ilişkin olguları, varsa belgelerini de ekleyerek açıklar. Dilekçe verildiği anda usule ilişkin yapılamayan işlemler de yerine getirilir Süresi içinde usul işlemi yapılsaydı, esasa hangi mahkeme hükmedecek idiyse, eski hâle getirme dilekçesi hakkında da o mahkeme karar verir. Eski hâle getirme isteminin kabulüne ilişkin karar kesindir; reddine ilişkin karara karşı itiraz yoluna gidilebilir (CMK md. 41,42).

## 7. Durma Kararına İtiraz

CMK 223/8. maddesinde “Türk Ceza Kanununda öngörülen düşme sebeplerinin varlığı ya da soruşturma veya kovuşturma şartının gerçekleşmeyeceğinin anlaşılması hallerinde, davanın düşmesine karar verilir. Ancak, soruşturmanın veya kovuşturmanın yapılması şarta bağlı tutulmuş olup da şartın henüz gerçekleşmediği anlaşılırsa; gerçekleşmesini beklemek üzere, durma kararı verilir. *Bu karara itiraz edilebilir.*” şeklinde düzenleme yapılmıştır.

<sup>232</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 214.; Özbek vd., **a.g.e.**, s. 155.

<sup>233</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 161.

Durma kararı CMK’da hüküm türleri arasında sayılmamıştır. Zira durma kararıyla uyuşmazlıkla ilgili yargılama makamı son sözünü söylememektedir. Bu yönüyle son karar olmayıp ara karar niteliğine sahiptir<sup>234</sup>.

Sanığın hazır bulunması, akıl hastası olmaması, bekletici meselenin çözümü ve yasama dokunulmazlığının bulunmaması yargılama şartı olduğundan bu şartların gerçekleşmediği durumlarda dava açılması mümkündür. Yargılama şartları olarak ifade edilebilecek bu hallerde iddianame düzenlenip dava açılırsa şartın gerçekleşmesi mümkün ise durma kararı verilecektir<sup>235</sup>.

### 8. Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararına İtiraz

Hapis cezasının olumsuz etkilerinden kaçınmak ve ilk defa suç işleyen failleri infaz sistemi içine dahil etmeden topluma kazandırmak fikrine Dönmezer tasarısında yer verilmişti. İlk başta kabul görmediğinden hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumu 1 Haziran 2005’te yürürlüğe giren CMK’ya dahil edilmemiş, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun 23. maddesinde farklı bir içerikle yer verilmiştir<sup>236</sup>. Yani bu kurum, ilk kez 15.07.2005 tarihinde 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun 23’üncü maddesi ile hukukumuzda girmiş olup çocuklar için kabul edilen düzenleme 06.12.2006 gün ve 5560 sayılı Kanun’un 23’üncü maddesiyle CMK’nın 231’inci maddesine eklenen 5 ve 14’üncü fıkralar ile yetişkinler için de kabul edilmiştir<sup>237</sup>.

CMK’da hakkında mahkûmiyet verilmesi gereken sanık hakkında hükmün açıklanmaksızın özellikle ilk defa suç işlenmiş ve cezanın belli ağırlığa ulaşmamış olması kaydıyla sanığın hükümlü statüsüne sokulmadan bir şans verilmesi olarak bu

<sup>234</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 143.; Özen, **a.g.e.**, s. 190.

<sup>235</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 122.; Şartın gerçekleşmesi halinde muhakeme faaliyetine kaldığı yerden devam edilecek olup muhakemeye devam etmek ve duruşmaya başlamak durma kararının geri alındığını göstereceğinden açık bir karara da ihtiyaç yoktur. 1. CD. 26.02.1948, A. 246. (Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 659, dpn. 21.) Şartın gerçekleşme imkânı artık bulunmuyorsa örneğin uzlaşma gerçekleşmişse düşme kararı verilecektir (CMK md. 223/8). (Özbek vd., **a.g.e.**, s. 143.)

<sup>236</sup> Feridun Yenisey, “Ceza Muhakemesi Sujelerinin İradelerinin Ceza Muhakemesi Yürüyüşüne Etkisi Sorunu”, **MÜHF-HAD. (Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan)**, C. 19, S. 2, 2013, s. 462.

<sup>237</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 746.; İsmail Turgut Kıldan, “Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kurumunun Yargıtay Kararları Işığında İncelenmesi”, **AD.**, S. 35, Eylül 2009, (Çevrimiçi) [http://www.yayin.adalet.gov.tr/adalet\\_dergisi.html](http://www.yayin.adalet.gov.tr/adalet_dergisi.html) (e.t. 09.06.2013); Aslıhan Limon, “Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar”, **AD.**, S. 45, Ocak 2013, s. 89-90.; Emir Kaya, “İnsan Hakları Açısından Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması”, **ABD.**, 2013/3, s. 411.; Çığlı, **a.g.m.**, s. 388.; Gürühan, **a.g.m.**, s. 134.

kuruma yer verilmiştir<sup>238</sup>. Yani belli koşullar altında bulunan sanıklara mahkûm olmaktan kurtulma imkânı verdiği için, bu tür sanıklar bakımından bir çeşit ödüllendirme olarak ifade edilebilecek kurum olarak karşımıza çıkmaktadır<sup>239</sup>. Diğer bir deyişle yükümlülükler uygun davranan kişi hakkında cezaya hükmedilmemesinin toplum barışının sağlanması bakımından cezaya mahkûmiyetten daha etkili olacağı düşüncesiyle kabul edilen rızaya bağlı hüküm verme sistemini ifade eden bir kurumdur<sup>240</sup>.

Hükümün açıklanmasının geri bırakılması, kurulan hükümün sanık hakkında bir hukukî sonuç doğurmamasını ifade eder (CMK md. 231/5). Hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararı niteliği itibariyle mahkeme kararı ise de bir ara kararı veya hüküm değildir<sup>241</sup>. Hukuki niteliği itibariyle bir hüküm olmadığından hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararına karşı başvurulacak kanun yolu CMK 231/12. maddesinde itiraz olarak açıkça öngörülmüştür<sup>242</sup>.

Hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararı bünyesinde iki farklı yargısal kararı barındırmaktadır. Bunlardan ilki açıklanmaması nedeniyle henüz hukuki varlık kazanmayan, bu niteliği itibariyle de gerek olağan, gerekse olağanüstü kanun yolları denetimine konu olamayan; ancak açıklandığında temyiz kanun yoluna tabi olan

<sup>238</sup> Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 161.

<sup>239</sup> Enver Kumbasar, **Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması**, Ankara, Seçkin, 2012, s. 47.; Hükümün açıklanmasının geri bırakılmasının hukuki niteliği için bkz. Kumbasar, **a.g.e.**, s. 47 vd.; Yargıtay hükümün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun hukuki niteliği hususunda, sanık hakkında kurulan mahkumiyet hükümünün hukuki bir sonuç doğurmamasını ifade eden ve doğurduğu sonuçlar itibariyle karma bir özelliğe sahip bulunan bu kurumun, denetim süresi içinde kasten yeni bir suçun işlenmemesi ve yükümlülükler uygun davranılması halinde geri bırakılan hükümün ortadan kaldırılarak kamu davasının düşürülmesi sonucunu doğurması nedeniyle sanık ile devlet arasındaki cezai nitelikteki ilişkiyi sona erdiren düşme nedenlerinden birisini oluşturduğunu içtihat etmiştir. (Bkz. YCGK, 29.09.2009, E. 2009/4-130, K. 2009/213. UYAP; e.t. 01.11.2014)

<sup>240</sup> Yenisey, **a.g.m.**, s. 463.;

<sup>241</sup> Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 162.; Şahin, **a.g.m.**, s. 283.; Gürühan, **a.g.m.**, s. 151.; Özbek/Meraklı, hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararının hüküm ile kıyaslanabilir nitelikte bir karar olduğunu mehzaz Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nun aksine CMK'daki düzenleme gereği bu karara karşı itiraz kanun yolunun açıldığını ancak ara karar olmayan bu karara karşı itiraz yolunun açılmasının itiraz kanun yolunun niteliği ile örtüşmediğini ve getiriliş amacına da aykırı olduğunu savunmaktadır. Bkz. Özbek, Meraklı, **a.g.m.**, s. 226.

<sup>242</sup> "Ceza yargılamasında yasa yolu, tarafların istemlerine göre değil, yasanın sistematiği ve normları dikkate alınarak belirlenmelidir. Yasada, hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararına karşı başvurulabilecek yasa yolu hiçbir istisnaya yer vermeksizin açıkça itiraz olarak belirtilmiş olmakla, Yasanın öngörmediği bir istisnayı yargı kararları ile yaratmak, suçun niteliği veya sübuta yönelik başvuruların, yasa yolunu temyiz olarak değiştireceğini kabul etmek olanaksızdır."YCGK. 03.02.2009, E. 2009/4-13, K. 2009/12. (UYAP; e.t. 25.06.2013)

CMK 223. maddesi uyarınca verilen mahkûmiyet hükmüdür<sup>243</sup>. Diğerisi ise bu hükmün hukuki varlık kazanmasını belirli bir süre engelleyen; itiraz kanun yoluna tabi hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararıdır<sup>244</sup>.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına karşı itiraz kanun yoluna ilişkin başvuru yöntemi ve inceleyecek merci ve inceleme biçimi hakkında genel olarak itiraz kanun yolunu düzenleyen CMK'nın 267-271. maddelerinde yer alan hükümler uygulanacaktır<sup>245</sup>.

## II. İTİRAZ EDİLEMEYEN KARARLAR

### A. Savcılık İşlemleri

Kanun yolu ancak yargılama makamlarının kararları için öngörüldüğünden savcılık kararlarına itiraz söz konusu değildir<sup>246</sup>.

CMK'da teknik manada kanun yolu olmadığı halde C. savcılığının kararlarından bazılarında itiraz edilebileceği belirtilmiştir. Örneğin kovuşturmayla yer olmadığına dair karar, gözaltına alma veya gözaltına alma kararının uzatılmasına dair karar için gidilen yol buna örnek verilebilir. Gözaltına alma veya gözaltına alınma kararının uzatılmasına dair C.savcısının yazılı emrine karşı ilgilinin serbest bırakılmayı sağlamak için sulh ceza hâkimine başvurabileceği CMK 91. maddede öngörülmüştür. Bu başvuru, esasında savcının kararına karşı getirilmiş bir hukuki imkânı ifade etmekte olup kanun yolu anlamında bir itiraz değildir<sup>247</sup>.

Özetle teknik anlamda itiraz olmasa da itiraz edilebileceği açıkça ifade edilen savcılık kararları dışındaki kararlara itiraz mümkün değildir. Örneğin memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında yapılacak ihbar ve şikâyetlerin soyut ve genel nitelikte olmaması, ihbar veya şikâyetlerde kişi veya olay belirtilmesi, iddiaların ciddi bulgu ve belgelere dayanması, ihbar veya şikâyet dilekçesinde dilekçe sahibinin doğru ad, soyad ve imzası ile iş veya ikametgâh adresinin bulunması zorunludur.

<sup>243</sup> Yenisey, **a.g.m.**, s. 463.; Kaymaz, **a.g.m.**, s. 1417.; Şahin, **a.g.m.**, s. 288.; Kaya, **a.g.m.**, s. 414.

<sup>244</sup> Kaymaz, **a.g.m.**, s. 1417.

<sup>245</sup> Kumbasar, **a.g.e.**, s. 224.; Detaylı değerlendirmeler için bkz. aşağıda s. 206 vd.

<sup>246</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1673.

<sup>247</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 99.

Buna aykırı şekilde ihbar ve şikâyetler 4483 sayılı Kanun<sup>248</sup> 4/son maddesi uyarınca Cumhuriyet başsavcıları ve izin vermeye yetkili merciler tarafından işleme konulmaz. Savcılığın işleme koymama kararı CMK 172 ve 173. maddelerde öngörülen itiraz incelemesine konu olabilecek bir karar da olmadığı için Yargıtay bir kararında<sup>249</sup> savcılığın işleme koymama kararının idari yargı mercilerinde itiraz incelemesine tutulabilecek bir karar olduğuna hükmetmiştir.

Teknik anlamda itiraz kanun yolu olmamakla birlikte CMK’da itiraz başvuru yolu öngörülen savcılık işlemlerine değinilecektir.

### 1. Yakalama Emri ve Gözaltına Alma Kararına Karşı İtiraz

Yakalama, hâkim kararı olmaksızın kişinin geçici süreyle özgürlüğünden alıkonulmasıdır<sup>250</sup>. Gözaltı ise C. savcısının yakalanan şahsın nezarethane denilen yere konulmasına karar vermesidir<sup>251</sup>. Yakalama hakkındaki hükümler CMK’da (md. 90 vd.), PVSK’da (md.13) düzenlenmiş olup ayrıca bu hükümlerin dışında başka yakalama halleri de (PVSK md. 4/A-9, m. 13/E, CMK md. 203/3, TCK md. 18/7, CvGTİHK md. 19) bulunmaktadır<sup>252</sup>.

Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği<sup>253</sup> 4. maddesinde yakalama, “kamu güvenliğine, kamu düzenine veya kişinin vücut veya hayatına yönelik var olan bir tehlikenin giderilmesi için denetim altına alınması gereken veya suç işlediği yönünde hakkında kuvvetli iz, eser, emare ve delil bulunan kişinin gözaltına veya muhafaza altına alma işlemlerinden önce özgürlüğünün geçici olarak ve fiilen kısıtlanarak denetim altına alınması”; gözaltı ise “Kanunun verdiği yetkiye

<sup>248</sup> Kanun Adı: Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun, Kabul Tarihi: 02.12.1999, R.G. Tarihi: 04.12.1999, R.G. Sayısı: 23896.

<sup>249</sup> “Yakınanın iddiaları üzerine 4483 sayılı Yasanın 4/son.maddesi uyarınca verilen işleme koymama kararının idari yargı mercilerince itiraz incelemesine tabi tutulabileceği, bir ceza soruşturması ve kovuşturmasızlık kararı niteliği taşımadığı anlaşıldığından Sincan Ağır Ceza Mahkemesinin 10.04.2006 tarih ve 2006/760 müteferrik sayılı red kararının 5271 sayılı CMK.nun 309.maddesi uyarınca Kanun Yararına Bozulmasına, dosyanın Ankara Cumhuriyet Savcılığına iadesine, yakınının karara karşı idari makamlara başvurmakta serbestiyetine 23.01.2007 günü oybirliğiyle karar verildi.”4.CD. 23.01.2007, E. 2006/8381, 2007/487. (UYAP; e.t. 26.06.2013)

<sup>250</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 843.; Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 383.; Özbek vd., **a.g.e.**, s. 255.; Ali Kemal Yıldız, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Yakalama ve Gözaltına Alma”, **SÜHFD.**, C. 14, S. 1, 2006, s. 131.

<sup>251</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 255.; Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 368.

<sup>252</sup> Berrin Akbulut, “Ceza Mevzuatında Çocuk ve Çocukların Yakalanması, Gözaltına Alınması”, **MÜHF-HAD. (Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan)**, C. 19, S. 2, 2013, s. 573.

<sup>253</sup> RG. Tarih: 01.06.2005, RG. Sayısı: 25832.

göre, yakalanan kişinin hakkındaki işlemlerin tamamlanması amacıyla, yetkili hâkim önüne çıkarılmasına veya serbest bırakılmasına kadar kanunî süre içinde sağlığına zarar vermeyecek şekilde özgürlüğünün geçici olarak kısıtlanıp alıkonulması” olarak tanımlanmıştır.

Yakalama herhangi bir biçime bağlı olmayıp kişinin hareket özgürlüğünü istediği şekilde kullanması imkânını ortadan kaldıran her işlem yakalama olarak nitelendirilebilir<sup>254</sup>. Çok kısa süreli özgürlük kısıtlamaları yakalama olarak nitelendirilemez<sup>255</sup>.

Yakalama maddi gerçeğe ulaşma açısından kişi özgürlüğünü geçici olarak ortadan kaldırılmasını gerektiren bir koruma tedbiridir<sup>256</sup>. Yakalamanın amacı şüpheli veya sanığın tutuklanmasını mümkün kılmaktır. Muhakemenin sağlıklı işlemesi ve verilen kararların infaz edilebilmesi ve özellikle delillerin karartılmasının önüne geçilmesi için başvurulmuş hukuki bir yoldur<sup>257</sup>. Gözaltı ise yakalamanın en önemli bir sonucu olup kolluğun yetkisinin bulunmadığı ve sadece savcının yetkisi içinde olan bağımsız bir koruma tedbiridir<sup>258</sup>.

CMK yakalama ile gözaltına alma işlemlerini birbirinden tamamen ayırmıştır. Yakalamayı kural olarak kolluk yapacak, gözaltı kararını ise savcı verecektir<sup>259</sup>.

Önleme ve adli yakalama olmak üzere iki tür yakalama vardır. CMK’da düzenlenen yakalama adli yakalamadır<sup>260</sup>.

Yakalama, CMK 90 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Kişiye suçu işlerken rastlanması, suçüstü bir fiilden dolayı izlenen kişinin kaçması olasılığının bulunması veya hemen kimliğini belirleme olanağının bulunmaması hallerinde herkes tarafından geçici olarak yakalama yapılabilir. Kolluk görevlileri, tutuklama kararı veya yakalama emri düzenlenmesini gerektiren ve gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde; Cumhuriyet savcısına veya âmirlerine derhâl başvurma olanağı bulunmadığı takdirde, yakalama yetkisine sahiptirler (CMK md. 90).

<sup>254</sup> Yıldız, **a.g.m.**, s. 167.

<sup>255</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 843.

<sup>256</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 384.

<sup>257</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 255.

<sup>258</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 367-368.

<sup>259</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 879.; Özbek vd., **a.g.e.**, s. 254.

<sup>260</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 255.

Kanunumuzda yakalanan şahsın yakalanmış biçimde tutulmasına ilişkin ve buna özgü özel süre düzenlenmemiştir. Doktrinde bu noktada CMK'ya azami bir sürenin konulmasının gerektiği savunulmakta ve herkesin yakalama yapabilmesi halinde yakalananın ne zamana kadar kime teslim edileceğinin düzenlenmeyişi eksiklik olarak ifade edilmektedir<sup>261</sup>.

Yakalanan kişi, Cumhuriyet savcılığınca bırakılmazsa, soruşturmanın tamamlanması için gözaltına alınmasına karar verilebilir. Gözaltı süresi, yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre hariç, yakalama anından itibaren yirmi dört saati geçemez. Yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilme için zorunlu süre on iki saatten fazla olamaz. Gözaltına alma, bu tedbirin soruşturma yönünden zorunlu olmasına ve kişinin bir suçu işlediği şüphesini gösteren somut delillerin varlığına bağlıdır<sup>262</sup>. Toplu olarak işlenen suçlarda, delillerin toplanmasındaki güçlük veya şüpheli sayısının çokluğu nedeniyle; Cumhuriyet savcısı gözaltı süresinin, her defasında bir günü geçmemek üzere, üç gün süreyle uzatılmasına yazılı olarak emir verebilir. Gözaltı süresinin uzatılması emri gözaltına alınana derhâl tebliğ edilir (CMK md. 91).

Yakalama işlemine, gözaltına alma ve gözaltı süresinin uzatılmasına ilişkin Cumhuriyet savcısının yazılı emrine karşı, yakalanan kişi, müdafii veya kanunî temsilcisi, eşi ya da birinci veya ikinci derecede kan hısımları, hemen serbest bırakılmayı sağlamak için sulh ceza hâkimine başvurabilir. Sulh ceza hâkimi incelemeyi evrak üzerinde yaparak derhâl ve nihayet yirmi dört saat dolmadan başvuruyu sonuçlandırır. Yakalamanın veya gözaltına alma veya gözaltı süresini uzatmanın yerinde olduğu kanısına varılırsa başvuru reddedilir ya da yakalananın derhâl soruşturma evrakı ile Cumhuriyet savcılığında hazır bulundurulmasına karar verilir (CMK md. 91/4)<sup>263</sup>.

Bu düzenlemede yer alan yakalama ve gözaltının veya gözaltı süresinin uzatılmasına ilişkin sulh ceza hâkimliğine yapılan başvuru yakalama veya gözaltının

---

<sup>261</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 367.

<sup>262</sup> 21/2/2014 tarihli ve 6526 sayılı Kanunun 6 ncı maddesiyle bu fıkra da yer alan “işlediğini düşündürebilecek emarelerin” ibaresi “işlediği şüphesini gösteren somut delillerin” şeklinde değiştirilmiştir.

<sup>263</sup> Ünver, Hakeri, sulh ceza hâkimince yapılacak değerlendirmenin evrak üzerinde değil de duruşmalı yapılmasının daha yerinde olacağını savunmaktadır. bkz. Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 378.

bir hâkim veya mahkeme kararı niteliğinde olmaması nedeniyle CMK md. 267 kapsamında teknik anlamda bir itiraz değildir<sup>264</sup>. Ancak sulh ceza hâkiminin duruşma açmaksızın evrak üzerinde yapacağı incelemede orantılılık ilkesine riayet edilip edilmediği, kişinin bir suçu işlediğini düşündürebilecek emarelerin var olup olmadığı gibi hususlar denetlenecektir<sup>265</sup>. Bu başvuru gözaltı süresinin sonunda CMK 91/6. maddesi uyarınca sulh ceza hâkiminin önünde çıkarılmadan farklı bir usul işlemidir<sup>266</sup>. Sulh ceza hâkiminin yakalamanın veya gözaltına alma veya gözaltı süresini uzatmanın yerinde olduğu kanısına varılırsa verdiği “başvurunun reddi kararı” ya da “yakalananın derhâl soruşturma evrakı ile Cumhuriyet savcılığında hazır bulundurulması kararı”<sup>267</sup> hâkim kararı olduğundan CMK 267. maddesi uyarınca itiraz kanun yoluna tabidir<sup>268</sup>.

Soruşturma evresinde çağrı üzerine gelmeyen veya çağrı yapılamayan şüpheli hakkında, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından yakalama emri düzenlenebilir. Ayrıca, tutuklama isteminin reddi kararına itiraz halinde, itiraz mercii tarafından da yakalama emri düzenlenebilir (CMK md. 98/1). Kovuşturma evresinde kaçak sanık hakkında yakalama emri re'sen veya Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim veya mahkeme tarafından düzenlenir (CMK md. 98/3). Sulh ceza hâkimi tarafından soruşturma evresinde verilen yakalama emri kararları hâkim kararı niteliğinde olduğundan açık düzenleme olmasa da CMK 267. maddesi uyarınca itiraz kanun yoluna başvuru mümkündür. Ancak kovuşturma evresinde kaçak sanık hakkında mahkemece verilen yakalama emrine itiraz edilebileceği hakkında açık düzenleme bulunmamaktadır<sup>269</sup>. Sanık lehine kanun yolu için kıyas yapmak düşünülebilir ise de mahkeme kararlarına itiraz istisnai

<sup>264</sup> a.e.; Özen de bu düzenlemenin itiraz kanun yolu olmadığını hukuki çare niteliğinde olduğunu belirtmektedir. bkz. Özen, a.g.e., s. 99, 171.

<sup>265</sup> Özbek vd., a.g.e., s. 272.

<sup>266</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, a.g.e., s. 881.

<sup>267</sup> Ünver, Hakeri; CMK 91/4. maddesinde geçen “Yakalananın derhal soruşturma evrakı ile C. savcılığında hazır bulundurulmasına karar verilir” ifadesinin anlaşılır olmadığını savcılıkta hazır bulundurulduktan sonra ne yapılacağının belli olmadığını belirterek düzenlemenin hatalı olduğunu savunmaktadır. Yazarlara göre gözaltı süresinin uzatılması dışında “gözaltına alma veya serbest bırakılma konusunda karar vermek üzere C.savcılığında bulundurulur” olarak düzenlenmesi önerilmektedir. bkz. Ünver, Hakeri, a.g.e., s. 378.

<sup>268</sup> Handan Yokuş Sevik, “5271 Sayılı CMK’da Koruma Tedbiri Olarak Yakalama ve Gözaltı”, HPD. S. 3, Nisan 2005, s. 69.

<sup>269</sup> Ünver, Hakeri, a.g.e., s. 379.

olduğundan özel hüküm bulunmadığı müddetçe mahkeme kararlarına itiraz edilemez. Dolayısıyla CMK'da bu hususta yapılacak değişiklikte mahkeme tarafından verilen yakalama emri kararına itiraz yolu açılmalıdır<sup>270</sup>.

*“Hâkim veya mahkeme tarafından verilen yakalama emri üzerine emri üzerine soruşturma veya kovuşturma evresinde yakalanan kişi, en geç yirmi dört saat içinde yetkili hâkim veya mahkeme önüne çıkarılamıyorsa, aynı süre içinde en yakın sulh ceza hâkimi önüne çıkarılır; serbest bırakılmadığı takdirde, yetkili hâkim veya mahkemeye en kısa zamanda gönderilmek üzere tutuklanır.”* şeklindeki 94/1. maddesi 6526 sayılı Kanun 7. maddesiyle değiştirilmiştir. Maddenin ilk halinde yakalanan kişinin çıkarıldığı sulh ceza hâkimi yalnızca yakalanan kişinin yakalama emrinde gösterilen kişi olup olmadığını ve yakalama emrinin geri alınıp alınmadığını denetlemekteydi. Sulh ceza hâkiminin elinde dava dosyası bulunmadığından vereceği kararda CMK 100 vd. maddeleri uyarınca aranan tutuklama koşullarının oluşup oluşmadığına bakılmaksızın sevk tutuklaması yapmakla yetinilmekteydi<sup>271</sup>.

6526 sayılı Kanun 7. maddesiyle değişik CMK 94. maddesine göre ise;

*“(1)Hâkim veya mahkeme tarafından verilen yakalama emri üzerine soruşturma veya kovuşturma evresinde yakalanan kişi, en geç yirmi dört saat içinde yetkili hâkim veya mahkeme önüne çıkarılır. (2) Yakalanan kişi, en geç yirmi dört saat içinde yetkili hâkim veya mahkeme önüne çıkarılamıyorsa, aynı süre içinde yakalandığı yer adliyesinde, mevcut değil ise en yakın adliyede kurulu sesli ve görüntülü iletişim sisteminin kullanılması suretiyle yetkili hâkim veya mahkeme tarafından bu kişinin sorgusu yapılır veya ifadesi alınır.”* Bu düzenleme ile birlikte sevk tutuklaması uygulamasına son verilmiş ve yakalanan kişinin en geç yirmi dört saat içerisinde yetkili hâkim veya mahkeme önüne çıkarılamadığı durumlarda adliyelerde kurulu sesli ve görüntülü sistem üzerinden sorgusu ve ifadesinin alınması benimsenmiştir.

---

<sup>270</sup> a.e.

<sup>271</sup> Öztürk vd., a.g.e., s. 398.

Gözaltına alınan kişi bırakılmazsa, en geç bu süreler sonunda sulh ceza hâkimi önüne çıkarılıp sorguya çekilir. Sorguda müdafii de hazır bulunur (CMK md. 91/6)<sup>272</sup>.

C. savcısı gözaltına alınan kişinin tutuklanması, adli kontrol altına alınması gerektiğini düşünüyorsa onu sulh ceza hâkiminin önüne çıkaracak aksi halde salıvermesi gerekecektir<sup>273</sup>. Sulh ceza mahkemesine tutuklanması için sevk edildiğinde sulh ceza hâkimi ya kişiyi tutuklayacak veya adli kontrole tabi tutulmasına karar verecek ya da serbest bırakacaktır<sup>274</sup>. Bu durumda sulh ceza hâkiminin vereceği kararlar hâkim kararı olduğundan CMK 267. madde uyarınca itiraz kanun yoluna başvuru mümkündür.

## 2. Cumhuriyet Savcısının Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararına İtiraz

CMK, 171. maddesinde öngörülen takipsizlik (maslahata uygunluk yani C. savcılığının takdir yetkisi sebebiyle verilen takipsizlik) ve 172. maddesinde kamu davasının açılması için öngörülen hallerin gerçekleşmediği nedeniyle verilen takipsizlik olmak üzere iki tür takipsizlik kararı getirmiştir. CMK 171/1. maddesi uyarınca verilen takipsizlik kararı denetim dışıdır<sup>275</sup>. CMK 171/2. maddesi ve 172. maddesi uyarınca verilen takipsizlik kararlarına ise itiraz yolu öngörülmüştür<sup>276</sup>.

CMK 253. maddenin on dokuzuncu fıkrası hükümleri saklı kalmak üzere, Cumhuriyet savcısı, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyetle bağlı olup, üst sınırı

<sup>272</sup> Bu düzenleme AY. md. 19/5’de düzenlenen ve anayasal hak olan hakim önüne çıkma hakkı (Habeas Corpus) olarak ifade edilen düzenlemenin CMK’daki karşılığıdır. Özbek vd., **a.g.e.**, s. 272.; Özgürlüğü kısıtlanan kişinin mahkemeye başvurma hakkı AİHS 5/4. maddesinde güvence altına alınmıştır. Habeas corpus ilkesi olarak adlandırılan bu güvence AİHS 5/1-c anlamında sadece yakalama, gözaltı ve tutuklamanın değil kamu makamlarınca kişi özgürlüğünün kısıtlandığı tüm hallerde hukukilik denetimi yapılması imkânını içeren bir güvenceyi ifade etmektedir. bkz. Behiye Eker Kazancı, “AİHS ve AİHM Kararları Çerçevesinde Yakalama ve Tutuklama Koruma Tedbiri ile Kişi Güvenliği ve Hürriyetinin Sınırlandırılması”, **TBBĐ.**, S. 98, Ocak-Şubat 2012, s. 95.

<sup>273</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 384.

<sup>274</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 273.

<sup>275</sup> Kamu davasının ihtiyarılığı ilkesi kovuşturma zorunluluğu ilkesinin bir istisnası olup bu düzenleme hukuk devleti ilkesiyle bağdaşır şekilde uygulanması gerekmektedir. C. savcısının takdir yetkisinin düzenlendiği CMK 171. maddesi uyarınca verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlara karşı bu kararlardan zarar gören kişilere itiraz hakkının tanınmaması eleştirilmektedir. Doktrinde itiraz hakkının tanınmamasının hukuk devleti ilkesinin en önemli unsurlarından biri olan hak arama özgürlüğüne aykırılık teşkil ettiği ifade edilmektedir. Bkz. Özen, **a.g.m.**, s. 51’de belirtilen yazarlar.

<sup>276</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 498, 501.

bir yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı, yeterli şüphenin varlığına rağmen, kamu davasının açılmasının beş yıl süreyle ertelenmesine karar verebilir. Suçtan zarar gören, bu karara CMK 173. madde hükümlerine göre itiraz edebilir (CMK md. 171/2). Cumhuriyet savcısı, soruşturma evresi sonunda, kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi veya kovuşturma olanağının bulunmaması hâllerinde kovuşturmayaya yer olmadığına karar verir. Bu karar, suçtan zarar gören ile önceden ifadesi alınmış veya sorguya çekilmiş şüpheliye bildirilir. Kararda itiraz hakkı, süresi ve mercii gösterilir (CMK md. 172/1).

Kamu davası açmak için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilemediğinde C. Başsavcılığı kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar (takipsizlik kararı) verecektir. CMK dava açmak için makul şüphe değil yeterli şüphenin bulunmasını aramaktadır<sup>277</sup>. Kovuşturma olanağının bulunmadığı haller zamanaşımı, şüphelinin ölümü ve af gibi muhakeme şartlarının gerçekleşmediği hallerdir<sup>278</sup>.

6545 sayılı Kanun’la yapılan değişiklikten önce suçtan zarar gören, kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararın kendisine tebliğ edildiği tarihten itibaren on beş gün içinde, bu kararı veren Cumhuriyet savcısının yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesine en yakın ağır ceza mahkemesine itiraz edebilmekteydi. 6545 sayılı Kanun 71. maddesiyle yapılan değişiklikle kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararlara yapılacak itirazlar açısından itirazı inceleyecek merci değiştirilmiştir. Suçtan zarar gören, kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararın kendisine tebliğ edildiği tarihten itibaren on beş gün içinde, bu kararı veren Cumhuriyet savcısının yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hâkimliğine itiraz edebilir. İtiraz dilekçesinde, kamu davasının açılmasını gerektirebilecek olaylar ve deliller belirtilir (CMK md. 173/1,2).

Savcılığın kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararının yargısal denetimi için kullanılan “itiraz” hâkim kararları veya istisnai olarak mahkeme kararları için

<sup>277</sup> “Yasa koyucu, dava açmak için makul değil, yeterli şüphe aramaktadır. Ağır Ceza Mahkemesinin iddianamenin iadesi kararına gerekçe olarak gösterdiği, “İ. Ç. hakkında kesin rapor aldırılması”, CMK’nun 174/1-b maddesinde sözü edilen “suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan” delillerden değildir.”1.CD. 13.01.2010, E. 2009/8224, K. 2010/3. (UYAP; e.t. 25.06.2013)

<sup>278</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 501.; Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 562.

öngörülen teknik anlamda bir kanun yolu değildir<sup>279</sup>. Doktrinde Özbek, CMK'nın itiraz terimini kullanmasını eleştirmekte ve kovuşturma davası teriminin daha yerinde bir tercih olacağını belirtmektedir<sup>280</sup>. Aynı şekilde Kunter, Yenisey, Nuhoglu, savcıların kovuşturmaya yer olmadığına dair kararına karşı kararı doğru bulmayanların ilk defa yargılama makamına başvurmalarının kanun yolu davası olmadığını, bu başvurunun dava olduğunu, CMK'da kanun yollarından biri olan itiraz adının verilmesinin doğru olmadığını belirtmektedir<sup>281</sup>. Özetle bu kurum idari bir organ olan savcının yarı idari nitelikteki takipsizlik kararının kamu davası açma konusundaki mecburiyetinin bir yargı organı tarafından denetimini ifade eden imkândır<sup>282</sup>.

Sulh ceza hâkimliği, kararını vermek için soruşturmanın genişletilmesine gerek görür ise bu hususu açıkça belirtmek suretiyle, o yer Cumhuriyet başsavcılığından talepte bulunabilir; kamu davasının açılması için yeterli nedenler bulunmazsa, istemi gerekçeli olarak reddeder; itiraz edeni giderlere mahkûm eder ve dosyayı Cumhuriyet savcısına gönderir. Cumhuriyet savcısı, kararı itiraz edene ve şüpheliye bildirir (CMK md. 173/3). Bu madde uyarınca itiraz mercii, takipsizlik kararına itiraz üzerine duruşmasız olarak gördüğü kovuşturma davasında itirazın kabulü, itirazın reddi ve soruşturmanın genişletilmesi olmak üzere üç farklı karar verebilir<sup>283</sup>.

İtiraz mercii istemi yerinde bulursa, itirazı kabul eder ve bu karar üzerine Cumhuriyet savcısı iddianame düzenleyerek mahkemeye verir ( CMK md. 173/4).

İtiraz merciiin vereceği bu kararların kesin olduğu kabul edilmektedir<sup>284</sup>. Özbek vd. göre itiraz merciiin kararlarının kesin olduğunu CMK 173/6. maddesi de teyit etmektedir<sup>285</sup>. Bu maddeye göre itirazın reddedilmesi halinde; Cumhuriyet savcısının, yeni delil varlığı nedeniyle kamu davasını açabilmesi, önceden verilen

<sup>279</sup> Yüce, **a.g.e.**, s. 51.; Erem, **a.g.e.**, s. 476.; Soyaslan, **a.g.e.**, s. 533.

<sup>280</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 492.; Doktrinde Özen, C. savcısının kovuşturmaya yer olmadığına dair kararına karşı yapılan itirazın teknik manada itiraz olduğunu, zira takipsizlik kararının denetiminin itiraz kanun yolu ile aynı olduğunu, savcılığın verdiği kararın tarafların menfaatini ihlal etme bakımından yargılama makamının verdiği kararlardan farklı olmadığını savunmaktadır. bkz. Özen, **a.g.e.**, s. 186.

<sup>281</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1642.; Aynı yönde Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 224.

<sup>282</sup> Soyaslan, **a.g.e.**, s. 353.

<sup>283</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 494.; Ertem, **a.g.e.**, s. 159.

<sup>284</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 494.; Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 568.

<sup>285</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 494.

dilekçe hakkında karar vermiş itiraz merci olan sulh ceza hâkimliğinin bu hususta karar vermesine bağlıdır (CMK md. 173/6).

CMK’da kovuşturmaya yer olmadığına dair kararları itirazen inceleyen merciin verdiği kararın kesin olduğuna dair açık bir düzenleme yoktur. Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar bir hâkim veya mahkeme kararı niteliğinde olmaması nedeniyle kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlara itiraz da CMK md. 267 kapsamında teknik anlamda bir itiraz değildir. Bu nedenle de CMK 267 vd. maddeleri burada uygulanmamaktadır. Sulh ceza hâkimliğince kovuşturma davasında itirazın kabulü, itirazın reddi ve soruşturmanın genişletilmesi kararları bir hâkimlik kararıdır. Bu kararların kesin olduğuna dair açık bir hüküm mevcut olmadığına göre hâkimlik kararlarına CMK 267. maddesi uyarınca itiraz kanun yolu açık olduğundan sulh ceza hâkimliğinin kovuşturma davasında vereceği itirazın kabulü, itirazın reddi ve soruşturmanın genişletilmesi kararlarına itiraz edilebileceği savunulabilecektir. Bu nedenle CMK’da sulh ceza hâkimliğinin bu kararlarının kesin olduğuna dair açık düzenleme yapılmadığı müddetçe bu kararlara karşı itiraz yolunun açık olduğu kanaatindeyiz.

Uygulamada, itirazın reddedilmesine ilişkin kararlara karşı kanun yararına bozma yoluna başvurulduğu görülmektedir<sup>286</sup>. CMUK döneminde de kanun yararına bozma yoluna gidilebileceği kabul edilmekteydi. CMK açısından da kesin olarak kabul edildiğinden itiraz merciinin kararlarına karşı kanun yararına bozma yoluna gidilebilecektir<sup>287</sup>.

## **B. Hâkimlik Kararları**

CMK’ya göre tüm hâkimlik kararlarına itiraz mümkündür. Ancak hâkimlik kararına karşı itiraz mümkün olduğundan itiraz edilemeyeceklerin ayrıca ve açıkça gösterilmesi gerekmektedir<sup>288</sup>. Örneğin soruşturma aşamasında sulh ceza hâkiminin verdiği kararlar hâkimlik kararıdır. Sulh ceza hâkiminin kararına karşı itiraz edildiğinde merciin itiraz incelemesi sonucunda vereceği karar da hâkimlik kararıdır. Ancak CMK merciin bu kararını 271/4. maddesinde istisnaları bulunmakla birlikte

---

<sup>286</sup> Ertem, **a.g.e.**, s. 160.

<sup>287</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 494.

<sup>288</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1673-1674.

kesin olduğunu belirtmiştir. Mercii kararını kesin olduğundan ve ayrıca temyiz kanun yolu da öngörülmediğinden kanun yararına bozmaya konu olabilecektir<sup>289</sup>.

### **C. Mahkeme Kararları**

Mahkeme kararlarına CMK’da açıkça itiraz edilebileceği öngörüldüğü durumlarda itiraz mümkündür. Bu nedenle mahkeme kararlarına kural olarak itiraz edilemez<sup>290</sup>. Yukarıda açıklanan mahkeme kararına itirazın mümkün olduğu haller dışında mahkeme kararına itiraz edilemeyecektir.

Mahkeme kararlarının bazısına itiraz yolu tanınıp bazısına tanınmamasının nedenlerinden biri bu kararlara itiraz edilmesinde sanık veya kamuoyunun menfaatinin bulunmamasıdır. Diğer nedeni ise itiraz kanun yolu öngörülmemen mahkeme kararlarının başka bir kanun yolu (örn. istinaf, temyiz) ile denetlenmesinin mümkün olmasıdır<sup>291</sup>.

### **D. Yargıtay Kararları**

Yargıtay’ın ilk derece mahkemesi sıfatıyla yargılama yaptığı durumlarda vereceği ara kararlar mahkeme kararı olacağından itiraz kanun yolu açık olanlar açısından itiraz hükümlerinin işletilmesi mümkündür. Örneğin Yargıtay’ın ilk derece mahkemesi sıfatıyla yargılama yaptığı durumlarda tutuklama kararı vermesi de mümkündür. Bu gibi durumlarda itiraz yolundaki genel hükümler çerçevesinde hareket edilecektir<sup>292</sup>.

Yargıtay’ın temyiz mahkemesi olarak verdiği kararlara karşı Kanun’un öngördüğü kanun yolu (C. Başsavcılığının itirazı) hariç itiraz mümkün değildir<sup>293</sup>.

### **E. İçeriği/Niteliği İtibarıyla İtiraza Müsait Olmayan Kararlar**

Kanunda açıkça belirtilmemekle birlikte muhtevası bakımından itiraza müsait olmayan kararlar da vardır. Bazı hallerde itirazın konusu kalmaz. İtiraz edilecek kararın yerine bir başka karar geçmişse veya aykırı olduğu iddia edilen karar bir başka kararla hükümsüz kalmışsa önceki karar artık itiraza müsait olmayacaktır.

<sup>289</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1674.

<sup>290</sup> Özbek, **a.g.e.**, s. 695.

<sup>291</sup> Yüce, **a.g.e.**, s. 60.; Özen, **a.g.e.**, s. 94.

<sup>292</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1674.

<sup>293</sup> Yaşar, **a.g.e.**, s. 1592.

Örneğin soruşturma aşamasında sulh ceza hâkimliğinden tutukluluk incelemesi talep edildiğinde sulh ceza hâkimliğince verilen tutuklamaya devam kararına itiraz edildiğinde bu aşamada şüpheli hakkında asliye ceza veya ağır ceza mahkemesinde dava açılmışsa artık itiraz mercii tarafından itiraz konusu hakkında karar verilemez<sup>294</sup>. Yine tutuklama kararı verildiğinde bu kararın geri alınması söz konusu olursa ilk tutuklamaya itiraz edilemez<sup>295</sup>.

### III. İTİRAZIN SÜRESİ, USULÜ VE İNCELEMESİ YETKİLİ MERCİLER

#### A. İtirazın Süresi ve Usulü

Hâkim ve mahkeme kararına karşı itiraz kararın ilgili tarafa açıklanması (tefhim) veya tebliği tarihinden itibaren yedi gün içinde yapılır (CMK md. 35, 268). Bu süre geçtikten sonra yapılan başvuru reddedilir<sup>296</sup>. Bu nedenle bu süre hak düşürücü süredir<sup>297</sup>. Bu nedenle de başvuru süresinin durması veya kesilmesi söz konusu değildir<sup>298</sup>.

Kanun yoluna başvurunun bir süreyle sınırlandırılması yargı kararlarının güvenilirliği, yargılamanın işleyişinin düzenliliği ve kararın gereğinin yerine getirilebilmesi açısından önem arz eder. Bu nedenle itiraz kanun yolu için de bir süre öngörülmüştür<sup>299</sup>.

İtiraz kararı veren mercie verilecek bir dilekçe veya tutanağa geçirilmek koşulu ile zabıt kâtibine beyanda bulunmak suretiyle yapılır. Tutanakla tespit edilen beyanı ve imzayı mahkeme başkanı veya hâkim onaylar (CMK md. 268/1). Tutuklu bulunan şüpheli veya sanık, zabıt kâtibine veya tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumu ve tutukevi müdürüne beyanda bulunmak suretiyle veya bu hususta bir dilekçe

<sup>294</sup> “Sulh ceza mahkemesince tutuklanıp, ağır ceza mahkemesine davanın açıldığı ve henüz duruşmaya başlanmadığı bir günde (davanın açıldığı ertesi günü) tutuklama kararına yapılan itirazın inceleme mercii Ağır ceza mahkemesidir. Asliye ceza mahkemesinde incelenerek karar verilmesi doğru değildir.” 8.CD. 24.10.1975, E. 7118, K. 6435. (Yurtcan, **CMK Şerhi**, s. 928.)

<sup>295</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1674.

<sup>296</sup> 6.CD. 06.12.2005, E. 11895, K. 11471. (Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 851.)

<sup>297</sup> Yenisey, **a.g.e.**, s. 206.; Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 224.

<sup>298</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 254.; Başvuruya yetkili olan, süreyi kusursuz olarak kaçırmışsa, eski hale getirme (CMK md. 40) isteminde bulunabilir. Bu istem, engelin kalkmasından itibaren yedi gün içerisinde başvurunun yapılacağı itiraz konusu kararı veren makama yapılır. bkz. Özen, **a.g.e.**, s. 126.

<sup>299</sup> Güreli, **a.g.m.**, s. 66.

vererek itiraz yoluna başvurulabilir( CMK md. 263). İtiraz üzerine zabıt kâtibi veya kurum müdürü tarafından CMK 263/2. maddesine göre işlem yapıldığı zaman kanun yolları için CMK’da belirlenen süreler kesilmiş sayılır.

CMK’da kanun yoluna başvuru açısından kabul edilen bu şekiller geçerlilik koşuludur. Kanunda ifade edilen sözlü veya yazılı şekilde yapılmayan başvurular geçerli olmayacaktır<sup>300</sup>. Taahhütlü mektup veya telgrafla yapılan itiraz başvuruları geçerlidir<sup>301</sup>.

### **B. İtiraz Kanun Yolunda Muhakeme Mercii**

CMK itiraz edilen hâkim veya mahkemenin kararını tekrardan gözden geçirme imkânı vermiştir. Hâkim veya mahkeme itirazı yerinde gördüğünde kendi kararını değiştirme veya düzeltme hakkına sahiptir. Şayet itirazı yerinde görmez ve kararının doğru olduğunu düşünürse en çok üç gün içinde itirazı incelemeye yetkili merciiine gönderecektir (CMK md. 286/2).

Uygulamada nöbet gereği sulh ceza hâkimi dışında (örn. bir asliye ceza hâkimi veya ağır ceza mahkemesi üyesinin) bir hâkimin verdiği karara karşı nöbet dışında itiraz edildiğinde öncelikle itirazın ilk incelemesini yapması için kararı veren hâkime dosyanın gönderilip gönderilemeyeceği tartışmalıdır. Uygulamada bu hususta nöbetçi hâkimlerin görevinin nöbet süresiyle sınırlı olduğu kabul edilmekte ve nöbet gereği bir asliye ceza mahkemesi veya ağır ceza mahkemesi hâkiminin verdiği kararın ilk incelemesi bu hâkimlerce değil sulh ceza hâkimlerince yapılmaktadır.

Nitekim nöbet gereği de olsa sulh ceza hâkimi dışında (örn. bir asliye ceza hâkimi veya ağır ceza mahkemesi üyesi) hâkimin sulh ceza hâkimi sıfatıyla verecekleri kararlar hâkimlik kararıdır. Verilen karar hâkimin şahsi kararı değil hâkimlik makamının kararı olacağından nöbet dışında bir itiraz olduğunda CMK’ya göre itiraz üzerine ilk incelemeyi hâkimlik makamında o sırada kim görev yapıyorsa onun incelemesi gerekecektir. Bu nedenle de ilk incelemeyi yapması için kararı veren hâkime dosyanın gönderilmesi gerekmemektedir.

---

<sup>300</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 118.

<sup>301</sup> **a.e.**, s. 120.; Doktrinde Yüce, telefonla yapılan beyanın geçerli olmayacağını ifade etmektedir. bkz. Yüce, **a.g.e.**, s. 121.; Özen ise telefon eden kişi ile başvuru hakkı sahibinin aynı olması ve özgür iradesine dayanması koşuluyla telefonla yapılan itiraz başvurusunun kabul edilebileceğini savunmaktadır. bkz. Özen, **a.g.e.**, s. 121.

## 1. Hâkim Kararlarını İnceleyecek Merciler

CMK itirazı inceleyecek mercileri itiraza konu kararı veren makama göre ayırmıştır<sup>302</sup>. İtirazı inceleyecek merciler şunlardır (CMK md. 268):

a) Sulh ceza hâkimliği kararlarına yapılan itirazların incelenmesi, o yerde birden fazla sulh ceza hâkimliğinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen hâkimliğe; son numaralı hâkimlik için bir numaralı hâkimliğe; ağır ceza mahkemesinin bulunmadığı yerlerde tek sulh ceza hâkimliği varsa, yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hâkimliğine; ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerlerde tek sulh ceza hâkimliği varsa, en yakın ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hâkimliğine aittir.

b) İtiraz üzerine ilk defa sulh ceza hâkimliği tarafından verilen tutuklama kararlarına itiraz edilmesi durumunda da (a) bendindeki usul uygulanır. Ancak, ilk tutuklama talebini reddeden sulh ceza hâkimliği, tutuklama kararını itiraz mercii olarak inceleyemez.

6545 sayılı Kanun’la yapılan değişiklikten önce sulh ceza işleri, asliye ceza hâkimi tarafından görülüyorsa itirazı inceleme yetkisi ağır ceza işlerini gören mahkeme başkanına aitti. Bu düzenleme esasında asliye ceza hâkiminin nöbet gereği sulh ceza hâkimi olarak karar verdiği durumlar için getirilmişti. Tek asliye ceza hâkiminin olduğu ilçelerde asliye ceza hâkiminin nöbet gereği sulh ceza hâkimi olarak verdiği tutuklama kararlarına itiraz söz konusu olduğunda ve yine büyük yerlerde asliye ceza hâkiminin nöbeti sırasında verdiği kararlara itiraz artık asliye ceza hâkimi tarafından değil doğrudan ağır ceza mahkemesi başkanı tarafından incelenmekteydi<sup>303</sup>.

6545 sayılı Kanun’la yapılan değişiklikten önce uygulamada karşılaşılan diğer bir sorun ağır ceza mahkemesi üyelerinin nöbet gereği sulh ceza hâkimi olarak verdiği kararların itiraz mercisinin neresi olduğu hususundaydı. Uygulamada ağır ceza mahkemesi üyesinin nöbetçi sulh ceza hâkimi olarak verdiği kararlara yapılan itiraz

<sup>302</sup> Özen, a.g.e., s. 113.

<sup>303</sup> Mustafa Tarık Şentuna, **5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Tutuklama ve Adli Kontrol**, 2. bsk., Ankara, Adalet, 2007, s. 81.

nöbetçi ağır ceza mahkemesi başkanı tarafından incelenmekteydi<sup>304</sup>. Doktrinde ağır ceza mahkemesi üyelerinin sulh ceza veya asliye ceza mahkemesi hâkimi olmadıkları ve bu nedenle ağır ceza mahkemesi üyesinin nöbet gereği vereceği kararlara itirazın asliye ceza mahkemesinde incelenmesi gerektiği de ifade edilmekteydi<sup>305</sup>. CMK'da 6545 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikten önce açıkça asliye ceza hâkiminin sulh ceza işlerini yürüttüğü zaman verdiği kararlara itiraz incelemesinin ağır ceza mahkemesi başkanının yapacağını belirtmesi ve ağır ceza mahkemesi üyeleri için özel bir düzenleme de bulunmadığı dikkate alındığında ağır ceza mahkemesi üyelerinin sulh ceza mahkemesi hâkimi sıfatıyla verdikleri kararlara itiraz incelemesini asliye ceza hâkiminin yapması gerektiği görüşünün isabetli olduğunu düşünmekteyiz.

6545 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikten önce madde metninde açıkça sulh ceza işleri asliye ceza hâkimi tarafından yürütüldüğünden bahsedildiğinden sulh ceza işleri nöbet gereği asliye hukuk mahkemesi hâkimince yürütülüyorsa itirazı inceleyecek merciin ağır ceza mahkemesi başkanı değil asliye ceza hâkimi olacağı kabul edilmekteydi<sup>306</sup>.

c) Asliye ceza hâkimi tarafından verilen kararlara yapılacak itirazların incelenmesi, yargı çevresinde bulundukları ağır ceza mahkemesi başkanına, ağır ceza işlerini gören mahkeme başkanı tarafından verilen kararlar hakkındaki itirazların incelenmesi, o yerde ağır ceza mahkemesinin birden çok dairesinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen daireye; son numaralı daire için birinci daireye; o yerde ağır ceza mahkemesinin tek dairesi varsa, en yakın ağır ceza mahkemesine aittir.

d) Naip hâkim kararlarına yapılacak itirazların incelenmesi, mensup oldukları ağır ceza mahkemesi başkanına, istinabe olunan mahkeme kararlarına karşı yukarıdaki bentlerde belirtilen esaslara göre bulundukları yerdeki mahkeme başkanı veya mahkemeye aittir.

---

<sup>304</sup> Uslu, **a.g.e.**, s. 207.

<sup>305</sup> Şentuna, **a.g.e.**, s. 81-82.; Karşı görüş için bkz. Arıcan, **a.g.e.**, s. 85.

<sup>306</sup> Arıcan, **a.g.e.**, s. 85.

## 2. Mahkeme Kararını İnceleyecek Merciler

CMK 268/3,c-e madde ve bentlerinde sadece ağır ceza mahkemesi, bölge adliye mahkemesi ve Yargıtay ceza dairelerinin ilk derece mahkemesi sıfatıyla baktıkları davalarda verecekleri kararlara karşı itiraz mercilerine yer verilmiştir<sup>307</sup>. CMK'ya göre ağır ceza mahkemesi tarafından verilen kararlar hakkındaki itirazların incelenmesi, o yerde ağır ceza mahkemesinin birden çok dairesinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen daireye; son numaralı daire için birinci daireye; o yerde ağır ceza mahkemesinin tek dairesi varsa, en yakın ağır ceza mahkemesine, aittir. Bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin kararları ile Yargıtay ceza dairelerinin esas mahkeme olarak baktıkları davalarda verdikleri kararlara yapılan itirazlarda; üyenin kararını görevli olduğu dairenin başkanı, daire başkanı ile ceza dairesinin kararını numara itibarıyla izleyen ceza dairesi; son numaralı daire söz konusu ise birinci ceza dairesi inceler.

CMK, kararları inceleyecek mercileri tayin açısından hâkimlik ve mahkeme kararı ayırımına riayet etmemiş, asliye ceza mahkemesinin kararlarına itiraz halinde itiraz merciini göstermemiştir<sup>308</sup>. Asliye ceza mahkemesinin kararlarına itirazda da maddenin düzenleniş şeklinden ağır ceza mahkemelerince inceleneceği söylenebilecektir<sup>309</sup>.

### C. İtirazın İncelenme Şekli

İtiraz başvurunun gerekli şartları taşımadığı, başvurunun usule uygun olmadığı durumlarda kararı veren makam usule ilişkin eksikliklerden dolayı başvuruyu reddetmeksizin CMK 268/2. maddesi uyarınca itirazı incelemeye yetkili merciye 3 gün içinde göndermelidir<sup>310</sup>.

İtirazı inceleyecek merci yapılan itiraz başvurusunu kabul edilebilirlik ve esasa ilişkin inceleme olmak üzere iki yönlü inceleyecektir<sup>311</sup>. Mercii başvurunun gerekli şartları taşımadığı, başvurunun usulüne uygun olmadığı veya kararın itiraz kanun yolunun konusu olmadığını tespit ederse başvuruyu kabul edilemez olduğundan

<sup>307</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 116.

<sup>308</sup> Arıcan, **a.g.e.**, s. 87.

<sup>309</sup> Yüce, **a.g.e.**, s. 66-68.; Özen, **a.g.e.**, s. 116.

<sup>310</sup> Kantar, **a.g.e.**, s. 354.

<sup>311</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 128.

reddedecektir<sup>312</sup>. Diğer bir deyişle şekil eksikliği, süreye uymama, başvurudan vazgeçilmesi, kişinin itiraz hakkına sahip olmaması gibi eksikliklerin bulunması halinde başvuru reddedilecektir<sup>313</sup>.

İtiraz başvurusu kabul edilebilirlik şartlarını sağlıyorsa esas incelemesi yapılacaktır<sup>314</sup>.

İtiraz kanun yolu esas incelemesi bakımından hem hukukî hem de yerindelik (maddî vakıaların denetimi) denetimine imkân tanıdığından itiraz üzerine mercii hem fiilî (maddî) hem de hukukî olarak bir denetim yapacaktır<sup>315</sup>.

İtirazı inceleyecek merci, yazı ile cevap verebilmesi için itirazı, Cumhuriyet savcısı ve karşı tarafa bildirebilir. Mercii, inceleme ve araştırma yapabileceği gibi gerekli gördüğünde bunların yapılmasını da emredebilir (CMK md. 270). İtiraz mercii gerekli gördüğünde istediği konuda inceleme, araştırma veya soruşturma yapabilecektir. Kararına itiraz edilen mahkemeden inceleme ve araştırma yapılmasını (keşif yapılması, tanık dinlenmesi gibi) yapmasını isteyebilecektir<sup>316</sup>. Hatta bu amaçla naip hâkim veya istinabe yoluna gidebileceği gibi kolluk ve savcılığa emir de verebilir<sup>317</sup>.

Kanunda yazılı olan hâller saklı kalmak üzere, itiraz hakkında duruşma yapılmaksızın karar verilir. Ancak, gerekli görüldüğünde Cumhuriyet savcısı ve sonra müdafii veya vekil dinlenir (CMK md. 271/1).

CMK 101 ve 105 inci maddeler uyarınca yapılan itiraz üzerine Cumhuriyet savcısından görüş alınması durumunda, bu görüş şüpheli, sanık veya müdafiiye bildirilir. Şüpheli, sanık veya müdafii üç gün içinde görüşünü bildirebilir (CMK md. 270/2).

#### **D. İtiraz Üzerine Verilecek Karar**

Kararına itiraz edilen hâkim veya mahkeme, yapılan itirazın yerinde olduğunu tespit etmesi halinde itiraza konu kararın düzeltilmesine karar verir. İtirazın ilk

---

<sup>312</sup> Arıcan, **a.g.e.**, s. 87.

<sup>313</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 128.

<sup>314</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 129.

<sup>315</sup> Özbek, Meraklı, **a.g.m.**, s. 226.

<sup>316</sup> Soyaslan, **a.g.e.**, s. 537.

<sup>317</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 567.

incelemesinde önceki kararının hukuka uygun bir karar olduğu kanaatine varırsa önceki kararında bir değişiklik yapmaksızın itirazın incelenmesi için başvuruyu itirazı incelemeye yetkili mercie gönderilmesine karar verecektir.

İtiraz mercii yapacağı maddi ve hukuki inceleme neticesinde itirazı haklı görmezse red kararı, itirazı haklı görürse itirazın kabulü ile hukuka aykırı karar kaldırılmak suretiyle hukuka uygun kararı kendisi vermek üzere iki çeşit karar verecektir<sup>318</sup>.

İtiraz yerinde görülürse merci, aynı zamanda itiraz konusu hakkında da karar verir (CMK md. 271/2). Mercii kararını vermesi için kanun herhangi bir süre öngörmemiş mümkün olan kısa sürede verileceğini belirtmekle yetinmiştir. Usul ekonomisi gereğince mümkün olan kısa sürede karar verilmesi istenilerek muhakemenin süruncemede bırakılması engellenmeye çalışılmıştır<sup>319</sup>.

Yargılama makamı itirazı yerinde gördüğünde aykırı kararı ıslah edebilir. İtiraz konusu kararı kaldırmakla kalmaz o kararın hallettiği mesele hakkında hukuka uygun kararı da kendisi verir<sup>320</sup>. İtiraz merciiin yetkisi itiraz konusu ile sınırlıdır<sup>321</sup>. İtiraz merciiin hukuka uygun kararı vermesi davanın esası hakkında karar vermesi demek değildir. Örneğin yetkisizlik kararına itiraz edildiğinde yetki meselesini çözmekle yetinecektir<sup>322</sup>.

Soruşturma evresinde, sulh ceza hâkiminin tutuklama isteminin reddi kararına karşı itirazda, bunu inceleyen merci, itirazın kabulüne karar verdiğinde, sulh ceza hâkiminin ret kararı kaldırılmış olmaktadır. Ancak bu durumda itiraz merciiin şüphelinin tutuklanmasına karar vereceği durumda kaçaklar hariç şüphelinin yokluğunda tutuklama kararı verilememesine ilişkin düzenleme uyarınca itiraz merciiin ne yapacağı ve ne karar vereceği konusunda sorun ortaya çıkmaktadır<sup>323</sup>.

CMK 271/2. maddesi uyarınca itirazı inceleyecek merciiin itirazın kabulüne karar verdiğinde, aynı zamanda itirazın konusu hakkında da bir karar vermesi

---

<sup>318</sup> **a.e.**

<sup>319</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 699.

<sup>320</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 1678

<sup>321</sup> Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 226.

<sup>322</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 1678, dpn. 23.

<sup>323</sup> Karagülmez, **a.g.m.**, s. 135.

gerekir. İtirazı inceleyen merci, Cumhuriyet savcısının itirazının kabulüne karar verdiğinde, sanığın gıyaben tutuklanmasına karar veremeyeceği için CMK'da 5353 sayılı Kanunla değişiklik yapılmış ve tutuklama isteminin reddi kararına itiraz halinde, itiraz mercii tarafından da yakalama emri düzenlenebileceği açıkça söylenerek bu husustaki tereddütler giderilmiştir (CMK md. 98/1) <sup>324</sup>.

İtiraz mercii'nin düzenlediği yakalama emri üzerine yakalanan şüpheli veya sanığın tutuklama kararı verilmek üzere merci önüne çıkarılması gerekir. Yakalanan kişinin merci yerine tutuklamanın reddine karar vermiş hâkim veya mahkemeye çıkarılması doğru değildir. İtiraz mercii itirazı yerinde gördüğünde itiraz hakkında da karar vermek zorunda olduğundan itirazı haklı bulan mercii'nin yakalanan kişiyi bizzat sorgulayarak işin esası hakkında karar vermiş olacaktır. Yakalama emri düzenleyen itiraz mercii'nin yakalanıp huzuruna getirilen şüpheli veya sanığı mutlaka tutuklama zorunluluğu da bulunmamaktadır. Diğer bir deyişle tutuklama şartlarının halen devam edip etmediği hususu, tutuklama kararı verileceği sırada da değerlendirilmek zorundadır <sup>325</sup>.

Mercii'nin, itiraz üzerine verdiği kararları kesindir; ancak ilk defa merci tarafından verilen tutuklama kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir (CMK md. 271/4). İtiraz mercii'nin kesin olarak verdiği kararlara uymak zorunludur <sup>326</sup>. Mercii'nin kararları kesin olduğundan kanun yararına bozmaya konu olabilecektir <sup>327</sup>. Kanunda merci tarafından ilk defa verilen tutuklama kararına yeniden itiraz imkânı verildiğinden tutuklama dışında mercii'nin vereceği diğer koruma tedbirlerine karşı yeniden itiraz mümkün değildir <sup>328</sup>. Ancak Yargıtay'ın bu konuda farklı bir kararı bulunmaktadır. Yargıtay'ın kararına konu olayda sulh ceza hâkimliğince tutuklanan şüphelinin sulh ceza mahkemesine yapmış olduğu tahliye talebi reddedildiğinde ret kararına karşı şüphelinin müdafii tarafından itiraz edilmiştir. İtiraz mercii'nin adli

<sup>324</sup> Karagülmez, **a.g.m.**, s. 135.; Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku-I**, s. 246. Karagülmez, değişikliktan önce bu hususta Asliye ceza hâkimi, Cumhuriyet savcısının itirazının kabulüne karar verdiğinde, sanığın gıyaben tutuklanmasına karar veremeyeceği için, CMK'nın hükümlerine göre sistemin tıkanması söz konusu olduğu ve bu hususta CMK'da boşluk bulunduğunu bu nedenle CMK'da düzenleme yapılması gerektiğini belirtmekteydi. bkz. Karagülmez, **a.g.m.**, s. 135

<sup>325</sup> Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku-I**, s. 246-247.

<sup>326</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1679.

<sup>327</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 567.

<sup>328</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 699.

kontrol altına almak suretiyle verdiği tahliye kararı C. Başsavcılığının itirazı üzerine ağır ceza mahkemesinin önüne gelmiş ve merciin kararı kesin olduğundan ağır ceza mahkemesince doğru olarak bu itiraz reddedilmiştir. Kanun yararına bozma ile ağır ceza mahkemesinin bu kararını Yargıtay bozmuştur<sup>329</sup>. Bu karara karşı doktrinde haklı olarak itiraz edilmektedir. Zira itiraz merciinin verdiği karar kesindir. Olayda merciin verdiği ilk defa tutuklama kararı değildir. İlk defa merci tarafından verilen tutuklama kararı dışında diğer kararlara da itiraz edilebileceğini söylemek CMK 271/4. maddesindeki açık düzenlemeye aykırılık oluşturacaktır. İlk defa merci tarafından verilen tutuklama kararına karşı itiraz edilebileceğine ilişkin düzenleme de istisnai olduğundan şüpheli veya sanık lehine getirilmiş bu düzenlemenin şüpheli veya sanık aleyhine geniş yorumlanması doğru değildir<sup>330</sup>.

İtiraz merci, itirazı yerinde görürse, CMK 271/2. maddesinde genel kural uyarınca aynı zamanda itiraz konusu hakkında bir karar verecektir.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına itiraz üzerine, merciin denetiminin kapsam ve sınırı hakkında doktrin ve uygulamada farklı görüşler bulunmaktadır. Merciin, itirazı yerinde görürse, itiraz konusu hakkında karar verip veremeyeceği hususu doktrinde tartışmalıdır<sup>331</sup>.

Öztürk vd., itiraz merciinin şekli denetim yapması fikrine karşı çıkmakta CMK'nın 271/2. madde/fıkrasındaki açık hüküm karşısında hukuki ve maddi denetim yapan itiraz merci tarafından, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına itirazı kabul etmesi halinde, hukuka uygun kararın da verilmesi gerektiğini ifade etmektedir<sup>332</sup>. Bu görüşe göre itiraz kanun yolunda yapılan denetim temyiz incelemesine göre daha kapsamlı olduğundan ve itiraz incelemesinde maddi

---

<sup>329</sup> “...5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 271/2. maddesindeki ‘itiraz yerinde görülürse merci aynı zamanda itiraz konusu hakkında da karar verir.’, 4. fıkrasındaki ‘merciin, itiraz üzerine verdiği kararları kesindir; ancak ilk defa merci tarafından verilen tutuklama kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir.’ ve yine anılan Kanun’un 111/2. maddesindeki, 2adli kontrol kararına itiraz edilebilir.’ şeklindeki düzenlemeler karşısında Ankara 19. Asliye Ceza mahkemesince ilk defa şüpheli hakkında verilen tahliye ve adli kontrole ilişkin karar verildiği cihetle C. Başsavcılığınca yapılan itiraz üzerine bir karar verilmesi gerektiği dikkate alınmaksızın yazılı şekilde gerekçeyle itirazın reddine karar verilmesinde isabet görülmediğinden ... bozulmasına..” 5. CD. 16.07.2008, E. 2008/9466, K. 2008/7622. (UYAP; e.t. 26.06.2013)

<sup>330</sup> Uslu, **a.g.e.**, s. 213.

<sup>331</sup> Kumbasar, **a.g.e.**, s. 225.

<sup>332</sup> Öztürk vd., **a.g.e.**, s. 535.

olguların yeniden ele alınabilmesi imkânı bulunduğundan itiraz merciinin hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmemesi; dolayısıyla mahkûmiyet dışında bir hükmün verilmesi gerektiği kanısına varması halinde hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararını ve açıklanması geri bırakılan hükmü kaldırarak yeni bir hüküm kurması mümkündür<sup>333</sup>.

Şahin, Göktürk; itiraz merciinin değerlendirmesini dosya üzerinden yapacağını ancak CMK 231. maddesindeki koşulların gerçekleşip gerçekleşmediği ile sınırlı bir denetim olmayacağını, itiraz merciinin bu inceleme kapsamında suçun sübutuna ve vasfına ilişkin değerlendirme de yapabileceğini savunmaktadır<sup>334</sup>.

Kumbasar ise; CMK'nun 231/12. maddesinde düzenlenen itirazın konusunun, açıklanması geri bırakılan mahkûmiyet hükmü değil, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı oluşturduğunu bu durumda itiraz merci de incelemesini, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun uygulanma koşullarının var olup olmadığı ile sınırlı yapması gerektiğini savunmaktadır<sup>335</sup>.

Yargıtay'ın her iki görüşü yansıtan birbirinden farklı kararları bulunmaktadır<sup>336</sup>. YCGK'nın 2009 tarihli ilk kararına göre itiraz merciin denetimi, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun suça ve sanığa ilişkin uygulama koşullarının var olup olmadığı hususundaki sınırlı denetimdir. İtiraz merci, işin esasına girerek hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına konu CMK'nın 231/5-son cümle uyarınca henüz hukuki varlık kazanmamış mahkûmiyet hükmü

<sup>333</sup> Özбек, Meraklı, **a.g.m.**, s. 229.

<sup>334</sup> Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 166.; Şahin, **a.g.m.**, s. 290.; Aynı yönde bkz. Gürühan, **a.g.m.**, s. 155.; Meran, itiraz merciinin itirazın kabulü halinde vereceği karara karşı temyiz kanun yoluna gidilebileceğini savunmaktadır. bkz. Necati Meran, "Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Konusunda Bazı Çözüm Önerileri, **Terazi Hukuk Dergisi**, Seçkin Yayınları, Ankara, Temmuz 2008, s. 70.; Özgenç, itirazı inceleme merciin, yalnızca hükmün açıklanmasının geri bırakılması koşullarının oluşup oluşmadığı yönüyle yetinemeyeceğini, işin esasına girerek, suçun sübutuna (oluş) ilişkin değerlendirme yapabileceğini; bu bağlamda, suçun oluşmadığından bahisle beraat kararı verilebileceğini veya vasıf değişikliği gerekçeleriyle itirazın kabulüne karar verebileceğini savunmaktadır. bkz. İzzet Özgenç, "Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması", **3. Yılında Ceza Adalet Sistemi-Hukuk Devletinde Suç Yaratılmasının ve Suçun Aydınlatılmasının Sınırları Sempozyumu**, İstanbul Kültür Üniversitesi, Ankara, Seçkin Yayınları, 2008, s. 54.

<sup>335</sup> Kumbasar, **a.g.e.**, s. 227.

<sup>336</sup> "...itiraz yerinde görülürse aynı zamanda CMK'nun 271/2. maddesi gereğince itiraz konusu hakkında bir karar verilmesi gerektiğinden...", 3.CD. 12/03/2008, E. 2008/789, K. 2008/1884.; "Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına karşı vaki itirazın kabulü halinde itiraz merciince dosyanın esası hakkında bir karar verilemeyeceği, yapılacak işin dosyanın yetkili ve görevli esas mahkemesine hükmün açıklanması amacıyla gönderilmesinden ibaret olduğu gözetilmelidir.", 11. CD. 13.10.2009, E. 2009/1052, K. 2009/11962. (UYAP; e.t. 26.06.2013)

bakımından inceleme yaparak karar vermesi, CMK'nun 231. ve 271. maddeleri karşısında mümkün görülmemektedir<sup>337</sup>. YCGK'nın bu kararı Yargıtay ceza daireleri tarafından da benimsenmiş ve uygulamada da istikrar kazanmıştır<sup>338</sup>.

İtiraz mercii kararının kapsamını belirleyebilmek ve “*itiraz yerinde görülürse merci, aynı zamanda itiraz konusu hakkında da karar verir*” şeklindeki hükmü (CMK md. 271/2) doğru anlamlandırabilmek açısından, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının doğru anlaşılması gerekmektedir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilebilmesi için, öncelikle, hüküm çeşitlerinden birisi olan mahkûmiyet kararına hükmedilmesi gerekir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilmesi için “mahkûmiyet hükmünün bulunması” bir önşarttır. İtiraz mercii, doğal olarak, bu şart yönünden de denetim imkânına sahiptir. Zira mercii itiraza konu kararı hem hukuki yönden hem de maddi yönden ele almak ve bütün bu yönlerden kararın hukuk uygunluğunu denetlemek zorunluluğu bulunmaktadır<sup>339</sup>.

Mahkûmiyet hükmünün mevcudiyeti şartı ile ilgili olarak itiraz mercii tarafından yapılabilecek olan bu değerlendirmeler sübuta ve hukuki nitelendirmeye yönelik değerlendirmeler olduğundan itiraza ilişkin değerlendirmesini dosya üzerinden yapacak olan mercii, sadece CMK'nın 231. maddesindeki sanığa ilişkin koşulların gerçekleşip gerçekleşmediği hususuyla sınırlı bir inceleme yapmayacak, esas mahkemesi yerine geçerek yeni bir yargılama yapmaksızın suçun sübutuna<sup>340</sup> ve suç vasfına yönelik olarak değerlendirmelerde de bulunabilecektir<sup>341</sup>.

<sup>337</sup> YCGK. 03.02.2009, E. 2009/4-13, K. 2009/12. (UYAP; e.t. 25.06.2013)

<sup>338</sup> Gürühan, **a.g.m.**, s. 152.

<sup>339</sup> Şahin, **a.g.m.**, s. 288.

<sup>340</sup> Sanığa yüklenen suçun oluşmaması sebebiyle hakkında beraat kararı verilmesi gerektiğinden veya sanığa yüklenen suçun doğru nitelendirilmediğinden bahisle hükmün açıklanmasının kaldırılmasına yönelik itirazın kabulü yönünde karar verilebilir. Çünkü burada, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının suça ilişkin şartı, doğru bir mahkûmiyet hükmünün kurulması şartı gerçekleşmemiştir. Bkz. **a.e.**, s. 290.

<sup>341</sup> **a.e.**, s. 289-290.

Yargıtay’a göre itiraz merciinin itirazı kabul etmesi halinde yeniden yargılama yapılmasına karar vermesi mümkün olmadığı gibi işin esasına girerek mahkûmiyet hükmünü değiştirme imkânına da sahip değildir<sup>342</sup>.

İtiraz merciin denetiminin, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun suça ve sanığa ilişkin uygulama koşullarının var olup olmadığı hususundaki sınırlı denetim olacağı şeklindeki istikrarlı kararın olumsuz neticeleri bulunmaktadır. Bunlardan ilki hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının itiraz merciince dosyada yapılabilecek incelemenin “hükmün açıklanmasının geri bırakılması koşullarının oluşup oluşmadığı” ile sınırlı olmasından dolayı beraat ve mahkûmiyet arasında tam kanaat getirilemeyen yargılamalar sonucunda tam bir delil araştırması ve değerlendirilmesi yapılmadan karar verilmesidir<sup>343</sup>. Ayrıca bu kararın olumsuz neticeleri olarak; yükümlülöklere uyulması nedeniyle düşme kararı verilen hallerde açıklanması geri bırakılan hükümdeki esasa yönelik hukuka aykırılıkların denetlenememesi sonucunu doğurduğu, sanığın açıklanmamış olan mahkûmiyet hükmüne yönelik temyiz hakkını ve beraat etme olanağını ortadan kaldırdığı eleştirilerini de beraberinde getirmiştir<sup>344</sup>.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına itiraz edilmesi halinde merci tarafından yapılacak incelemenin yalnızca CMK’nın 231’inci maddesinin 6’ncı fıkrasındaki objektif uygulama koşullarının gerçekleşip gerçekleşmediğı ile sınırlı olduğu düşüncesi, özellikle sanığın beraat etmesi gereken durumlardaki olumsuz etkisi nedeniyle doktrinde yoğun eleştiri konusu olmuştur<sup>345</sup>.

---

<sup>342</sup> Aynı yönde bkz. “Yasa koyucunun amacının da 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 231. maddesi uyarınca verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının, yetki aşımına yol açacak nitelikte geniş kapsamlı bir incelemeye tabi tutulması olmadığı açıktır. Ayrıca itiraz merciinin, itirazı haklı bulmasına karşın dosyayı yeniden yargılama yapılmak üzere hükmü veren mahkemeye göndermesi de 5271 sayılı CYY’nin 271/2-4. maddesi hükümlerine aykırıdır. Yargılamayı yapan mahkemenin itirazın incelenen dosyayı yeniden ele alıp, yeni bir hüküm kurma olanağı yoktur. Yapılan açıklamalara göre, itiraz merciinin işin esasına girip itiraz konusu dışına çıkarak verdiği kabul ve yeniden yargılama yapılması yolundaki kararının, hukuka uygun olmadığı açıktır.” 4.CD. 11.02.2009, E. 2008/19326, K. 2009/2363. (UYAP; e.t. 25.06.2013)

<sup>343</sup> Limon, **a.g.m.**, s. 103.

<sup>344</sup> Gürühan, **a.g.m.**, s. 152

<sup>345</sup> **a.e.**, s. 153.

YCGK, doktrin ve uygulamadan gelen yoğun eleştirileri de dikkate alarak yeni vermiş olduğu bir kararda<sup>346</sup> itiraz merciinin sadece hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilmesi için gerekli objektif şartlar dışında sadece şekli değil maddi olay ve hukuki yönden denetim yapılması gerektiğini kabul etmiş ve CMK'nın 271/2 maddesinde yer alan, "itiraz yerinde görülürse merci, aynı zamanda itiraz konusu hakkında da karar verir" şeklindeki düzenlemeden ne anlaşılması

<sup>346</sup> "...İtiraz incelemesi sonucunda nasıl bir karar verileceği ve bu bağlamda CMK'nun 271/2. maddesinde yer alan; "İtiraz yerinde görülürse merci, aynı zamanda itiraz konusu hakkında da karar verir" şeklindeki düzenlemenin nasıl anlaşılması gerektiği üzerinde de durulmalıdır. Kanunun 271/2. maddesindeki düzenlemeye göre, merci, itirazı yerinde görürse itirazın kabulüyle birlikte "itiraz konusu" hakkında da karar verecektir. Başka bir anlatımla merci, itirazı kabul ettiğinde, verilmesi ya da kaldırılması gereken bir karar varsa bunu kararı veren mahkemeye bırakmadan kendisi vermeli ya da kaldırmalıdır, örneğin görevsizlik kararına yönelik bir itirazı inceleyen merci, itirazı yerinde görürse aynı zamanda görevsizlik kararını da kendisi kaldırmalıdır. Dolayısıyla, kanunda yer alan "İtiraz yerinde görülürse merci, aynı zamanda itiraz konusu hakkında da karar verir" hükmü, itirazı kabul eden merciin sadece "itiraz konusu" hakkında karar vermesi şeklinde anlaşılmalıdır. Buna karşın bu hüküm itiraz konusu dışında dosyanın esası hakkında da yargılamayı sonuçlandıracak (örneğin görevsizlik kararını kaldırarak merciin dosyanın esası hakkında karar vermesi ya da hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin kararı kaldırarak merciin hükmü açıklaması gibi) bir karar vermesi gerektiği şeklinde yorumlanmamalıdır. Nitekim Ceza Genel Kurulunun 26.10.2009 gün ve 182-209 sayılı kararında; hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına yapılan itirazı inceleyen merciin, itirazı yerinde görmesi halinde dosyayı hükmün açıklanması için yargılamayı yapan asıl mahkemesine göndermesi gerektiği kabul edilmiştir. Bu açıklamalar gözönüne alındığında itiraz kanun yolu incelemesinin kapsamına ilişkin olarak somut olay değerlendirildiğinde; İtiraz mercii, o yer Cumhuriyet savcısının suç vasfına yönelik aleyhe başvurusu üzerine incelemesini sadece şekli olarak değil, hem maddi olay hem de hukuki yönden yapmalı, gerekli gördüğünde cevap vermesi için itirazı sanık müdafisine tebliğ etmeli ve Cumhuriyet savcısı ile sanık müdafisini dinlemeli, yine ihtiyaç duyduğu konular varsa gerekli araştırma ve incelemeyi yapmalı ya da bunların yapılmasını sağlamalı ve bunun sonucunda da TCK'nun 191/2. maddesi gereğince verilen tedavi ve denetimli serbestlik kararının isabetli olup olmadığına karar vermelidir. CMK'nun 271/4. maddesindeki; "Merci, itiraz üzerine verdiği kararları kesindir" hükmü uyarınca, merci tarafından itiraz başvurusu üzerine "itiraz konusu" hakkında verilen kararlar kesin olup, artık mahkemece yeni bir değerlendirme yapılmadan aynı kararın verilmesi sözkonusu olamayacaktır. İtiraz merciince, itiraz olunan kararın kaldırılmasına müteakip, yetkili ve görevli kılınan mahkemenin yargılama sonunda vereceği hüküm, yeni hüküm sayılacağından, bu hükme karşı itiraz veya temyiz yolu açık olacaktır. Bu itibarla, gerek yargılamaya devam edecek olan yerel mahkeme, gerekse verilecek kararın temyiz edilmesi halinde Yargıtay, itiraz merciinin belirlediği suç vasfıyla bağlı olmayacaktır. Bu nedenle, sonuç olarak yerel mahkeme kararına karşı o yer Cumhuriyet savcısı tarafından yapılan başvurunun itiraz kanun yoluyla ve 5271 sayılı CMK'nun 267-271. maddeleri uyarınca hem maddi olay hem de hukuki yönden itiraz merciince incelenmesi gerektiğinden itiraz mahiyetindeki istem konusunda bir karar verilmek üzere dosyanın itiraz merciine gönderilmesi için mahalline iadesi amacıyla Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına tevdiine karar verilmelidir. Bu konuda çoğunluk görüşüne katılmayan sekiz Genel Kurul Üyesi; "itiraz merciinin incelemesini maddi olay ve hukuki yönden yapamayacağı, sadece şekli olarak yapması gerektiği" düşüncesiyle karşı oy kullanmışlardır. SONUÇ: Açıklanan nedenlerle; Dosyanın, itiraz mahiyetindeki istem konusunda bir karar verilmek üzere 5271 sayılı CMK'nun 268. maddesi uyarınca itiraz merciine gönderilmesi için mahalline iadesi amacıyla Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına tevdiine" YCGK. 22.01.2013, E. 2012/10-534, K. 2013/15. (UYAP; e.t. 25.06.2013)

gerektiğine açıklık kazandırmaya çalışmıştır<sup>347</sup>. Bu karara göre, “*itiraz mercii, suç vasfına yönelik aleyhe başvuru üzerine incelemesini sadece şekli olarak değil, hem maddi olay hem de hukuki yönden yapmalı, gerekli gördüğünde cevap vermesi için itirazı sanık müdafisine tebliğ etmeli ve Cumhuriyet savcısı ile sanık müdafisini dinlemeli, yine ihtiyaç duyduğu konular varsa gerekli araştırma ve incelemeyi yapmalı ya da bunların yapılmasını sağlamalı ve bunun sonucunda da*” verilen hükmün isabetli olup olmadığına karar vermelidir.

Merci YCGK’nın son içtihadını da dikkate alarak sadece şekli değil maddi olay ve hukuki yönden bir denetim yapabilecekse de mahkûmiyet hükmüne konu işin esasıyla ilgili bir karar veremeyeceği gibi, dosyayı madde bakımından yetkili olduğunu düşündüğü mahkemeye de gönderemeyecektir. Bu durumda merci, yapılan itirazı kabul ile hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararını kaldırmak ve dosyayı yargılamayı yapmış bulunan mahkemeye göndermekle yetinecektir<sup>348</sup>.

İtiraz merciinin denetim kapsamının sınırsız olduğu söylenemez. Zira merciin, hükmün oluşum sürecindeki her türlü eksikliği, yanlışlığı inceleyebilmesi diğer bir deyişle mahkûmiyet hükmünün ve hukuki nitelendirmenin isabetli olup olmadığı konularına ilişkin olmayan, hükmün doğru bir hüküm olup olmadığı dışında kalan bir hususun incelenmesi mümkün değildir. Örneğin bireyselleştirme gibi, mahkemenin takdirine ilişkin hususlarda, iddianamedeki bir eksiklik, duruşmadaki bir sorun, vekâlet ücreti gibi konularda itiraz merciinin değerlendirmede bulunma yetkisi olmayıp bunlar merciin incelemesi dışında kalan hususlardır<sup>349</sup>.

İtiraz merciinin iddia veya savunma makamı tarafından yapılan itiraz üzerine itirazın kabulü kararı, esas veya şekil yönünden hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının isabetli olmadığını ve bu kararın kaldırıldığını ve hükmün açıklanması gerektiğini ifade eden bir karardır<sup>350</sup>. Ancak CMK md. 271/ 2’de yer alan “*İtiraz yerinde görülürse merci, aynı zamanda itiraz konusu hakkında da karar verir*” düzenlemesi karşısında itiraz merciinin hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararını kaldırarak kararına itiraz edilen merciin yerine geçerek kararı

<sup>347</sup> Kaymaz, **a.g.m.**, s. 1419.

<sup>348</sup> Şahin, **a.g.m.**, s. 290.; Aksi yönde Özbek, Meraklı, **a.g.m.**, s. 231.

<sup>349</sup> Şahin, **a.g.m.**, s. 291.

<sup>350</sup> **a.e.**, s. 292.

vermesi gerekip gerekmediği sorunu ortaya çıkmaktadır. Doktrinde Özbek/Meraklı; bu düzenleme karşısında itirazı inceleyen merciin dosyayı geri göndermeksizin kararına itiraz edilen merciin yerine geçerek kararı kendisinin vermesi gerektiğini savunmaktadır<sup>351</sup>. Şahin ise bu hususun, işin özüyle doğrudan ilgili olmadığını belirtmektedir<sup>352</sup>.

Çoğunluk görüş, bu hususta CMK'nın 271/2. madde/fıkra hükmünün uygulanma olanağı bulunmadığını, zira itirazın kabulü üzerine itiraz konusu hakkında verilecek karar bir mahkûmiyet hükmü olacağından, sanıkla yüz yüze gelmeyen merci hâkiminin yapacağı bireyselleştirmede (ceza tayini, paraya çevirme, erteleme) takdir hakkını kullanmada fiili ve hukuki zorluk yaşanacağını ve merciin, itirazın kabulü ile birlikte itiraz konusu hakkında karar vermesi kabul edilirse, verilecek mahkûmiyet hükmü temyiz edildiğinde, bu kararın hangi mahkemeye ait olduğu konusunda kargaşa doğacağını ifade etmektedir. Bu nedenlerle, itirazı kabul eden merciin, itiraz konusu hakkında bir karar vermeden, bu konuda karar verilmek ve işlem yapılmak üzere dosyayı mahkemesine göndermesinin doğru olacağı savunulmaktadır<sup>353</sup>.

Merci tarafından kabul veya ret şeklinde olabilen kararı CMK 271/4 maddesi uyarınca kesindir. İtiraz merciinin itiraz üzerine vermiş olduğu karar üzerine hüküm mahkemesince herhangi bir değerlendirme yapılmadan aynı kararın verilmesi söz konusu olmayacaktır<sup>354</sup>. Merci tarafından itirazın kabulünün kesin olması demek açıklanması geri bırakılmış olan hükmün artık açıklanmak zorunda olduğudur<sup>355</sup>. Suç vasfını değerlendiren ve esasa ilişkin denetim yapan merci tarafından itirazın kabulü ile hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararını kaldırarak dosya geri gönderildiğinde itiraz merciinin belirlediği suç vasfı açısından yerel mahkemenin bağlı olacağı bir kesinlik söz konusu değildir. Nitekim YCGK, bu hususu “...*gerek yargılamaya devam edecek olan yerel mahkeme, gerekse verilecek kararın temyiz*

---

<sup>351</sup> Özbek, Meraklı, **a.g.m.**, s. 231.

<sup>352</sup> Şahin, **a.g.m.**, s. 292.

<sup>353</sup> Mustafa Artuç, **Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması**, 3. bsk., Ankara, Adalet Yayınları, 2010, s. 335.; Ali Rıza Töngür, **Ceza Hukukunda Yeni Boyutlarıyla Ertelleme**, Ankara, Adalet Yayınları, 2009, s. 277.; Kıldan, **a.g.m.**, s. 162.; Çıgılı, **a.g.m.**, s. 414.

<sup>354</sup> Çıgılı, **a.g.m.**, s. 414.

<sup>355</sup> Şahin, **a.g.m.**, s. 292.

*edilmesi halinde Yargıtay, itiraz merciinin belirlediği suç vasfıyla bağlı olmayacaktır ...” şeklinde ifade etmiştir<sup>356</sup>.*

YCGK’nın kararı doktrinde bu yönden eleştirilmiştir. İtiraz merciinin suç vasfı açısından yapacağı değerlendirme ve vereceği kesin kararın hüküm açıklandıktan sonra temyiz incelemesi sırasında Yargıtay’ı bağlamayacağı doğru ise de bu değerlendirmenin itiraz üzerine kararı kaldırılan yerel mahkeme açısından geçerli olmayacağı ifade edilmektedir. Bu görüş, yerel mahkemenin itirazı inceleyen merciin suç vasfı açısından yapacağı değerlendirme ile bağlı olacağını, dosya kendisine gelen yerel mahkemenin itiraz merciinin bu kararının kesin olması ve direnme imkânı bulunmaması nedeniyle itiraz merciinin nitelendirmesini doğru bulmuyorsa bu karara karşı kanun yararına bozma yoluna gitmekten<sup>357</sup> başka çaresi bulunmayacağını savunmaktadır. Aksi takdirde itiraz merciinin kesin kararı doğrultusunda yerel mahkemenin karar vermesi gerektiği belirtilmektedir<sup>358</sup>.

İtirazın reddi halinde ise itiraz merciinin kararı kesin olduğundan buna karşı olağan bir kanun yolu yoktur. Açıklanması geri bırakılan hüküm için de denetim süresince ya da yükümlülük yüklenmişse bunun gereği yerine getirildiği müddetçe, temyiz kanun yolu kapalı haldedir<sup>359</sup>.

#### **IV. İTİRAZ KANUN YOLUNA BAŞVURUNUN SONUÇLARI**

Kanun yoluna başvurunun aktarma, sirayet ve bazı hallerde durdurma etkisinin bulunduğunu ifade etmiştik<sup>360</sup>.

##### **A. Kararın İcrasını Durdurmama**

İtiraz kanun yoluna başvuru kural olarak verilen kararın icrasını durdurmaz. Yani itiraz edilen karar merciin durdurulması hakkında bir karar verilinceye kadar

<sup>356</sup> YCGK. 22.01.2013, E. 2012/10-534, K. 2013/15. (UYAP; e.t. 25.06.2013)

<sup>357</sup> Hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararına karşı, 5271 sayılı CMK’nin 309 uncu maddesi gereğince kanun yararına bozma yoluna gidileme de, hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararına itiraz sonucu, itiraz merciinin kararlarına karşı kanun yararına bozma yoluna gidilebilmektedir. Yargıtay da bu kararlara karşı olağanüstü kanun yolu olarak kanun yararına bozma yoluna başvurulabileceğini kabul etmektedir. (3. CD. 08.05.2013, E. 2013/7185, K. 2013/18774) Detaylı açıklama için bkz. Ergün Şahin, “Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararlarına Yönelik Kanun Yolu Olarak Kanun Yararına Bozma Yolu”, **AD.**, S. 49, 2014, s. 116.

<sup>358</sup> Çıgılı, **a.g.m.**, s. 414-415.

<sup>359</sup> Şahin, **a.g.m.**, s. 292.

<sup>360</sup> Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 846.

uygulanır<sup>361</sup>. Nitekim CMK 269. maddesinde “İtiraz, kararın yerine getirilmesinin geri bırakılması sonucunu doğurmaz. Ancak, kararına itiraz edilen makam veya kararı inceleyecek merci, geri bırakılmasına karar verebilir.” denilerek bu husus ifade edilmiştir.

İtiraz kanun yolunda itiraz üzerine kararın icrasının durması istisna olarak öngörülmüştür. İstisna olarak CMK 74. maddesinde gözlem altına alma kararına karşı yapılan itiraz üzerine alınan kararın icrasının durması kabul edilmiştir<sup>362</sup>.

### **B. Aktarma**

Aktarma imkânı olmayan durum bir yargılama makamının verdiği kararın aynı yargılama makamına itiraz edilmesi durumunda ilk kararı veren makamın kararını geri alabilmesi veya değiştirmesi durumudur<sup>363</sup>. İtiraz kanun yolunda itirazı inceleyen makam esas itibarıyla kararı veren makam olduğundan kural olarak itirazın aktarma etkisi bulunmamaktadır<sup>364</sup>.

### **C. Sirayet**

İtiraz üzerine verilen karar, sadece bu yargılamanın tarafları üzerinde etkilidir. Mercii kararının üçüncü kişiler için olumlu ya da olumsuz bir etkisi olmaz<sup>365</sup>.

Birden çok şüpheli veya sanıkların bazılarının itiraz edip bazılarının etmediği durumda itiraz yoluna giden şüpheli veya sanıkları hakkında da geçerli olup olmayacağı hususu doktrinde tartışmalıdır. Kunter, Yenisey, Nuhoglu şüpheli veya sanıklardan bazılarının tutuklama kararına itiraz edip bazılarının itiraz etmediği durumlarda itiraz üzerine tutuklamanın kaldırılması kararından itiraz etmeyenlerin de faydalanması gerektiğini savunmaktadır<sup>366</sup>.

Özen, konuyu kanun yoluna başvurma aşaması ve kanun yolu incelemesinden sonraki aşama olarak ikiye ayırmakta, CMK’nın hem istinaf (CMK 280/1-b) hem de temyiz kanun yolunda kabul ettiği aşama için sirayetin mümkün olacağını kanun

<sup>361</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 699.; Özen, **a.g.e.**, s. 142.

<sup>362</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 142.

<sup>363</sup> **a.e.**, s. 144.

<sup>364</sup> Özbek vd., **a.g.e.**, s. 697.

<sup>365</sup> Arıcan, **a.g.e.**, s. 83.

<sup>366</sup> Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 1663.

yoluna başvuru açısından sirayetin ise kabul edilemeyeceğini ifade etmektedir<sup>367</sup>. Arıcan da CMK'nın kanun yollarına ilişkin genel hükümleri ve itiraza ilişkin hükümlerinde açıkça bir düzenleme bulunmadığından itiraz kanun yolunda sirayetin kabul edilemeyeceğini savunmaktadır<sup>368</sup>.

---

<sup>367</sup> Özen, **a.g.e.**, s. 145.

<sup>368</sup> Arıcan, **a.g.e.**, s. 83.

## SONUÇ

Bireylerin hakları ve toplum düzenini sağlamak amacıyla hareket eden hukuk kollarından biri olan muhakeme hukuku bu amacı gerçekleştirmek adına birtakım imkânlar getirmiştir. Ceza muhakemesi açısından benimsenen usul ve esaslar maddi gerçeğin araştırılması yanında bireylerin haklarının teminat altına alınmasını hedeflemektedir. Zira maddi gerçeği bulmanın yanında insanların onurunun da korunması en önemli ilkelerden biridir.

Muhakemede aktif rol alan hâkimler ve mahkemeler uyuşmazlığın çözümüne kadar birçok kararlarla düşüncelerini ifade ederler. Yargıtay'ın bir kararında vurguladığı *“Hâkimin; insana, tabiata, gerçeğe, olağana sırt çevirmeden ve katı kalpler içinde sıkışıp kalmadan uyuşmazlığa insan kokusu taşıyan bir çözüm getirmek zorunluluğunda”*<sup>369</sup> olması gerçeği ceza muhakemesi için de geçerli olsa gerektir. İnsanların uyuşmazlıklarına insan kokusu taşıyan çözüm getirmek zorunda olan hâkim ve mahkemelerin verdiği kararların tartışılabilmesi, yeniden incelenip yargılamanın taraflarında mevcut şüphelerin izale edilerek ceza muhakemesi açısından şüphelinin, sanığın, C. savcısının, mağdurun ve kamunun vicdanının tatmin edilmesi de hukuk devletinin vazgeçilmez bir gereğidir. İşte bu nedenle hâkimler ve mahkemelerin verdikleri kararlarla ceza muhakemesi sona ermemekte ve hukuki aykırılıkların denetlenmesi için benimsenen kanun yolları safhası başlamaktadır.

Ceza muhakemesinde kesinleşmemiş kararlar açısından kabul edilen itiraz kanun yolu ceza muhakemesinde muhakemenin devamı esnasında ortaya çıkan sorunların çözülmesi adına kural olarak ara kararların denetimi için getirilmiş hukuki imkândır. Bu imkân 1412 mülga CMUK'da yer aldığı gibi, çok önemli bir değişiklik olmasa da 5271 sayılı CMK'da yer almıştır.

Yargılama sürecinin adil işlemesi açısından önem arz eden kanun yollarına başvuru imkânı, bireyler açısından da adil yargılanma hakkı bağlamında değerlendirilmektedir. Kanun yollarının görevinin özetle kararlarda mevcut hata ve yanlışlıkların düzeltilmesinin sağlanması, maddi ve hukuki muhakeme denetiminin yapılarak yargılamanın devamındaki sorunların çözülmesiyle adil kararların ortaya çıkmasının sağlanması, yargılama mercilerinin kendi hatalarını görmelerinin zor

<sup>369</sup> 1.HD. 31.12.1976, E. 1976/9370, K. 1976/13138. (Hukuk Adamları Birliği Yayınları, Ocak-Mart 2013, s. 38.)

olması dikkate alınarak başka mercilerce bu denetimin yapılarak sağlıklı bir muhakeme sürecinin işletilmesi olduğu ifade edilebilir.

Ceza muhakemesinde itiraz kanun yolunun konusu hâkim kararları ve istisna olarak da mahkeme kararlarıdır. Hâkim ve mahkemelerin fikirlerini açıklama vasıtası olarak da ifade edilebilecek olan kararın amacı esasında ceza muhakemesinin de amacını oluşturur. Maddi gerçeğe ve ceza muhakemesinin kabul ettiği ilke ve esaslara uygun bir karar adil bir karar olarak kabul edilmektedir.

Kararlar çeşitli tasnife tabi tutulmakla birlikte ceza muhakemesinde itiraz kanun yolu için özellikle hâkim ve mahkeme kararı, ara karar-son karar( hüküm) ayrımı önem arz etmektedir. Esas itibarıyla hâkim kararları soruşturma aşamasında, mahkeme kararları da kovuşturma aşamasında karşımıza çıkar. Ancak kovuşturma aşamasında karşımıza çıkan her karar mahkeme kararı olarak nitelendirilmez.

Ceza muhakemesinde itiraz kanun yolunun konusunu teşkil eden kararlar kural olarak hâkim ve mahkemelerin yargısal nitelikteki ara kararlarıdır. İstisnai olarak ara karar mahiyetinde olmayan hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına itiraz yolu öngörülmüştür. Ayrıca her ara karar da itiraz kanun yoluna konu olmamaktadır. Ara karar olmakla birlikte son karara esas teşkil eden kararlar itiraz kanun yolunun konusu değildir.

İtiraz kanun yolu 5271 Sayılı CMK'nın kanun yollarını düzenleyen altıncı kitabının ikinci kısmında; 267 ila 271. maddeler arasında düzenlenmiştir. CMUK'nın benimsemiş olduğu adi ve acele itiraz ayrımı CMK'ya alınmamıştır.

CMK'daki düzenleme bazı yönleriyle CMUK'dan ayrılmıştır. CMUK'da genel olarak hâkimlerin duruşmalara ilişkin olmayan kararlarına karşı itiraz yolu öngörülmüş ve kural olarak mahkeme kararlarına itiraz edilemeyeceği kabul edilmiş ve aynı zamanda itiraz edilebilecek mahkeme kararları bir maddede ifade edilmiştir. CMK ise herhangi bir kısıtlama getirmeksizin bütün hâkimlik kararlarına itiraz edilebileceğini öngörmüş ve kanunun açıkça öngördüğü hallerde mahkeme kararlarına gidilebileceği genel hükmünü ve ilgili her maddede hangi mahkeme kararlarına itiraz edileceğini açıkça göstermek suretiyle konuyu düzenlemeyi tercih etmiştir.

CMK'da soruşturma aşamasında verilen kararlarla ilgili düzenlemelerin bazılarında itiraz yoluna başvurulabileceği açıkça ifade edilmiş bazılarında ise itiraz

edilip edilemeyeceği hakkında bir şey söylenmemiştir. Esasında CMK 267. madde uyarınca bütün hâkimlik kararlarına itiraz mümkün iken mahkeme kararları açısından açıkça itiraz yolu öngörülenler için itiraz yoluna başvurulabilmektedir. Soruşturma aşamasında karşımıza çıkan kararların kovuşturma aşamasında da yer alması ihtimali gözetilerek CMK'da ortak bir hükümle düzenleme yapılmıştır. Dolayısıyla soruşturma aşamasında itiraz edebilmek için özel bir düzenlemeye ihtiyaç da yoktur. Kovuşturma aşamasındaki mahkeme kararları açısından itiraz edilebileceği yönünde açık bir düzenleme bulunmuyorsa itiraz yolu kapalıdır denilecektir.

CMK'da itiraz yolu açık öngörülen mahkeme kararları mahkemelerin madde ve yer yönünden yetkisine ilişkin yapılan itiraz, hâkimin reddinde ret isteminin reddine dair karara itiraz, disiplin hapsi kararlarına karşı itiraz, koruma tedbirlerine karşı itiraz, koruma tedbirleri nedeniyle tazminatın koşullarının eksik olduğu durumlarda verilen karara itiraz, eski hale getirme dilekçesinin reddi halinde itiraz, durma kararına itiraz, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına itiraz ve iddianamenin iadesi kararına itiraz olmak üzere karşımıza çıkmaktadır.

Hâkim ve mahkeme kararı olmadığı halde C. savcılarının CMK 171/2 ve 172. maddeler uyarınca verdikleri kararlarına da CMK yasal çare olarak itiraz yolunu kabul etmiştir.

İtiraz kararı veren makama yapılmaktadır. Kararı veren makamın kararını değiştirme ve düzeltme yetkisi bulunmaktadır. CMK bu yetkisini kullanmayan kararı veren hâkimin veya mahkemenin dosyayı incelemek üzere merciine gönderilmesini kabul etmiştir. Bu yönüyle usule ilişkin şartlar ve başvuru yönteminde eksiklikler ve başvuru hakkının bulunmaması gibi durumlarda kararı veren makamın geri çevirme yetkisi kabul edilmemiştir.

Merci şekli ve esasa ilişkin denetimi sonrasında itirazı haklı bulursa kararı veren makamın yerine geçip itiraz konusu kararı kendisi verecektir. Ancak merciin bu kararı işin esasını çözen mahiyette olmayacaktır. İtiraz konusuyla sınırlı bir denetim olarak kabul edilen itiraz yoluna başvuru kararın icrasını durdurmamaktadır. Kararı veren makamın kararını ıslah etme ve bütünüyle değiştirme yetkisinin bulunması itirazın aktarma yetkisinin olmadığını göstermektedir. İtiraz açısından CMK'da sirayet açıkça kabul edilmediğinden farklı görüşler olmakla birlikte itirazda sirayetin olmadığı söylenebilecektir.

## KAYNAKÇA

### 1- BASILI ESERLER

**AKINTÜRK**, Turgut: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Özel Borç İlişkileri**, 22. bsk., İstanbul, Beta, 2007.

**AKKAYA**, Tolga: **Medeni Usul Hukukunda İstinaf**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2009.

**AKTAŞ**, Yusuf: **Ceza Davalarında Yasa Yolları, Zamanaşımı ve Süreler**, İstanbul, Yasa Yayınları, 1979.

**ARTUÇ**, Mustafa, **HIRSLI**, Tahir: **Hüküm Kurma Esasları**, 3. baskı, Ankara, Adalet, 2010.

**ARTUÇ**, Mustafa: **Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması**, 3. Baskı, Ankara, Adalet Yayınları, 2010.

**ARTUK**, Mehmet Emin - **GÖKCEN**, Ahmet, **YENİDÜNYA**, A.Caner: **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Yenilenmiş, Gözden Geçirilmiş 7. bsk., Ankara, Adalet Yayınevi, 2013.

**BAKICI**, Sedat: **Olaydan Kesin Hükme Kadar Ceza Yargılaması ve Ceza Kanunu Genel Hükümler**, Genişletilmiş 3. bsk., Ankara, Adalet Yayınevi, 2001.

**BİLGE**, Necip: **Medeni Yargılama Hukukunda Karar Düzeltme**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1973.

**BIÇAK**, Vahit: **Suç Muhakemesi Hukuku**, 2. bsk., Ankara, Seçkin, 2011.

**CENTEL**, Nur: **Ceza Muhakemesi Hukukunda Hakimin Tarafsızlığı (Hakimin Tarafsızlığı)**, İstanbul, Kazancı Yay., 1996.

**CENTEL**, Nur: **Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklama ve Yakalama (Tutuklama ve Yakalama)**, İstanbul, y.y, 1992.

**CENTEL**, Nur - **ZAFER**, Hamide: **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 9. bsk., İstanbul, Beta, 2012.

- ÇINAR, Ali Rıza: Ceza Yargılamasında Temyiz Yolu**, Ankara, y.y., 2006.
- DEMİRBAŞ, Timur: Ceza Hukuku Genel Hükümler**, YTCK'ya göre Gözden Geçirilmiş 5. bsk., Ankara, Seçkin, 2007.
- DONAY, Süheyl: Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi**, İstanbul, 2009.
- DOMANIÇ, Hayri: Hukukta Kaziyei Muhkeme ve Nispi Kuvveti**, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1964.
- EREM, Faruk: Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu (CMUK Şerhi)**, Ankara, Dayınlarlı Hukuk Yayınları, 1996.
- EREM, Faruk: Ceza Usulü Hukuku**, Genişletilmiş 2. bsk., Ankara, Ajans-Türk Matbaacılık, 1968.
- EREM, Faruk: Diyalektik Açından Ceza Yargılaması Hukuku (Ceza Yargılaması Hukuku)**, 6. bsk., Ankara, Işın Yayıncılık, 1986.
- ERDEM, Mustafa Ruhan: Ceza Muhakemesinde Yeni Bir Denetim Muhakemesi Olarak İstinaf**, Ankara, Seçkin, 2010.
- EROL, Haydar: 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu.**
- FEYZİOĞLU, Metin: Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanıklık**, Ankara, US-A Yayıncılık, 1996.
- GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref - TAN Turgut: İdare Hukuku: İdari Yargılama Hukuku**, C.II, 5.bs., Ankara, Turhan Kitabevi, 2012.
- GÖZÜBÜYÜK, Şeref: Yönetmelik Yargı**, Güncellenmiş 26. bs., Ankara, Turhan Kitapevi, 2007.
- GÜLTAŞ, Veysel: Tutuklama ve Kanun Yolları**, Genişletilmiş 2. baskı, Ankara, Bilge Yayınevi, 2008.
- GÜRELLİ, Nevzat: Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik**, İstanbul, y.y., 1967.
- HAFIZOĞULLARI, Zeki: Ceza Normu, Normatif Bir Yapı Olarak Ceza Hukuku Düzeni**, Ankara, y.y., 1987.

- HAFIZOĞULLARI, Zeki: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Ankara, US-A Yayınları, 2008.
- HAKERİ, Hakan: Ceza Hukuku Genel Hükümler Temel Bilgiler**, 6. bsk., Ankara, Seçkin, 2007.
- İNAN, Kubilay: Ceza Yargılamasında Yasa yolları**, Ankara, Seçkin, 2006.
- İNCEOĞLU, Sibel: Yargı Bağımsızlığı ve Yargıya Güven Ekseninde Yargıcın Davranış İlkeleri**, İstanbul, Beta Yayınları, 2008.
- KANTAR, Baha: Ceza Muhakemeleri Usulü: 3. Kitap, Kanun Yolları**, Ankara, yayınevi yok (y.y.), 1953.
- KANTAR, Baha: Ceza Muhakemeleri Usulü: Umumi Hükümler**, 4. bsk., Ankara, Güzel Sanatlar Matbaası, 1957.
- KARADAYI, İsmet: Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda ve Tatbikatta İtiraz- Acele İtiraz**, Çorum, 1959.
- KARAGÜLMEZ, Ali: Türk Hukukunda Ceza Kararnamesi ve Önödeme**, Ankara, Adalet Yayınevi, 1999.
- KARSLI, Abdurrahim: Medeni Muhakeme Hukuku Ders Kitabı**, 2. bsk., İstanbul, Alternatif, 2011.
- KOCA, Mahmut- ÜZÜLMEZ, İlhan: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 3. bsk., Ankara, Seçkin, 2010
- KUMBASAR, Enver: Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması**, Ankara, Seçkin, 2012.
- KUNTER, Nurullah: Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, 8. baskı, İstanbul, Kazancı Matbaacılık, tarih yok (t.y.).
- KUNTER, Nurullah - YENİSEY, Feridun: Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.II, İstanbul, y.y., 2003.
- KUNTER, Nurullah- YENİSEY, Feridun- NUHOĞLU, Ayşe: Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, 18. baskı (bsk.), İstanbul, Beta, 2010.

- KURU, Baki- ARSLAN, Ramazan- YILMAZ, Ejder: Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, 6100 Sayılı HMK'na göre Yeniden Yazılmış 22. bsk., Ankara, Yetkin Yayınları, 2011.
- KURU, Baki: Hâkim ve Savcıların Bağımsızlığı ve Teminatı**, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No:214, 1966.
- KURU, Baki: Hukuk Muhakemeleri Usulü, C.V, 6.bsk.**, İstanbul, Demir Demir Yayınları, 2001.
- MUŞUL, Timuçin: İcra ve İflas Hukuku**, Yenilenmiş ve Genişletilmiş 3. baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2008.
- MUŞUL, Timuçin: Medeni Usul Hukuku (Usul Hukuku)**, 6100 Sayılı HMK Esas Alınarak Hazırlanmış 3. baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2012.
- OĞUZMAN, M. Kemal - ÖZ, M. Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C.I,** Gözden Geçirilmiş 11. bsk., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2013.
- ÖZBEK, Veli Özer - KAMBUR, M. Nihat- DOĞAN, Koray - BACAKSIZ, Pınar - TEPE, İlker (Özbek vd.): Ceza Muhakemesi Hukuku**, Güncellenmiş 2. bsk., Ankara, Seçkin, 2011.
- ÖZBEK, Veli Özer: Yeni Ceza Muhakemesi Kanununun Anlamı, CMK İzmir Şerhi**, Ankara, Seçkin, 2005.
- ÖZEN, Mustafa: Ceza Muhakemesi Hukukunda İtiraz Kanun Yolu**, Ankara, Adalet, 2011.
- ÖZGEN, Eralp: Ceza Muhakemesinin Yenilenmesi**, Ankara, Başnur Matbaası, 1968.
- ÖZGENÇ, İzzet: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 6. bsk., Ankara, Seçkin, 2011.
- ÖZMEN, İsmail - AKTALAY, Uygur: Gerekçeli - Açıklamalı - İctihathı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu**, Ankara, Doruk Yayınları, 1993.
- ÖZTÜRK, Bahri- ERDEM, M. Ruhan - ÖZBEK, Veli Özer: Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, 8. baskı, Ankara, Seçkin Kitapevi, 2004.

- ÖZTÜRK**, Bahri - **ERDEM**, M. Ruhan: **Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, 9. baskı, Ankara, y.y., 2006.
- ÖZTÜRK**, Bahri- **TEZCAN**, Durmuş- **ERDEM**, Mustafa Ruhan - **SIRMA**, Özge- **SAYGILAR**, Yasemin F. - **ALAN**, Esra (Öztürk vd.): **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, Güncellenmiş 3. bsk., Ankara, Seçkin, 2010.
- PARLAR**, Ali- **HATİPOĞLU**, Muzaffer: **Ceza Muhakemesi Kanunu Yorumu**, C. II, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2008.
- PARLAR**, Ali- **HATİPOĞLU**, Muzaffer- **YÜKSEL**, Erol Güngör: **Açıklamalı-İçtihatlı Ceza Muhakemesi Hukukunda Deliller Çapraz Sorgu ve İspat**, Ankara, y.y., 2008.
- REİSOĞLU**, Safa: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 19. bsk., İstanbul, y.y., 2006.
- SİMİL**, Cemil : **Belirsiz Alacak Davası**, İstanbul, XII Levha Yayıncılık, 2013.
- SOYASLAN**, Doğan: **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Güncellenmiş 4. bsk., Ankara, Yetkin Yayınları, 2010.
- ŞAHİN**, Cumhur: **Ceza Muhakemesi Hukuku-I**, 4. bsk, Ankara, Seçkin, 2013.
- ŞAHİN**, Cumhur: **Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2005.
- ŞAHİN**, Cumhur: **GÖKTÜRK**, Neslihan, **Ceza Muhakemesi Hukuku-II**, 2. bsk. Ankara, Seçkin, 2013.
- ŞENTUNA**, Mustafa Tarık: **5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Tutuklama ve Adli Kontrol**, 2. bsk., Ankara, Adalet, 2007.
- TANER**, M. Tahir: **Ceza Muhakemeleri Usulü**, 3. bsk., İstanbul, İsmail Akgün Matbaası, 1955.
- TÖNGÜR**, Ali Rıza: **Ceza Hukukunda Yeni Boyutlarıyla Erteleme**, Ankara, Adalet Yayınları, 2009.

- TOROSLU**, Nevzat- **FEYZİOĞLU**, Metin: **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Ankara, Savaş Yayınları, 2008.
- TOSUN**, Öztekin: **Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri**, C.II, 2. bsk., İstanbul, Sulhi Garan Matbaası, 1976.
- USLU**, Z. Özen İnci: **Bir Koruma Tedbiri Olarak Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklama**, 2. bsk., Ankara, Seçkin, 2011.
- ÜNVER**, Naci: **Ceza Yargılamasında Yasa Yolları ve Bireysel Başvuru Hakkı**, Ankara, Tüze Yayıncılık, 1998.
- ÜNVER**, Yener - **HAKERİ**, Hakan: **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 5. bsk., Ankara, Adalet Yayınevi, 2012.
- YAŞAR**, Osman: **Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu**, C.II, 3. bsk., Ankara, y.y., 2007.
- YILMAZ**, Ejder: **Geçici Hukuki Himaye Tedbirleri**, C.I, Ankara, Yetkin Yay., 2001.
- YENİSEY**, Feridun: **Ceza Muhakemesi Hukukunda İstinaf ve Tekrar Kabulü Sorunu**, İstanbul, y.y., 1979.
- YENİSEY**, Feridun: **Uygulanan ve Olması Gereken Ceza Muhakemesi Hukuku**, İstanbul, 1988.
- YURTCAN**, Erdener: **Ceza Yargılaması Hukuku**, 12.bsk., İstanbul, Beta, 2007.
- YURTCAN**, Erdener: **Ceza Yargılamasında Kesin Hüküm (Kesin Hüküm)**, İstanbul, Kazancı Hukuk Yayınları, 1987.
- YURTCAN**, Erdener: **CMK Şerhi**, 5. bsk., İstanbul, Beta, 2008.
- YURTCAN**, Erdener: **Cumhuriyet Savcısının ve Ceza Yargıcının Başvuru Kitabı**, Ankara, Seçkin Yay., 2007.
- YURTCAN**, Erdener: **Şahsi Dava ve Uygulaması**, 3. bsk., Ankara, y.y., 1989.
- YÜCE**, Turhan Tufan: **Türk-Alman Ceza Muhakemeleri Hukukunda Kanun Yolları**, Ankara, Ötüken Yayınevi, 1967.

## **2- TEZLER**

**ALTINAY**, Ahmet: “Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklama”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, İstanbul 2007.

**ARICAN**, Yavuz: “Ceza Yargılaması Hukukunda İtiraz Yolu”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, Konya, 2006.

**ERTEM**, Burcu: “Kamu Davasının Açılması ve İddianamenin İadesi”, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Ankara, 2007.

**GÜNGÖRMÜŞ**, Hasan: “Ceza Yargılamasında Hak Arama Özgürlüğü”, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Suç Araştırmaları Anabilim Dalı, **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, Ankara, 2010.

**KARAKEHYA**, Hakan: “Türk Ceza Muhakemesinde Kanun Yolu Olarak İtiraz”, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, Eskişehir, Temmuz 2002.

**OCAK**, Ümit: “İnsan Hakları Açısından Ceza Muhakemesinde Kişi Özgürlüğü Hakkını Sınırlayan Koruma Tedbirleri”, Dumlupınar Üniversitesi Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Kütahya, 2007 .

**ÖLMEZ**, Başak Yıldırım: “İdari Yargıda Kanun Yolları”, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, İstanbul, 2010.

**SARIGÜZEL**, Hacı: “Ceza Muhakemesi Hukukunda İstinaf Mahkemeleri”, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, Kocaeli 2006.

**TOPUZ**, Necip: “Ceza Muhakemesinde Olağanüstü Kanun Yolları”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, Ankara, 2010.

**TÜFEKÇİ**, Elif: “Cezanın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, Ankara, 2008.

**VURAL**, Hamdi: “Türk Ceza Yargılamasında İstinaf”, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, Diyarbakır, 2007.

### **3-MAKALELER**

**ACURMAN**, Anıl: “İddianamenin İadesi”, **Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Türk Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku-II. Kitap**, İstanbul, İstanbul Barosu Yay., 2010, s. 340-369.

**AKBULUT**, Berrin: “Ceza Mevzuatında Çocuk ve Çocukların Yakalanması, Gözlatına Alınması”, **MÜHF-HAD. (Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan)**, C. 19, S. 2, 2013, s. 541-586.

**AKKAYA**, Hikmet Murat: “Sevk Tutuklaması Sorunu ve AİHM’nin Yaklaşımı”, **GÜHFD.**, C. XVII, S. 4, 2013, s. 129-153.

**AKMANLAR**, Bülent: “Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 302. Maddesinin İkinci Fıkrası Hükmü Acele İtirazda da Geçerlidir”, **AD**, S. 4-5, 1974, s. 255-258.

**ALACAKAPTAN**, Uğur: “Hayati Tehlike Taşıyan Hastalık İnfazı Durdurur mu?”, **Forum**, 1963.

**ALANGOYA**, H.Yavuz: “Kanun Yolunun Anayasal Temeli ve HUMK m. 427 Hükmü ile Kanun Yolu Kapatılmış Olan Kararlara Karşı Kanun Yolu Müracaat İmkânı”, **75. Yaş Günü İçin Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı**, Ankara, y.y., 2004, s. 17-48.

**ASLAN**, M. Metin: “Ceza Muhakemeleri Usul Kanununda İtiraz Bahsini İçeren ve Uygulamada İtiraz Üzerine İnceleme”, **AD**, 1983, S. 6.

- ATALAY**, İbrahim Orkun: “Hukuk Usulü Muhakemesinde Hukuki Dinlenilme Hakkı”, **Kazancı, Hukuk, İşletme ve Maliye Bilimleri Hakemli Dergi**, S. 7, s.15-63.
- AYDIN**, Devrim: “5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Hukukunda İtiraz”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 65, Temmuz-Ağustos 2006, s. 61-72.
- AYDIN**, Murat: “İddianamenin Unsurları ve İadesi”, **GÜHFD.**, C.X, S. 1-2, 2006, s. 367-416.
- BAKIM**, Sevi: “Ceza Muhakemesi Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi”, **MÜHF-HAD. (Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan)**, C. 19, S. 2, 2013, s. 919-951.
- BAL**, Ali: “Kanun Yolu Muhakemesi”, **AD.**, Y.77, S. 6, Kasım-Aralık 1986, s. 71-98.
- BAŞBÜYÜK**, İsa: “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (m. 6/3-c) Kapsamında Müdafî Yardımından Yararlanma Hakkı”, **MÜHF-HAD. (Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan)**, C. 19, S. 2, 2013, s. 1339-1371
- BAYRAKTAROĞLU**, Necati: “Duruşmanın Durdurulması Kararları ve Kanun Yolu”, **AD.**, Yıl:63, S. 3, Mart 1972, s. 202-209.
- BENGÜ**, Cemil Halit: “Sulh Yargıcının Ceza Kararnamesi”, **AD**, 1945, S. 3, s. 183-203.
- BERKİ**, Ali Himmet: “Nihai Karar Ne Demektir?”, **AD**, 1945, S. 5, s. 447-452.
- BİNİCİ**, Hüsamettin: “Tutuklamanın Alternatifi Olarak Adli Kontrol Kurumu”, **AD.**, S. 29, Eylül 2007, (Çevrimiçi)  
[http://www.yayin.adalet.gov.tr/adalet\\_dergisi.html](http://www.yayin.adalet.gov.tr/adalet_dergisi.html), (e.t. 09.06.2013)
- BİRTEK**, Fatih: “Cumhuriyet Savcısının Delilleri ve Fiili Takdir Yetkisi”, **MÜHF-HAD. (Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan)**, C. 19, S. 2, 2013, s. 953-990.
- BOYACI**, Akın: “Ceza Muhakemesinde Davaya Katılma”, **İÜHFM**, C. LXXI, Sy. 1, 2013, s. 157-176.

- BOZDAĞ**, Ahmet; **ŞIK**, Hüseyin: “Müdafiin Görevinin Sona Ermesi ve Hukuki Sonuçları”, **ABD.**, 2014/2, s. 47-66.
- CENTEL**, Nur: “Adil Yargılama İlkesi ve Türk Hukukundaki Bazı Sorunlar”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (MÜHF-HAD)**, C.16, S.1-2, t.y., s.3-14.
- CENTEL**, Nur: “Ceza Muhakemesi Hukukunda Vücudun Muayenesi”, **Marmara Üniversitesi Yayın No: 543, Facultatis Decima Anniversaria 10. Yıl Armağanı**, İstanbul, 1993, s.75 vd.
- CENTEL**, Nur: “İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararları Işığında Tutuklama Hukukuna Eleştirel Yaklaşım”, **MÜHF-HAD**, C. 17, S.1-2, 2011, s.49-93.
- CENTEL**, Nur: “Tutuklama Uygulamasında Sorunlar”, **İÜHF**, C. LXXI, S., 1, 2013, s. 193-206.
- CEYHAN**, Murat: “Soruşturmanın Gizliliği ve Müdafinin Dosyayı İnceleme Yetkisi”, **TBBD.**, S. 109, 2013, s. 465-483.
- CİHAN**, Erol: “Ceza Muhakemesi Hukukunun Gayesi”, **İÜHF**, C. 28, S. 3-4, 1962, s. 701-712.
- ÇAĞLAYAN**, M. Muhtar: “Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 302. Maddesi Üzerinde Bir İzah Denemesi”, **AD**, S. 12, 1973, s. 1034-1045.
- ÇAĞLAYAN**, M. Muhtar: “Tevkif Kararına Vukubulan İtiraza İlişkin Yargıtay Altıncı Ceza Dairesinin Bir Kararı Üzerine Düşünceler”, **AD**, 1976, S. 5-6, s. 493-498.
- ÇAĞLAYAN**, M. Muhtar: “Yargıtay İçtihatları Işığında İtiraz Üzerine Bir İnceleme”, **AD**, S. 1, 1971, s. 13-21.
- ÇAĞLAYAN**, Ramazan: “İdari Yargıda Kesin Hüküm”, **Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.III, S. 1, 1999, s. 123-141.
- ÇAKIN**, Akın: “Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Açısından Adli Kontrol”, **AD.**, S. 30, Ocak 2008, s.27-46.

**ÇAKMUT**, Özlem Yenerer: “Ceza Muhakemesi Hukukunda Esas Mahkemesinin Verdiği Hüküm”, **EÜHFD**, C. XI, S. 3–4, 2007, s. 29-61.

**ÇELİK**, Çelik Ahmet: “Tazminat Davalarında Ceza Hukuk İlişkisi” (Çevrimiçi)  
<http://www.tazminathukuku.com/arastirma-yazilari/tazminat-davalarinda-ceza-hukuk-iliskisi.htm> (e.t. 28.04.2013.)

**ÇİĞLİ**, Halil: “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararlarına İtiraz ve İtiraz Merciiinin Yetkileri”, **TAAD.**, Y. 5, S. 18, Temmuz 2014, s. 387-417.

**ÇINAR**, Ali Rıza: “Aleyhe Değiştirme Yasağı Kuralı”, **MÜHF-HAD. (Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan)**, C. 19, S. 2, 2013, s. 603-666.

**ÇOLAK**, Haluk: “Fransız Hukukunda Adli Kontrol”, **AD.** S. 26, Eylül 2006, (Çevrimiçi)  
[http://www.yayin.adalet.gov.tr/adalet\\_dergisi.html](http://www.yayin.adalet.gov.tr/adalet_dergisi.html), (e.t. 09.06.2013)

**DONAY**, Süheyl: “Terörle Mücadele Yasası’nda Ceza Yargılama Yasası’nda ve Türk Ceza Yasası’nda 6526 Sayılı Yasa İle Yapılan Değişiklikler Hakkında Düşünceler”, **İBD.**, C.88, S. 4, 2014, s. 55-83.

**DÜLGER**, İbrahim: “Ceza Muhakemesi Kanunundaki Bilirkişi İncelemesine İlişkin Düzenlemelerin Değerlendirilmesi”, **GÜHFD.**, C.XI, Sy. 1-2, Haziran-Aralık 2007, s. 657-678.

**EKİNCİ**, Ekrem Buğra: “İslam Hukukunda Mahkeme Kararlarının Kontrolü”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt (C.) 9, Sayı (S.)1-2, 2001, s. 65-158.

**EREM**, Faruk: “Aleyhe Bozmamak Zorunluluğu”, **YD**, C.2, S. 2, Nisan 1976, s. 43-54.

**ERTUĞRUL**, Hüseyin: “Ceza Muhakemesinde Katlanma Yükümlülüğü”, **GÜHFD.**, C. XII, S. 1-2, 2008, s. 687-699.

- EVİK**, Vesile Sonay: “Ceza ve Ceza Yargılaması Hukuku Bağlamında Adil Yargılanma Hakkı”, **Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 3, Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku**, (Ed. Kayıhan İçel-Yener Ünver), Ankara, Seçkin Yayınları, 2004, s. 283-308.
- GÖKCAN**, Hasan Tahsin: “Bir İnsan Hakkı İhlali Olarak Ceza Muhakemesi Hukukunda Hukuka Aykırı (Haksız) Yargılama Kavramı”, **İBD.**, S. 2, Haziran 1997.
- GÖNCÜ**, Mustafa: “Ceza Muhakemesi Hukukunda Karar”, **AD**, 1988, S. 5, s. 84-93.
- GÜLEÇ**, Sesim Soyer: “Ceza Muhakemesi Hukukunda Soruşturmanın Etkinliği İlkesi ve Takipsizlik Kararları Üzerindeki Etkisi”, **DEÜHFD.**, C.15, Özel S., 2013, s. 1393-1464.
- GÜLEÇ**, Sesim Soyer: “Tutuklamaya İlişkin Temel Sorunlar ve AİHM’nin Güncel Kararları Çerçevesinde Adli Kontrol Konusunda Bazı Tespit ve Değerlendirmeler”, **TBB Dergisi**, S.98, Ocak Şubat 2012, s. 25-74.
- GÜNDÜZ**, Orçun: “Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda İstinaf”, **Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.II, S. 2, 2005, s.65-112.
- GÜRELLİ**, Nevzat: “İtiraz”, **Ceza Adaleti Reformunun İlkeleri Sempozyumu-II, Kanun Yolları (26-28 Nisan 1973)**, İstanbul Sulhi Garan Matbaası, 1973, s. 115-130.
- GÜRÜHAN**, Caner: “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılmasına İlişkin Güncel Sorunların Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi”, **TBBD.**, S. 111, 2014, s. 133-162.
- İPEKÇİOĞLU**, Pervin Aksoy “Ceza Muhakemesi Hukukunda Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alma”, **İÜHFM**, C. LXX, Sy. 1, 2012, s. 19-38.
- KANETİ**, Selim: “Vergi Davaların Temyiz Denetiminin Kapsamı ve Sınırları”, **İktisat ve Maliye Dergisi**, C. 33, S. 11, Şubat 1987.
- KARA**, Eyüp: “Lekelenmeme Hakkı”, **AD.**, S. 43, 2012, s. 257-266.

- KARAGÜLMEZ**, Ali: “Tutuklama Nedenleri ve Tutuklama İsteminin Reddi Kararına İtiraz Konusunda 5271 Sayılı CMK’nın İncelenmesi”, **TBB Dergisi**, S. 58, 2005, s. 120-136.
- KARAKEHYA**, Hakan: “Türk Ceza Muhakemesinde Sanığın Dosya İnceleme Hakkı”, **EÜHFD.**, C. XI, S. 3-4, 2007, s. 131-147.
- KARAKURT**, Ahu: “Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda İddianamenin İadesi”, **Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S. 8-9-10-11, 2003-2004, s. 71-114.
- KAYA**, Emir: “İnsan Hakları Açısından Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması”, **ABD.**, 2013/3, s. 410-436.
- KAYLAN**, Keskin: “5271 sayılı CMK, Yasa Yolları”, (Çevrimiçi)  
[www.ceza-bb.adalet.gov.tr/makale/110.docs](http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/makale/110.docs). ( e.t. 20.01.2013)
- KAYMAZ**, Seydi: “Ceza Muhakemesinde Aleyhte Değiştirme Yasağı”, **MÜHF-HAD. (Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan)**, C. 19, S. 2, 2013, s. 1397-1451.
- KAZANCI**, Behiye Eker: “AİHS ve AİHM Kararları Çerçevesinde Yakalama ve Tutuklama Koruma Tedbiri ile Kişi Güvenliği ve Hürriyetinin Sınırlandırılması”, **TBB Dergisi**, S.98, Ocak-Şubat 2012, s. 75-104.
- KESKİN**, İbrahim: “İddianamenin İadesi”, **AD.**, S. 25, Mayıs 2006 , s. 141-157.
- KESKİN**, Serap: “Ceza Muhakemesi Hukukunda Reformatio In Peius Kuralı”, **Prof. Dr. Turhan Tufan Yüce’ye Armağan**, İzmir, DEÜY, 2001, s. 409-420.
- KOCA**, Mahmut : “Temyiz Yolunda Davaya Katılma”, **TAAD.**, Y. 5, S. 18, Temmuz 2014, s. 1-28.
- KOCA**, Mahmut: “Tutuklamada Oranlılık İlkesi Çerçevesinde 2002 CMUK Tasarısının Adli Kontrol Tedbirinin Değerlendirilmesi”, **DEÜHFD.**, C.5 2003/2, s. 109-142.

- KONURALP**, Haluk: “Fransız Hukukunda Kanun Yolları Bakımından İstinafin yeri” **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (AÜHFD)**, C:50, S. 1, 2001, s. 25-39.
- KUNTER**, Nurullah: “Aleyhe Düzeltme Yasağı”, **İÜHF**, Y. 1952, C. XVIII, S. 3-4, s. 664-679.
- LİMON**, Aslıhan: “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar”, **AD.**, s. 45, Ocak 2013, s. 89-116.
- MAHMUTOĞLU**, Fatih Selami: “Aleyhe Bozma Yasağı-Kesin Hükmün Engelleyici Etkisi-Lehe Yasa Kuralının Uygulanması-Somut Cezanın Saptanmasında Alt Sınırdan Uzaklaşılması”, **Prof. Dr. Köksal Bayraktar’a Armağan**, C.I, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2010/1, s. 271-285.
- MAHMUTOĞLU**, Fatih Selami: “Ceza Yargılamasında Katılanın Aynı Zamanda CMK 45. Maddede Öngörülen Kişilerden Biri Olması Halinde, Tanıklıktan Çekinme Hakkını Kullanıp Kullanamayacağı Sorunu”, **MÜHF-HAD. (Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan)**, C. 19, S. 2, 2013, s. 191-209.
- MAHMUTOĞLU**, Fatih Selami: “İnsan Hakları Açısından Tutuklama ve Türk Hukuku”, **Prof. Dr. Nurullah Kunter’e Armağan**, İstanbul, İÜHF Yay., 1998, s.155 vd.
- MERAKLI**, Serkan: “İddianamenin İadesi Kurumunun Ceza Muhakemesi Kanunu Bakımından Değerlendirilmesi”, **DEÜHFD.**, C. 15, Özel S., 2013, s. 1595-1652.
- MERAN**, Necati: “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Konusunda Bazı Çözüm Önerileri, **THD.**, Seçkin Yayınları, Ankara, Temmuz 2008, s. 61-73.
- MUŞUL**, Timuçin: “Medeni Usul Hukukunda Ara Kararları”, **DÜHF. Dergisi**, Y:1988, S. 4, s.217-262.

- ÖNER**, Hamdi: “Sanığa Tanılan Başlıca Teminat ve Kanun Yolları”, **Adalet Dergisi**, Yıl (Y.) 36, S.11, Kasım 1945, s. 1103-1123.
- ÖZBEK**, Veli Özer; **MERAKLI**, Serkan: “Karar İncelemesi: Hükümün Açıklanması Kararına İtiraz Üzerine Yapılacak Denetim”, **MÜHF-HAD. (Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan)**, C. 19, S. 2, 2013, s. 221-236.
- ÖZEKES**, Muhammet: “Medeni Usul Hukukunda Yok Hüküm ve Etkisiz Hüküm”, **Yargıtay Dergisi (YD)**, C. 26, S. 4, 2000, s. 661 vd.
- ÖZEN**, Murat: “Adli Kontrol”, **AD.**, S. 32, Eylül 2008, (Çevrimiçi)  
[http://www.yayin.adalet.gov.tr/adalet\\_derGISI.html](http://www.yayin.adalet.gov.tr/adalet_derGISI.html) (e.t. 09.06.2013)
- ÖZEN**, Mustafa: “Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisi”, **EÜHFD.**, C. XIII, S. 3–4 2009, s. 41-68.
- ÖZGENÇ**, İzzet: “Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması”, **3. Yılında Ceza Adalet Sistemi- Hukuk Devletinde Suç Yaratılmasının ve Suçun Aydınlatılmasının Sınırları Sempozyumu**, İstanbul Kültür Üniversitesi, Ankara, Seçkin Yayınları, 2008, s. 49-59.
- ÖZGÜVEN**, Duygu: “Ceza Muhakemesi Çerçevesinde Adli Kontrol”, **TBB Dergisi**, S.81, Mart-Nisan 2009, s. 311-352.
- PAMUK**, Gülfem: “Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklunun Salıverilme Talebinin İncelenme Usulü”, **MÜHF-HAD.**, C.17, S.1-2, 2011, s. 265-281.
- PEHLİVAN**, Ali: “Soruşturma Evresinde Müdafî ve Vekilin Evrak İnceleme Yetkisi”, **MÜHF-HAD. (Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan)**, C. 19, S. 2, 2013, s. 1491-1539.
- ROXİN**, Claus: “Alman Ceza Hukukuna Giriş”, **Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Kanunları**, (Ed. Kayıhan İçel, Feridun Yenisey), 4. bası, İstanbul, y.y., 1994, s. 21-26.

- SANCAR**, Mithat: “Ceza Yargılamasında Yasa Yollarına Başvurunun Genel Koşulları”, **Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Diyarbakır, S. 4, 1988, s. 149-169.
- SELÇUK**, Sami: “Medeni Usul Hukukunda Kesin Hüküm, Şartları-Kesin Hüküm İtirazı”, **AD**, S. 11, 1973, s. 937-956.
- SELÇUK**, Sami: “Yaptırım (Cezayı) ve Sonuçlarını Ağırlaştırılmama Kuralı” ve Ülkemizdeki Düzenlemeye ve Uygulamaya Eleştirel Bir Bakış, **TAAD.**, C. 1, Y. 2, S. 7, Ekim 2011, s. 1-48.
- SEVÜK**, Handan Yokuş: “5271 Sayılı CMK’da Koruma Tedbiri Olarak Yakalama ve Gözaltı”, **HPD**, S. 3, Nisan 2005, s. 63-70.
- SOYASLAN**, Doğan: “Adli Kontrol”, **İÜHF.**, C.LXXI, S. 1, 2013, s. 1109-1118.
- SOYASLAN**, Doğan: “Cezaların Bireyselleştirilmesi”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.11, S. 1-2, 2003, s. 26-49.
- SÖZÜER**, Adem: “Önsöz Yerine Türk Ceza Hukuku Reformu”, **İÜHF.**, C. 71, S. 1, 2013.
- SÜMER**, Reha: “Cumhuriyet Savcılarının Temyiz Süresi ve Kanun Yoluna Başvuruda Yanılma”, **Yargıtay Dergisi**, C.32, S. 1-2, Ocak-Nisan 2006, s. 219-230.
- ŞAHİN**, Cumhur: “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararına İtirazda İncelemenin Kapsamı”, **MÜHF-HAD. (Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan)**, C. 19, S. 2, 2013, s. 283-293.
- ŞAHİN**, Ergün: “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararlarına Yönelik Kanun Yolu Olarak Kanun Yararına Bozma Yolu”, **AD.**, S. 49, 2014, s. 108-121.
- TALAS**, Serdar: “Ceza Muhakemesi Hukukunda Başsavcılığın İtirazı”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (İÜHFD)**, C:70, S. 1, 2012, s. 153-176.

- TOSUN**, Öztekin: “Ceza Muhakemesi Hukukumuzda Kanun yollarının Çeşitleri”, **İÜHFM**, C. 35. S. 1-4, 1969, s. 8-48.
- UĞUR**, Hüsamet: “Ceza Yargılaması ve Özel Ceza Yasalarına Göre Mahkemelerin Görevleri”, **TBBD**, Sy. 87, 2010, s. 365-402.
- USLU**, Ferhat: “Çağdaş Ceza Adaleti İçinde Mağdur”, **ABD.**, 2014/4, s. 242-260.
- ÜZÜLMEZ**, İlhan: “Yeni Ceza Kanunu Sisteminde Cezanın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi”, **EÜHFD**, C.X, S. 3-4, 2006, s. 203-235.
- YAVUZ**, Nihat: “Son Tahkikat Safhasında Tahliye İsteğinin Reddine İtiraz Edilebilir mi?”, **AD**, Y. 65, S. 6, Haziran 1974, s. 484-489
- YENİSEY**, Feridun: “Cezada Kanun Yolu Reformu”, **YD**, Özel sayı, Y.15, S. 57-60, s. 94-116.
- YENİSEY**, Feridun: “Ceza Muhakemesi Sujelerinin İradelerinin Ceza Muhakemesi Yürüyüşüne Etkisi Sorunu”, **MÜHF-HAD. (Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan)**, C. 19, S. 2, 2013, s. 453-469.
- YILDIRIM**, Nevhis Deren: “Teksif İlkesi Açısından İstinaf”, **Türkiye Barolar Birliği (TBB) İstinaf Mahkemeleri uluslararası Toplantı 7-8 Mart 2003**, Ankara, 2003, s. 267 -284.
- YILDIZ**, Ali Kemal: “Ceza Muhakemesi Hukukunda Yakalama ve Gözaltına Alma”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 14, S. 1, 2006, s. 131-216.
- YURTCAN**, Erdener: “Adil Yargılanma Hakkı”, **Kazancı, Hukuk, İşletme ve Maliye Bilimleri Hakemli Dergi**, S. 2, 2004, s. 24-26.
- YÜCE**, Turhan Tufan: “Ceza Muhakemeleri Usulünde İtiraz”(İtiraz), **AD**, S. 5-6, 1962, s.491-507.
- YÜCE**, Turhan Tufan: “Türk Ceza Usulünde Tahliye İsteğinin Reddi Kararına itiraz Edilebilir mi?( Tahliye İsteğinin Reddi Kararına İtiraz)”, **ABD**, 1962, S. 5, s. 515-518.

**ZAFER**, Hamide: “Savunma Hakkı ve Sınırları”, **MÜHF-HAD. (Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan)**, C. 19, S. 2, 2013, s. 507-540.

#### **4-DİĞER KAYNAKLAR**

**Başbakanlık Mevzuat:** [www.mevzuat.gov.tr](http://www.mevzuat.gov.tr)

**Kazancı İçtihat Bilgi Bankası**

**ŞENER**, Esat: **Hukuk Sözlüğü (Sözlük)**, Ankara, 2001.

**Yargı Etiği Ve Yargı Bağımsızlığı Konusunda Uluslararası Belgeler:** Adalet Bakanlığı Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü Tercümesi

**Yargıtay Kararları Dergisi (YKD)**

**YILMAZ**, Ejder: **Hukuk Sözlüğü(Sözlük)**, Ankara, 2002.

**UYAP-Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi**